

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW
ISSN : 2286-9301 Nakhonsawan Buddhist College

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘

Vol.4 No.3 September-December 2016

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระพรหมบันทิต, ศ.ดร.

อธิการบดี

พระราชวรวงศ์, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระศรีภัมภรญาณ, ศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุวรรณเมธารัตน์, ผศ.

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

พระราชนมุนี, ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระเมธีธรรมจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

พระไสวอนันติราภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

พระสิทธินิธิดาดา, ดร.

คณบดีสังคมศาสตร์

ผศ.(พิเศษ) ร.อ.ดร.ประมานเดช อัจฉริยปัญญาภูดิ

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : พระเทพปริยติเมธี, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

พระราชนิรเมธี, ผศ.ดร.

ศ.ดร.รัตนะ บัวสนธิ

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ศ.ดร.ภาณุจนา เกสรังษี

ศ.ดร.รานี เกสหอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนราธิวาสราชนครินทร์

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รศ.ดร.วรกฤต เถื่อนข้าง

รศ.ดร.วรภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ

มหาวิทยาลัยศรีทัยธรรมราช

ดร.อัครเดช พรมภักดี

ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ

วิทยาลัยครรภสีมา

ดร.วรภรณ์ ทรัพย์วงศหงส์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี

ดร.ทนศักดิ์ เนื่องเตย

มหาวิทยาลัยภาคกลาง

เลขานุการ : พระมหาไชย รุ่มเมธี

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระมหานคร วชิรเมธี, พระเอกจิตต์ อธิปัณโญ, นายดิเรก ด้วงโลย, นายจักรี บัวยา

ศิลปกรรม/เวปไซต์ : พระมหาไชย รุ่มเมธี, นายณรุพพ์ชัย แນมบัว, นายชาคริต เถื่อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๗๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๘๘๘๘ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๘๘๘๘

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๘๘๘๘, ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ วารสารบันทึกศึกษาบริหารศูนย์ วิทยาลัยส่งเสริมครุภารก์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระศรีวัฒน์ภูรญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.
  ๒. พระเทพปริยติเมธี, ผศ.ดร.
  ๓. พระราชนิรเมธี, ผศ.ดร.
  ๔. ศ.ดร.ภญญา งานรังษี
  ๕. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
  ๖. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทรคุณ
  ๗. รศ.ดร.วรกฤต เก่อนช้าง
  ๘. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข
  ๙. ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน
  ๑๐. ดร.อัครเดช พรหมกัปป์
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. รศ.ดร.รานี เกษทอง
  ๒. รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์
  ๓. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ
  ๔. ผศ.ดร.ไพบูล สรรสรวิสุทธิ์
  ๕. ผศ.ดร.สาหร ทรัพย์ร่วงทอง
  ๖. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ
  ๗. ดร.พิสิฐ จอมบุญเรือง
  ๘. ดร.วรรณี ทรัพย์ร่วงทอง
  ๙. ดร.ทนงค์ศักดิ์ เทมีอ่อนเตย
  ๑๐. ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
  ๑๑. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
  ๑๒. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชสีมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
มหาวิทยาลัยภาคกลาง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลชัยบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

ด้วยสารบัญพิทีศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรค์ฉบับนี้เป็นปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อ หลากหลายสาขาวิชา ทั้งนี้ก้องบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรอง บทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปรับปรุงแก้ไข ก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกรรมการบรรณาธิการที่มีความประสงค์จะทำวารสาร เล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ด้านการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) ฉะนั้น โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความอันประกอบด้วยบทความวิจัย ๗ เรื่อง และ บทความวิชาการ ๘ เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการ และเรื่องดังต่อไปนี้

คณะกรรมการบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้ วารสารบัญพิทีศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะ ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการ กลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละ ท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอ อนุโมทนาขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับ ต่อไป

ด้วยความปราณາดียิ่ง

(พระเทพบริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

ສາທິປະໄຕ

ກອງບຣນາຮີກາຮ
ຄມະກຣມກາຮກລົ້ນກຣອງບທຄວາມ
ບທບຣນາຮີກາຮ

ບທຄວາມວິຈີຍ :

ກາວະຜູ້ນໍາເຊີງພຸທ່ຽນຂອງຜູ້ບຣີຫາຮອງຄໍກາຮບຣີຫາສ່ວນຕຳບລ

๑

ໃນອໍາເກອບບຣັດພິສີຍ ຈັງຫວັດນຄຣສວຣົກ

: ພຣະອິກາຮັນຊູປັກສິລິຕີ ວິສາຮໂຕ

ການມີສ່ວນຮ່ວມທາງກາຮເມືອງທອງຄົນຂອງປະຊານຕຳບລວັດໂຄກ ອໍາເກອມໂນຮມຍໍ

๑๑

ຈັງຫວັດຊ້າຍນາທ

: ວິຮັງຄູ່າ ສຸວະຮັນຮາຈ

ກາຮບຣີຫາຈັດກາຮໂຮງເຢີນວິດີພຸທ່ຽນສັງກັດເທັບປາລນຄຣສວຣົກ

๒๔

: ດັນສ ເພີຍກສີກຽມ

ປະສິທິກາພກາຮບຣີຫາຈານຕາມໜັກອີທີບາທຮຣມຂອງເທັບປາລຕຳບລໄຟຮ່ອບ
ອໍາເກອໂພຣີປະທັບຊ້າງ ຈັງຫວັດພິຈິຕຣ

๓๕

: ພຣະສາມາຮັກ ສຸມໂຮ (ນິລມະນີ)

ກາຮປັບປຸງຈານຂອງອົງກໍາຮບຣີຫາສ່ວນຕຳບລວັດໂຄກ ອໍາເກອມໂນຮມຍໍ ຈັງຫວັດຊ້າຍນາທ

๔๕

ຕາມກາຮຮັບຮູ້ຂອງປະຊານ

: ສນອງ ໄຈສຸ

ກາຮປະຍຸກຸດໃຫ້ໜັກພຣ່າມວິຫາຮ ۴ ໃນກາຮບຣີຫາຈານບຸກຄລຂອງຜູ້ບຣີຫາສຖານຄືກິຈາ

๔๗

ໃນສັງກັດສຳນັກງານເຂດພື້ນທີ່ກາຮຄືກິຈາປະຕົມຄືກິຈານຄຣສວຣົກເຂົຕ ۲

: ປາຣີຫາຕີ ປະມູລທຣ່າພີ

ປະສິທິກາພກາປັບປຸງຈານຕາມໜັກອີທີບາທ ۴ ຂອງຂໍາຮາກກາຮຕໍ່ກວຽກຮມເມືອງ
ນຄຣສວຣົກ ຈັງຫວັດນຄຣສວຣົກ

๕๙

: ສຣຣ ຈີຣເກຕຸປະຢູງ

ບທຄວາມວິຊາກາຮ:

ກະບວນກາຮບຣີຫາຈັດກາຮຄືກິຈາໃນຍຸດໂລກາກິວັດນ

๘๑

: ພັດທະນຸ ນາວໂລຈິຕິຮັດນ

ໜັກຮຣມເກີ່ວກັບກາຮອກຍ້າໂທ່າໃນພຣພຸທສາສນາ

๘๕

: ພຣະອິກາຮຮັວງຊ້າຍ ຄມງົງໂຕ

หลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเดร瓦ท	๑๑๑
: พระครูสังฆวิสุทธิคุณ	
ศีล ๕ ในฐานะเป็นราภฎาของสันติภาพ	๑๒๗
: พระครูชาตรคุณagar (ถาวโร)	
การแก้ปัญหาความโลกในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๔๕
: พระครูสุทธิพงศ์มุนี	
หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว	๑๖๑
: พระครูวิชิตกิจจาวิวัฒน์ (จนทโชโต)	
การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอธิษฐานธรรม ๕	๑๗๗
: พระสุรุณิ สิริวัฒโน (อุกฤษโชค)	
จริยธรรมภาคสร้างสังคมคุณธรรมของวัยรุ่นยุคสังคมก้ามหน้า	๑๙๕
: ศรีพนา ศรีเรือง	
ภาคผนวก	๒๐๗
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารสารบันทึกศึกษาบริหารศรี	๒๐๘
วิทยาลัยสงฆ์นครสรรศ	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	๒๐๙
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	๒๑๔
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	๒๑๕

**ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
ในอำเภอกรุงไทรพิสัย จังหวัดนครสวรรค์**
**Buddhist Leadership of Administrators Sub-District
Administrative Organization in Banphot-Phisai District, Nakhon-
Sawan Province**

พระอธิการณ์ปักลศิลต์ วิสารโภ *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงไทรพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงไทรพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงไทรพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยพบว่า

๑) บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงไทรพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ (ดังนี้ ๑) ด้านจักษุพบว่าโดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ๒) ด้านวิญญาณพบว่าโดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) ๓) ด้านนิสัยสมปันโนพบว่าโดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$)

๒) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ประสบการณ์ รายได้ และการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนระดับการศึกษาสูงสุด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา/อุปสรรค มีดังนี้ ด้านจักษุมา พบว่า ๑.ผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์ไม่เข้าใจปัญหา และความต้องการของบุคลากรอย่างแท้จริง ๒.ผู้บริหารไม่เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นในการบริหารงาน ๓.ผู้บริหารไม่มีนโยบายปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานขององค์กรเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานด้านวิญญาณ พบว่า ๑.บุคลากรยังขาดความร่วมมือในการทำงานจากผู้บริหารทุกระดับ ๒.

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสังฆารามครสวารค์

ผู้บริหารยังขาดความทุ่มเทและเสียสละ ๓.ผู้บริหารไม่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีการตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานด้านนิสัยสัมปันโน พบว่า ๑.การปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรยังน้อยเกินไปทำให้รู้สึกห่างเหิน ๒.ผู้บริหารไม่มีจิตสาธารณะและยังขาดคุณธรรมจริยธรรม ๓. ผู้บริหารมีการแบ่งพระครองแบ่งพวกในการทำงาน

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study Buddhist leadership Of Sub-district Administrative Organization administrators in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province, 2) to study the opinions of personnel to Buddhist leadership Of Sub-district Administrative Organization administrators in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province by dividing into each personnel' factor, and 3) to study the obstacles and suggestions of personnel to Buddhist leadership Of Subdistrict Administrative Organization administrators in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province.

Results of the Research

1)Overall, the opinions of personnel to Buddhist leadership Of Subdistrict Administrative Organization administrator in Banphot-Phisai District Nakhon-Sawan Province were at high level ($\bar{X} = 3.64$). Summarizing into each aspect: 1) Jukkhuma, Buddhist leadership was overall in high level ($\bar{X} = 3.65$), 2) Vithuro, Buddhist leadership was overall in high level ($\bar{X} = 3.59$), and 3) Nisayasampanno, Buddhist leadership was overall in high level ($\bar{X} = 3.67$).

2) the result of comparison of the The result of the comparison of the opinions of personnel to Buddhist leadership of administrators in Banphot - Phisai sub-district administrative organization, Nakhon-Sawan province Found that people having the different in sex, age, marital status , experience , income and occupation had no difference at significant different 0.05 these fore, the hypothesis was denied. People who had the highest degree in Education had different opinions at significant different at 0.05 These fore, the hypothesis was accepted.

3) For the obstacles, In Jukkhuma found that 1) the administrator lacked of visionary, did not understand the problem and the need of personnel, 2) the administrator did not have a chance for personnel to express the opinion, and 3) the administrator had no policy in order to improve the proficiency of working. In Vithuro found that, 1) personnel lacked the working cooperation from all levels of administrator, 2) the administrator still lacked the dedication and sacrifice, 3) the

administration did not provide the chance for personnel in order to check the working transparency. In Nisayasampannofound that, 1) the distant still exited in working with personnel, 2) the administrator had no service mind and also lack of moral, 3) the administrator had the partisanship in working

๑. บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าในการบริหารงานราชการแผ่นดินหรือองค์การนั้นผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งของการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์การนั้นๆทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องทำการวางแผนสั่งการ ดูแลควบคุมให้บุคลากรขององค์การของการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือที่เรารอเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถปฏิบัติงานต่างๆให้ประสบความสำเร็จปัญหาที่เป็นที่นำเสนอในนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่าผู้นำจะต้องทำอย่างไรหรือมีวิธีการนำอย่างไรจึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความพยายามที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จด้วยความเต็มใจในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้นเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำงานที่ผู้นำคือการเป็นผู้ประกอบการด้วยคุณสมบัติเหมาะสมมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนความต้องการของคนซึ่งความต้องการเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการตัดสินใจ ถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ ก็เปลี่ยนตัวของคนนั้นได้ผู้นำที่ดีจะช่วยให้คนพัฒนาความต้องการของตนทั้งในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความต้องการที่ถูกต้องดึงงานและให้หมุ่ชนมีการประสานความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อการพัฒนาความต้องการเป็นการพัฒนาความสุขของคน เพราะความสุขเกิดจากการสนองความต้องการล้าหากเปลี่ยนความต้องการได้ก็เปลี่ยนวิธีการหาความสุขของเข้าได้ด้วยเมื่อทำอะไรตรงกับความต้องการก็ทำให้เข้าสมใจและมีความสุขบุคคลก็จะร่วมมือทำอย่างเป็นกันเองโดยประสานความกลมกลืนและเต็มใจจะหาทางทำให้สำเร็จพร้อมที่จะทำและทำให้ง่ายแต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้นำกระทำการที่ฝืนความต้องการของคนทั้งสองฝ่ายก็จะไม่มีความสุขและสิ่งที่ทำยากที่จะสำเร็จ^๑

นักบริหารต้องรู้จักความเด่นความด้อยของตนเองการรู้ความเด่นก็เพื่อการทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตนตามปกตินักบริหารมักมองเห็นความผิดพลาดของลูกน้องได้ง่ายแต่มองความผิดพลาดของตนเองไม่เห็น ดังพุทธจนที่ว่า “ความผิดพลาดของคนอื่นเห็นได้ง่าย แต่ มักมองข้ามความผิดของตนเห็นได้ยาก”^๒ ดังนั้นผู้นำจะต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ

^๑พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.dhammadjak.net/board/viewtopic. [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗],

^๒๖.๔.๔(ไทย)๒๕/๒๕๒/๑๑๐

จะต้องมีความรู้ความสามารถในการปกครองของตนเองจึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมงานต่างๆ เป็นไปได้ด้วยดีและประสบผลสำเร็จในการบริหารของผู้บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับ ตำบลหรือระดับอำเภอ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ศาสนาจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมความประพฤติของ มนุษย์ให้เป็นและอยู่ในหลักทำงานของคลองธรรมของสังคม บทบัญญัติของศาสนาอยู่มอก่อให้เกิดความ เป็นระเบียบขึ้นในสังคม^๗

ดังมีพุทธจน แสดงความได้ว่า “เมื่อผู้โภค่วยข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำไปคด ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ ฉันนั้น บุคคลผู้ได้ได้รับสมมติให้เป็นใหญ่หาก บุคคลผู้นั้นมีความประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็จะประพฤติชำ่เสียหายแวนแคว้น ทั้งหมดก็จะยกเขี้ยว หากผู้ปกครองเป็นผู้ไวธรรม” “เมื่อผู้โภค่วยข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคหมด ทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉันใด ในหมู่มนุษย์ ฉันนั้น บุคคลผู้ได้ได้รับสมมติให้ เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็จะพอใจด้วยความทั้งแวน แคว้นก็จะอยู่เป็นสุขหากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม”^๘

พุทธจนนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำที่มีต่อความอยู่รอด และสวัสดิภาพ เพื่อให้การพัฒนาองค์การและการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลในสังคมมีความยั่งยืน และสันติสุข ของสังคมและประเทศชาติ โดยผู้นำจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี^๙ หากผู้นำขาดซึ่งคุณธรรม และจริยธรรมแล้ว ย่อมทำให้ผู้นั้นขาดความชอบธรรมในการทำงานที่ในองค์กรหรือนั้นต่อไป ทั้งนี้ เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำที่ทำให้ได้รับการยอมรับ ความ เชื่อถือตลอดจนการนับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์การและสังคมทั่วๆ ไป

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่ามีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากน้อยเพียงใดรวมทั้ง ประยุกต์ใช้ในหลักการและแนวคิดการทำงานนำไปสู่การพัฒนาองค์การของนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลหรือไม่อย่างไร ทั้งยังสามารถทราบถึงคุณค่าของหลักธรรมที่สามารถที่จะพัฒนาผู้นำให้ เป็นผู้นำที่ดีเพื่อจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมี ประสิทธิภาพในองค์กรหรือท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งทั้งหลายเหล่านี้คือข้อเท็จจริงที่ผู้วิจัยต้องการที่จะ นำมาเป็นตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและยังสามารถประยุกต์ใช้ใน สังคมไทยปัจจุบันและเป็นบรรทัดฐานในการเลือกผู้นำได้เป็นอย่างดีมาเป็นแนวทางในการบริหาร

^๗ สุทธิพงศ์ ตันติยาพิศาลสุทธิ, หลักพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔。
๘ อง.จตุก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๖๕-๑๖๖。

^๙ พล.อ.เพร์ม ติณสูลานนท์, “ป้ำฐานการเรื่อง แนวทางพระราชนิรันดร์สู่การบริหารจัดการภาครัฐ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : accessed 15 February 2006, Available from<www.nesgc.go.th/transparency/webboard>, [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗]

องค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพและดียิ่งขึ้นให้สังคมและสาธารณะได้รับรู้รับทราบสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๗๔ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพื้นที่ ดังนี้

(๑) แบ่งกลุ่มพื้นที่ในอำเภอกรุงพิสัยได้ทั้งหมด ๑๒ ตำบล

(๒) สุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละตำบลตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละตำบลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้แก่ จำกกลุ่มคณะสงฆ์ และกลุ่มผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน ๗ รูป/คน

๔. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงพิสัย จังหวัดนครสวรรค์” การนำเสนอเรื่องของการจัดการกับบุคคลขององค์การซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้ปัจเจกบุคคล (Individuals) และกลุ่มบุคคล (Groups) ซึ่งเป็นบุคลากรขององค์การนำแผนงานและการตัดสินใจแก้ปัญหาไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย การนำเสนอเรื่องกระบวนการในการซักจุ่ง หรือโน้มน้าวความคิดเห็นและพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้คล้อยตามและกระตือรือร้นที่จะหาทางบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายปฏิบัติการของ

องค์การในสถานการณ์ได้สถานการณ์หนึ่ง ภาวะผู้นำ การวิจัยในครั้งนี้หัวข้อด้านผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีของ กูลิกแอล. และ เออร์วิค เจ , Gulick L. and Urwick J หรือที่เรานิยมเรียกว่า POSDCoRB , ทฤษฎีสถานการณ์ (Situation Theories), ทฤษฎีความสัมพันธ์และความคาดหวัง (Interaction-Expectation Theories), โรเบิร์ตเบลค และ เจน เอส. เมาท์ตัน (Robert Blake and Jane S. Mouton), ทฤษฎีผู้นำตามแบบจำลองของฟีดเลอร์ (Fiedler's Contingency Theory), ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำของ วຽรุ่มและเย็ทตัน (Vroom and Yetton Model) มาใช้เป็นฐานความรู้ในการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งปรากฏผลว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๒๙ คน ร้อยละ ... ในส่วนของระดับอายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับอายุ ๓๐-๔๐ ปี จำนวน ๑๑๐ คน ในส่วนระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๙ คน ในส่วนของระดับประสบการณ์ทำงานผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน ๕-๙ ปี จำนวน ๙๑ คน ในส่วนระดับของรายได้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับได้ ระหว่าง ๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๐๙ คน ในส่วนของระดับการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน ๕-๑๐ ปี จำนวน ๙๖ คน แบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน ๕-๑๐ ปี จำนวน ๙๖ คน

ผลการวิจัยยังพบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้ด้านจักขุมา พบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ ด้านจักขุมา โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ด้านวิธีโภ พบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ ด้านวิธีโภ โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) ด้านนิสัยสัมปันโน พบว่า บุคลากรมีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ ด้านนิสัยสัมปันโน โดยภาพรวม มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) ผลการทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบสมมติฐานภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, ระดับการศึกษาสูงสุด, ประสบการณ์ทำงาน, รายได้, และการทำงานในสถานที่ปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้สมมติฐานที่ ๑ บุคลากรมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๒ บุคลากรมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๓ บุคลากรมีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๔ บุคลากรมีระดับการศึกษาสูงต่างกัน มี

ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้สมมติฐานที่ ๕ บุคลากร มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการ วิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๖ บุคลากรมีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่าง กัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สมมติฐานที่ ๗ บุคลากรมีอายุการทำงานในสถานที่ ปัจจุบันต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ บรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สรุปผลสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านจักขุมา ด้านวิฐโร ด้านนิสสัยสัมปันโน มีดังนี้

ด้านจักขุมา จากการสัมภาษณ์ความคิดของผู้บริหารด้วยกันเกี่ยวกับด้านวิสัยทัศน์ พบฯ ผู้บริหารมักมีวิสัยทัศน์อยู่แล้วแต่จะทำได้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานของ ผู้บริหาร ส่วนมากแล้วมักมองให้เกิดภาพในอนาคตอยู่แล้ว โดยเฉพาะการบริหารงานเพื่อให้เกิดการ พัฒนาของหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลของตนไปในทางที่ดี แต่ก็มีตัวแปรหลายอย่างทำให้ เกิดปัญหาไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ การกำหนดวิสัยทัศน์การบริหารงานของหน่วยงานองค์การ บริหารส่วนตำบลนี้ ต้องกำหนดอยู่บนโครงสร้างพื้นฐานของความต้องการของบุคลากรและมีความ เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งทุกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพยายามที่จะบริหารงานให้เกิดประโยชน์ สูงสุด

ด้านวิฐโร จากการสัมภาษณ์ความคิดของผู้บริหารด้วยกันเกี่ยวกับด้านการบริหารงานใน องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารมองว่าในการบริหารงานจะต้องมีความถูกต้องโปร่งใสตามหลัก ธรรมาภิบาล แต่จะทำได้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร โดย ปกติแล้วการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลย่อมเกิดปัญหาทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารว่าจะมี เทคนิคอย่างไรให้กับหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลของตนไปในทางที่ดี ให้องค์กรนั้นขับเคลื่อน ไปได้แต่ก็มีตัวแปรหลายอย่างทำให้เกิดปัญหาไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ บางหน่วยงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลก็จะพูดถึงหลักคุณธรรมมาใช้กับการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผล จากการสัมภาษณ์พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความสำคัญต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วน ตำบลอย่างยิ่ง เพราะในการบริหารงานนั้น ผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำเชิงพุทธก็จะไม่สามารถบริหารงาน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ และตอบสนองแต่ความต้องการของบุคลากรภายในองค์การ บริหารส่วนตำบลของตน

ด้านนิสสัยสัมปันโน จากการสัมภาษณ์ความคิดของผู้บริหารด้วยกันเกี่ยวกับด้าน (การมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดี) ซึ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกับบุคลากรภายใน องค์การบริหารส่วนตำบลของตนไปในทางที่ดีมีการติดต่อกันแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ เป็นทางการเป็นการติดต่อในส่วนงานของทางราชการย่อมรักษาความเป็นมิตรที่ดีอยู่แล้วเพื่อให้เกิด

ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานถึงแม้ว่าจะมีปัญหาระห่วงการปฏิบัติงานแต่ทุกอย่างก็ดำเนินไปได้อย่างดี

๔. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$, S.D=๐.๔๓) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$, S.D=๐.๔๒) รองลงมาคือ ด้าน จักขุมา ($\bar{X} = ๓.๖๕$, S.D=๐.๗๙) และที่อยู่ในระดับท้ายสุดคือ ด้านวิธีโรม ($\bar{X} = ๓.๕๙$, S.D=๐.๙๐) ทั้งนี้ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเอกพล ฐิตเมโรม (สร้อยจิตร)^๑ ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอกรุงเทพฯ จังหวัดสุรินทร์” ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอกรุงเทพฯ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานานะ พุทธวิริโย (นามนนท์)^๒ ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการบริหาร และด้านมนุษยสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุรเดช คุณภรปณ์โภญ (อินปั้น)^๓ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพ滥 ๔ ของผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่” และสอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุพลภูษา^๔ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลกระทบต่อการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรบริหารส่วนตำบลบางแพรียงอำเภอป่าอ่องหัวดสมุทรปราการ”

^๑ พระมหาเอกพล ฐิตเมโรม (สร้อยจิตร), “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอกรุงเทพฯ จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๒ พระมหานานะ พุทธวิริโย (นามนนท์) “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^๓ พระสุรเดช คุณภรปณ์โภญ (อินปั้น), “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพ滥 ๔ ของผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๔ ภาณุพลภูษา, “ศึกษาผลกระทบต่อการบริหารงานองค์กรบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรบริหารส่วนตำบลบางแพรียงอำเภอป่าอ่องหัวดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์

ข้อเสนอแนะของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลในอำเภอกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามรายด้านของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะด้านจักทุมา

(๑) ผู้บริหารควรศึกษาปัญหาและความต้องการของบุคลากรให้เข้าใจเพื่อจะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

(๒) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานเพิ่มมากขึ้น

(๓) ผู้บริหารควรสร้างนโยบายและมีการอบรมสัมมนาบุคลากรเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะด้านวิธี

(๑) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

(๒) ผู้บริหารควรเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีในการทำงานเพื่อให้เกิดความทุ่มเทและเสียสละในองค์กร

(๓) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใส

๓. ข้อเสนอแนะด้านนิสัยสัมปันโน

(๑) ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดีให้กับบุคลากร มีการพบทะลุและสนทนาร่วมกันให้มากขึ้น

(๒) ผู้บริหารควรมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น

(๓) ผู้บริหารควรปลูกจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ

บรรณานุกรม

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สุเมธ แสงนิมนานวล. ภาวะผู้นำธรรมมานิกบาลในการบริหารงานในการปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระปกเกล้า, ๒๕๔๔

กิติ ตยัคคานนท์. เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. บัตรเตอร์ฟลายการพิมพ์, ๒๕๔๕
บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๘. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕,

ชั้จีชันน์ต์ ธรรมจินดา และจิตติพร เครื่อเนตร. ฝึกให้เป็นยอดผู้นำ. บริษัทซีเอ็ดดี้เคชั่น จำกัด, ๒๕๕๗.

สหิตบุคลากรที่องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗ วันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๖.

สุทธิพงศ์ ตันติยาพิศาลสุทธิ. หลักพระพุทธศาสนา. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙.

ธิดารัตน์ ศิลธรรมรัณโน. “ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคಹรตุ” กรณีศึกษา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหานามะ พุทธวิริโย. “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาสตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาเอกพล สุตเมโธ (สร้อยจิตร). “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอภาคเชิง จังหวัดสุรินทร์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระสูรเดช คุมภีรปณิโญ (อินปั้น). “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำตามหลักพะ ๔ ของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ภาณุพล ภูษา. “ทศพิธารธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียงอำเภอป่าสักจังหวัดสมุทรปราการ”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

Gary Dessler, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders** 3th ed. New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004.

Paul R.Timm and Brent D. Peterson, **People at Work : Human Behavior in Organizations**, 5th ed, (New York : South-Western Publishing, 2000).

Franklin Covey, **The Four Roles Leadership**, USA : Franklin Covey Co.,Ltd., 1999.

Chester I Barnard, **Organization and Management**, Cambridge Massachusetts : Harvard University Press, 1962.

RensisLikert, **The Human Organization**, New York : McGraw Hill, 1967.

Ordway Tead, **The Art of Leadership**. New York : McGraw-Hill Book Company Ine, 1956.

**การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง
อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท**
The Local Political Participation of People In Wat Khok Sub-District, Manorom District, Chai Nat Province

* วิรัญญา สุวรรณราช

บทคัดย่อ

การศึกษารังสีเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุเพื่อการศึกษา (๑) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารังสี ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๓๕๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวน (One Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบร่วม ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็น ทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการทางเสียง อยู่ในระดับปานกลาง

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบร่วม ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การเมืองท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this study were to (1) study the level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province (2) to compare the level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province according to age, education level, occupation and the average income per month. The sample used in the study

* สาขาวิชาปรัชญาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสรรค์

include the voter 353 people. The instrument used in the study was questionare. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation and One Way ANOVA.

The results found that

1. The level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province the overview was at the very level. When considered each item it was found that the voting and the political comment were at the very level. The perceived political news and the participants election campaign were at the medium level.

2. The comparison of the level of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province with different education level and occupation showed a difference of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province, whereas the different age and the everage income per month caused no difference of local political participation of people in Watkhok Sub-district, Manorom district, Chai Nat Province.

Keywords: Participation, Local Political

๑. บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการยอมรับว่าระบบการปกครองของประเทศไทยนั้นเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน รัฐบาลมีหน้าที่ในการบริหารประเทศไทยให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต รวมถึงการสร้างความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม แต่ด้วยศักยภาพของรัฐบาลที่บริหารประเทศเพียงองค์กรเดียวไม่อาจสนองต่อ การบริการให้ประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศไทยได้ เพราะอาจเกิดความล่าช้า การปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาล และเป็นการสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง และตรงความเป็นจริงที่ชุมชนต้องการ

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบของการเมืองการปกครองและเป็นระบบการเมืองที่ประชาชนในท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ได้ใช้หลักการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมในรูปของหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยสภาพท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นนั้น สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การแสดงความคิดเห็น การเสนอข้อเรียกร้อง ความต้องการทักษะหรือองค์กรที่ประท้วงเมื่อไม่เห็นด้วยกับนโยบาย หรือการดำเนินการของผู้บริหารประเทศหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย (นันติ เศรษฐบุตร และคณะ อ้างถึงในอรุณี กาสยานนท์, ๒๕๔๘ :๑-๒) ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับการปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการปกครองท้องถิ่นเป็นผลของการกระจายอำนาจของรัฐบาลมาให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้มีสิทธิมีเสียง และดำเนินการปกครองกันเองตามวิถีทางของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ถ้าหากการปกครองท้องถิ่นได้รับการจัดตั้งไม่ได้รับความสนใจในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว การปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ก็ไม่อาจที่จะเป็นประโยชน์ต่อสิทธิทางการเมืองของประชาชน และไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของประเทศได้ สิ่งหนึ่งที่น่าพิจารณาคือความสนใจจากประชาชนต่อการมีส่วนร่วมและความจริงใจในการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐบาลต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะหากขาดเสียซึ่งสิ่งเหล่านี้แล้ว การพัฒนาการปกครองท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่อาจพัฒนาต่อไปได้

จากสถิติการไปใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคง และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงที่ผ่านมา ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ ๘๘.๑๘ (องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคง. ๒๕๕๗ : ออนไลน์) ซึ่งอยู่ในระดับสูงอาจเป็นเพราะเรื่องการเมืองการเลือกตั้งเป็นแบบระบบเครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ แต่เมื่อพิจารณาในอีกด้านหนึ่ง แม้มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่นมากขึ้น การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีช่องทางในการรับรู้ข่าวสารที่หลากหลาย ตลอดจนมีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน แต่ก็ยังมีประชาชนที่ยังเพิกเฉยต่อสิทธิและหน้าที่ของตนในระบบประชาธิปไตย ขาดความสนใจทางการเมือง ขาดความกระตือรือร้น ไม่เห็นถึงประโยชน์ของ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะคิดว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว ซึ่งแท้จริงแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นทำให้ท้องถิ่นพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย รวมถึงเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปกครองส่วนท้องถิ่น

จาประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในตำบลวัดโคง อำเภอโนนรому จังหวัดชัยนาท มีมากน้อยอย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรому จังหวัดชัยนาท

๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

๓. ระเบียบวิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๖ ในเขตตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน ๒๘๙๐ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๓ คน จากสูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamanai) ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาร์ชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพ

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาบททวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อสร้างคำทำให้ครอบคลุม การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

๓. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้าค่าวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ แก้ไขและเสนอแนะปรับปรุงให้สอดคล้องและเหมาะสมกับขอบเขตที่กำหนด

๔. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาภาษา การวัดผลและประเมินผล และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายการศึกษา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้เท่ากับ ๑.๐๐

๕. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นค่าวิเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) โดยนำเครื่องมือดังกล่าวไปทดสอบกับประชาชนในเขตตำบลไร่พัฒนา อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อลฟ่า (Alpha Coefficient) ของ ครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ ๐.๘๐๗

๖. ปรับปรุงและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองห้องถินของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม การหาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

๑. ขอหนังสือแนะนำจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขอความร่วมมือจาก ประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ในการตอบแบบสอบถาม

๒. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

๓. ผู้ศึกษาระบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองห้องถินของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้ศึกษาได้เลือกใช้ สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล ดังนี้

๑. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยลักษณะส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

๒. การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองห้องถินของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียง เลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ระหว่างตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลกับตัวแปรตาม คือ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองห้องถินของประชาชน ด้วยสถิติ ดังนี้

๓.๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ด้วยสถิติการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับตัวแปรต้นที่มี ๓ กลุ่มขึ้นไป โดยมีระดับการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับตัวแปรตามที่มีระดับการวัดแบบช่วง คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองห้องถินของประชาชน ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕

๓.๒ กรณีผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ (Post hoc comparisons) ด้วยวิธีของ Least significant different (LSD) เพื่อตรวจสอบว่ากลุ่มตัวอย่างคู่ใดที่มีความแตกต่างกัน

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ($n = ๓๕๓$)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๑๙ - ๒๕ ปี	๔๐	๑๑.๓๓
๒๖ - ๓๕ ปี	๙๒	๒๖.๐๖
๓๖ - ๔๕ ปี	๗๔	๒๐.๙๖
๔๖ - ๖๕ ปี	๑๗๕	๓๒.๔๘
มากกว่า ๖๕ ปีขึ้นไป	๓๒	๙.๐๗
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๖๐	๑๗.๐๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๓๔	๓๗.๙๖
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๔๒	๑๑.๒๓
อนุปริญญา/ปวส.	๓๗	๑๐.๔๘
ปริญญาตรี	๓๘	๑๐.๗๖
สูงกว่าปริญญาตรี	๒	๐.๕๗
อาชีพ		
เกษตรกรรม/ประมง	๑๓๕	๓๘.๒๔
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	๗๒	๒๐.๔๐
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๓๗	๑๐.๔๘
รับจ้างทั่วไป	๘๘	๒๔.๙๓
อื่นๆ	๒๑	๕.๙๕
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๓๒	๙.๐๗
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๓๔	๓๗.๐๙
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๒๓	๓๔.๘๔
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๔๒	๑๑.๙๐
มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๑๙	๕.๑๐
รวม	๓๕๓	๑๐๐

จากตารางที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบร้า ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖ – ๖๕ ปี ร้อยละ ๓๒.๔๔ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๓๗.๙๖ มืออาชีพเกษตรกรรม/ประมง ร้อยละ ๓๘.๒๔ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ ร้อยละ ๓๙.๐๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์จังหวัดชัยนาท โดยรวม ($n = ๓๕๓$)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของ ประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัด ชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	๓.๖๗	๐.๐๗	มาก	๑
๒. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง	๓.๓๗	๐.๑๖	ปานกลาง	๔
๓. ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	๓.๕๔	๐.๐๙	มาก	๒
๔. ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	๓.๔๙	๐.๐๖	ปานกลาง	๓
รวม	๓.๕๒	๐.๒๐	มาก	

จากตารางที่ ๒ พบร้า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแยกเป็นรายด้าน พบร้า ด้าน การใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการเข้าร่วม กิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์จังหวัดชัยนาท ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ($n = ๓๕๓$)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา	๓.๔๒	๐.๔๓	มาก	๒
๒. การตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งที่ ผ่านมา	๓.๙๔	๐.๔๙	มาก	๑
๓. การตรวจสอบประวัติรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่าน มา	๓.๕๘	๐.๔๓	มาก	๓
๔. การซักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนการเลือกตั้ง ครั้งที่ผ่านมา	๓.๔๔	๐.๖๙	ปานกลาง	๔
๕. การติดตามผลการนับคะแนนเลือกตั้งที่หน่วย เลือกตั้ง ครั้งที่ผ่านมา	๓.๕๖	๐.๔๑	มาก	๕
เฉลี่ย	๓.๖๗	๐.๐๗	มาก	

จากตารางที่ ๒.๑ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสูงที่สุด คือ การตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา รองลงมา คือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา การตรวจสอบประวัติรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นครั้งที่ผ่านมา และการติดตามผลการนับคะแนนเลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นการซักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่ำที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ($n = ๓๕๓$)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของ ประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัด ชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น แจกใบปลิว ติดสติ๊กเกอร์ หรือติดป้ายหาเสียง	๓.๖๗	๐.๙๗	มาก	๒
๒. การติดตามร่วมฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง	๓.๕๘	๐.๕๗	มาก	๔
๓. การติดตามหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น	๓.๔๖	๐.๔๔	ปานกลาง	๕
๔. การติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งผ่านวิทยุหรือเสียงตามสายชุมชน	๓.๔๐	๐.๔๓	ปานกลาง	๖
๕. การติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากแผ่นพับ หรือโปสเตอร์	๓.๖๐	๐.๔๘	มาก	๓
๖. การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งรณรงค์ให้ความรู้แก่ ประชาชนเรื่องการเลือกตั้ง	๓.๖๔	๐.๕๖	มาก	๑
๗. การแจ้ง กกต.ท้องถิ่น / กกต.จังหวัด เมื่อพบร่องรอยทุจริตซื้อเสียง	๒.๒๘	๐.๙๓	น้อย	๗
เฉลี่ย	๓.๓๗	๐.๑๖	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๒.๒ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น สูงที่สุด คือ การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งรณรงค์ให้ความรู้แก่ ประชาชนเรื่องการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ การช่วยหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น แจกใบปลิว ติดสติ๊กเกอร์ หรือติดป้ายหาเสียง การติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากแผ่นพับ หรือโปสเตอร์ การติดตามร่วมฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

การติดตามหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และการติดตามการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งผ่านวิทยุ หรือเสียงตามสายชุมชน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นการแจ้ง กกต.ท้องถิ่น / กกต.จังหวัด เมื่อพบมีการทุจริตซื้อเสียง มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ ๒.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ($n = ๓๕๓$)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลลัวดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์	๓.๔๖	๐.๔๗	มาก	๒
๒. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่างๆ	๓.๔๘	๐.๗๒	มาก	๑
๓. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางเสียงตามสาย ของชุมชน	๓.๓๔	๐.๗๔	ปานกลาง	๔
๔. การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เพชบุค ไลน์ หรือยูทูป	๓.๑๖	๐.๖๕	ปานกลาง	๕
๕. การติดตามรับฟังข่าวสารประชาสัมพันธ์เสียงตามสายชุมชน โดยนายสนอง ใจสุข นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลัวดโคง	๓.๔๐	๐.๖๗	ปานกลาง	๓
เฉลี่ย	๓.๔๔	๐.๐๙	มาก	

จากตารางที่ ๒.๓ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสูงที่สุด คือ การติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่างๆ และการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางวิทยุ, โทรทัศน์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ รองลงมา คือ การติดตามรับฟังข่าวสารประชาสัมพันธ์เสียงตามสายชุมชน โดยนายสนอง ใจสุข นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลัวดโคง การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านทางเสียงตามสายของชุมชน) และการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เพชบุค, ไลน์ หรือยูทูป มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

ตารางที่ ๒.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน
ตำบลลัวดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ($n = ๓๕๓$)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลลัวดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการ มีส่วนร่วม	อันดับ
๑. การเข้าร่วมอภิปราย แสดงความเห็นทางการเมือง	๓.๒๖	๐.๖๐	ปานกลาง	๕

ตาม สถานที่ต่างๆ				ปานกลาง	๓
๒. การแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอโครงการต่างๆ ใน การจัดทำแผนพัฒนาตำบล	๓.๔๙	๐.๖๘	มาก	๑	
๓. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับบุคคลอื่น	๓.๖๔	๐.๔๓	มาก	๒	
๔. การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับ สมาชิกในครอบครัว	๓.๖๐	๐.๖๑	ปานกลาง	๔	
๕. การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ค หรือไลน์	๓.๔๑	๐.๔๔			
เฉลี่ย	๓.๔๙	๐.๐๖	ปานกลาง		

จากตารางที่ ๒.๔ พบร่วมกันว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรุ่ง จังหวัดชัยนาท ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบร่วมกันว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสูงที่สุด คือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับบุคคลอื่น และการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับสมาชิกในครอบครัว อุปนิสัยระดับมาก ตามลำดับ รองลงมา คือ การแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอโครงการต่างๆในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ค หรือไลน์ และการเข้าร่วมอภิประสายแสดงความเห็นทางการเมือง ตามสถานที่ต่างๆ มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ ๓ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรต้น	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
๑. อายุ		✓
๒. ระดับการศึกษา	✓	
๓. อาชีพ	✓	
๔. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		✓

จากตารางที่ ๓ สรุปได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรุ่ง จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันตามข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษา และอาชีพ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนข้อมูลส่วนบุคคลด้านอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการศึกษา

๕. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาสรุปผลการศึกษา ดังนี้

๑. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบร้า ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖ – ๖๕ ปี ร้อยละ ๓๒.๔๘ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๓๗.๙๖ มีอาชีพเกษตรกรรม / ประมง ร้อยละ ๓๘.๒๔ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ ร้อยละ ๓๗.๐๙

๒. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแยกเป็นรายด้าน พบร้า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง

๓. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท โดยจำแนกตัวแปรตัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สรุปได้ดังนี้

๓.๑ ประชาชนที่มีอายุแต่กต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๓.๒ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นใน ตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓.๓ ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓.๔ ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมือง ท้องถิ่นในตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๖. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท มีประเด็นที่ควรนำไปปรับ ดังนี้

๑. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลลัวดโคง อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท พบร้า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบร้า ด้านที่มีส่วนร่วมสูงที่สุด คือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง รองลงมา ได้แก่ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ มีการ รัฐประหาร ทำให้ประชาชนเริ่มหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับการเมืองมากขึ้น รวมถึงการให้ ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นด้วย จะเห็นได้จากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกท้องถิ่น แต่ละครั้ง ประชาชนที่ไปทำงานต่างจังหวัดหรืออยู่ต่างภูมิลำเนาจะกลับมาเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก

เป็นระบบเครือญาติหรืออุปถัมภ์กัน สอดคล้องกับสร้างสรรค์ ศรีประเสริฐ (๒๕๔๓ : บทคัดย่อ) ได้วิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมือง และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ สะภา (๒๕๕๔) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่ องค์กรบริหารส่วนตำบลหาใหญ่ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบร่วม ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลหาใหญ่ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท จำแนกตาม ต่อองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการใช้สิทธิ เลือกตั้ง (๒) ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง (๓) ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และ (๔) ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน มีดังนี้

๒.๑ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนไม่รู้จะอยู่ในช่วงวัยใด ต่างก็ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหมือนๆกัน ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่เหมือนๆกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบันพิต พรมรักษ์ (๒๕๕๑) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองท้องถิ่น ขององค์กรบริหารส่วน ตำบลภูค่า อำเภอปัว จังหวัดน่าน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบร่วม ว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองท้องถิ่น ขององค์กรบริหารส่วนตำบลภูค่า อำเภอปัว จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน

๒.๒ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ได้รับการศึกษาสูงจะมีความรู้ ความเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น และทัศนคติ มุ่งมองทางการเมืองที่แตกต่างกัน รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับ จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกฤตา จินดาพร แล้วไชติมา แก้วกรอง (๒๕๕๖ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของสตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยระดับ การศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อการเข้าร่วมชุมชนทางการเมืองแตกต่างกัน และสอดคล้องกับนภภูมิกล ศรีจันทร์โห (๒๕๕๒ : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอสีสุราษ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอสีสุราษ จังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกัน

๒.๓ จากการศึกษา พบร้า ประชาชนที่อาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมือง ท้องถิ่นในตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีเวลาว่างของแต่ละคนไม่เหมือนกัน อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่จะมีความรู้ มีทักษะคดิ มีมุ่งมองที่กว้าง ทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า อาชีพเกษตรกร หรือประมง ซึ่งส่วนใหญ่จะสนใจแต่การประกอบอาชีพมากกว่าจะสนใจเรื่องการเมือง จึงมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของอำนาจ ศรีพะรัตน์ (๒๕๕๘) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา การเลือกตั้งนายกองค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งนายกองค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐบุรุษ คุ้มทรัพย์ (๒๕๕๕ : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ระยะเวลาที่พักอาศัย และการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๔ จากการศึกษา พบร้า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยมากหรือน้อยต่างก็ต้องทำงาน ใช้เวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ไม่มีเวลาสนับสนุนและให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองท้องถิ่นมากนัก สอดคล้องกับการวิจัยของอัษฎร ทองพโลย และคณะ (๒๕๕๔) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี กรณีเลือกตั้งช่อง พ.ศ. ๒๕๕๔ ผลการทดสอบสมมติฐาน จากการเบรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกองค์กรบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี พบร้า ปัจจัยด้านเพศ และรายได้ต่างกัน ไม่ทำให้การมีส่วนร่วมแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของอรุณ ใจมจตรุรงค์ (๒๕๔๙) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตพระเวศ กรุงเทพมหานคร พบร้า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตพระเวศ ไม่แตกต่างกัน

๗. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

๑. จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีบางข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ดังนี้ จึงควรให้ความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมกิจกรรมการหาเสียงเลือกตั้งอย่างถูกต้อง เน้นการหาเสียงไปร่วม สร้างความศรัทธาให้ประชาชน

๒. ควรส่งเสริมด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้มีการกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง พร้อมสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทุกรูปแบบหรือการทำกิจกรรมร่วมกัน

ไม่ใช่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนเล็กๆ จนถึงชุมชนขนาดใหญ่ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ในครั้งนี้ศึกษาองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นเพียง ๔ ด้าน ซึ่งแท้จริงแล้วองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายองค์ประกอบ เช่น การติดต่อนักการเมืองท้องถิ่น การสนับสนุนนักการเมือง หรือการร่วมกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้น จึงควรศึกษาองค์ประกอบในหลายๆด้าน เพื่อจะได้นำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่อไป

บรรณานุกรม

นภัทร์กิจกานต์ ศรีจันทร์. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบล

นาภู อำเภอสีสุราษ จังหวัดมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.

บัณฑิต พรมรักษ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองท้องถิ่นขององค์กรบริหารส่วนตำบลภูค่า อำเภอปัว จังหวัดไหè”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

อรุณ ใจจตุรงค์. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

อำนาจ ศรีพระจันทร์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์กรบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๕๘.

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์
The School Administration of Buddhist Way Schools
Under NakhonSawan Municipality

ธเนศ เพียรกสิกรรม *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ ของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์จำนวน ๘ โรงเรียน จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๑๙๒ คนใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และสรุปข้อมูลปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือเพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน และยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เนพะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสังฆนครสวรรค์

สมมติฐานที่ตั้งไว้และตำแหน่งคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และส่วนด้านบรรยายกาศและปฏิสัมพันธ์ ก็ยังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวาร์คพบว่าบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบวัตถุประสงค์ผลที่คาดว่าจะได้รับและประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์ และคุณค่าต่อการปฏิบัติก็จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริง ตรงกับขั้นหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้วผลที่ได้ไม่คุณค่ากับการปฏิบัติบุคลากรก็จะต้องนำงานกลับมาปรับปรุง/แก้ไขเพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาดโดยผ่านกรอบการดำเนินงานทำเช่นนี้จนกว่าผลลัพธ์นั้นจะอกนามีประสิทธิภาพอีกหนึ่งครั้ง ทางบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอนและยังยืนทั้งนี้ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, โรงเรียนวิถีพุทธ

ABSTRACT

The purposes of this research were as follows :1) to study the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. 2) to compare the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality classified by personal factors. 3) to study problems, obstacles and development approach the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. Administrators and teachers responsible for Buddhist Way Schools projects under Nakhon Sawan Municipality. The sample consisted of administrators and teachers the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality by 8 schools.

The sample size was 192 persons. The sampling method used survey research. The data have been collected by questionnaires. Data were analyzed by Frequency, Percentage Mean and Standard Deviation. The tests of hypotheses had been done by t-test, F-test (One Way ANOVA) and Least Significant Difference : LSD. And summarized the problems, obstacles and suggestions by analyzing and synthesizing the data.

The results showed that : The administrators and teachers had the opinions towards the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality overall in high level ($\bar{x} = 4.09$). When considering in each aspect it was found that in a high level for all aspect.

The comparison of School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. Overall, no differences. When considering in each aspect it was no different. The hypotheses were rejected. When viewed as a whole and divided into groups based on personal factors were gender, age, education qualification, position and work experience it found no significant difference in the statistical significance at .05 level. The hypotheses were rejected. Especially, the personal status ; age were physical, teaching and management it found significant difference in the statistical significance at .01 level. The hypotheses were accepted. Education qualification : were physical, teaching and management it found significant difference in the statistical significance at .01 level. The hypotheses were accepted. Position : were teaching, management and basic life activities it found significant difference in the statistical significance at .01 level. The hypotheses were accepted. However, the atmosphere and the interaction it found significant difference in the statistical significance at .05level. The hypotheses were accepted.

The cognitive approach to development the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhon Sawan Municipality. There were found that the personal who perform the duties and tasks as assigned. Based on the framework principles of the School Administration of Buddhist Way Schools. When the framework successfully.Going into the analysis process. This process can be manage, which means the object model to link the effect is expected to be received and benefits. The result has been through all the rules. Practical and cost effective it will bring the work that has been applied and develop practical and real results actually provide. Conversely, if the process of analyzing it. The result was not worth the practice. Personnel will have to be reviewed and revised to errors. Through the framework do this until the results are going to be effective. Facilitate the practical even if the personnel used in personnel used in performance sensitive. The work that has been achieved, it is certainly powerful and sustaining the effectiveness of people as a measure that would result the school administration of Buddhist Way Schools effectively.

Keywords: Administration, Buddhist Way Schools

๑. บทนำ

โรงเรียนถือว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษา ความรู้และปลูกฝังค่านิยมทัศนคติความเชื่อต่างๆแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนโดยครูมีภาระหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนหรือกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้โดยเน้นทางด้านพุทธศาสนา เป็นการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้คือภาษาไทยคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสุขศึกษาและพลศึกษาคือลักษณะการงานอาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทยมีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน กุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเพณีและวัฒนธรรมไทยมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้าค่าของพุทธธรรมจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อีกด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัยประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด ในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทยมีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนกุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเพณีและวัฒนธรรมไทยมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้าค่าของพุทธธรรมจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อีกด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัยประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอดกระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิตเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๕ ได้มีที่ประชุมปรึกษาหารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำมาใช้และขยายไปทั่วประเทศ ให้ก้าวหน้าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไรขีดจำกัดจึงได้มีแนวคิด จัดตั้งโครงการโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับโรงเรียนอื่นที่สนใจเข้าร่วมโครงการ^๑

โรงเรียนวิถีพุทธจึงถือเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง ดร.สิริกรรณณ์ รัชมนตรี ชี้ว่า “การกระทรวงศึกษาธิการและคณะกรรมการฯ ได้ประกาศขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปัญโต) วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๖ นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ทราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระเทพโสกณ

^๑ คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, ความสามารถในการแข่งขันทางการศึกษาของประเทศไทย พ.ศ.๒๕๖๗. (อัปเดต)

(ประยุรธรรมจิตต์โต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก ในวันที่ ๒๕-๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือเรื่องเรียนวิถีพุทธเป็นครั้งแรกมีพระภิกษุและชาวสัฟธงคุณวุฒิมาร่วมประชุมประมาณ ๓๐ รูป/คนได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธและในวันที่ ๑-๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและชาวสัฟธงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดแนวทางดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้วประมาณ ๕๐รูป/คน จากการประชุมใหญ่ครั้งทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญคือครอบความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างศึกษาธิการจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชนบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้นักเรียนเป็นคนดีเก่งมีความสุขอย่างแท้จริง ^๑ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆในวงกว้างต่อไป

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวยไทยได้รับการกล่าวจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตรชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของชาวยไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ ^๒ พุทธธรรมหรือพุทธศาสนาเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกฝนให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปคือการกินอยู่ดูฟังจนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมั่นชีวิตที่บริสุทธิ์ในทุกระดับยังผลผู้ศึกษาเองมีความสุขช่วยให้สังคมมีความสุข ^๓ พุทธธรรมมีการอบรมพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษาตามประการเรียกว่าไตรสิกขาคืออธิศัลศิขาหรือจิตสิกขาและอธิปัญญาสิกษาที่เรียกสั้นๆ ว่าศิลスマหริปัญญาเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนาภัยความประพฤติจิตใจและปัญญาให้รักษาอันเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัยอีกมีความยั่งยืนตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่อยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นครูได้ทำกิจกรรมกับโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวนคราฟ พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างดีแต่เพื่อให้เกิดการดำเนินการเป็นมาตรฐานและเกิดแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) หากขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหารและ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาก, ๒๕๔๒), หน้า ๔๗.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๒๗.

^๓ พระธรรมปึก (ป.อ.ปยุตโต), สู่การศึกษาแนวทางพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๖.

ครูผู้สอนหั้งในเรื่องความรู้เจตคติที่ดีและความพร้อมที่จะดำเนินงานตามวิถีพุทธซึ่งแนวทางการดำเนินงานควรอยู่บนพื้นฐานกรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขาอันได้แก่ศีล สามิและปัญญาด้วยเหตุนี้เองศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำผลที่ได้อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนและสังคมต่อไปรวมทั้งเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวนครรค์
- ๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวนครรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดเทศบาลนครสวนครรค์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) วิธีการเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสวนครรค์มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

ประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดเทศบาลนครสวนครรค์ จำนวน ๘ โรงเรียนประชากรจำนวน ๓๗๑ คน ในปีการศึกษา ๒๕๖๗

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดเทศบาลนครสวนครรค์ จำนวน ๑๙๒ คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan^๔ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น三ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งและประสบการณ์ทำงานซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

^๔Krejcie.Robert V. & Morgan.Daryle W. Determining Sample Size for Research Activities , (Educational and, Psychological Measurement. ๓๐(๓) ๑๕๗๐). P ๖๐๔.

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสรรราช โดยใช้แบบสอบถามชนิด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือผู้ศึกษาได้จากการแบบสอบถามให้แก่ พนักงานครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนเทศบาล ในเขตอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสรรราช ซึ่งมี คุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน ๓๐ คนเพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไข ให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาดังที่ได้กำหนดไว้แล้วใน ส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ตอนที่๓เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนคร นครสรรราช ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้ และ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ทุกข้อ

ทำความสะอาดเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหา ค่าสัมประสิทธิ์แอลfa (Alpha coefficient) ของครอนบาก (Cronbach)^๖ ได้ระดับความเชื่อมั่น . ๘๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสรรราชวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที่ (t – Test) และการ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรตันตั้งแต่สามตัวขึ้น ไป

๔.ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลคร นครสรรราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสรรราช เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสรรราช โดยจำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถี พุทธสังกัดเทศบาลนครสรรราช โดยเลือกผู้อำนวยการ และครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถี พุทธ ของโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสรรราช จำนวน ๘ โรงเรียนจำนวน ๓๗๑ คนใช้ ระเบียบวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีการใช้วิจัยเชิงปริมาณรวมข้อมูลโดย ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๒ คน ซึ่งได้จากการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง

^๖Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing* (๕th ed.). New York: Harper & Row, ๑๙๗๑.:P. ๑๖๐.

สังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความหมายสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สิ่ติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดย การทดสอบค่าที่ (*t-test*) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่า มีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการ สังคมศาสตร์ และสรุปข้อมูลแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนราธิวาสฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนราธิวาสฯ โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการ วิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือเพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน และยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้าน กายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทาง สถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และตำแหน่ง คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรม พื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และส่วน ด้านบรรยายกาศและปฏิสัมพันธ์ ก็ยังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนคร นราธิวาสฯ พบว่าบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยอาศัย กรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกระบวนการปฏิบัติเรียบร้อยแล้วจะ เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึง การตรวจรูปแบบ วัตถุประสงค์ผลที่คาดว่าจะได้รับและประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์ และคุณค่าต่อการปฏิบัติที่จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริง ตรงกับข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้วผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติบุคลากรก็จะต้องนำ งานกลับมาปรับปรุง/แก้ไขเพื่อทบทวนหากข้อผิดพลาดโดยผ่านกระบวนการดำเนินงานทำเช่นนี้จนกว่า ผลลัพธ์นั้นจะอกมา มีประสิทธิภาพอีกหนึ่งวิธีการ สำหรับการประเมินค่ากับการปฏิบัติงานจะริงอันดับที่สูงที่สุด หมายความว่า บุคลากรใช้ความ ละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่าง แน่นอนและยังยืนทั้งนี้ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การ บริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครสรวราคํผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

(๑) ผู้บริหารรวมทั้งครูผู้สอนควรจริงจังและเข้มงวดต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้มากขึ้นการมีจิตสาธารณะการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมนักเรียนควบคู่กันไปโดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ

(๒) ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความประพฤติพร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรม

(๓) ผู้บริหารควรเพิ่มมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการปฏิบัติงานด้านหลักการเป็นอยู่อย่างพอเพียงทั้งการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาย่างจริงจัง

(๔) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา มีความรู้ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนาในที่ดี

(๕) โรงเรียนควรจะกำหนดนโยบายเรื่องการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน

(๖) กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธควรกระทำอย่างต่อเนื่องมีการนิเทศติดตามและประเมินผลเป็นระยะๆ

(๗) ควรปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับวิถีประจำวันของบุคลากรภายในโรงเรียนให้มากและเข้มแข็งที่สุด

(๘) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้กับครูและนักเรียนให้มากขึ้น

(๙) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา มีความรู้ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนาในที่ดี

(๑๐) มีการประสานชุมชนและภาคีเครือข่ายให้มีบทบาทต่อโรงเรียนมากขึ้น

(๑๑) จัดทำแผนบริหารที่ชัดเจนสามารถนำมามปฏิบัติได้ตามแนวทางวิถีพุทธ

(๑๒) เนื่องจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนให้นักเรียนได้รู้จักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ควรให้ความสำคัญในการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในปีต่อๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งครศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธแนวใหม่ เพิ่มเติมจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจากที่เคยจัดแบบเดิม

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุรัฐ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.

พระธรรมปีฎก (ป.อ.ปยุตโต). สู่การศึกษาแนวทางพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์กรรับสินค้าและพัสดุรัฐ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๙.

Cronbach. Lee J. *Essentials of psychological testing* (4th ed.). New York: Harper & Row, 1971.

Krejcie.Robert V. & Morgan.Daryle W. Determining Sample Size for Research Activities . Educational and, Psychological Measurement.

**ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไ่รอบ
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร**
**The Efficiency of Administration in Accordance Iddhipada
Dhamma at Phairob Municipal, Pho Prathap Chang District,
Phichit Province**

พระสามารถ สุเมโธ (นิลมะณี)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบล ไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบล ไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ เทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ เทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ประชาชนมีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไ่รอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ พบร้าประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ต่างกัน มีระดับคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร พบร้า ปัญหาและอุปสรรค คือ บุคลากรขาดความมุ่งมั่นเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ขาดงบประมาณในการดำเนินงานในเรื่อง สนับสนุนการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพการประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมไม่ซัดเจนส่วน ข้อเสนอแนะ พบร้า ต้องมีจุดหมายหรือเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน ควรพัฒนาบุคลากรให้มี

---

* หลักสูตรพุทธศาสนาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสังฆารามครัวรุค

ประสิทธิภาพในการบริหารงาน ควรพัฒนาบุคลากรให้มีจิตใจมุ่งพัฒนาตนเองและงาน ควรกำหนดขอบเขตของการทำงานให้ชัดเจนเหมาะสมกับแต่ละบุคคลรวมถึงการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือการส่งเสริมการเรียนต่อของเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารงาน, หลักอิทธิบาท

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province, 2) to compare the opinion of the people towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of PhaiRop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province by classifying on the personal factors, and 3) to study the problems, obstacle and suggestions for the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province.

Results of the Research

1. Overall, the people had the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of PhaiRop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province at the high level ($\bar{X} = 4.01$). When considering each aspect, it was found that the people had the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province at the high level in all aspects.

2. The comparison of the level of the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province by classifying on the personal factors found that the people having the different sex, age, degree of education, occupation and income had no the different level of the opinion towards the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The problems, obstacles, and suggestions for the efficiency in administration according to the four Iddhipādadhamma of Phai Rop Sub-District Municipality in Pho Prathap Chang District, Phichit Province were that the personnel

had the insufficient intention for the efficient working, the insufficient budget in the working for the educational support, and the insufficient personnel. Moreover, the public relations in doing the activities were unclear.

The suggestions were that the personnel should have the obvious goal in the working, the Municipality should develop the personnel to make the working efficient, to focus on the self-development and the work development, specify the scope of the working clearly and suitably to the personnel, and promote the personnel for the extra education or the higher education to make the working efficient.

Keywords: Efficiency, Administration, Iddhipada Dhamma

๑. บทนำ

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๕๗๕ ประเทศไทยได้เปลี่ยนระบบการปกครอง การบริหารจากสมบูรณ์มาเป็นระบบประชาธิรัฐ ไม่เป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คณะกรรมการประจำการปกครอง ได้สำเร็จ ได้เปลี่ยนสถานะของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีอำนาจเต็ม ใน การปกครอง การบริหารประเทศ มาอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ อำนาจการปกครอง การบริหารประเทศตกไปอยู่ในมือของคณะกรรมการ เปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดี มาเป็นรัฐมนตรี แต่กลไกการปกครอง การบริหาร ตัวข้าราชการ และประชาชน ยังคงเป็นไปตามรูปแบบเดิมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสถาปนาไว้ โดยเฉพาะประชาชนชาวไทย มีได้มีอำนาจปกครองตนเอง ตามหลักประชาธิปไตยเท่าที่ควรสิ่งที่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ก็คือมีการตราพระราชบัญญัติ ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๕๗๖ ซึ่งได้จัดระเบียบราชการบริหารไว้ เป็นราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และ ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ที่มีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นในระดับเทศบาลเป็นรูปแบบ การบริหารจัดการในระบบประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง เทศบาลเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องจัดการดูแล ทุกข์สุขของประชาชนเทศบาลเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากรูปแบบหนึ่งดังนั้น สามารถสำคัญประการหนึ่งของเทศบาลก็คือการบริหารกิจการในท้องถิ่นที่ เปิดโอกาสให้กับประชาชนในเขตเทศบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานได้

เทศบาลตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับเมืองขนาดเล็ก โดยทั่วไปเทศบาล ตำบลมีฐานะเดิมเป็นสุขากิบาลหรือองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) การจัดตั้งเทศบาลตำบล กระทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทยกฎบัตรท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลตำบลพระราชนูญ ต่อเทศบาลพ.ศ. ๒๕๙๖ เทศบาลตำบลมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่งทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารและสภา

เทศบาลซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๑๗ คน ที่ราชฎรในเขตเทศบาลเลือกตั้งมาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัตินายกเทศมนตรีจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎรเขตเทศบาล

เทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ทิศเหนือติดต่อกับ ตำบลเนินป่า อำเภอสามง่าม ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเนินสว่าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลล่วงจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง ทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม^๑ ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ในเขตเทศบาลมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตรซึ่งมีแม่น้ำคลองไหลผ่านทำให้ประชาชน สามารถใช้น้ำทำการเกษตรเพาะปลูกพืชต่าง ๆ แต่ในฤดูฝนจะมีน้ำเนินไหลลงมา ทำให้ระดับน้ำในคลองเพิ่มขึ้นประชาชนที่มีบ้านเรือนและพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในที่ต่ำมักจะประสบกับปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ^๒ เกษตรกรจึงมีหนี้สินเยอะ ทำให้ประชาชนมุ่งแก้ไขปัญหาของตัวเองไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเทศบาล จึงทำให้การบริหารงานของเทศบาลไม่ได้รับความร่วมมือจากประกาศในเขตเทศบาล และงบประมาณของเทศบาลมีจำกัดในการบริหารงานทำให้การพัฒนาต้องเป็นไปตามกรอบที่กำหนดจึงทำให้การจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยลง และยังมีข้อจำกัดด้านการขอความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น ข้างเคียงและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคจากเหตุดังกล่าวทำให้การบริหารงานของเทศบาลมีความยากลำบากมีความติดขัดในการช่วยเหลือประชาชนเท่าที่ควร

ผู้วิจัยจึงได้นำหลักอิทธิบาทประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานของเทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร เพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลตำบลไ่รอบมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นและเกิดการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลักอิทธิบาทเป็นหลักธรรมาที่ทำให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นจึงทำการประยุกต์ใช้กับเทศบาลตำบลไ่รอบ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลตำบลไ่รอบ

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลไ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^๑ เทศบาลตำบลไ่รอบ. ประวัติความเป็นมาเทศบาลตำบลไ่รอบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.phairob.com/system/showdata.asp?TID=136> [๔ ส.ค. ๒๕๕๖].

^๒ เทศบาลตำบลไ่รอบ. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.phairob.com/system/showdata.asp?TID=135> [๔ ส.ค. ๒๕๕๖].

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ เทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท รวมของเทศบาลตำบลไ่ร่องอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร” เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทรวมของเทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร และทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทรวมของเทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิจัย เชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มประชากร ๓๘๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๘๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หากค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๔.ผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๙ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๓ มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๙๕ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑๙ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๙ และมีรายได้ ๑๒,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๐

๔.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท รวมของเทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทรวมของเทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทรวมของเทศบาลตำบลไ่ร่อง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทรวมของเทศบาลตำบลไ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านฉันทะ พบฯ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทรวมของ

เทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านฉันทะ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือห่านมีความพึงพอใจในการบริหารงานของเทศบาลตำบลไผ่รอบและห่านเห็นว่าเทศบาล ตำบลไผ่รอบเห็นคุณค่าของการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

(๒) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านวิริยะพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านวิริยะ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

(๓) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านจิตตะพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านจิตตะ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือเทศบาลมีการส่งเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่, เทศบาลมีความเอาใจใส่ในการบริหารงานด้วยใจผูกพันอยู่กับงานในหน้าที่รับรู้และคร่ำครวญในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความรอบคอบ, มีการหมั่นตรวจสอบข้อมูลพร้อมเพื่อการบริหารงานในคราวต่อไปและเทศบาลมีเจ้าหน้าที่ เป็นจิตอาสาสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ด้วยความจริงใจ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

(๔) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านวิมัชสภาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ ด้านวิมัชษา ประชาชนมีความคิดเห็นต่อต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือเทศบาลมีการพิจารณาข้อดีและข้อเสียของระบบการบริหารงานประจำปีและ เทศบาลมีการไตร่ตรองและตรวจสอบข้อมูลพร้อมของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาล ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

จากการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลໄ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลตำบลໄ่ร่องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของเทศบาลตำบลໄ่ร่องมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการบริหารจัดการอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาตรี แนวจำปา^๑ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ใน การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่งที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ใน การปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมี การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่าทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงานปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร หากบัน ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอและสอดคล้องกับ งานวิจัยของกัญก์วิภากรณ์ กลินนิมนวล^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖, ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๑๙, ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชญญา เมธีรัตน์^๓ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนคีรึงศวิทยา จังหวัด นครสรรศ์” พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนคีรึงศวิทยา จังหวัดนครสรรศ์ พบร่วมกับบุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้าน

^๑ชาตรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ 在 การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๒กัญก์วิภากรณ์ กลินนิมนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๓วิชญญา เมธีรัตน์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนคีรึงศวิทยา จังหวัดนครสรรศ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ฉันท์ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนคือร่วงศิวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรี ชำนาญคิลป์^๕ ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพ นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔” พบร่วมบุคลากรมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านฉันท์ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา พบร่วม อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันท์ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ พบร่วมบุคลากรที่มีสถานภาพ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนบุคลากรที่มีเพศ อายุ รายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักอธิริบทรัมของเทศบาลตำบลໄ่ร่อง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารควรประยุกต์ใช้หลักอธิบั�ารธรรมให้กับเจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกท่านในองค์กรเพื่อกีดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ
  ๒. นโยบายด้านการบริหารจัดการควรเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์งานให้มีประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานโดยมีหลักชั้นทะ หลักวิริยะ หลักจิตตะ และหลักวิมังสาประกอบด้วยทุกรั้ง
  ๓. ผู้บริหารควรสร้างเป้าหมายและความความสำเร็จของงานให้จิตใจของบุคลากรจดจ่อในงาน โดยการส่งเสริมการอบรมจิตใจของบุคลากรให้มากขึ้น
  ๔. ควรมีการส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกับชุมชนที่เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐกับภาคประชาชน

๔ พัชรี ชำนาญศิลป์, “ประสิทวิภาคการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท ๔”, วิทยานิพนธ์พุธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๔. ควรส่งเสริมการทำงานโดยใช้หลักธรรมาประยุกต์ให้เข้ากับการทำงานของเทศบาลตำบลໄ่รอوب

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรจัดให้มีการอบรมหลักธรรมาประยุกต์สำหรับการทำงานให้กับพนักงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มากยิ่งขึ้น

๒. ผู้บริหารครัวเมืองดัดแปลงหลักการทำงานที่มีประสิทธิภาพตามหลักอิทธิบาทเป็นตัวอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

๔. ควรจัดสวัสดิการสำหรับพนักงานที่ทำงานดีเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงาน

๕. ควรจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบคุณภาพของงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ใน การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-Depth Interview) อาทิ ผู้บริหารเทศบาลตำบล เจ้าหน้าที่ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการ ในระดับเทศบาล ต่อไป

๒. ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลตำบลหลาย ๆ พื้นที่

๓. ควรศึกษาความประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เช่น หลักธรรมาภิบาล

๔. ควรศึกษาภาวะผู้นำของการบริหารจัดการตามหลักสปป.บุรีสหธรรมและหลักธรรมาภิบาล ที่เกี่ยวข้อง

๕. ควรศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการของเทศบาลเพื่อการพัฒนาในส่วนที่ขาดประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. การบริหารรัฐกิจ แนวคิด หลักการและการปฏิบัติ. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัดขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๓๕.

โกรกิทย์พวงงาม. การปกคลองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : วิญญาณ, ๒๕๔๘.

คณะกรรมการวิชาการรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

ชูวงศ์ฉายาบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย.กรุงเทพมหานครสมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เด่นชัยเนติยัง. การบริหารงานบุคคล.ชลบุรี :มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒบางแสน, ๒๕๓๓.

ตินปรัชญพุทธ. หลักการจัดการ.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

กัญก์พาภรณ์ กลิ่นนิมนวล. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ชาตรี แนวจำปา.“การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

นารีรัตน์กว้างขวาง. “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารานุรักษ์ธรรมชาติ :กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมืองอำเภอเมืองสมุทรปราการจังหวัดสมุทรปราการ ”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระร่วงชัยจารุณโน. “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงข์ :กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขวงจังหวัดสระบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พัชรี ชำนาญศิลป์. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิทยาลัยการอาชีพครัวรัคตามหลักอิทธิบาท ๔”,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

Becker, S.W & Neuhauser, D.,**The Efficient Organization**, New York : ElsevierScientific Publishing Co., 1975.

Bowditch, James L and Buono, Anthony., **F.A Primer on Organization Behavior**, 2nd ed., New York : John Wiley and Sons, 1990.

Harold Koontz & Heinz Weihrich. **Ninth Edition Management**. New York: Mc Graw Hillbook, 1991.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New York : The Macmillan Company, 1960.

John. D. Millet. **Management in the Public Service**, New York :McGraw - Hill. 1998.

การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน

The performance of the Tambon Administrative Wat Khok
Manorom offense. According to public perception

สนอง ใจสุข*

บทคัดย่อ

การศึกษารังนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชนและเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยจำแนก ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน ๓๖๒ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า F-test (one – way ANOVA) และ LSD

ผลการศึกษาพบว่า

(๑) ระดับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบร่วมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีและด้านการพัฒนาอาชีพ ตามลำดับ

(๒) การทดสอบสมมติฐาน พบร่วม

๒.๑ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามเพศ พบร่วมไม่แตกต่างกัน

๒.๒ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอายุ พบร่วมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบร่วม ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๓ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโโคก อำเภอโนนรомуย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามระดับการศึกษา พบร่วมโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสรรค์

๒.๔ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนรุม จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอาชีพและรายได้ พบร่วมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, ขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคง

ABSTRACT

This study aimed to examine the performance of the Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception and to compare the performance of the Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception, by sex, age, education, occupation, income, samples used in the study was that people in the area of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense of the ๓๖๒ statistical methods used to analyze data. the frequency of the test using the F-test (one - way ANOVA) and LSD.

The study found that

1) the performance of the Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception The overall level. Considering it was found that the quality of life. At the most, followed by the development of infrastructure. The development of tourism resources and the environment. For better management and career development, respectively.

2) test the hypothesis.

2.1 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to a public perception that sex is no different.

2.2 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public awareness by age showed no significant difference overall. Considering each aspect of management for good. The difference was statistically significant at the ๐.๐๕ level.

2.3 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception BY study found that, overall and in each aspect. not different

2.4 Performance of Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense. According to public perception BY career and earning the overall and individual aspects. The difference was statistically significant at the ๐.๐๕ level.

Keywords: The performance, Tambon Administrative Wat Khok Manorom offense

๑. บทนำ

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๕๗๕ ความเสื่อมของระบบ
สมบูรณ์มาสิทธิราชย์การที่คณะนายทหารหนุ่มภายใต้การนำของ ร.อ.ชุนหวายหาญพิทักษ์ (เหล็ง
ศรีจันทร์) ได้วางแผนยึดอำนาจจากการปกครอง เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ
สมบูรณ์มาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบที่จำกัด พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้อยู่ในฐานะ
ประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๔ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะถูกจับกุม^๑
ก่อนลงมือปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมของระบอบนี้อย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันในสมัย
รัชกาลที่ ๖ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ที่ไม่ดุลกับ
รายรับ ทำให้มีการกล่าวโวโน้มตีรัฐบาลว่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินไป ครั้งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๗
พระองค์ก็ถูกโจมตีว่าทรงตกอยู่ใต้อิทธิพลของภรรยามนตรีสวา ซึ่งเป็นสถาที่ปรึกษาที่ประกอบด้วย
สมาชิกที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง และบรรดาพระราชนค์มีบทบาทในการบริหารบ้านเมือง
มากเกินไป ควรจะให้บุคคลอื่นที่มีความสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองด้วย
ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจต่อระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์อยู่
เหนือกฎหมาย ซึ่งนับวันจะมีปฏิกริยาต่อต้านมากขึ้น

การปฏิบัติงานขององค์การ ตามแนวความคิดตั้งแต่ดังเดิมเป็นความพยายามที่จะ
เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง (segmentation) การ
ปฏิบัติงานขององค์การโดยเด็ดขาด ทำให้ขาดความร่วมมือร่วมใจ ตลอดจน ไม่อาจริเริ่มสร้างสรรค์
และไม่อาจจัดการกับความเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ จึงเกิดแนวคิดที่ ตรงกันข้ามกับแนวคิดดังเดิม คือ^๒
แนวความคิดแบบผสมผสาน (integration approach) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและการ
เสริมสร้างสิ่งใหม่ๆ โดยมองภาพรวมว่ามีสิ่งใด เกี่ยวข้องในขอบเขตที่กว้างขวางและเชื่อมโยงสิ่งที่
เกี่ยวข้องนั้นเข้าด้วย กัน ลักษณะของ แนวความคิดนี้จะไม่หลบเลี่ยงความขัดแย้งแต่จะมองสิ่ง
ขัดแย้ง (conflicts) เป็นเรื่อง จำเป็นที่ต้องเผชิญและแก้ไขเพื่อนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอยู่
ตลอดเวลา ดังนั้น แนวทางนี้จึงเป็นพลวัต (dynamic) มีเป้าหมายอยู่ที่การพยายามทำงานให้สำเร็จ
ด้วยดี (ุ่มชัย จำรงค์, ๒๕๓๐ : ๒๕๖-๒๕๗) จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น พอที่จะสรุปได้ว่า
การปฏิบัติงานขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การในฐานะเป็นระบบหนึ่งของสังคม ใน
การใช้ทรัพยากร บริหารอย่างคุ้มค่าและได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์
ของ องค์การ ทำให้ผู้รับบริการจากองค์การพึงพอใจในงานและองค์การสามารถปรับตัวและ พัฒนา^๓
ให้ตรงอยู่ต่อไปได้ (ไชยวัฒน์ รัตนดาดาชา, ๒๕๓๘ : ๒๕-๒๗)

องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงมีถนนลาดยางติดต่อกับอำเภอได้สะพาน มีถนนสาย
สำคัญ เช่น ถนนสายพหลโยธิน ถนนสายริมคลองชลประทาน ถนนคันกันแม่น้ำ และถนนสาย
เอเชีย ระยะห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงมีจำนวนทั้งสิ้น ๓๑.๕๒ ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร
ทั้งหมด ๓,๔๓๒ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๑,๔๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘๓ หญิง จำนวน
๑,๙๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑๗ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑,๑๗๓ ครัวเรือน ความหนาแน่น

เฉลี่ย ๑๗๐.๕๗ คน/ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน อีกทั้งมีคลองชลประทาน “คลองอนุศาสนนันท์” พื้นที่จึงอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ทำนา ทำสวน เป็นอย่างยิ่ง อาชีพของราชภูรในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง โดยเรียงลำดับจากประเภทที่มีผู้ประกอบอาชีพมากสุด ไปหาน้อยสุด ดังนี้ ทำนา ทำสวน รับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับราชการ อื่นๆ ดังนั้นการดำเนินการที่องค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง ดำเนินการส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้าง เพราะองค์กรบริหารส่วนตำบลถือได้ว่าใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะประชาชนสามารถมาเป็นผู้บริหาร สมาชิก เพื่อดำเนินงานให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงศึกษาการปฏิบัติงานและเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงในการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน สืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน
๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยจำแนก ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ครั้งนี้ เพื่อศึกษาระดับผลการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ประกอบด้วยประชาชนในเขตตำบลลวัดโคง มีจำนวน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่บ้านแหลมยาง ๑,๑๘๓ คน บ้านหนองม่วง ๑,๓๐๕ คน บ้านเนินไฟ ๗๖๔ คน บ้านคลองกลาง ๔๕๐ คน บ้านคลองชุด ๑๓๐ คน รวม ๓,๔๗๒ คน ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ทำการสำรวจตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี ขึ้นไป ซึ่งมีความสนใจในการตัดสินใจและการแสดงออกทางความคิดเห็นในการให้บริการขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคง และเป็นกลุ่มประชากรที่เริ่มได้รับการบริการในทุกด้าน จากการสำรวจขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวัดโคงอย่างแท้จริง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดสูตร ของท่าโโร ประมาณ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % และความคลาดเคลื่อนต่างๆ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ ระดับความคลาดเคลื่อน (e) ๕ % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๖๒ คน (ยุทธ ไกยวรรณ์, ๒๕๔๔ : ๖๔)

สูตรของ Taro Yamane

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้

n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (๕%)

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{3,832}{1 + 3,832(0.05)}$$

$$n = 362$$

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน ๓๖๒ คน การสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมประชากรที่กำหนดผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในแต่ละหมู่บ้านโดยการหาตามสูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

องค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑. แหลมยาง	๑,๗๘๗	๑๑๒
๒. บ้านหนองม่วง	๑,๓๐๕	๑๒๓
๓. บ้านเนินไผ่	๗๖๔	๗๒
๔. บ้านคลองกลาง	๔๕๐	๔๓
๕. บ้านคลองขุด	๑๓๐	๑๒
รวม	๓,๔๗๒	๓๖๒

จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน จันทร์ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์กร บริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่ม จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชนโดยมีข้อตอน การสร้างแบบสอบถามดังนี้

๑. ศึกษาทฤษฎีแนวคิด เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์องค์กรบริหารส่วน ตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่ม จังหวัดชัยนาท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และกรอบแนวคิดในการวิจัย
๓. สร้างแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้ศึกษาในงานวิจัย
๔. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมด้วยการกำหนดไว้ใน การวิจัยเสนออาจารย์ ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องทั้งด้านโครงสร้าง เนื้อหา และภาษาที่ใช้ ลักษณะของแบบสอบถาม ดังนี้

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลเป็นคำตามเกี่ยวกับสถานภาพของประชาชน โดยให้เลือกตอบเป็นคำตามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชาชนในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า ๕ ระดับ โดยผู้วิจัยใช้คำตามแบบมาตราวัด (Rating Scale) ดังนี้

การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตาม การรับรู้ของประชาชน

๕ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมากที่สุดตามการรับรู้ของประชาชน

๔ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมากตามการรับรู้ของประชาชน

๓ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับปานกลางตามการรับรู้ของประชาชน

๒ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับน้อยตามการรับรู้ของประชาชน

๑ หมายถึง การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลสวัสดิ์โภค อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับน้อยที่สุดตามการรับรู้ของประชาชน

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดการทดสอบเครื่องมือเพื่อดำเนินการหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของ แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. การทดสอบความตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ คน (ตามรายละเอียดที่ปรากฏรายชื่อในภาคผนวก) เพื่อพิจารณาลงความเห็น ว่าข้อคำถามแต่ละข้อมีวัตถุประสงค์ตรงตามที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็นไว้ ดังนี้

+๑ หมายถึง ணใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์

๐ หมายถึง ไม่แนใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์

-๑ หมายถึง ณใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์

๒. นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมูลมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ๑.๐๐ (รายละเอียด ปรากฏในภาคผนวก ภาค ง)

๓. การหาความเที่ยง (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์ ตรวจสอบแล้วไปทดสอบ (Try out) โดยนำเครื่องมือดังกล่าวไปสอบถามประชาชนในองค์กร บริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน ๓๐ คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการคำนวนหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการของ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่าความเที่ยงที่ ๐.๘๙

๔. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์ ขอความเห็นจากคณะกรรมการที่ปรึกษา และนำไปจัดพิมพ์เพื่อเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษารังนึกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท โดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน จนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำหลักของสถิติมาใช้เพื่อวิเคราะห์แบบสอบถาม ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้ใช้สถิติการแจกแจงความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentast) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

๒. วิเคราะห์ข้อมูลตามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชนผู้ศึกษาได้ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษาใช้การทดสอบค่าที (t-test) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ ๒ กลุ่ม ได้แก่ เพศ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ซึ่งสถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ได้แก่ อายุ การศึกษา และอาชีพ รายได้ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เมื่อพนัยสำคัญทางสถิติ ทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ ฟิชเชอร์ (Fisher's Least-Significant Difference: LSD)

๔. ผลการวิจัย

ข้อมูลสถานภาพของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗ ระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษาตอนต้น/

ประเมินศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐

๑) ระดับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี และด้านการพัฒนาอาชีพ ตามลำดับ

๒) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า

๒.๑ การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามเพศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๒.๒ การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอายุ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๓ การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

๒.๔ การปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาทตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามอาชีพและรายได้ พบว่า โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕. วิจารณ์

จากผลจากการศึกษาการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลวัดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน ได้แก่ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการพัฒนาการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบล สินเจริญทรัพย์ (๒๕๕๐) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า องค์กรบริหารส่วนตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่มีการรับรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกแต่ละเรื่อง องค์กรบริหารส่วนตำบล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านงานส่งเสริมคุณภาพ ด้านศิลปวัฒนธรรม Jarvisit ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีการปฏิบัติงานในระดับมาก เรียงตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มันทนा สินสถาน (๒๕๕๔) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความ

พึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรบริหารส่วนตำบลหาดสองแคว อำเภอต้อน จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดี โดยภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลลวดโคง อำเภอโนนร่มย์ จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมถวิล ผลสาด (๒๕๕๔) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุขของเทศบาลตำบลวังเย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุข เทศบาลตำบลวังเย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบร่วมกับประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการรับรู้ไม่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของกับงานวิจัยของ จันจิรา ปิงยอง (๒๕๕๕) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลตามการรับรู้ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านผู้บริหาร ด้านบุคลากร ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านอาคารสถานที่ ไม่แตกต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑.๑ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลลวดโคงได้มีการสำรวจแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรแก่ประชาชน ดังนั้น หน่วยงานควร้มีการสำรวจแหล่งน้ำสาธารณะที่มีสภาพดีนั้นเขิน มีวัชพืชปกคลุมและดำเนินการปรับปรุงพัฒนาแหล่งน้ำเหล่านั้นไว้ใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการสำรวจพื้นที่สาธารณะประโยชน์และดำเนินการขุดเป็นแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้สำหรับการอุปโภคและการเกษตร

๑.๒ ด้านการพัฒนาอาชีพ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลลวดโคงได้สนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพให้กับกลุ่มอาชีพ ด้วยตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจชุมชน พ.ศ.๒๕๔๑ จะมีเงินกองงบประมาณที่โอนมาให้องค์กรบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบตามโครงการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งกลุ่มอาชีพสามารถรวมกลุ่มมาขอรับเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพได้ โดยในหนึ่งหมู่บ้านจะกู้ได้ไม่เกินหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลควรมีการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มอาชีพที่ต้องการรับการสนับสนุนเงินทุนได้ทราบด้วย

๑.๓ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลลวดโคงได้ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาและสื่อการเรียนการสอน ด้วยองค์กร

บริหารส่วนตำบลวัดโคงมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ ดังนั้น นอกเหนือจากเงินอุดหนุนที่รัฐจัดสรรมาให้เพื่อสนับสนุนเป็นเงินเดือนครูผู้ดูแลเด็ก อาหารกลางวัน อาหารเสริมนมวัสดุสื่อการเรียนการสอนแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงควรมีการตั้งบประมาณเพื่อสมทบที่ในการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาต่างๆ หรือการจัดทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มได้อีกทางด้วย

๑.๔ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงได้รับงบ อนุรักษ์ ปล่อยสัตว์น้ำในวันสำคัญ ดังนั้น ในวันสำคัญต่างๆ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ อยู่ก่อนแล้ว ควรมีการเพิ่มกิจกรรมการรณรงค์การอนุรักษ์สัตว์น้ำและการปล่อยสัตว์น้ำลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะต่างๆ เข้าไปด้วย

๑.๕ ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับฟังการประชุมสภา ด้วยระบบวิทยุกระจายเสียงที่ไทยฯ ด้วยข้อบังคับการประชุมสภาท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๖๗ ข้อ ๒๔ กำหนดให้สภาท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ารับฟังการประชุมสภา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ได้ถือปฏิบัติอยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่จะมีการติดประกาศที่สำนักงานนั้น ทำให้ประชาชนยังอาจไม่รู้ว่าสามารถเข้าร่วมรับฟังการประชุมสภาได้ ดังนั้น หน่วยงานควรมีการประชาสัมพันธ์การให้ประชาชนได้เข้ารับฟังการประชุมสภา ผ่านทางช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางเสียงตามสาย การติดบอร์ดประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน การใช้รถบรรทุกเคลื่อนที่

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาถึงการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในงานพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. กิตติกรรมประกาศ/คำขอบคุณ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวนดุสิตโดยมุ่งศึกษาการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดโคงอำเภอโนนรому จังหวัดชัยนาท ตามการรับรู้ของประชาชน การค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.ไพศาล สารสรวิสุทธิ์ และดร.พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ และให้ข้อคิดต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ใน การศึกษาอย่างดียิ่ง ให้ความช่วยเหลือแก่ไข ปรับปรุงตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาจนกระทั่ง การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดีผู้ศึกษารابขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี่ด้วยความเคารพยิ่ง

ขอขอบพระคุณ ดร. อภิเชษฐ์ นิมพลีสวารค์ นายจำเนียร โตศิลา นายสาววัชรมนภ
ลักษณ์สุวรรณ ที่กรุณายกเว้นความถูกต้องของเครื่องมือ

ขอขอบพระคุณประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบ
แบบสอบถาม ที่เป็นประโยชน์ และนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาสหเวชศาสตร์ รุ่นที่ ๔ ทุกคนที่ให้
คำแนะนำ ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการจัดทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จนสำเร็จสมบูรณ์

ท้ายสุดขอขอบคุณพระคุณปิตา นารดา ผู้ให้การอบรมสั่งสอน สนับสนุนให้ได้รับ
การศึกษาที่ดีมาโดยตลอด รวมทั้งขอขอบคุณเจ้าของตำรา เอกสารงานวิจัยที่ได้อ้างอิงไว้

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

วุฒิชัย จำรงค์. การผสมผสานปฏิบัติการเพื่อผลิตภาพ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ไชยวัฒน์ รัตนดาดาช. “ประสิทธิผลของการให้บริการของสำนักงานเขตชั้นกลางกรุงเทพมหานคร:
ศึกษารณีสำนักงานเขตสวนหลวง”. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต,
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

อุบล สินเจริญทรัพย์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วน
ตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราช
ภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐.

มัณฑนา สินสถาน. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรบริหารส่วน
ตำบลหาดส่องแคลว อำเภอตระน จังหวัดอุตรดิตถ์”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๔.

สมถวิล ผลสอดาด. “การรับรู้ของประชาชนที่มีต่องานบริการด้านสาธารณสุขของเทศบาลตำบลลัง
เย็น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา”. งานนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.

៥៦

បីទី ៤ ឧប្បបទី ៣ កំណយាយន - មីនាំគារម ២០១៨

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒
**An Application of Four Brahmaviharas in Personnel
Administration of Educational Administrators Under
Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 2**

ประชชาติ ประมูลทรัพย์*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล(๓) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอย่างในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และ (๔) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นข้าราชการครุยวิ่งเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐๘ คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โดยสูตรของทาโร่ ยามานาเน่ และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๐๘ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๘๘๘

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที่ (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการ

* หลักสูตรพุทธศาสนาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสังฆนครสรรวงศ์

วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และ เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของ สเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมารวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุปแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านกรุณา ด้านเมตตาและด้านอุเบกขา

๒. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ตัวแปรอยู่ในหลักพรหมวิหาร ๔ ทุกตัว คือ ความเมตตา ความกรุณา ความมุทิตาและ ความอุเบกขา มีความสัมพันธ์สูงกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. แนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านเมตตาผู้บริหารควรสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา โดย บริหารงานตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนของทางราชการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียน และสถานศึกษาเป็นสำคัญ,ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร,เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกเรื่อง,สร้าง ความสามัคคีในหมู่คณะ ด้านกรุณาผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือบุคลากรในทุกเรื่อง, มีการสร้าง ขวัญและกำลังใจ, มีแผนพัฒนาบุคลากรด้านมุทิตาผู้บริหารควรยกย่องชมเชยผู้ที่ทำความดี, แสดง ความยินดีกับบุคลากรที่ประสบความสำเร็จ, พัฒนาความรู้บุคลากรอย่างเสมอภาค ด้านอุเบกขา ผู้บริหารควรประเมินความดีความชอบอย่างยุติธรรม, ปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ, มี สวัสดิการให้บุคลากรตามความเหมาะสม, ตัดสินปัญหาอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔, การบริหารงาน

ABSTRACT

The research entitled: “An Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office ๒” The objectives of this research were as follows:

1) to study An Application Of four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators 2) to compare the opinion about An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators classified by personal factors 3) to studythe relationship of the sub-variables An Application Of Four Brahmaviharas with an overviewofAn Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators and 4) to provide guidelines for the development of An Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 2.

The research used Mixed Methods Research. The sample used quantitative research were teachers Under NakhonSawan Primary Educational Service Area Office 2 in 2556 B.E. by the number of 308 bodies. Derived from determining the sample size by using Taro Yamane and Simple Random Sampling.By lottery randomly selectedschools to bring the sample to the full sample size of 308 bodies. The sample used qualitative research wereEducational Administrators UnderNakhonSawan Primary Educational Service Area Office 2 used Purposive Sampling by the number of 7 bodies.

The tools used in this research were questionnaire and interview with an equal level of reliability at 0.881.

The statistics used in data analysis were Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, F-test (One way ANOVA) and Least Significant Difference (LSD) and find Spearman rank-order Correlation Coefficient.

The results showed that

1) Teachers' opinions towards An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators as a whole in high level. The mean average of descending order wereMudita, Karuna, Metta and Upekkha.

2) Teachers with different personal status had an opinion towards An ApplicationOf Four BrahmaviharasIn Personnel Administration Of Educational Administrators overalland each aspect were not difference statistically significant level at .05. The hypotheses were rejected.

3) Sub-variables in Four Brahmaviharas: Metta, Karuna, Mudita and Upekkha were highly correlated with the overall and Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators statistically significant level at .01. The hypotheses were rejected.

4) The development to Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators ; Metta: should be managed according to the rules and regulations of the government scheme. Taking into account the interests of the students and school were important. Personnel involved in the administration, set a good example in all things, create harmony in company. Karuna: should assist personnel in all matters, create the morale, there are plans to develop the personnel. Mudita: should praise the good person, congratulations on a successful personnel. Develop knowledge equally personnel. Upekkha: should assess the merit equally. Performance in term of the committee. There are benefits to the appropriate personnel. Fairly decide the issue without bias.

Keywords: An Application of Four Brahmaviharas, Administration

๑. บทนำ

การดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรให้เจริญก้าวหน้าและบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้นั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร นั่นก็คือ ผู้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารในองค์กร ซึ่งความสามารถและลักษณะของผู้นำนั้นมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปริมาณคุณภาพ และคุณค่าขององค์กร สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งพฤติกรรมของผู้นำนั้นจะเป็นเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน ความรักความสามัคคี และความพึงพอใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าองค์กรได้มีว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนถ้าผู้นำหรือผู้บริหารไม่มีหลักธรรมาในการครองใจคน ไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วนั้นย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การดำเนินงานขององค์กรก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ในการบริหารจัดการของสถานศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะชี้วัดความสำเร็จและความล้มเหลวของสถานศึกษา เพราะการบริหารจะมีประสิทธิภาพเพียงได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา และดุลยพินิจในการเลือกใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับงาน แต่นั่นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะบางครั้งการบริหารงานระหว่างผู้บริหารกับคณะกรรมการไม่ราบรื่นนัก อาจต้องเผชิญกับการต่อต้านทั้งที่รุนแรงและไม่รุนแรง อาจจะแสดงออกในรูปการขอร้ายสถานศึกษาเนื่องจากไม่พอใจในการบริหารงานของผู้บริหาร หรือไม่ได้รับความร่วมมือจากครุภูมิในการพัฒนางานทำให้ผลงานทางวิชาการไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน หรือการรวมตัวกันเพื่อประท้วงขับไล่ผู้บริหาร เป็นต้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรจะระลึกไว้เสมอคือการใช้ความอดทนในการแก้ปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องบริหารได้ทั้งงานและน้ำใจของเพื่อนร่วมงาน การใช้อำนาจหรือพระเดชในการทำงานเพียงอย่างเดียวคงจะไม่เพียงพอ ควรใช้พระคุณให้มากกว่าพระเดช หรือใช้อำนาจ

การมีให้มากกว่าอำนาจทางกฎหมาย ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการบริหารเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครู วินิจฉัยสร้างความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร และเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน ปฏิบัติงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

หลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมในการครองใจคน เป็นหลักธรรมประจำใจอันประเสริฐของผู้เป็นใหญ่ที่ควรปฏิบัติต่อผู้น้อย และเป็นหลักธรรมที่นักปกครองต้องมีไว้ประจำใจและประพฤติปฏิบัติตาม นั่นคือ หลักพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในโภณพราหมณสูตร พระมหาธรรมะ ปัญจานิبات อังคุตตรนิภัย ว่า “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้เจริญพระมหาธรรมวิหาร ๔ ประการนี้ ได้ชื่อว่า เป็นผู้เสมอเดียว พระมหาธรรมะ”^๑ การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมโดยเมตตาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีกรุณาอย่างให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อได้รับความทุกข์ร้อน มีมุทิตารู้สึกชื่นบานใจในเวลาที่ผู้อื่นได้รับความดี และมีอุเบกขา รู้จักวางแผน ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ ไม่ตัดสินใจเอนเอียง เพราะอำนาจจดจ่อติดๆ ถือว่าเป็นการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี

ผู้บริหารที่ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นแนวทางในการบริหารงาน ยอมเป็นศูนย์รวมจิตใจ รวมงาน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ และสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานตามมา กล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และหลักธรรมในการครองใจคน ยอมเป็นผู้บริหารที่สมบูรณ์แบบ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการดียิ่งขึ้น ช่วยทำให้คุณภาพการศึกษาไทยได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ในทางกลับกันถ้าผู้บริหารสถานศึกษาขาดหลักธรรมข้อนี้ ยอมเกิดความลำเอียงได้ง่าย ความลำเอียง เป็นปัญหาอุปสรรคอย่างแรงทั้งในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน อีกทั้งยังทำลายกระบวนการยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้ง ผลกระทบของปัญหานี้ นอกจากจะทำให้กระบวนการบริหารงานต่างๆ ภายในโรงเรียนไม่เข้มแข็ง และทำลายขวัญกำลังใจ ของครูในโรงเรียนแล้ว ยังส่งผลกระทบไปถึงการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันจะทำให้คุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย

จากการสำรวจความสำคัญของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และคุณประโยชน์จากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูแล้วนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ และกำลังศึกษาปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จึงสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยและสำนักงานเขตฯ ในการ

^๑ กรรมการศาสนา อ้างใน วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐).

กำหนดนโยบาย วางแผน และแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาทาง พระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด อีกด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอย่างหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการ ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

๒.๔ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการ บริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต ๒

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ จำนวน ๓๐๘ คน ใช้วิธีการการสุ่ม อย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่ม ตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๐๘ คน และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ จำนวน ๗ ท่าน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปร ต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบ รายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของ สเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมารวะเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน

๔. สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบร่วมกับ ข้าราชการครุภัติตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๕ และเพศชาย จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕ เมื่อพิจารณาถึง อายุพบว่าเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘ รองลงมาเป็นอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ และอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๗ เมื่อพิจารณาด้วยการศึกษาพบว่าระดับปริญญาตีรวมกันที่สุด จำนวน ๒๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๔ รองลงมาเป็นปริญญาโท จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖ และไม่มีระดับ การศึกษาปริญญาเอก เมื่อพิจารณาประสบการณ์การทำงานพบว่าระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ รองลงมาเป็นต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙ ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ และ ๓๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครุภัติต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย พบร่วมกับ ข้าราชการครุภัติความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๒ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านเมตตา พบร่วมกับ ข้าราชการครุภัติความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๒ ด้านเมตตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๐$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านกรุณา พบร่วมกับ ข้าราชการครุภัติความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๒ ด้านกรุณา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๒$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านมุทิตา พบร่วมกับ ข้าราชการครุภัติความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๒ ด้านมุทิตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านอุเบกษา พบร่วมกับ ข้าราชการครุภัติความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๒ ด้านอุเบกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๙$) เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่าระดับมาก ๑ ข้อ ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๔.๓ ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครุภัติเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ หลักพรหมวิหาร ๔ ใน การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

เพศ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($t=-.771$, $Sig=.478$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.05$ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($f=.402$, $Sig=.484$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.05$ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($t=-.1.771$, $Sig=.231$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.05$ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม ($f=.065$, $Sig=.478$) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.05$ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ หาความสัมพันธ์ของตัวแปรอยู่ในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรอยู่ในหลักพรหมวิหาร ๔ ในด้านความกรุณา ($r_s = .430$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงมากกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.01$ ส่วนด้านความเมตตา ($r_s = .434$) ความมุทิตา ($r_s = .405$) และความอุเบกษา ($r_s = .442$) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.01$

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน สามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดย ยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วม คิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อ สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความสามารถรู้ความสามารถจนประสบความก้าวหน้าในหน้าที่การทำงาน ให้ คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดี ซึ่งการประยุกต์ใช้หลัก พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษานี้ทำให้การปฏิบัติงานและการกิจ ต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่นเจิงรุ่งเรืองให้ผู้บริหารนำหลักพรหมวิหาร ๔ มา เป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและ บุคลากร วิธีนี้จะสร้างความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร และ เป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงาน บุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒” ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑ การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

จากการวิจัย พบร่วม ความคิดเห็นของข้าราชการครุภูมิที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหม วิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร สถานศึกษามุ่งปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจ เกิด ความพึงพอใจในการทำงาน รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่องค์กรพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และความต้องการขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความพึงพอใจ และมีความสุข โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตาและด้านอุเบกษา มา ประยุกต์ร่วมกับการบริหารงานบุคคล โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน ๗ ท่าน ซึ่ง สามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความ ยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึด ประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วม คิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อ สร้าง ขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร นอกจากนี้ ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความสามารถรู้ความสามารถจนประสบความก้าวหน้าในหน้าที่การทำงาน ให้ คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดีผลการวิจัยสอดคล้องกับ

พระเทพไส.govn (ประยุร รัมจิตโต) กล่าวไว้ว่า พรหมวิหาร ๔ ในหนังสือมณีแห่งปัญญาตอนคุณธรรมสำหรับนักบริหาร สามารถสรุปความได้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ๔ ธรรม คือธรรม สำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ เพาะเมตตาจะทำให้นักบริหารรู้จักมองแง่ดีของเพื่อนร่วมงานและจะจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเข้า กรณ่าจะทำให้นักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตาทำให้นักบริหารสงบเริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นและอุเบกษาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการหาร่างวัลและลงโทษ โดยรุเทาทันคนร่วมงานทุกคน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร ภูทองเงิน ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ที่ ๑ - ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในกระบวนการของผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับบุคคลภายในสถานศึกษาร่วมทั้งใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ พร้อมทั้งดำเนินการดำรงรักษาพัฒนาให้บุคคล้มีศักยภาพที่ เหมาะสมในการปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อการทำงานเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญญวัทท์ปัลปัญญาอุทาโห (อ่อนดี) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษาเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร” พบว่า การศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักหลักพรหมวิหาร ๔ นี้เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้จักส่งเสริมสนับสนุนบุคคลให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานในการกำหนดค่าตอบแทนและประโยชน์ที่เกื้อกูลแก่บุคคลตามผลงานที่ได้ปฏิบัติ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ การให้ ความรักความเมตตา เป็นกันเอง coy ช่วยเหลือเกื้อกูลยกย่องชมเชยบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การวางแผนเป็นกลาง ไม่เออนเอียงในการจัดบุคคลให้เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่การงาน ส่งเสริมให้บุคคลปรับปรุงความชำนาญเฉพาะด้านมีการประพฤติเป็นกลางเหมาะสมกับกาลเทศะ ตลอดถึงให้การสนับสนุนในการเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับความสามารถความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

๔.๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยจำแนกตามสภาพส่วนบุคคล

จากการวิจัย พบว่า ข้าราชการครุฑ์มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษายังดีหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจจริงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแสดงออกถึงความรักความหวังดี ประธานให้บุคคล้มีความสุขและประสบประโยชน์ มีความสงบและพယายามหาทางช่วยเหลือบุคคลให้พ้นจากความทุกข์ยาก มีความยินดีเมื่อคิดอิจฉาริษยาเมื่อบุคคล้มีประสบความสำเร็จและปฏิบัติต่อบุคคลกรทุกคนอย่างเสมอภาคด้วยความยุติธรรม ทำให้บุคคลภัยในสถานศึกษาประเมินได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการ

บริหารงานบุคคลอย่างชัดเจน โดยสอดคล้องกับการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารทั้ง ๗ ท่าน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดแก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือบุคลากรในสถานศึกษาตามความสามารถของตน ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความก้าวหน้าในหน้าที่การทำงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดี มีการวางแผนปรับปรุงพัฒนาบุคลากรเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำผลการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาบุคลากร และสามารถจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเหมาะสมด้วยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษานี้ทำให้การปฏิบัติงานและการกิจต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับ พระธรรมปีฎก ที่กล่าวไว้ว่าการบริหารโดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ จะเป็นการบริหารที่มีคุณธรรมดำเนินการปกครองด้วยความเป็นธรรม ทำให้สังคมมีสุข คุณธรรม ๔ อย่างนี้ส่งเสริมการบริหารสนับสนุนการบริหารด้วยความเรียบง่ายสมประสงค์ ในการที่ผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติตัวอย่างเพื่อให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ด้วยดีและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มุกดาอนุกานนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต ๑๗” พบว่า คุณธรรมของผู้บริหาร ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตามการรับรู้ของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา ส่วนการเปรียบเทียบคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร ๔ โดยจำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียนทั้งโดยรวมและรายด้าน พบร่วมแต่ก่อต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วิเชียร บุญกล้า. “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.

៦៨

បីទី ៤ ឧប្បបទី ៣ កំណយាយន - មីនុវាគម ២៤៥៨

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔
ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
Work Efficiency According to The Four Iddhipada of Police
Officers at Muang Nakhon Sawan Police Station,
Nakhon Sawan Province

สร จิรเกตุประยูร *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจนครสวรรค์จำนวน ๑๗๘ คน จาก ๓๒๐ คน ซึ่งได้จากสูตรของทาโร ยามานะ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สอดคล้องกับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบที่ (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) วิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๐$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = ๓.๔๗$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (การเอาใจฝึกไฟ) ($\bar{X} = ๓.๓๔$)

---

* หลักสูตรพุทธศาสนาบัณฑิต สาขาวิชาธปท.ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสังฆนครสวรรค์

(๒) เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ข้าราชการที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

(๓) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ ตำรวจนพบว่า สำนักงานตำรวจนแห่งชาติควรจัดอบรมเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจน และส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ควรปรับแผนการในปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ผู้บังคับบัญชาควรทำตัว เป็นแบบอย่างที่ดี ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารหรือสังกัด ควรสนับสนุนให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานโดยนำหลักอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการตำรวจนยิ่งขึ้น
คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, หลักอิทธิบาท ๔, ตำรวจนครภูธรเมืองนครสวรรค์

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the level of the work efficiency according to the four iddhipada (the path of accomplishment) of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province, 2) to compare the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province by classifying on the personal factors, and 3) to study the ways for the development of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province. This research applied the Mixed Research consisting of the qualitative and quantitative research. The sample was 178 police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province. The tools of the research were questionnaire and in - Depth interview. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics for analysis data used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, and F-test with One Way ANOVA and Least Significant Difference: LSD.

Results of the Research

1. Overall, the level of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province was at the middle level ($\bar{X} = 3.40$). When considering each aspect, it was

found that the level of the work efficiency according to the Chanda (Will) was at the highest level ($\bar{X} = 3.47$). However, the level of the work efficiency according to the Citta (Thoughtfulness) was at the lowest level ($\bar{X} = 3.34$).

2. The comparison of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province by classifying on the personal factors was found that the police officers having the different sex, age, educational degree and working duration had no the different opinion toward the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The ways for the development of the work efficiency according to the four iddhipada of the police officers at MuangNakhonSawan Police Station, NakhonSawan Province were that the Royal Thai Police should provide the training in the application of the four iddhipada in the working of the police officers and promote the application of the four iddhipada in the working to the police officers. Moreover, the Royal Thai Police should improve the working plan according to the four iddhipada. The commanders should be the good model in the application of the four iddhipada in the administration and the command for the controlee and support the application of the four iddhipada in the working to the controlee for the highest advantage in the working and changing the new attitude of the people

Keywords: Work efficiency, The four iddhipada, The police officers at Muang NakhonSawan Police Station

๑. บทนำ

ความมั่นคงของประเทศชาติและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติและเป็นเป้าหมายสูงสุดของรัฐทุกยุคทุกสมัยการที่ชาติและประชาชนในชาติจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบายพระชาติมีความปลอดภัยจากภัยันตรายทั้งภายในและภายนอกประเทศไทยเมื่อชาติปลอดภัยประชาชนจึงสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข การจะพัฒนาประเทศเพื่อความสงบสุขของชาติและประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและตลอดไปหรือไม่ขึ้นอยู่กับการปรับเปลี่ยนแผนการพัฒนาและมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ทันและเข้ากับสภาพการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านปัญหาอาชญากรรมทุกรูปแบบที่บ่อนทำลายความสงบสุขของประชาชนเป็นปัญหาที่สำคัญที่รัฐกำหนด

มาตรการอย่างจริงจังในการป้องกันและปราบปรามอย่างเด็ดขาดโดยทุกหน่วยงานของรัฐฯ จัดตั้ง ประสานประโยชน์และร่วมมือกันทั้งภาครัฐและประชาชนการที่สำรวจมีหน้าที่รักษาความ สงบสุขและความถูกต้องเป็นธรรมในบ้านเมืองการปฏิบัติหน้าที่บางที่ต้องใช้ความเมตตาอาเรียและ เสียงดีอย่างสูงในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติและเป็นการผลุนความถูกต้อง เป็นธรรมอยู่เสมอ^๑

พระราชบัญญัติสำรวจแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๗ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานสำรวจ แห่งชาติไว้หลายประการโดยมีผู้บัญชาการสำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้าส่วนราชการรับผิดชอบ ควบคุมราชการประจำในสำนักงานสำรวจแห่งชาติกำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของ สำนักงานสำรวจแห่งชาติให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางปฏิบัติราชการที่นายกรัฐมนตรี คณะกรรมการนโยบายสำรวจแห่งชาติกำหนดไว้รวมทั้งกำชับเร่งรัดติดตามและประเมินผลการ ปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักงานสำรวจแห่งชาติโดยมีเป้าประสงค์สูงสุดคือความมั่นคง ของชาติศาสนาพราหมณ์ความสงบสุขของสังคมและชุมชนตลอดจนประสิทธิภาพสูงสุดใน การรักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นสำคัญ

สำหรับการปฏิบัติหน้าที่สำรวจนั้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้ พระราชทานพระบรมราชโองการสำหรับข้าราชการสำรวจแห่งชาติให้ความตอนหนึ่งว่า “การจับผู้รายนั้นไม่ถือ เป็นความชอบเป็นแต่นับว่าผู้นั้นได้กระทำการครอบคลุมแก่หน้าที่เท่านั้นแต่จะถือเป็นความชอบ ต่อเมื่อได้ปักครองป้องกันเหตุร้ายให้ชีวิตและทรัพย์สินของข้าแผ่นดินในท้องที่นั้นอยู่เย็นเป็นสุข พอสมควร^๒

พระองค์จึงทรงให้คำแนะนำที่สำคัญที่สุดคือ “การสำรวจแห่งชาติเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งต้องใช้มาตรฐานความ เอ้มงวดในการรักษาความปลอดภัย เพราะหากเกิดความผิดพลาดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติได้ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศและเป็นข่าวไปทั่วโลกเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติโดย ภาร梧ณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้มี ประสิทธิภาพสูงสุดและในการปฏิบัติงานดังกล่าวของสำรวจอาจมีความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ จึงต้องมีการฝึกอบรมและเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง จึงต้องใช้มาตรฐานความ เอ้มงวดในการรักษาความปลอดภัย เพื่อรักษาความสงบสุขของประเทศชาติให้ได้มากที่สุด”

พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันหลักของสังคมไทยเป็นรัตนธรรมที่มีค่าสูงยิ่งโดยมีหลัก พุทธธรรมซึ่งเป็นคำสอนอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ที่จะนำมาพัฒนาให้มนุษย์มีความ

^๑ บุรุษัย เปี้ยมสมบูรณ์, การบริหารงานสำรวจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า๑๐.

^๒ ภานุศักดิ์ คำแผล, แผนพัฒนาสำนักงานสำรวจแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตร ไฟศาล, ๒๕๔๗), หน้า๔-๘.

^๓ กมลนัทร์จันทร์, ร้อยตำรวจเอกหญิง, “การรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญ, สารนิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๙), หน้า๓๔.

เจริญก้าวหน้าและจัดสรรความเป็นอยู่ของมนุษย์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่าง平安ในสังคมไทยเพราโลกทัศน์ของพระพุทธศาสนามองว่าสังคมในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมสำคัญที่ทำให้สมาชิกในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กันหรือมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆร่วมกันถ้าหากสังคมมีความเจริญมีความถูกต้องมีความเหมาะสมและเป็นธรรมสังคมก็จะเป็นเสมือนเครื่องมือหรือเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญในการบวนการพัฒนามนุษย์เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่มีความรู้มีคุณธรรมและมีศักยภาพในอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมมีระดับหนึ่งซึ่งเป็นภารกิจของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

พระพุทธศาสนา มีหลักแห่งการบริหารจัดการอันเป็นหลักคุณธรรมที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ อันสามารถที่จะทำงานนั้นบังเกิดสัมฤทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจที่เรียกว่า อิทธิบาท^๔ ซึ่งประกอบด้วยฉันทะคือความพอใจในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดวิริยะคือความขยันหมื่นเพียรและอดทนในการทำสิ่งต่างๆจิตตะคือความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อตึงงานวิมังสาความคิดพิจารณาไตรตรองหาเหตุผลในสิ่งที่ทำอยู่เสมอโดยทำในสิ่งที่เราคิดว่าทำแล้วได้ผลดีสามารถช่วยได้อิทธิบาททั้งประการนี้เป็นเครื่องมือที่ทำให้บรรลุถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานเชิงพุทธ

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของข้าราชการต้องในการรักษาความปลอดภัยให้กับบุคคลสำคัญที่ส่งผลให้ความมั่นคงของประเทศและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับประเทศจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ ตามหลักอิทธิบาท^๕ ของสถานีตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้การปฏิบัติงานดังกล่าวของข้าราชการต้องมีประสิทธิภาพมากขึ้นอันเป็นการป้องกันปัญหาแทนการรอแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานของข้าราชการต้องจากนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพทำให้เกิดการยอมรับในแนวทางการปฏิบัติงานจากบุคคลทั่วไปรวมถึงนานาประเทศต่างมอบความไว้วางใจในการปฏิบัติงานเพื่อการรักษาความปลอดภัยให้กับบุคคลสำคัญมากยิ่งขึ้นด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท^๕ ของข้าราชการ ตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท^๕ ของข้าราชการ ตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^๔ จูญโรจน์ปาโส, “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่มเสียวธรรม”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า๙.

^๕ ท.ป.ท. (ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยมุ่งศึกษาเฉพาะประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ของข้าราชการตำรวจ

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากหนังสือพระไตรปิฎก ^๖ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๕ มี ๕ ด้าน คือฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (การเอาใจฝึกไฟ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาครุ่ครวญหาเหตุผล)

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุรุดับ การศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขต เนื้อหาโดยสังเคราะห์จากหนังสือพระไตรปิฎก ^๗ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาท ๕ มี ๕ ด้าน คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (การเอาใจฝึกไฟ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาครุ่ครวญหาเหตุผล)

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ข้าราชการตำรวจ ในสังกัดตำรวจนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปฏิบัติงานจริงจำนวน๓๒๐ คน^๘

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๙ ท่าน

^๖ ท.ป. (ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

^๗ ท.ป. (ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

^๘ งานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร, “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และตำรวจนครสวรรค์”, (นครสวรรค์ : ตำรวจนครสวรรค์, ๒๕๕๕), (อัปเดต).

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ของข้าราชการ สำรวจภูมิเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากร

ประชากรได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ในสังกัดตำรวจนครภูมิเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปฏิบัติงานจริงจำนวน๓๐คน^๙

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ข้าราชการตำรวจในสังกัดตำรวจนครภูมิเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปฏิบัติงานจริงจำนวน๗๘ คน

๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ ท่าน

๔.๓ เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๒๑ – ๔.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๔๑ – ๔.๒๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๖๑ – ๓.๔๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

^๙ งานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร, “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และตำรวจนครภูมิเมืองนครสวรรค์”, (นครสวรรค์ : ตำรวจนครภูมิจังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๕), (อัดสำเนา).

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๑ – ๒.๖๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๐ – ๑.๘๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด ^{๑๐}

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ยของการขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่าง เป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- (๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- (๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- (๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- (๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

๕. ผลการวิจัย

(๑) ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๐$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = ๓.๔๗$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (การเอาใจฝึกใจ) ($\bar{X} = ๓.๓๔$)

(๒) เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ข้าราชการที่มี เพศชาย ระดับการศึกษา และระยะเวลาทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

^{๑๐} ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๓) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ สำรวจพบว่า สำนักงานสำรวจแห่งชาติควรจัดอบรมเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สำรวจ และส่งเสริมให้ข้าราชการสำรวจนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ควรรับแผนการในปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ ผู้บังคับบัญชาควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารหรือสั่งการ ควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานโดยนำหลักอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการสำรวจยิ่งขึ้น

๖. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการ สำรวจภูมิภาคเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบาย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

(๑) สำนักงานสำรวจควรกำหนดแผน หรือนโยบายในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท ๔ และส่งเสริมการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อให้การปฏิบัติงานของข้าราชการสำรวจสามารถนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) ควรจัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติของข้าราชการสำรวจ เพื่อให้ข้าราชการสำรวจเข้าใจในหลักการที่แท้จริงของหลักอิทธิบาท ๔

(๓) ผู้บังคับบัญชาควรสร้างแรงจูงใจ ในการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ข้าราชการสำรวจที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการสำรวจภูมิภาคเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านฉันทะ ท่านพร้อมจะให้คำปรึกษากับประชาชน นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ดังนั้น ข้าราชการสำรวจควรพร้อมที่จะให้คำปรึกษากับประชาชนที่มาติดต่อ หรือมาปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความปลอดภัยในชีวิต หรือเรื่องอื่นๆ ด้วยความเต็มใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือประชาชนเสมอ

(๒) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการสำรวจภูมิภาคเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านวิริยะ ท่านอดทนอดกลั้นและเอาชนะความยากลำบากในการแก้ปัญหา นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ข้าราชการสำรวจควรมีความอดทน อดกลั้น และเอาชนะความยากลำบากในการแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ให้เกิดความเสียหายตามมา เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

(๓) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการสำรวจภูมิภาคเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านจิตตะ ท่านได้กำหนดวิธีปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักการสถาบันสำรวจ นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ข้าราชการสำรวจควรปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับหลักการของ

สถานี ทั้งนี้เพื่อความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และในสถานีเดียวกัน

๔) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ด้านวิมังสา ท่านนำความรู้ที่ได้จากการทำงานครั้งที่ผ่านมาเพื่อเป็นเกณฑ์ปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป นั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดข้าราชการตำรวจนำผลการปฏิบัติงานทั้งข้อดีและข้อเสียในครั้งก่อนๆ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การปฏิบัติงานในครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพ

๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๒) ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๓) ควรศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๔) ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๕) ควรศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการตำรวจนครบาลเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ :

ประชัยเปี่ยมสมบูรณ์. การบริหารงานตำรวจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอดีเยนส์โตร์, ๒๕๓๐.
ภาณุศักดิ์ คำแสง. แผนพัฒนาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตร
ไพศาล, ๒๕๔๗.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตร,
๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กลันธ์จันทร์, ร้อยตำรวจเอกหญิง. “การรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญ. สารนิพนธ์หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารงานยุทธิรรม. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๙.

จรุญโรจน์ปาโส. “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่มเสyi
ธรรม”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่

งานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร. “ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์และตำราจภูธรจังหวัด
นครสวรรค์”. นครสวรรค์ : ตำราจภูธรจังหวัดนครสวรรค์. ๒๕๔๕, (อัดสำเนา).

៨០

បីទី ៤ ឧប្បបទី ៣ កំណយាយន - មីនុវាគម ២៤៥៨

กระบวนการบริหารจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ Management Process of Globalization

พัชณสิญ นาโนจิตรัตน์*

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพประการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ทั้งทางด้านกายภาพ ทางด้านสังคม ทางด้านจิตใจ และทางด้านสติปัญญา สำหรับทางด้านกายภาพนั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาสุขภาพร่างกายของตนทั้งทางด้านสุขอนามัย ตลอดทั้งการพัฒนาให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินเทอร์เน็ต ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษ ทางด้านสังคมนั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาความประพฤติ ทำให้มนุษย์เป็นผู้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ละเมิดกฎติกาที่ดีงามของสังคมไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายทั้งแก่ต้นเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีและเกื้อกูลกัน ให้ความสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียดซึ่งกันและกัน เป็นต้นทางด้านจิตใจนี้ การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาด้านจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญก้าวหน้าด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เรื่องของคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตใจ และ ด้านสุขภาพจิต ทางด้านสติปัญญานั้น การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ตลอดทั้งเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพันจากความทุกข์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ตามที่กล่าวมา นั้น ในปัจจุบันนานาอารยประเทศทั้งหลายส่วนใหญ่ล้วนได้นำการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในประเทศของตนทั้งสิ้น

คำสำคัญ : กระบวนการบริหารจัดการ, ยุคโลกาภิวัตน์

ABSTRACT

Education is a powerful tool, one that can be used in human development with the growth of both the physical, social, psychological and intellectual. For the physical Education is a tool to make people know how to develop their health and hygiene. All developed to make contact with what people outside the five with both organic and treat them in a way that you are not to blame. The society Education is a tool to make people know how to develop the

* นักวิชาการอิสระ, 123/568 ม.3 แขวงบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

standards. A man who is disciplined. Do not violate the rules of good society, or cause detriment suffered damage to both themselves and others. Can coexist with each other and with each other. A good relationship supporting not squeeze squeeze each other. So the psychological Education is a tool to make people know how to develop a strong psychological stability. Thrive by virtue The mental quality Physical, psychological and mental health The wisdom that Education is a training method known human intelligence to understand what we know as reality. Throughout the world understand life and reality. The mind can be free Making their pure passion and free from suffering. Solving problems with intelligence. Human development has flourished as mentioned. At present, most of all civilized nations have embraced education as a tool for developing human resources existing in their country at all.

Keywords: Management Process, Globalization

๑. บทนำ

การบริหารความมีหลักและกระบวนการบริหารหลักการแนวคิดในการบริหารให้การจัดการบริหารสถานศึกษา มีความเหมาะสม เกิดความเข้าใจ และมุ่งมองในการบริหารสถานศึกษา ยิ่งขึ้นต่อไปการบริหาร ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำการเป็นผลสำเร็จผู้บริหารไม่ใช่ เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะ ทำให้ผู้ปฏิบัติ ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมาย ที่ผู้บริหาร ตัดสินใจ เลือกแล้ว การบริหาร คือ กระบวนการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการ ให้บรรลุเป้าหมาย ร่วมกัน การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือ กันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายๆอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการ อย่างมีระบบ และให้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสมส่วน การ บริหารการศึกษา กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคน ร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยม ตรงกัน กับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อม ให้มีผลต่อ บุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตาม เป้าหมายของสังคม ที่ตนดำเนินชีวิตอยู่การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์^๑

---

^๑ภาวิชา สารศาสตร์สุทธิ และวิบูลย์ โตวนะบุตร, หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา ,กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒, หน้า ๖.

การบริหาร เป็นสาขาวิชา ที่มีการจัดการระเบียบ อย่างเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ และ ทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้า เชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดย ลักษณะนี้ การบริหาร จึงเป็นศาสตร์ เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหาร ในลักษณะของการปฏิบัติ ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะ ของผู้บริหาร แต่ละคน ที่จะทำงาน ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่ง เป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎี ไปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสม กับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม

๒. ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา

ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยใน ปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการ ปรับเปลี่ยนการแข่งขันเพื่อสร้างข้อได้เปรียบและความมุ่งมั่นของสังคม ที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และมีความ หลากหลายนั้น ต่างก็ส่งผลกระทบ ต่อวงวิชาชีพ โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนบริบทและโครงสร้างการบริหารของการบริหารจัดการศึกษา ภายใต้ สาระแห่งบทบัญญัติของกฎหมายการศึกษา ที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗” เป็นการจัดโครงสร้างการบริหาร การศึกษาโดยยึดหลักของการ มีเอกภาพเชิงนโยบาย หลากหลายในการปฏิบัติโดยเน้นระบบการกระจายอำนาจ และการยึดหลักการมีส่วนร่วม

ผู้บริหาร หรือ ผู้นำ หรือ ผู้จัดองค์การ หรือ หัวหน้างาน ไม่ว่าหน่วยงานเล็กหรือ หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานราชการ หรือ เอกชนก็ตาม ย่อมมีบทบาท ที่เป็นผลต่อความสำเร็จหรือ ประสิทธิภาพ ของงานเป็นอย่างยิ่ง บางครั้งการจัดองค์การแม้จะไม่เรียบร้อยถูกต้องอยู่บ้างก็อาจ ได้รับผลงานสูงได้หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดีแต่ถ้าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำของ ผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดองค์กรถูกต้อง หรือ ดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้นๆ ย่อม สมบูรณ์ได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ ถูกต้อง เหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์การขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำ ซึ่งจะ วินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะ ที่พึง ประสงค์ของผู้บริหารหรือผู้นำนั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้าน บุคลิกภาพคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และ คุณลักษณะ ด้านความสามารถในการบริหาร

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ ที่มีศีลปะในการบริหารคนบริหารงานให้ ประสบความสำเร็จบรรลุ ตามเป้าหมาย ที่วางไว้ ผู้บริหารแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ผู้บริหารระดับต้นผู้บริหารระดับกลาง และ ผู้บริหารระดับสูง ดังนี้

๑. ผู้บริหารระดับต้น (First-Line Managers) หมายถึง ผู้บริหารที่อยู่ระหว่างพนักงาน ระดับ ปฏิบัติการกับผู้บริหารระดับอื่น ๆ โดยอาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของ องค์กร เช่น หัวหน้างาน (Supervisor) หัวหน้าแผนก (Section Head) หรือ ผู้จัดการ เป็นต้น

๒. ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Managers) หมายถึง บุคคลที่อยู่ตรงกลางระหว่าง ผู้บริหาร ระดับสูงและผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่นำวิสัยทัศน์ ภารกิจและกลยุทธ์ของผู้บริหาร ระดับสูงมาผลักดันให้เกิดผล ในทางปฏิบัติ ช่วยผลักดันองค์กรให้พัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง และยังเป็น ผู้บริหารระดับกลาง เช่น ผู้อำนวยการ เป็นต้น

๓. ผู้บริหารระดับสูง (Top Managers) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงสุดของ องค์กร มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร ในฐานะของ วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และนโยบาย เพื่อเป็นกรอบ และแนวทางในการดำเนินงานขององค์การ เป็นผู้ตัดสินใจ นำองค์กร เพื่อความอยู่รอด ผู้บริหารระดับสูง จะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประชุมหรือสื่อสารกับพนักงาน ระดับสำคัญ ๆ ของ องค์กร เป็นตัวแทนองค์กรในงานสาธารณะต่างๆ เป็นตำแหน่งที่มีความกดดัน ในการสูง มีเวลาพักผ่อนน้อยและเวลา ส่วนตัวน้อย มีความสามารถในการตัดสินใจที่ รวดเร็วและ แม่นยำ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาและวิกฤติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่มุ่งส่งเสริมพัฒนา บริหารจัดการและ ดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการที่จะจัดการการศึกษาที่ สมบูรณ์แบบ โดยให้เกิดผลในทุกมิติกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ของชุมชนเป็นชุมชนที่ สามารถ พึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ความเป็นสถานศึกษาสมบูรณ์ คือ สถานศึกษาที่มีความร่วมรื่น มี สภาพน่าดู น่าอยู่ และ น่าเรียน โดยมีกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่เชื่อมโยงสอดคล้อง กับสภาพความเป็นจริง อย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพในลักษณะเก่ง ดี และ มี ความสุข ทำให้ครูมีคุณภาพในลักษณะ เก่ง ดี มี ความสุข และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นำไปสู่ โรงเรียนและชุมชนมีคุณภาพ มีกำลังล่าวว่า “กว่าจะเป็นผู้บริหานั้นยากยิ่ง แต่การจะเป็นนัก บริหารมืออาชีพยากยิ่งกว่า” และ “ไม่มีองค์การเลยแต่ผู้บริหารเยี่ยม และ ไม่มีผู้บริหารเยี่ยมแต่ องค์การเลย”

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเป็นตัวอย่างของการปฏิรูปปรับเปลี่ยน กระบวนการเรียนรู้และการบริหารให้กับ ครุนกเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนหลักในการ บริหารงานซึ่งผู้บริหารหลายท่านได้นำ การครองตน การครองคน การครองงาน จะเห็นได้ว่าเป็น ศิลปะการทำงานให้มีความสุข บุคคลได ใช้หลักการตามที่กล่าวมาก็จะมีความสำเร็จในการทำงาน ฉะนั้น การครองตนก็คือการรู้จักตนเอง การการครองคน คือ การรู้จักผู้อื่น ส่วนการครองงาน คือ การมีสมารถ

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร องค์การทุก องค์การ ไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐ หรือเอกชน จึง/pr> ภารกิจและกลยุทธ์ของผู้บริหารมืออาชีพมาบริหารองค์การ ซึ่งนักบริหารมืออาชีพคือผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและมี ประสบการณ์ในการบริหาร มีผลงานที่ประสบความสำเร็จจนเป็นหลักประกันถึงความเป็นผู้บริหารที่ มีสมรรถนะสูง มีคุณภาพและมีมาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับ” ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการ

บริหารอย่างมืออาชีพจำนวนมากพบว่า ผู้บริหารเหล่านั้นจะมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่โดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

๑. มีบุคลิกภาพที่ดี (Personality) ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี คนที่มีบุคลิกภาพดีคือ “คนที่มีจิตแจ่มใส ภายส่ง วาจاذี หรือคนที่มีมาดต้องตา วาจាដองใจ ภายในต้องเยี่ยม” “มาดดีมีขัยไปกว่าครึ่ง”

๒. มีความรู้ดี (Knowledge) นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี ผู้มีความรู้ดีจะเป็นผู้มีบารมีเป็นที่ยอมรับ มีกำลังล่าวว่า “Knowledge is Power ความรู้คืออำนาจ” ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจะเป็นผู้ที่รู้ก็ว่าง และรู้ลึก คือ know something in everything รู้บางสิ่งในทุกสิ่ง (ความรู้ทั่วไป ต้องรู้ก็ว่างและรู้ลึก) รู้ทุกสิ่งในบางสิ่ง (รู้งานในหน้าที่ต้องรู้ลึก) รวมทั้งรู้อย่างถูกหลักวิชา สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. มีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิสัยทัศน์คือ สิ่งที่อยากเห็น อยากมี อยากรู้ เป็นในอนาคตหรือภาพความสำเร็จในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ ท้าทายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและค่านิยมขององค์การ ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก คือ ได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น ได้ทำมาก คนที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ (vision with action) มากจะสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามคนที่มีวิสัยทัศน์แต่ไม่พยายามนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ ก็เท่ากับการเพ้อฝัน ดังนั้นผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จอยู่เสมอ

๔. มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relationship) มีกำลังล่าวว่า “หากไม่มีคนไม่มีเพื่อนขึ้นที่สูงไม่ได้” นักบริหารมืออาชีพต้อง “อุ่นน้อง ประคองพี่ กอดคอเพื่อน ผู้ใหญ่ดึง ผู้น้อยดัน คนเสมอ กันพยุง” และ “จริงใจกับมิตร พิชิตใจมวลชน” นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กับทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไป เพราะความสำเร็จในการบริหารไม่ได้เกิดจากการทำงานเพียงลำพังของผู้บริหาร แต่เกิดจากการที่ทุกฝ่ายให้การช่วยเหลือสนับสนุน

๕. มีภาวะผู้นำ (Leadership) มีกำลังล่าวว่า “ผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแต่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้นำ” นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง (strong leadership) สามารถนำทีมปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๖. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (chief change officer) ที่ได้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่นั่นไม่มีการพัฒนา การเปลี่ยน แปลง คือการพัฒนา (changing is development) ผู้บริหารมืออาชีพ จะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีขององค์การโดยเฉพาะในยุคปฏิรูปยิ่งมีความต้องการผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงจะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ ๓ ประการคือ “มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ลึกและรู้รอบ มีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง”

๗. มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral & Ethics) คุณธรรมประดุจดังโลหิตที่หล่อเลี้ยงจิต วิญญาณผู้บริหารให้เป็นผู้ “คิดดี พูดดีและทำดี” “ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจจะมีจริยธรรมทั่งดง

เสมอ จึงทำให้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างส่งงาม มีกำลั่วว่า “ความดีฉกชิง วิ่งรากันไม่ได้ ความช้ำทดแทนกันไม่ได้ ความกล้าแบ่งปันกันไม่ได้” นักบริหารมืออาชีพจะต้อง หมั่นตรวจสอบตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ

๙. บริหารจัดการดี (Administration & Management) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมี ความสามารถในการบริหารจัดการ สามารถมองภาพงานได้ตลอดแนว (see through) คือรู้จัก จุดเริ่มต้นของงาน และจุดสุดท้ายของงาน และรู้จักกำหนดกลยุทธ์ในการทำงานสู่ความสำเร็จได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๙. มีความสามารถพิเศษรอบด้าน (Talent) ความสำเร็จในการบริหารนอกจากจะเป็นผู้มี ความสามารถในการบริหารจัดการแล้วนักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้และทักษะที่สำคัญอื่นๆ อีกมากมาย เช่น กล้าตัดสินใจ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักประสานสิบทิศ รู้จักบริหารงานแบบมีส่วน ร่วม สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงาน เสริมสร้างพลังอำนาจ ตลอดจนความสามารถในการใช้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการบริหาร

๑๐. เป็นผู้นำวิชาชีพ (Professional leader) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้ความ เข้าใจในศาสตร์ของวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างดีมีความสามารถในการประกอบ วิชาชีพจนมีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพมีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับของผู้ที่ ประกอบวิชาชีพด้วยกัน และผู้รับบริการ นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ วิชาชีพอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ประกอบวิชาชีพด้วยกันบัญญัติ ๑๐ ประการที่กล่าว ข้างต้นจะเป็นเข็มทิศสำหรับผู้บริหารที่จะพัฒนาตนเอง สู่การเป็นนักบริหารมืออาชีพต่อไป

๓. ปัจจัยเสริมสร้างความเป็นนักบริหารมืออาชีพ

นอกจากคุณลักษณะและบทบาทที่สำคัญของการเป็นนักผู้บริหารการศึกษามืออาชีพดัง ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีปัจจัยเสริมบางประการที่จะเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการเป็นผู้บริหาร การศึกษามืออาชีพ ได้อย่างส่งงาม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายต่อการปฏิบัติภารกิจตามบทบาท หน้าที่เชิงบริหารจัดการศึกษา ในสถานศึกษา ปัจจัยบ่งบอกความสำคัญเหล่านี้ได้แก่

๑. คุณวุฒิด้านการศึกษา เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญจะต้องมี กล่าวคือ ต้องมีคุณวุฒิด้าน การศึกษา ตรงตามคุณสมบัติ ที่กำหนดในกฎหมายวิชาชีพ โดยเฉพาะในยุคปฏิรูปการศึกษาที่ ต้องการมืออาชีพทางการบริหาร บุคคลเหล่านี้ต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี โท เอก ด้านการศึกษา เป็นสำคัญ

๒. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ต้องมีประสบการณ์สั่งสมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา โดยเฉพาะ ประสบการณ์ด้านการบริหารทางการศึกษาในองค์กรทางการศึกษาระดับต่างๆ ใน ตำแหน่งทาง การบริหารการศึกษา ที่ได้ดำเนินบทบาทภารกิจตามสายงานที่กำหนดไว้

๓. ประสบการณ์การฝึกอบรม ศึกษา ดูงาน ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพต้องได้รับการ เพิ่มพูน ประสบการณ์ ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการฝึกอบรม

หลักสูตรต่างๆ การศึกษาดูงานจากแหล่งวิชาการความรู้ สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การสร้างผลงานทางวิชาการ เป็นองค์ประกอบของการสร้างนักบริหารการศึกษา ก้าวสู่ มืออาชีพ โดยมีผลงานทางวิชาการเป็นเครื่องมือยืนยันถึงศักยภาพดังกล่าว ผลงานสามารถจัดกระทำได้หลายรูปแบบ ทั้งด้านการวิเคราะห์งานวิจัย การเขียนและเรียบเรียงเอกสารทางวิชาการ การเขียนบทความ ตำรา ฯลฯ ออกเผยแพร่แก่หน่วยงานอื่นๆ ให้แพร่หลายทั่วถึง รวมทั้งการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ นวัตกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. ผลงานดีเด่นที่ส่งสมไว้ผลสำเร็จจากการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษามืออาชีพ อาจดูจากหลักฐาน ที่เป็นผลงานที่ส่งสมไว้ จนเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน สังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

๖. ลักษณะเฉพาะของเอกตบุคคล เป็นลักษณะเฉพาะตัว (Character) ที่นักบริหารการศึกษามืออาชีพ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหาร จัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษย์ สัมพันธ์เป็นที่ยอมรับ ของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในยุคปฏิรูปการศึกษา ควรมีลักษณะที่สำคัญ คือ นักพัฒนา นักแก้ปัญหา นักตัดสินใจ นักประเมินประเมิน นักการทุต นักวางแผน นักปกคล้อง และนักประชัน

ผู้บริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^๒ มี ๒ ความหมาย คือ ผู้บริหารการศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษากองสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่ การศึกษาขั้นไปผู้บริหารการศึกษา บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้ง ของรัฐและเอกชนผู้บริหารมืออาชีพ ยังเป็นคำที่ค่อนข้างใหม่สำหรับวงการศึกษาเพิ่มจะเริ่มเป็นที่ กล่าวถึงมากขึ้นก็เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ซึ่งในหมวด ๗ ได้กำหนดไว้ว่า ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ต้องมีใบอนุญาตประกอบ วิชาชีพตามกฎหมายกำหนดแม้จะยังไม่มีครุให้คำจำกัดความไว้ที่ชัดเจนว่าผู้บริหารมืออาชีพทาง การศึกษามีลักษณะอย่างไร แต่ในที่นี้หมายถึงผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการศึกษาทั้ง ในระดับสถานศึกษาและในระดับเขตพื้นที่การศึกษา^๓

โดยภาพรวม คำว่า “มืออาชีพ” หรือ “Professional” มีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

^๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

^๓ การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้, ดร.รุ่ง แก้วแดง เอกธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, สิงหาคม ๒๕๔๕

๑.ต้องเป็นคนที่ยังซึพด้วยงานนั้น คือ ต้องมีรายได้หลักจากการงานในวิชาชีพที่ทำ และ ทุ่มเทเวลาให้กับงานในอาชีพนั้นจริงๆ

๒.ต้องมีการศึกษาและอบรม เพื่อให้มีความรู้ มีศาสตร์ มีหลักการ มีทฤษฎี มีการวิจัยค้น จนรู้สึกและรู้จริง และมีการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

๓.ต้องนำศาสตร์ไปใช้ในการบริหาร มีการฝึกฝนอย่างจริงจังในอาชีพนั้นๆ จริงๆ จะเกิด ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ที่มากพอ

๔.ต้องมีการรับรองมาตรฐานแห่งวิชาชีพ โดยมีการออกใบรับรองหรือใบอนุญาตประกอบ วิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล หน้าความ นักบัญชี สถาปนิก วิศวกร เป็นต้น ซึ่งในการตัดสินใจ การวิเคราะห์ และการดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพดังกล่าว จะต้องใช้ผู้มีใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพเท่านั้น

๕.ต้องมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ สำหรับยึดถือและปฏิบัติโดยเคร่งครัด

๖.มีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพให้การรับรอง โดยการออกใบประกอบวิชาชีพ เพื่อควบคุม กำกับดูแลคุณภาพ มาตรฐาน และจรรยาบรรณ รวมทั้งมีมาตรการลงโทษเมื่อมีการกระทำที่ผิด จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

จะเห็นว่า วิชาชีพที่มีการรับรองทั้งหลายล้วนแล้วแต่ใช้ทฤษฎีหลักการ และองค์ความรู้ และองค์ความรู้ที่ร่าเรียนมาทั้งสิ้น แต่นักบริหารการศึกษาของเราน้อยรายนักที่จะใช้ศาสตร์ในการ บริหารงาน ส่วนมากมักบริหารโดยไม่ใช้ทฤษฎี ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการศึกษาอบรมไม่เข้มข้น ไม่มี การเชื่อมโยงทฤษฎีกับชีวิตการทำงาน และขาดการฝึกฝนอย่างเพียงพอ ทำให้การบริหารเป็นส่วน ใหญ่ ทั้งๆ ที่การศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

สังคมไทยอยากรเห็นผู้บริหารการศึกษาของเรามาเป็นผู้บริหารมืออาชีพมีความรู้และ ประสบการณ์สมกับเป็นผู้บริหารบุคลากรที่เป็นครูมืออาชีพแล้ว ผู้บริหารยุคใหม่ต้องเป็นผู้นำทาง วิชาการ เป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติโดยเฉพาะผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีความสามารถในการบริหารโดยการใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School-based Management) ซึ่งหมายถึง ความสามารถที่จะประสานการมีส่วนร่วมของครุ ผู้ปกครอง กรรมการ สถานศึกษา ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ความสามารถในการระดมและใช้ทรัพยากรเพื่อการบริหาร อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ เพื่อให้การจัด การศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ไม่บริหารแบบมัวๆ โดยไม่ใช้ศาสตร์หรือความรู้ที่ ร่าเรียนมาแม้ว่าการบริหารหน่วยงานทางการศึกษาจะไม่เห็นผลกำไรหรือขาดทุนอย่างชัดเจนอย่าง ภาคเอกชน แต่เราสามารถประเมินได้ว่า ผู้บริหารคนไหนเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ก็คือ

ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน (Outputs) โดยวัดที่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และมี

คุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ดังนั้น การพิจารณาว่าคุณที่เข้ามาเรียนได้เกิดการเรียนรู้ หรือไม่ ก็วัดได้โดยใช้มาตรฐานหรือตัวบ่งชี้ แต่ผู้บริหารมีอาชีพมิใช่เพียงทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ต้องสามารถบริหารและจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย คือ ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงที่สุดโดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

๒. วัดจากความสามารถในกระบวนการบริหาร (Process) ผู้บริหารมีอาชีพต้องใช้กระบวนการ P-D-C-A วางแผนเก่ง วางแผนเป็นลำดับ ที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติจริง ไม่กลัวการประเมินเพื่อพัฒนา และปรับเปลี่ยนเพื่อให้วงจรกรการทำงานในขั้นตอนไปดีขึ้นตลอดเวลา ฉะนั้น ผู้บริหารมีอาชีพต้องใช้ร่วมในกระบวนการบริหาร รวมทั้งต้องมีวิสัยทัศน์มีกลยุทธ์ที่สามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีระบบการสรรหาและเตรียมความพร้อมทุกด้าน ให้กับผู้บริหารมีอาชีพก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง มีการพัฒนาระหว่างประจำการ และมีการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงตลอดเวลาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ถ้าอ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อย่างรอบคอบจะพบว่า ผู้บริหารมีอาชีพต้องสามารถปฏิบัติการให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ ต้องส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง ๓ รูปแบบ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร จัดให้ระบบการประกันคุณภาพภายใน บริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการจัดการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยประหยัดสุด ผู้บริหารมีอาชีพจะไม่ท่องคำชาเชย ๆ ที่สะท้อนปัญหาซ้ำซากของการบริหารแบบโบราณที่ว่า “ขาดคน ขาดเงิน” อีกต่อไป ให้เกียรติและยกย่องครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารมีอาชีพต้องมองเห็นความสำคัญและยกย่องให้เกียรติกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า สามารถสนับสนุนสถานศึกษาได้ทั้งในเรื่องคำแนะนำความคิดเห็น ภูมิปัญญาความรู้ อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ

ผู้บริหารมีอาชีพ คือ ความหวังของการศึกษาไทย เป็นความหวังสำหรับเยาวชนผู้เป็นอนาคตของชาติและสังคมไทยโดยรวม แม้จะเริ่มต้นโดยความพยายามในการสร้างผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบจำนวนไม่นัก แต่การขยายผลอย่างมั่นคงและต่อเนื่องจะนำไปสู่การยกระดับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งประเทศให้เป็นผู้บริหารมีอาชีพโดยทั่วหน้ากัน ประเทศไทยจะมีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเทศใด ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพเหล่านี้แหล่งที่จะเป็นผู้นำการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยอย่างแท้จริง

เนื่องจากความ слับซับซ้อนของภารกิจและการเปลี่ยนแนวทางการบริหารตามการปฏิรูป ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จำเป็นต้องมีผู้บริหารการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ หรือคุณลักษณะเฉพาะหลายประการ กล่าวคือ นอกจากต้องมีคุณสมบัติได้รับใบอนุญาตประกอบ

วิชาชีพผู้บริหารการศึกษาตามเกณฑ์ที่จะกำหนด (เช่น ตามข้อกำหนดของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา) และตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านกระบวนการและด้านปัจจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาแล้วจำต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษาของครุสภากํา^๑

ออกประกาศเกณฑ์มาตรฐานการบริหารการศึกษาของครุสภากํา ๑๒ เกณฑ์ ดังนี้

- ๑.ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา
- ๒.ต้องตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน
  - ๓.มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติตามได้เต็มศักยภาพ
  - ๔.พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
  - ๕.พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
  - ๖.ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลลัพธ์
  - ๗.รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
  - ๘.ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
  - ๙.ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
  - ๑๐.แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
  - ๑๑.เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ
  - ๑๒.สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา^๒

ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารและการจัดการตามแนวการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) คือ บริหารงานอย่างมีอิสระเพื่อให้เกิดความคล่องตัวต่อการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมงานด้านวิชาการเป็นหลักสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูปการศึกษาโดยรวม

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย เกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ๑.การเป็นผู้นำทางวิชาการ
- ๒.การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
- ๓.การเป็นผู้อำนวยความสะดวก

^๑ ครุสภากেณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาก, ๒๕๕๐.

^๒ ครุสภากेनฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาก, ๒๕๕๐.

๔. การประสานความสัมพันธ์
๕. การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
๖. การสร้างแรงจูงใจ
๗. การประเมินผล
๘. การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
๙. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
๑๐. การส่งเสริมเทคโนโลยี

ลักษณะผู้บริหารแบบซีอีโอ (CEO)^๗

บริหารประเทศในเวลานี้ มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงนำหน้า โดยมี ซีอีโอ ซึ่งเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดขององค์กรนั้น เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยปกติ ซีอีโอจะมีภาระดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน และมีอำนาจตัดสินใจเบ็ดเสร็จภายในองค์กรได้ โดยนำเสนอรายงานต่อเจ้าของหรือกรรมการ (Board) ขององค์กรนั้น ดังนั้นมีภาระนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้กับการปฏิรูปการศึกษาของไทย ซีอีโอบนที่นี้จึงเปรียบได้กับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจและการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถานศึกษาของตน โดยจะต้องรายงานผลต่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของการศึกษาของประเทศ โดยยึดหลักปฏิรูปตามแนวทางเดิมที่กำหนดของพระราชนูญติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

๒๕๔๒

ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีลักษณะบางประการที่แตกต่างไปจากอดีต และต่างจากผู้บริหารทั่วไปดังนี้

๑. เป็นผู้มีวิสัยทัศน์เชิงกุลยุทธ์
๒. เป็นนักสร้างแรงบันดาลใจ
๓. เป็นนักเรียนรู้
๔. เป็นนักประสานงาน
๕. เป็นนักพัฒนา

แนวทางการประเมินผู้บริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๔ ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ ๓ เกณฑ์ ดังนี้คือ^๘

เกณฑ์ที่ ๑ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ ดังนี้

^๗ “เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, บทความจากนิตยสาร งานวันนี้ “ยุทธศาสตร์สร้างงานบริหารคณ์”, ผู้อำนวยการสถานบันอนาคตเพื่อการพัฒนา, วันอาทิตย์ที่ ๒๒-๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

^๘ ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ : ศักยภาพเพื่อการเรียนรู้, วีระรุณเจริญ, ม. วงศ์ชลาติกุล จ. นครราชสีมา, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๔.

๑. ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารอย่างเป็นระบบ ครบวงจร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

๒. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

๓. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และมีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีคุณปีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

๖. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๗. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

๘. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ

๙. ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) แก่บุคลากรในโรงเรียน และผู้เรียน

๑๐. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้

๑๑. ผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการพึงตนเองสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๑๒. ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานดีเด่นด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน ดังนี้

๑๒.๑. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

๑๒.๒. ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดໄต่ต่อรอง และมีวิสัยทัศน์

๑๒.๓. ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

๑๒.๔. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๑๒.๕. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

๑๒.๖. ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

เกณฑ์ที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership)

เกณฑ์ที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการดังนี้

๑. ผู้บริหารศึกษาอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๒. ผู้บริหารสถานศึกษามีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม และซื่อสัตย์

๓. ผู้บริหารสถานศึกษามีการปกคล้องที่ดี ไม่มีหนี้สินล้นพันตัวไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข สิ่งเสพย์ติด

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับความศรัทธาและยอมรับด้วยคุณธรรม จริยธรรมจากนักเรียน ครู เพื่อนผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ

๔. สรุป

พระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเนื้อหรือเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาคนขึ้นไป โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอามาสมบูรณ์ที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาถูกยกยิ奉เป็นเครื่องมือการพัฒนารูปแบบของไตรสิกขา ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้คือ ๑) ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิหรือบุพภาคของการศึกษา (๒) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา (๓) วัดและประเมินผลการใช้ไตรสิกษาในการบริหารจัดการศึกษาจากหลักการและแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้าน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ และแรงจูงใจ ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจารสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ (๒) กระบวนการ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงาน ร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบอยู่ๆ รวมกันอยู่ทั้งระบบควบรวม ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตามตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (๓) ผลลัพธ์ เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของ การนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (๔) ผลกระทบ เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้น

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. บทความจากนิตยสาร งานวันนี้ ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๒๗-๒๙ กุมภาพันธ์ “ยุทธศาสตร์สร้างงานบริหารคน”. ผู้อำนวยการสถานบันอนาคตเพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๗.

ครุสภาก เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาก, ๒๕๔๐.

ครุสภาก เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภาก, ๒๕๔๐.

ชีระ รุญเจริญ. ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ : ศักยภาพเพื่อการเรียนรู้. ม.วชช.ชวลิตกุล จ. นครราชสีมา, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๕.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๔, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

ภาวดี ราารศรีสุทธิ, และวิบูลย์ โตวนะบุตร. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

รุ่ง แก้วแดง. การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, สิงหาคม ๒๕๔๕.

ศิริพงษ์เศวภัยน. หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๘.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มิตรภาพการพิมพ์และสติวิดิโอ, (ม.ป.ป.)

หลักธรรมเกี่ยวกับการอภัยโทษในพระพุทธศาสนา Dhamma about for Giveness In Buddhism

พระอธิการร่วชัย คุณภรรโต *

บทคัดย่อ

คำสอนของพระพุทธเจ้าในหลักการที่สำคัญประการคือให้ดีเด่นจากความชั่วให้ทำแต่ความดีและชำระจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์มีผลต่อการพัฒนาจิตใจเป็นจุดเริ่มใหม่ของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์เป็นการยุติผลกรรมข้ามภพข้ามชาติและเป็นการสร้างมหากรุณาที่เป็นมหาทาน การอภัยโทษในเบื้องต้นพระพุทธศาสนาสอนให้เรามี สัมมาทิปฏิคิริยา คือความเห็นชอบและยึดหลักธรรมที่สำคัญคือบุญกิริยา ๓ ศีล ๔ มารคเมือง ๘ สังคหัติ ๔ พระมหาวิหาร ๔ และสารานุยธรรม ๖ เป็นแนวปฏิบัติเป็นหลักการที่สอดคล้องกับแนวคิดในพระพุทธศาสนาดังนี้ในอนาคตภาครัฐควรมีการนำเอาการอภัยโทษในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้นเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในสังคมไทย

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การอภัยโทษ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The three main teachings of Lord Buddha are not to do evil, to do goodness and purify the mind, have the effect on the mental development. It is the beginning of good relations creation to human beings. It is the end of action across over next world and make merit as great charity and forgiveness. In the beginning , Buddhism teaches us to have the right view , are the right understand and stick on the main Dhamma are Merit Action 3 or Boonkiriyawathu 3, Five precepts, Noble Eightfold Path, Sanghavatthu 4, Promvihara 4, Saraniyadhamma 6 as the practical guidance, are the principle along with the concept of Buddhism. Therefore, in the future, the government should use the forgiveness in Buddhism to be applied more for the reduction of the conflict problem and create the compromise in Thai society.

Keywords : Principle of Buddha-Dhamma, forgiveness, Buddhism

---

* ครุสือนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดเนินดินแดง ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑. บทนำ

ด้วยสภาวะของสังคมศาสนาและศีลธรรมกำลังเสื่อมถอยสังคมไม่มีความสุขร่มเย็น เพราะมนุษย์ในสังคมมักจะมีความเห็นแก่ตัวโดยไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมในสังคมผู้คนกำลังปฏิเสธหลักศีลธรรมของศาสนา^๑ คำว่าทานแปลว่าการให้การให้นี้มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกันประการแรกให้สรรฟ สิ่งของต่างๆอย่างนี้เรียกว่าอาภิส�านประการที่สองธรรมทานคือการบอกรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์การให้ธรรมทานจะเกิดปัญญาธรรมทานอีกส่วนหนึ่งคือการให้อภัยจัดว่าเป็นทานที่เมื่อต้องลงทุนเป็นปรมติทานการให้ทานทั้งหลายเป็นปัจจัยไปสู่สวรรค์การบำเพ็ญอภัยทานเป็นการทำเพญ เมตตาการรุณารามให้ความไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลายทั้งสัตว์บกสัตว์บินและสัตว์น้ำ^๒ พระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนที่ให้เว้นจากการเบียดเบียนกันโดยสิ้นเชิงถึงขั้นที่ว่าไม่มีการเจตนาจากใจนำไปใช้อ้างในการรุกรานทำร้ายกัน

๒. ความหมายของการอภัยโทษ

การอภัยโทษแก่กันมีพื้นฐานมาจากคำว่าอภัยหรือให้อภัยซึ่งใช้ในความหมายทั่วไปรวมถึง เป็นคำแหงในสังคมและยังมีความหมายเฉพาะในทางกฎหมายจะจะไปเรื่องการขอพระราชทาน อภัยโทษซึ่งมีความหมายคล้ายอภัยทานแต่อภัยทานมีความหมายกว้างกว่าอภัยทานสามารถให้ได้แม้จะยังไม่มีการกระทำเช่นเดตอภัยทานการอภัยโทษนั้นเป็นการให้ที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่อื้อประโยชน์ ต่อการที่จะไม่ต้องสูญเสียความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและไม่สูญเสียชีวิตของทรัพย์ภูคคลที่สามารถ จะกลับตัวกลับใจมาเป็นคนดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ความหมายเฉพาะ

อภัยทานในพระพุทธศาสนาถือว่าทบทมายความรวมถึงการอภัยโทษอภัยทานเป็นคำในภาษาบาลีประกอบขึ้นจาก+ภย+ทานหมายถึงการให้ความไม่มีภัยหรือปลดภัย^๓ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานก็ได้ให้ความหมาย “อภัยทาน” ว่าการให้ความไม่มีภัย เช่นเดียวกัน

อภัยทานเป็นการให้ที่เป็นมหาทานคือเป็นทานอันยิ่งใหญ่เช่นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในอภิสันทสูตร^๔ ดังนี้

ภิกษุทั้งหลายทาน๕ประการนี้เป็นมหาทานที่รักน้ำลำเลิศรักกันมานานรักกันว่าเป็นอริ ยวงศ์เป็นของเก่าในอดีตไม่ถูกกลบล้างแล้วไม่เคยถูกกลบล้างในปัจจุบันไม่ถูกกลบล้างในอนาคตก็จักไม่

^๑ จำแนกคือดิวัฒนสิทธิ, ศาสนาชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๕๗), หน้า๑๒๑.

^๒ พระพรหมคุณาวรณ (ป.อ. ปยุตโต), อ้างในอภัยทาน : การให้ที่ยกและยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า๖๙ – ๗๘.

^๓ พระธรรมปีฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า๓๘๐.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๕๗, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า๑๓๓.

^๕ อองอภูรุก.(ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐-๓๐๑

ถูกกลบล้างไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รักด้วยความ ๔ ประการได้แก่ ๑) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ อริยสาวกผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้วซึ่ว่าให้ความไม่มีภัยให้ความไม่มีเรวให้ความไม่มีเบียดเบียน แก่สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัยความไม่มีเรวความไม่มีเบียดเบียนอัน ไม่มีประมาณนี้เป็นทานประการที่ ๑ เป็นมหาทานที่รู้กันว่าลำเลียงรักกันมานานรู้กันว่าเป็นอริณีเป็น หัวงบุญหัวงคุณนำสุขมาให้เป็นไปเพื่อให้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์เป็นไปเพื่อเกื้อกูลเพื่อ สุขที่น่าประนันน่าใคร่น่าพาอิจ ๒) อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓) อริยสาวกเป็นผู้ ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม ๔) อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ ๕) อริยสาวก เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทซึ่ว่าให้ ความไม่มีภัยไม่มีเรวให้ความไม่มีเบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย

จะเห็นได้ว่าอภิทานที่กล่าวถึงในพระไตรปิฎกนั้นแท้ที่จริงคือศีล ๕ นั้นเอง และเป็นการ ให้ที่ยิ่งใหญ่อันเป็นมหาทานซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างไปจากความหมายเพียงแค่การให้อภิทานที่เรา เข้าใจกันทั่วไปว่าเป็นเฉพาะการยกโทษให้ไม่โกรธเคืองกันเมื่อเวลาเกิดเรื่องทะเลกัน คุณค่า ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริง ถ้าข้อเท็จจริงเป็นเท็จจึงเป็นที่จงค์ประกอบทางคุณค่าก็เปล่าประโยชน์และไม่ สมเหตุสมผล^๖

ดังนั้นความหมายทั่วไปของการอภิทานคือการให้อภิยัโหรสิกรรมปลงหรือปล่อยวางซึ่งมี ความหมายเกี่ยวนেื่องหรือควบเกี่ยวกันในลักษณะที่ว่าให้อภิยัโหรยกโทษให้ เพราะมีเจตนาที่จะเลิก แล้วต่อ กันไม่เอาโทษกันและที่ตั้งใจเลิกแล้วต่อ กันได้ เพราะสามารถปลงหรือปล่อยวางได้เนื่องจากได้ ใชปัญญาพิจารณาเห็นความจริงเช่นอาจเห็นว่าการให้อภิยัโหรการไม่พยาบาทจงเรเวเป็นสิ่งที่มี คุณค่าในตัวเอง เพราะสภาวะจิตที่ให้อภิยัโหรลดความเจ็บปวดชั่นเด็นรุ่มร้อนที่รุ่มเร้าจิตใจ (ช่วยละ กิเลสที่เรียกว่าโทสะ) และเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นๆ ในสังคมอย่างสันติการรักษาศีล ๕ นั้นเรายังได้ให้อภิทานอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นที่อภิทานจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราทะเลกัน หรือมีปัญหาขัดแย้งกัน

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการอภิทาน

อภิทานตามหลักพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นธรรมที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้หรืออภิ นัยหนึ่งคือทานนั้นเองคำว่าทานแปลว่าการให้การให้ที่มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกันที่องค์สมเด็จพระผู้มีพระ ภาคเจ้าท่านตรัสไว้ให้สรรสิ่งของต่างๆอย่างนี้เรียกว่าอามิสทานการบอกรธรรมคำสั่งสอนของพระ พุทธองค์เรียกว่าธรรมทานการให้ธรรมทานเป็นสิ่งที่ดี เพราะบุคคลที่ได้อ่านหรือได้ฟังจะเกิดปัญญา สิ่งใดที่ไม่เคยรู้จะได้มีความรู้เมื่อรู้แล้วจะเกิดความมั่นใจมีปัญญาเกิดขึ้นถ้ามีปัญญามากก็หลีกหนี ความทุกข์ได้มากปัญญาน้อยก็หลีกหนีความทุกข์ได้น้อยดีกว่าคนที่ไม่มีปัญญาเลยที่ต้องทนกับความ ทุกข์ธรรมทานอีกส่วนหนึ่งคือการให้อภิจัดว่าเป็นทานที่ไม่ต้องลงทุนเป็นปรมัตถทานการให้ทาน ทั้งหลายเป็นปัจจัยไปสู่สวรรค์อภิทานก็คือการให้อภิยัซึ่งกันและกัน หมายความว่าคนใดก็ตามที่ทำ

^๖GunapalaDharmasiri,Fundamental of Buddhist Ethics,(U.S.A. Golden Leaves, 1989),pp. 25-26.

ให้เราชุ่นคึ่งทำให้เราไม่ชอบใจไม่ว่ากรณีใดก็ตามถ้าเข้าด้เราเราคิดว่าโอกาสสักวันหนึ่งข้างหน้าเราจะด่าตอบเขาตีเราราคิดว่าเราจะตีตอบแต่โอกาสมันยังไม่มีคิดไว้ในใจว่าเราจะเอาคืนบ้างอย่างนี้พระพุทธองค์กล่าวว่าเป็นอาทิตคือพยาบาทเป็นไฟเผาผลิตุณจิตเพราคนที่เราคิดจะด่าหรือประทุร้ายก็ได้เขายังไม่ทันรู้ตัวเขามีความสุขดีอยู่เร可观ที่คิดจะทำเขานั้นแหละตั้งแต่แรกหาความสุขไม่ได้ไฟแห่งความพยาบาทมันเข้าเผาผลิตุณโดยที่เราไม่รู้สึกตัวบางครั้งอาจคิดว่างแผนการต่างๆ นานา เพื่อจะทำร้ายเขาโดยไม่ให้ผิดกฎหมายอารมณ์อย่างนี้เรียกว่าอำนาจใจสะเข้าสิงใจเป็นโทษแก่ร่างกายการให้ทานถือเป็นบุญภิริยาตุถุที่อยู่ในใจของชาวพุทธแบบทุกคนและเป็นที่กล่าวจนติดปากว่าทานศีลภารณะ^๗ ทานจึงเป็นวิธีการที่สำคัญมากในการยกคุณภาพของจิตใจให้เป็นผู้ที่รู้จักเสียสละและแบ่งปันให้ผู้อื่นโดยมิได้นึกเสียดายทรัพย์หรือสิ่งของตลอดจนถึงการให้อภัยทานด้วยจุดมุ่งหมายของการให้ทานของคนเรามีหลายอย่างเช่น

๑. ให้เพื่อบุคคลอื่นให้แก่พระสงฆ์พ่อแม่หรือครูอาจารย์ผู้มีคุณแก่ตนและสังคมโดยส่วนรวม

๒. ให้เพื่อสาธารณประโยชน์ชน เช่น ให้แก่พนักงานหรือลูกห้องหรือสิ่งของให้แก่พระศาสนารหีอเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติ

๓. ให้เพื่อนุเคราะห์ เช่น ให้แก่ญาติพี่น้องลูกหลานผู้น้อยเพื่อช่วยเหลือหรือให้ด้วยความรักความเอื้นดู

๔. ให้เพื่อสงเคราะห์ เช่น ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก คนประสบภัยพิบัติหรือแก่สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น

๕. ให้เพื่อชำระกิเลสเพื่อสร้างความดี เช่น ให้ทานเพื่อสำเร็จพระโพธิญาณ

การให้ทานทุกชนิดยอมมีผลทั้งสิ้นแม้แต่บุคคลเห็นแลงในหลุมหรือบ่อเล็กๆ ด้วยหวังว่าจะให้สัตว์ตัวเล็กๆ ได้อาหารน้ำนี้เป็นอยู่พระพุทธองค์ยังตรัสว่าเป็นบุญไม่จำเป็นต้องพุดถึงทานที่ให้แก่มนุษย์แต่ทานที่ให้ผลมากได้นั้นก็ต้องเป็นทานที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ของที่ให้เป็นทานนั้นเป็นของที่ได้มารู้จักความบริสุทธิ์ไม่ใช่ของที่โง่หรือลักษณะของผู้อื่นมา

๒. ของที่ให้นั้นเป็นของดีของบริสุทธิ์หรือของมีค่ามาก

๓. ปฏิภาnahกผู้รับทานเป็นผู้มีคุณธรรมสูงมีกิเลสเบาบางปฏิบัติเพื่อทำลายกิเลสหรือปราศจากกิเลส

๔. ให้แก่สงฆ์คือเป็นสังฆทาน

๕. ทายกผู้มีใจเลื่อมใสในกาลทั้งสามคือ

(๑) ปุพเจตนา ก่อนให้มีใจยินดี

(๒) มุญจนเจตนา กำลังให้มีใจเลื่อมใส

๓) ประเจตนาให้เสร็จแล้วมีใจเบิกบาน

คำว่า “อภัยโทษ” นั้นถูกพบรั้งแรกในช่วงยุคแรกของกฎหมายฝรั่งเศสและเป็นคำที่ได้มาจากการภาษาลาติน แปลว่า การให้อิสรภาพซึ่งถือว่าเป็นของขวัญที่กษัตริย์ได้มอบให้แก่ประชาชน^{๗๖}

หลักธรรมที่เป็นธรรมปฏิบัติของผู้ปกครอง ๓ หมวดได้รับการยอมรับเป็นระบบธรรมเพื่อการปกครองของพระมหากษัตริย์โดยตลอดในสมัยปัจจุบันก็ยังยึดถือหลักพิธารธรรม ว่าเป็นหลักธรรมของพระมหากษัตริย์รวมทั้งได้การประยุกต์ให้เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ทำหน้าที่การปกครองบริหารงานในระดับต่างๆ ด้วย “การให้อภัยโทษมีแนวคิดมาจากหลักธรรมของการให้ทาน อภัยทานเป็นการให้ในลักษณะที่มิใช่วัตถุทางก็ถือว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุเสมอ กันพระมหากษัตริย์ ผู้ปกครองประเทศไทยได้ทรงปฏิบัติพิธารธรรมและบำเพ็ญศรัทธามีมาช้านาน มีพระราชอำนาจในการที่จะพระราชทานอภัยโทษแก่พสกนิกรผู้ต้องอาญาแผ่นดินได้อันเป็นการบำเพ็ญทาน บำรุงเมืองตามไปยังพสกนิกรของพระองค์ เมื่อมีการลงโทษในการปกครองก็มักจะปรากวูห์เห็นเสมอๆ ว่ามีพระภิกษุผู้ใหญ่ในแต่ละยุคสมัยไปขออภิ庇ษาตัวไว้ต้นโภตประหารให้หละเว้นการประหารเพื่อเป็นทาน

๔. ความสำคัญของการอภัยโทษ

ปกติการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมจึงย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งหรือการกระทบกระแทกกันในหลายระดับตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือคนในครอบครัวเพื่อน ผู้ร่วมงานหรือแม้กระทั่งกับคนที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนก็ตาม และเมื่อมีบุคคลหนึ่งกระทำผิดต่อเรา อาจมีผลก่อความขัดแย้งความไม่พอใจไม่ชอบใจย่อมเกิดขึ้นจนกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง จนถึงขั้นประทุษร้ายให้ฝ่ายตรงข้ามย่อหยั่งหรือพินาศไปในที่สุดซึ่งความโกรธความประทุษร้าย ความพยายามที่จะแก้ไขความไม่สงบในสังคมและการดำเนินการตามหลักพราหมณ์จะเป็นธรรมฝ่าย อกุศลทั้งสิ้นซึ่งจะนำไปสู่ผลลบในการทำลายตนเองสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้นการให้อภัยจึงมีคุณค่าและความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการ ดำเนินการอยู่ของมนุษย์ในหลายมิติด้วยกันท่านพุทธศาสนาอุปถัมภ์ได้แยกประเภทอภัยทานว่ามีอยู่ ๓ ประเภท^{๗๗} คือ

๑. การให้อภัยโทษการยอมรับการขอมาโทษเรียกว่าให้อภัยโทษ

^{๗๖}Bryan A. Garnor, *Black's Law Dictionary*, Eighth Edition, (U.S.A. : Thomsom west publishing Co., 2004), p.1144.

^{๗๗}สุภาพรรณ ณ บางช้าง, “พุทธธรรมเป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนการเปลี่ยนแปลง การปกครอง”, รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗๔-๑๘๓.

^{๗๙}พุทธศาสนา, ท่านศิลปawan, (กรุงเทพมหานคร : สุภาพใจ, ๒๕๓๓), หน้า๒๙ – ๓๑.

๒. การไม่เบียดเบี้ยนไม่ประทุษร้ายใครที่เรียกกันว่า “ศีล” คือภัยทานเราไม่ประทุษร้ายไม่เบียดเบี้ยนแก่ชีวิตแก่ร่างกายหรือแก่น้ำใจไม่ทำลายชีวิตของใครทุกรายดับนับตั้งแต่สัตว์เดร็จ直到ขึ้นมาจนถึงมนุษย์จนกระทั่งเทวดาหรือพรหม

๓. การแผ่เมตตาจิตอยู่เป็นปกติทุกวันทุกคืนทุกเวลา hairy ใจเข้าอกเป็นการให้อภัยทานที่ไม่ต้องลงทุนสักสักตากหนึ่งถ้าเราต้องสร้างโบสถ์หลังหนึ่งต้องเสียหลายแสนแต่ว่าการทำภัยทานประเภทนี้ไม่ต้องให้เสตางค์ยังจะมีผลลัพธ์เสียกว่าด้วย

๑. การให้อภัยโทษเป็นการพัฒนาจิตใจ

มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิตจิตคือส่วนที่รู้สึกสุขทุกข์ขอบไม่ชอบจำได้หมายรู้และบางครั้งให้ร่างกายตามความปรารถนาของจิตจิตใจมีอำนาจเหนือภัยทานเป็นวัตถุหรือรูปปัจจิตไม่ใช่วัตถุเป็นนามกายที่ไม่มีจิตก็ทำอะไรไม่ได้ขณะเดียวกันถ้าร่างกายแตกดับจิตก็ตั้งอยู่ไม่ได้เรียกว่าสภาพซึ่งอาศัยกันและกันเป็นภัยทานจิตตานามสั้นแต่จิตมีอำนาจเหนือภัยดังที่ว่าจิตเป็นใหญ่ วิทยาศาสตร์ในรอบ ๔๐๐ ปี ที่ผ่านมาไม่สนใจจิต เพราะจับต้องและวัดไม่ได้แม่นยำแท้ที่จริงทุกคนควรสนใจเรื่องจิตวิญญาณของตัวเองและพัฒนาจิตใจที่พัฒนามีค่ามากกว่าสิ่งใดๆ^{๑๑}

๒. การให้อภัยโทษเป็นจุดเริ่มใหม่ของมิตรภาพที่ยั่งยืน

มิตรภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่หล่อเลี้ยงมนุษย์ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและสามารถทำงานหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในทิศทางที่สร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมทำให้สัมพันธภาพได้ถูกทำลายลงไปการที่บุคคลจะกลับมา มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อีกครั้งเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนาและมนุษย์มีความสามารถที่จะทำได้ฉะนั้นการให้อภัยจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกันไว้และเป็นสิ่งที่จะช่วยพื้นฟูความสัมพันธ์ที่ได้ถูกทำลายลงไปให้กลับมา มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันใหม่

๓. การให้อภัยโทษเป็นการสร้างมหาภูศ

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงภัยทานนี้ว่าเป็น “มหาทาน”^{๑๒} หรือทานที่ยิ่งใหญ่และผลที่ได้รับเป็นหัวงบุญหัวงุศุลนำสุขมาให้ให้อารมณ์อันเลิศมีสุขเป็นผลเป็นไปเพื่อสรรค์ย้อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่ร่าพอดใจเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขภัยทานจัดอยู่ในธรรมทานภัยทานเป็นการชนะเหนือทานอื่นๆ เป็นการพัฒนามากจากภัยในใจของผู้ให้และหากเมื่อเทียบดูในธรรมทานให้เลือกซึ่งขึ้นไปอีกจะเห็นได้ว่าภัยทานนั้นมีคุณค่าเหนือกว่าการให้ธรรมเพราการให้ภัยทานนั้นจะต้องใช้ความอดทนต่อการกระทำการของผู้หนึ่งผู้ใดที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่พอใจความผูกໂกรความอาชาตพยาบาทโดยการไม่โตตตอบไม่ถือโทษໂกรจะคือเป็นลักษณะแห่งการยับยั้งหักห้ามไม่ให้สัญชาตญาณแห่งอำนาจฝ่ายต่อข้าครอบบังคับใจจนเป็นเหตุให้เกิดปฏิกริยาตอบโต้หรือการล่วงละเมิดเบียดเบี้ยนชีวิตใดๆ ซึ่งทำให้บางครั้งการให้อภัยทานอาจดูเหมือนว่าเป็นการ

^{๑๑} ประเวศวงศ์, บรรณาธิการ, ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๗), หน้า๔๐.

^{๑๒} อธ.อภูรุก. (ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐.

เสียเปรียบไม่ได้รับความยุติธรรมเนื่องจากได้ยอมยกโทษให้คู่กรณีที่เคยล่วงละเมิดทำให้เราประสบความทุกข์หรือความเจ็บปวดแต่สำหรับเรื่องของจิตใจนั้นเมื่อให้อภัยแล้วจิตจะเบาสบายเป็นอิสรภาพทันทีจากความโกรธความอาชญาตแค้นทำให้ปราศจากการกระทำที่เป็นอกุศลจึงเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าอภัยทานเป็นมหากุศลและเป็นการสะสมบุญที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง

๔. การอภัยโทษเป็นการยุติผลกรรมข้ามภพข้ามชาติ

ทุกชีวิตล้วนมีภัยภัยของชีวิตอาจเกิดขึ้นได้ทุกเชื้าวินาทีภัยที่เกิดจากภายนอกไม่ร้ายแรงเท่ากับภายในมนุษย์อื่นที่ทำลายเราทำได้เพียงขณะหนึ่งแต่จิตใจไม่ให้อภัยอาสาตพยาบาทผู้กเวรจะทำลายเราข้ามภพชาติตั้ง เช่นอดีตชาติแห่งนางจิณจามานวิภาวนีในเรื่องเล่าว่าคนจะสูญเสียในวัดเชตวันได้สนทนากันถึงเรื่องนางจิณจามานวิภาวนีพระผู้มีพระภาคเจ้าได้เสด็จดำเนินสูธรรมศาลาและได้ตรัสเล่าถึงนางจิณจามานวิภาวนีว่ามิได้แต่เพียงชาตินี้เท่านั้นที่นางได้ก่อไว้ร้ายป้ายสีพระองค์นาจะได้กระทำเยี่ยงนี้มาแล้วในชาติปางก่อนคณะสงฆ์จึงอาราธนาให้ตรัสเล่าพระพุทธองค์ตรัสเล่าดังนี้๓๓

เมื่อครั้งพระองค์เสวยพระชาติเป็นพระราชนครสัมภพแห่งบรมกษัตราธิราชพระองค์หนึ่งซึ่งทรงมีพระมหาสีหะหลายพระองค์เห็นอยู่องค์หนึ่งมีโฉมงมงายสครัญตาแต่มีใจเชื่อจาริชยานางกล่าวโหพระราชนครสัมภพทุร้ายข่มเหงตนนางได้กราบทูลฟ้องพระบรมกษัตริย์ว่าถูกพระราชนครสัมภพแหงทางซูสัวโดยนานมีได้มีใจปรารถนาแต่ประการใดพระบรมกษัตริราชได้ฟังมเหสีน้อยกราบทูลดังนั้นก็พิโรมโกรายยิ่งนักตรัสสั่งให้อำมဏย์จับพระราชนครสัมภพไปทึ้งลงในเหวบังเอญในเหวนั้นมีถ้าหากนั่นเป็นที่สคิตแห่งเทวดาเทวดาองค์นั้นได้ช่วยรับร่างของพระราชนครสัมภพดิษฐานไว้บนศีรษะของนาคราชพญาคราชอัญเชิญไปประทับยังนาคพิภพต่อมาราชนครสัมภพได้เสด็จออกบรรพชาเป็นดาบสมิข้มีนาณก์บรรลุนามสามาบติและอภิญญาเมบุรุษผู้หนึ่งเป็นพราวนป่าได้สัญจาริปยังสถานที่นั้นระลึกได้ว่านี้คือพระราชนครสัมภพกลับไปกราบทูลพระบรมกษัตราธิราชพระองค์ได้เสด็จไปยังสำนักของพระราชนครสัมภพและอาราธนาให้ลาสิกขาจากเพศบรพชิตแล้วกลับไปครองเมืองพระราชนครสัมภพโดยเด็ดขาดให้พระราชนครสัมภพได้พิจารณาคดีเรื่องพระราชนครสัมภพว่าพระบรมกษัตริยาเสด็จกลับไปยังสถานที่นั้นน่าจะเป็นภัยต่อพระราชนครสัมภพแต่ทรงขอให้พระราชนครสัมภพได้ฟังคำอธิบายของพระราชนครสัมภพว่า “บุคคลผู้ได้ความสัตย์เสียงแล้วกล่าวมุสาวาทด้วยจิตมัวหมองแล้วอันว่าบุคคลนั้นนาที่จะลงเป็นใหม้มอยู่ในนรกสิ้นกาลนานจะปราศจากสมบัติทั้งหมดคือมนุษย์สมบัติสวรรค์สมบัตินิพพานสมบัติไปในปรโลกเบื้องหน้าแม้ว่าจะบังเกิดในชาติใดๆ ก็จะมีน้ำใจเป็นอกุศลสาลวอนอยู่แต่ว่าจะกระทำบาปกรรมสีบัต่อไปในภายเบื้องหน้าครั้นสิ้นอินทรีย์แล้วก็จะกลับลงไปทุกข์เวทนาในอบายภูมิทั้งสี่

๓๓ หลวงพ่อจรัญธิรัมโน, สมุดภาพคณาพาหุงพระพุทธเจ้าชนะมาร : บทสรุปมนต์ความเป็นมาและปฏิหาริย์แห่งพระคณาพาหุงมหากา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภานาบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า๘๗ – ๙๘.

เป็นเที่ยงแท้หนักหนา” จากตัวอย่างการจองเรื่องของนางจิญจามณวิภาครับจ้างพวงเดียร์ถีร เพื่อทำลายพระพุทธรูปศาสนาระดับวิธีการสกปรกสมคือใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์ในเรื่องชั่วร้ายต่างๆ ในชาติก่อนผูกความอาษาต์แคนต่อพระพุทธเจ้ากรรมนั้นได้ส่งผลข้ามภพชาติ เป็นตัวอย่างของการไม่ให้อภัยโดย

๕. หลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยโทษในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้อุทิศตนแสวงหาด้วยการบำเพ็ญพระบารมีอย่างยิ่งยวดในสมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติต่างๆ ตลอด ๔ อสงไขยและสนับปันกระหงทั้งตรัสรู้ทำหน้าที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเด็ดจ่ายแผ่นแล้วแก่พุทธตลอด ๔๕ ปี คืออริยสัจ ๔ อันมีจุดหมายสูงสุดคือความดับทุกข์ความเป็นอิสรภาพจากกิเลสความหลุดพ้นจากความมึดมั่นในสิ่งทั้งปวงในพระพุทธศาสนา เมื่อกลุ่มบุตรผู้มีศรัทธาจำนวนมากอกราชดำเนินชีวิตตามทางสายกลางเพื่อประโยชน์แห่งความดับทุกข์พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติ “วินัย” เป็นการประพฤติปฏิบัติต่างๆ ที่ดีงามยิ่งขึ้นไปของพระภิกษุ เพื่อเป็นเครื่องเกื้อหนุนวิถีสมณะของพระภิกษุสงฆ์และเพื่อคณะสงฆ์ส่วนรวมในการดำเนินชีวิตทางสายกลางเพื่อความดับทุกข์พระพุทธเจ้าก็ทรงบัญญัติ “วินัย” ที่เป็น “สิกขาบท” หรือ “อาทิพรหมจริยาสิกขา” ตามลำดับปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งหมายถึงสิกขาบท ๒๗๗ ข้อที่มาในพระปาฏิโมก্ষ ความหมายของวินัยจะชัดแจ้งสมบูรณ์ต่อเมื่อสัมพันธ์เข้มต่อกับความหมายของธรรมธรรมเป็นส่วนเนื้อหาและหลักการของความประพฤติและความเป็นอยู่แบบพุทธวินัยเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บุคคลอยู่ในกรอบและเส้นทางของการดำเนินชีวิตเพื่อนำไปสู่เส้นทางของอริยธรรมผลนิพพาน

จากการที่มนุษย์เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสังคมความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ทุกขณะทุกสถานที่ และทุกเวลาการกระทบกระทั่งหรือการทะเลวิวาทของมวลมนุษย์นั้นมักเริ่มเกิดจากความคิดที่แตกต่างกันหรือจากความเห็นที่ไม่ลงรอยกัน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่คนๆเดียวจะทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ดังนั้นความขัดแย้งกันเป็นเรื่องธรรมชาติยกต่อการจะหลีกเลี่ยงปัญชันคนธรรมดานั้นย่อมมีชีวิตทางจริยธรรมทั้งสองด้านทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดีทุกคนมีโอกาสพลาดทำผิดได้ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นนั้นแสดงให้เห็นว่าในชีวิตที่ผ่านมาของเราทุกคนอาจต้องเคยทำผิดมาบ้างไม่มากก็น้อยในบางครั้งความผิดพลาดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งลงอยู่ได้ด้วยการอภัยทานหรือให้อภัยทำให้เกิดความสงบสันติทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมรวมไปถึงประเทศชาติอีกด้วยจริงอยู่ถ้าทุกคนมีจิตใจที่จะให้อภัยกันได้ปัญหาของความขัดแย้งหรือปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นจะไม่บานปลายจนลงได้โดยง่ายซึ่งทุกคนก็อาจจะรู้และพยายามทำความเข้าใจกันอยู่แล้วแต่ในความเป็นจริงแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะไม่จบลงอย่างสงบดังข่าวคราวที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ และกลับมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงปัญหาอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะอภัยโทษให้กันได้หลักธรรมสำคัญที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการอภัยทานมีดังนี้

๑. บุญกิริยาวัตถุ ๓

บุญกิริยาวัตถุประกอบการอะไรบ้างคือ ๑. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน ๒. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล ๓. บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภavana^{๑๔}

ทานหมายถึงการให้เพื่อห่วงลดความโลภมีตประการคือ

๑. อาสามิสทานการให้วัตถุสิ่งของแก่คนที่ควรให้

๒. ธรรมทานการให้ธรรมคือคำแนะนำสั่งสอนให้รู้บาปบุญคุณโทษ

๓. อภัยทานการให้อภัยคือการให้ความปลดภัยการไม่เอาโทษการลดโทษการทำบุญด้วยการรักษาศีลสี่ลมหายใจ

การรักษาศีลคือการประพฤติตามที่ดีงามคนเราอย่างน้อยต้องรักษาศีลให้ได้ที่เรียกว่าศีล๕

การทำบุญด้วยการภาวนากวนานมาย

ภาวนามายถึงการฝึกฝนจิตใจให้สงบเยือกเย็นเพื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญาแจ้งในสัจธรรมการภาวนามี ๒ ชนิด คือ

๑. สมถภาวนการฝึกอบรมจิตใจเกิดความสงบ

๒. วิปัสสนาภาวนการศึกษาอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง

๒. ศีล ๕ หรือเบญจศีล

อภัยทานในความหมายทางพระพุทธศาสนานั้นมีความหมายที่กว้างและครอบคลุมมากกว่าความหมายทั่วไปที่เข้าใจกันว่าเป็นการหายใจหรือยกโทษให้เท่านั้นและจากความหมายของอภัยทานที่หมายถึงการรักษาศีล ๕ นั้นเราจะสามารถที่จะให้อภัยทานได้อยู่ตลอดเวลาในคัมภีร์มังคลัตถ์ที่ปนีพะสิริมังคลาจารย์กล่าวถึงอภัยทานไว้ว่า

...อริยสาวย่อ้มให้อภัยกล่าวคือย่อ้มทำอภัยทานคือสมทานวิรัติกล่าวคือเบญจศีล (ศีล๕) ศีลซึ่ว่าเป็นทานโดยความเป็นอภัยทานหรือเจตนาเป็นการงดเว้นด้วยการให้สภาวะที่ปลดภัยหรืออภัยหรืออกกลั้วอภินัยหนึ่งหมายถึงเจตนาของบุคคลผู้ให้อภัยทานที่ต้องการเลี้ยงหรือรักษาหมู่สัตว์ไว้ด้วยเจตนาดังกล่าวเอง^{๑๕}

ดังนั้นอภัยทานในคัมภีร์มังคลัตถ์ที่ปนีจึงหมายถึงการให้ในลักษณะของเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นเป็นคุณธรรมเพราะหมายถึงเจตนาในการกระทำมากกว่าเป็นการกระทำการภายใต้ในระดับทั่วไปการให้อภัยทานนั้นทำได้ทั้งแก่นุษช์ด้วยกันเช่นการให้อภัยการไม่ถือสาหากความการไม่กรธตอบบุคคลผู้กรธหรือประทุษร้ายตอบบุคคลผู้ประทุษร้ายตนเองและการให้อภัยแก่สัตว์ที่ตนได้มารับประสังค์จะมาให้ด้วยหรือการให้อภัยแก่สัตว์ที่ตนต้องการเพื่อประโยชน์แก่ตน

^{๑๔} ท.ป. (ไทย) ๑๙/๒๒๘/๒๓๐; อ.อภูรจก. (ไทย) ๒๓/๑๒๖/๒๔๕; ช.อ.ติ (ไทย) ๒๕/๒๓๘/๒๗๐.

^{๑๕} มนุค. (ไทย) ๓/๒, ๒๔๗ – ๒๔๘.

ท่านพุทธาสภิกุํได้ให้ความหมายของ “อภัยทาน”^{๑๖} ว่าหมายถึงให้อภัยคำว่าอภัยทาน แปลว่าไม่ต้องกลัวให้อภัยคือเราให้ความไม่ต้องกลัวแก่บุคคลนั้นแปลว่าบุคคลนั้นไม่ต้องกลัวเรางาน คนอาจคิดว่านี้มันไม่ใช่ให้ทานเป็นการพูดไปทั้งที่ไม่รู้ว่าการให้อภัยนี้เรียกว่าให้ทานแต่เรียกว่า “อภัยทาน” เป็นสิ่งที่ให้กันได้ทั้งทางกายให้ได้ทั้งทางวาจาให้ได้ทั้งทางจิตใจทางร่างกายเขามาขอ ขมาขอภัยเราก็รับทางวาจาจากอโภสิกรรมทางจิตใจเราก็แสดงความกรุณามากของเรศีล ๔ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดการละเว้นจากการกระทำความชั่วและควบคุมพฤติกรรมให้ตั้งอยู่ใน ความดีงาม ๕ ประการเป็นจริยธรรมพื้นฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นข้อปฏิบัติสำหรับ มนุษย์ศีล๕เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตดังนี้

๑. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานโดยยึดหลักตามศีลข้อที่ ๑และ ๒ เป็นการให้ความไม่มี มี กัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นนั่นคือการเคารพและให้เกียรติในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น

๒. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานในการยึดหลักปฏิบัติตามศีลข้อ ๓ เป็นการให้ความไม่มี มี กัยต่อคู่ครองของตนเองเกิดความไว้วางใจกันและกันนั่นคือไม่ละเมิดทางเพศล่วงเกินขอบเขตแห่ง ความเป็นสามีภรรยาเป็นการเคารพให้เกียรติต่อคู่ครองของตนเองและผู้อื่น

๓. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานโดยการยึดหลักการปฏิบัติตามศีลข้อ๔เป็นการให้ความ ไม่มีภัยทางคำพูดโดยไม่ละเมิดทางวาจาเป็นความเคารพและใส่ใจในความทุกข์ของผู้อื่นอัน เนื่องมาจากคำพูดของเราเพราะคำพูดที่ไม่ดีไม่ wäreจะเป็นการพูดเท็จส่อเสียดคำหยาบคายยุบให้แตก กันนั้นจะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขาดความสามัคคี

๔. การดำเนินชีวิตที่เป็นอภัยทานโดยยึดหลักการปฏิบัติตามศีลข้อ๕เป็นการให้ความไม่มี มี กัยด้วยการดิ่นสุราเมรรย์หรือของมีนมาต่างๆ การดำเนินชีวิตตามศีลข้อนี้ถือว่ามี ความสำคัญมาก เพราะการดิ่นสุราหรือของมีนมาจะทำให้ขาดสติที่จะควบคุมตนของขาดความยั้งคิด เมื่อขาดสติแล้วก็ทำช้าได้ทุกอย่างอาจทำให้ละเมิดศีลอีก ๕ ข้อได้เกิดอันตรายเป็นภัยต่อชีวิตและ ทรัพย์สินของผู้อื่นและรวมทั้งตัวเองด้วย^{๑๗}

ศีล๕หรือเบญจศีลหมายถึงความประพฤติชอบทางกายวาระจากการรักษาวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัยข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วและการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความ ไม่เบียดเบี้ยน

๑. ปาณฑิตป่าเเรมณีคือเงินจากการปลงชีวิตเงินจากการฆ่าประทุษร้าย

๒. อทินนาทานเเรมณีคือเงินจากการถือเอาของที่เขามีให้เงินจากการลักโงงละเมิด กรรมสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน

๓. ตามสมิจจาเเรมณีคือเงินจากการประพฤติผิดในการเว้นจากการล่วงละเมิดสิ่ง ที่ผู้อื่นรักใคร่ห่วงเห็น

๔. มุสาวาทเเรมณีคือเงินจากการพูดเท็จโกหกหลอกลวง

^{๑๖} พุทธาสภิกุํ, หนานศีลภawan, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๓), หน้า๑๙.

^{๑๗} อ.อภิธน. (ไทย)๑๑/๓๙/๒๕๕๘-๓๐๐.

๔. สุราเมรย์มีชีวภาพที่ภูฐานาเรรมณ์คือเว้นจากน้ำมาสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเว้นจากสิ่งสภาพดิให้โทษ^{๑๙}

๓. บรรคมีองค์๘หรืออภิญัจกิมรรค

บรรคมีองค์๘ได้ซึ่ว่ามัชณิมาปฏิปทาแปลว่าทางสายกลางเป็นข้อปฏิบัติอันดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระตับทุข์ปลอดปัญหาไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสองคือการสุขลัลิกานุโยคและอัตตกิลมานุโยคองค์๘ ของบรรគัดเข้าในธรรมขันธ์ ข้อ ๓,๔,๕ เป็นศีล ข้อ ๖,๗,๘ เป็นสามอธิ ข้อ ๑,๒ เป็นปัญญาดังนั้นการพัฒนาของการเกิดอภัยทานจะต้องเริ่มต้นที่สัมมาทิภูธิคือความเห็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงซึ่งมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาชีวิต และสังคมของมนุษย์เป็นบ่อเกิดและส่งเสริมกุศลธรรมทั้งปวง

เพื่อถึง “ธรรม” คือความอิสระจากกิเลสด้วยการมีปัญญาแจ้งชัดในความจริงของธรรมชาติและมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องสมดุลกับธรรมชาติอย่างถูกต้องพระพุทธเจ้าทรงแสดงวิถีแห่งการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง – มัชณิมาปฏิปทา^{๒๐}คือ

๑. สัมมาทิภูธิความเห็นขอบคือการเห็นแจ้งอธิสัจจะ ๔ โดยกิจ ๔ คือ

- ๑.๑ เห็นแจ้งทุกสัจจะด้วยปริญญาภิจิกรรมกำหนดจุํ
- ๑.๒ เห็นแจ้งสมุทัยสัจจะด้วยปavana กิจกรรมและ
- ๑.๓ เห็นแจ้งนิโรรสัจจะด้วยสัจฉิภิกรณ์กิจกรรมทำให้แจ้ง
- ๑.๔ เห็นแจ้งมัคคสัจจะด้วยภารกิจการเจริญ

๒. สัมมาสังกัปปะความดำรงขอบคือ

- ๒.๑ ความดำริในการออกจากรากคุณอรามณ์
- ๒.๒ ความดำริในการไม่พยาบาทประกอบด้วยเมตตา
- ๒.๓ ความดำริในการไม่เบียดเบียนประกอบด้วยกรุณา

๓. สัมมาวิจารณ์ล่าวาจาขอบคือการเว้นจากวิจุติทั้ง ๔ เว้นจากการพูดเท็จเว้นจากการพูดส่อเสียดเว้นจากการพูดคำหยาบเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ

๔. สัมมาภัมมตະการงานขอบคือการเว้นจากการทุจริตทั้ง ๓ เว้นจากการปลงชีวิตเว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้เว้นจากการประพฤติผิดในกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ

๕. สัมมาอาชีวะการเลี้ยงชีพขอบคือการเว้นจากวิจุติ ๔ และกิจทุจริต ๓ ที่เกี่ยวกับอาชีพ

๖. สัมมาวายามะความเพียรขอบคือความเพียรที่ดำเนินไปตามสัมมปปธานทั้ง ๔

๖.๑. ความเพียรระหว่างหรือเพียรปิดกันคือเพียรระหว่างยั่งบากปอกกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

^{๑๙}ปัญญาใช้บางย่างและคณะ, ธรรมาริบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภากลและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔), หน้า๒๒๒.

^{๒๐}รายละเอียดดูเพิ่มเติมในแม่ชีวิมุตติยา (สุภาพพรรณนาบางช้าง), พระวินัยปิฎก, หน้า๔๔ – ๑๐๑.

๖.๒. ความเพียรพยายามหรือพยายามทำให้เกิดคือเพียรพยายามที่เกิดขึ้นแล้ว
๖.๓. ความเพียรพยายามหรือพยายามที่ไม่เกิดคือเพียรพยายามที่ยังไม่เกิดให้เกิดมี
๖.๔. ความเพียรพยายามคือเพียรพยายามที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้ความ
เจริญยิ่งขึ้นไปจนไฟบุญ

๗. สัมมาสติคือความระลึกชอบคือความระลึกที่ดำเนินไปตามสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้แก่

๑. ภายนอกปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาภัยให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงภัยไม่ใช้สัตว์บุคคลตัวตนเรา

๒. เวทนาปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงเวทนาไม่ใช้สัตว์บุคคลตัวตนเรา

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิตไม่ใช้สัตว์บุคคลตัวตนเรา

๔. อัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานการตั้งสติกำหนดพิจารณารรรมให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรมไม่ใช้สัตว์บุคคลตัวตนเรา

๘. สัมมาสมารถคือความตั้งมั่นชอบคือความตั้งมั่นในการมั่นสมัติและวิปัสสนากรรมฐาน

มัชณิมาปฏิปทาหรือกล่าวสรุปรวมคือศีลสมาธิปัญญาเป็น “ธรรม” คือจริยธรรมที่มนุษย์ต้องฝึกฝนพัฒนาในการฝึกฝนพัฒนาศีลสมาธิปัญญาเพื่อความดับทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นมนุษย์จำต้องมี “วินัย” คือการจัดระบบชีวิตตลอดจนสิ่งแวดล้อมให้เกือกุลแก่การศึกษาปฏิบัติตามความมุ่งหมายสัมมาทิภูมิถือว่าเป็นจุดกำเนิดหรือเป็นตัวหลักดันให้เกิดการกระทำการในมรรคองค์อื่นๆ เช่นการเจรจาชอบและการกระทำการงานชอบเป็นต้นดังพุทธพจน์ที่ว่า

...ทางนั้นซึ่ว่าทางตรงทิศนั้นซึ่ว่าไม่มีภัยรถซึ่ว่าไม่มีเสียงดังประกอบด้วยล้อคือธรรมมีหริเป็นฝาโนสติเป็นกราะกั้นธรรมรถนั้นมีสัมมาทิภูมิหน้าเป็นนายสารถ^{๑๐}

สัมมาทิภูมิจึงเป็นเหมือนนายสารถผู้รู้จักเส้นทางเป็นอย่างดีจึงสามารถนำรถคือชีวิตไปสู่จุดหมายได้

๔. สังคหวัตถุ

สังคหวัตถุคือหลักธรรมที่เป็นเครื่องยืดเหไนยไวใจบุคคลให้มีความสามัคคีเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและความเคารพนับถือแก่ผู้อื่นพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมไว้ว่า

... สังคหวัตถุธรรมอันเป็นเครื่องยืดเหไนยคือยืดเหไนยไวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีจัดเป็นหลักการสังเคราะห์บุคคลอันประกอบด้วยทานการให้คืออ้อเพื่อเพื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนปิยาจาวาจางเป็นที่รักหรือว่าเจ้าช้าบซึ่งใจกล่าวคำสุภาพให้เราอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถืออัตถจริยาการประพฤติประโยชน์คือขวนขวยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วย

แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมสมานฉันตตามความมีตัวตนทำงานเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติ สมำ่เสมอ กันในชนทั้งหลายตลอดถึงวางแผนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๒๑}

สังคมทั่วๆไปเป็นหลักปฏิบัติตามจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและความ เคารพนับถือแก่ผู้อื่นหรือสังคมชุมชนต่างๆในทางมนุษย์สัมพันธ์^{๒๒} ดังนี้คือ

๑. ทานคือการให้ปันสิ่งของตนแก่คนอื่นที่ควรให้ปัน

๒. ปิราжаคือการเจรจาใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่ กาลเทศะเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้นเพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเหล่านั้นนิยมชมชอบเคารพนับถือ ตน

๓. อัตถจริยาคือการสอนให้บุคคลมีหน้าที่ทางมนุษย์สัมพันธ์ทุกระดับชั้นและทุกคนมี หน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือส่งเคราะห์ซึ่งกันและกันในเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถช่วยตนเองได้หรือ ประสบอุบัติเหตุเคราะห์กรรมใดๆหน้าที่เป็นฝ่ายที่จะต้องช่วยเหลืออุปการะฝ่ายแรกให้มี ความสามารถในการครองชีพและดำรงชีพคืนเข้าสู่สภาพปกติพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนให้ ปัจเจกบุคคลผู้มีหน้าที่ทางมนุษย์สัมพันธ์ทุกคนให้ coy ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมต่างๆเพื่อให้ การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมนั้นดำเนินไปอย่างสมำ่เสมอและไม่สุดหยุดยั้ง

๔. สมานฉันตตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักในการปฏิบัติการเข้าสังคมของบุคคล ผู้ซึ่งมีหน้าที่ทางมนุษย์สัมพันธ์ทุกระดับชั้นให้ปรับปรุงตนเองเพื่อให้เข้ากับสังคมต่างๆ ได้ทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการรณรงค์พัฒนาสังคมของชุมชนต่างๆ ให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนาและเพื่อใช้ พลังเหล่านี้พัฒนาท้องถิ่นหรือรัฐนั้นๆให้เจริญในด้านต่างๆพระองค์จึงทรงวางแนวทางดังกล่าวให้ ปัจเจกบุคคลเหล่านี้ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เข้ากับบุคคลอื่นๆ ได้ทุกชั้นทุกสังคมโดยไม่ถือตัว เย่อหยิงเช่นคิดว่าตนเป็นบุคคลเกิดในตระกูลสูงหรือเป็นบุคคลในสังคมชั้นสูงหรือเป็นบุคคลได้รับ การศึกษาสูงหรือได้รับการศึกษาจากต่างประเทศมาแล้วจะคงค้างกับสามัญชนหรือบุคคลซึ่งมีความรู้ ต่ำกว่าตนไม่ได้หรือถือว่าตนเองมีศักดิ์ตำแหน่งที่สูงคบค้าสมาคมกับคนชั้นกลางหรือชั้นต่ำไม่ได้ เพราะจะทำให้เสื่อมเกียรติของตนเหล่านี้เป็นต้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งประมุข ของประเทศ เช่นประธานาธิบดีหรือพระมหากษัตริย์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักจริยศาสตร์ สังคมในเรื่องการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เข้ากับประชาชนพลเมืองของประเทศไทยให้มาก ที่สุดโดยพระองค์ทรงวางหลักจริยศาสตร์สังคมเรื่องมหทวังไว้ให้ถือปฏิบัติในศพิธารธรรม ๑๐ ประการหรือให้ใช้กริยาจากสุภาพอ่อนโยนกับประชาชนหรือสังคมชุมชนต่างๆในขณะที่จะต้องเข้า ไปเกี่ยวข้องหรือปราภภากาย

^{๒๑} อง.อภัยภูก (ไทย) ๒๓/๒๔/๒๖๗

^{๒๒} ชาลอดอุทกภาชน์, พุทธศาสนา กับสังคมศาสตร์เล่ม๒, (พระนคร : แพรพิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๕๓๖ – ๕๕๐.

๔. พระมหาวิหาร๔

พระมหาวิหาร๔เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอับปัมัญญา ๔ แปลว่าธรรมที่ແພີເປີມີປະມານໝາຍຄົງ ເມຕາ ກຽມາ ມຸທິຕາ ອຸບເກຫາ ທີ່ແພີເປີມີນຸ່ມະຍົບແລະສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍອ່າງກວ້າງຂວາງສຳເສົມອັກນີ້ມີຈຳກັດຂອບເຂດພຣະມີວິທານີ້ໃນຜູ້ໄດ້ຍ່ອມທຳໃຫ້ຜູ້ນີ້ປະພຸດຕືປົງປົກຕົກເກື້ອງກູລແກ່ຜູ້ອັນ

ອັນື່ນໃນການທີ່ຈະເຂົ້າໃຈແລະປົງປົກຕົກພຣະມີວິທາ ๔ ໃຫ້ຖຸກຕ້ອງພິງທຣາບຮາຍລະເອີດບາງອ່າງໂດຍເຈົາພສົມບົດຂອງຮຣມ ๔ ປະກາດ ດັ່ງນີ້

๑. ເມຕາມີນຳໃຈເຢືອໄຟປະໂຍ່ນສຸຂແກ່ຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍຫຼັນ້າໃຈປະການປະໂຍ່ນສຸຂທີ່ເປັນໄປຕ່ອມີຕາມເມຕາໃນສະຖານທານທີ່ຄົນອື່ນຍູ້ເປັນປົກຕືໃນລັກຊະນະເປັນໄປໂດຍອາກາຮເກື້ອງກູລແກ່ຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍນົມນຳປະໂຍ່ນເຂົ້າໄປໃຫ້ແກ່ເຂົາພລປະກຸງກຳຈັດຄວາມອາຈາດແກ້ນເຄື່ອງໃຫ້ໜົມໄປທຳໃຫ້ເຫັນກາວ່າທີ່ນ່າເຈົ້າໃຈຂອງຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍ

๒. ກຽມາໃນສະຖານທານທີ່ຄົນອື່ນຕົກທຸກໆເດືອດຮ້ອນໃນລັກຊະນະເປັນໄປໂດຍອາກາຮປລດປເລື້ອງທຸກໆແກ່ຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍໄມ່ນຶ່ງດູດຍທນນີ້ຍູ້ໄມ້ໄດ້ຕ່ອທຸກໆຂອງຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍພລປະກຸງໄມ່ເປີຍດເບີຍນວິທີສາທຳໃຫ້ເຫັນກາວ່າໄຣທີ່ພື້ສາພນ່າອານາດອອຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍທີ່ຖຸກທຸກໆຄຣອບຈຳ

๓. ມຸທິຕາໃນສະຖານທານທີ່ຄົນອື່ນມີສຸຂສຳເຮົງຫຼືກໍາທະວາໄປດ້ວຍດີໃນລັກຊະນະພລອຍຍືນດີດ້ວຍໄມ່ຮີຍາຫຼືກໍາທະວາໄປນີ້ປົງປົກຕົກຕ່ອງຄວາມຮີຍາພລປະກຸງກຳຈັດຄວາມຮີຍາຄວາມໄມ່ຍືນດີຫຼືກໍາທະວາທີ່ໄມ້ໄດ້ຕ່ອງຄວາມສຸຂສຳເຮົງຂອງຜູ້ອື່ນເຫັນກາວ່າຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍ

๔. ອຸບເກຫາໃນສະຖານທານຮັກຫາຮຣມຕາມຄວາມຮັບຜິດຂອບຕ່ອງຮຣມທີ່ເຂົາໃນລັກຊະນະເປັນໄປໂດຍອາກາຮເປັນກາລາຕ່ອງຄົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍນອງເຫັນກາວ່າສົມອັກກັນໃນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍພລປະກຸງຮະຈັບຄວາມຂັດເຄື່ອງເສີຍໃຈແລະຄວາມຄລ້ອຍຕາມດີໃຈມອງເຫັນກາວ່າທີ່ທຸກຄົນເປັນເຈົ້າຂອງຮຣມຂອງຕົນວ່າສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍຈັກໄດ້ສຸຂພັນທຸກໆໆໄມ່ເສື່ອມຈາກສົມບັດທີ່ໄດ້ທີ່ສົງທານໃຈຈອບໄດ້ຍ່າງໄຮ^{๒๓}

ພຣະມີວິທານີ້ຄືອຮຣມວັນເປັນເຄື່ອງອູ້ຍ່າງປະເສີຮູ້ຮຣມປະຈຳໃຈວັນປະເສີຮູ້ຫລັກຄວາມປະພຸດຕືທີ່ປະເສີຮູ້ບຣີສຸທີ່ຮຣມທີ່ຕ້ອງມີໄວ້ເປັນຫລັກໃຈແລະກຳກັບຄວາມປະພຸດຕືຈະທຳໃຫ້ດຳເນີນໜີວິທ່າມດຈແລະປົງປົກຕົກຕ່ອມນຸ່ມະຍົບຕົວຈົນສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍໂດຍຂອບປະກອບດ້ວຍເມຕາຄວາມຮັກໃກ່ປຣມາດີອຍາກໃຫ້ເຂົາມີຄວາມສຸຂກຽນາຄວາມສົງສາຮັກສົດໜ່ວຍໃຫ້ພັນທຸກໆໄຟໃຈໃນວັນຈະປລດປເລື້ອງບຳບັດຄວາມທຸກໆຍາກຄວາມເດືອດຮ້ອນຂອງປວງສັຕວັ້ງມຸທິຕາຄວາມຍືນດີໃນເມື່ອຜູ້ອື່ນຍູ້ດີມີສຸຂມີຈີດຜ່ອງໃສບັນເທິງກອປະດ້ວຍອາກາຮແຂ່ມ່ນີ້ເປັນເບົກບານຍູ້ເສົມວ່ອດ້ອສັຕວັ້ງໜ້າຫລາຍຜູ້ດຳຮັງໃນປົກຕົກສຸຂພລອຍຍືນດີດ້ວຍເມື່ອເຂົາໄດ້ມີສຸຂມີຄວາມເຈົ້າງອົງກອງການຍິ່ງໆນີ້ໄປອຸບເກຫາຄວາມວາງໃຈເປັນກາລາຈະທຳໃຫ້ດຳຮັງຍູ້ໃນຮຣມຕາມທີ່ພິຈານາເຫັນດ້ວຍປັນຍາເຄື່ອມງິຈີຕົກຕົກເຫັນດ້ວຍຮຣມດຸຈາຕາໜ້າໄມ່ເອນເວີ່ງດ້ວຍຮັກແລະໜ່ວຽມທັງຮູ້ຈັກວາງເຈຍສັບໃຈມອງດູໃນເມື່ອມີເກີຈີທີ່ກວ່າທຳເພຣະເຫົາຮັບຜິດຂອບຕົນໄດ້ຕີແລ້ວເຫົາສົມຄວາມຮັບຜິດຂອບຕົນເອງຫຼືເຂົາຄວາມໄດ້ຮັບຜລອນສົມກັບຄວາມຮັບຜິດຂອບຕົນ^{๒๔}

^{๒๓} ມ.ມ. (ໄທ) ๑๓/๓๐๔/๓๗๔, ๓๑๕/๓๘๑.

^{๒๔} ປັນຍາໃຫ້ບາງຍາງ, ຮຣມາຈີບາຍ : ຫລັກຮຣມໃນພຣະໄຕປົກກົງ, ກຽມາ ວິທີ່ພຣະມີວິທານີ້, ຖະໜານທີ່ພຣະມີວິທານີ້, ສະຖາບັນບັນລື່ອຮຣມ, ๒๕๔๘), ໜ້າຕະຕ.

๖. สารณียธรรม

สารณียธรรม ๖ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันคือ

๑. เมตตาภัยกรรม ๒. เมตตามิกรรม ๓. เมตตามโนกรรม ๔. สารารณโภคี ๕. สีล
สามัญตา ๖. ทิฏฐิสามัญตา^{๑๕}

...เมตตาภัยกรรมตั้งเมตตาภัยกรรมในเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือช่วยเหลือกิจธุรของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง, เมตตามิกรรมตั้งเมตตามิกรรมในเพื่อนพระมจरรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าวว่าจากสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง, เมตตามโนกรรมตั้งโนกรรมในเพื่อนพระมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือตั้งจิตปราณາดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองกันในแง่มุมหน้าตาขึ้นแล้วแต่กัน, สารารณโภคีได้ของที่ชอบธรรมมากกับเบ่งปันไม่หวงไว้ผู้เดียวใช้อภิวัตตโภคีได, สีลสามัญตาเมศีลบริสุทธิ์เสมอ กับเพื่อนพระมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือมีความประพฤติสุจริตดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะทิฏฐิสามัญตาเมทิฏฐิที่งามเสมอ กับเพื่อนพระมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสันทุกข์หรือขัดปัญหาธรรมะประการนี้เมื่อคุณคือเป็นสารณียะทำให้เป็นที่ระลึกถึงเป็นปิยกรณ์ทำให้เป็นที่รักเป็นครุกรณ์ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงบเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากันเพื่อความไม่วิวัฒนาเพื่อความสามัคคีและเอกสารความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๑๖}

หลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยโทษล้วนมีพื้นฐานมาจากภายในจิตใจที่มีความเมตตาธุจักให้ทานโดยเฉพาะการให้อภัยเป็นทานจะนำไปสู่การอภัยโทษในสังคมหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ล้วนมีความลึกซึ้งและสามารถนำมาประพฤติปฏิบูติหรือเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับชีวิตประจำวันก็สามารถที่จะนำไปใช้แก้ไขปัญหาได้รวมถึงสามารถสร้างพื้นฐานการป้องคงในสังคมป้องกันการเกิดความขัดแย้งและเหตุที่จะทำให้ได้รับโทษภัยต่างๆ ได

๖. สรุป

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอภัยโทษที่สำคัญคือทานทำให้คนเห็นแก่ตัวน้อยลงศีล ๕ ซึ่งจัดว่าเป็นมาทางเป็นการให้ความปลดภัยไม่เบียดเบียนผู้อื่นรวมมิองค์ ๔ ได้ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นสังขารทั้งๆ เป็นธรรมที่ยึดเหนี่ยวและประสานใจหมู่ชนให้สามัคคีเป็นหลักการสงบเคราะห์พระมหาวิหาร ๔ เป็นธรรมที่มีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติต่อตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบสารณียธรรม ๖ เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นหลักการอยู่ร่วมกันหลักธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยทานมี

^{๑๕} อ.นก. (ไทย) ๒๗/๑๑/๔๗๖.

^{๑๖} ปัญญาใช้บางยาง, ธรรมาริบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสถานและสถาบันบัณฑิตธรรม, ๒๕๘๙), หน้า๑๒๕.

ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่หากทุกคนปฏิบัติแล้วจะทำให้สังคมมีความสุข แม้จะยังไม่มีการกระทำผิดต่อเราก็สามารถให้อภัยทานได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำนำงค์อดิวัฒนสิทธิ. ศาสนารชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : สุภาพใจ, ๒๕๔๗.
ชาลออุทกวานิ. พุทธศาสนา กับสังคมศาสตร์เล่ม ๒. พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๔.
ประเวศะสี, บรรณาธิการ. ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดเครื่อง – สฤษฎีวงศ์, ๒๕๔๗.

ปัญญาใช้บางยางและคณะ. ธรรมาริบาย : หลักธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภากลไบบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตตโน). พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่๑๒,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พุทธทาสิกขุ. ทานศีลภawan. กรุงเทพมหานคร : สุภาพใจ, ๒๕๓๓.

ราชบันฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบันฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๑๒. กรุงเทพมหานคร : นาน
มีบุคส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

หลวงพ่อจรัญสูติรัมโน. สมุดภาพคณาพาหุ่งพระพุทธเจ้าชนะมาร : บทสรดมนต์ความเป็นมา
และปฏิหาริย์แห่งพระคณาพาหุ่งมหากา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภากลไบบันบันลือ
ธรรม, ม.ป.ป.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

สุภาพรณ ณ บางช้าง. “พุทธธรรมเป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(๑) Book :

Bryan A. Garnor. **Black's Law Dictionary**. Eighth Edition, U.S.A. :Thomsom west
publishing Co., 2004.

GunapalaDharmasiri. **Fundamental of Buddhist Ethics**. U.S.A. Golden Leaves, 1989.

หลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนา theravada The Principle of Harmony in Therawada Buddhism

พระครูสังฆวิสุทธิคุณ *

บทคัดย่อ

การปฏิบัติตามหลักสามัคคีธรรมโดยการนำหลักสารณียธรรม ๖ สัปปุริสธรรม ๗ และ นาถกรณธรรม ๑๐ ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ปรึกษา กัน และให้อภัยกันก็จะช่วยสงบโดยตรงให้สังคม คนไทยมีแต่ความสงบเรียบร้อย เป็นบ้าน เป็นชุมชน สังคม เป็นประเทศชาติที่น่าอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้นด้วยผลแห่งสามัคคีธรรม สามัคคีธรรมจึงเป็นรากฐาน ในการดำเนินแก้ไขปัญหาความแตกแยก ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้อย่างดีเยี่ยม

คำสำคัญ: หลักสามัคคีธรรม, พระพุทธศาสนา theravada

ABSTRACT

To behave according to principle of harmony by using Saraniyadhamma 6, Sappurisadhamma 7, Nathakoranadhamma 10 in daily life. To help each other, advising and forgiveness, will help the society directly. Thai people have more calm and peace in the village, community and the country due to the harmony. The harmony is the root to solve the problems of no unity, the conflict and violence in the Thai society at the present excellently.

Keywords: Principle of Harmony, Therawada Buddhism

๑. บทนำ

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่องสามัคคีธรรมเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่เป็นเครื่องยืดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนเป็นอันมาก กอให้เกิดความมั่นคงเป็นสุขและความราบรื่นในสังคม ถ้าเปรียบประเทศชาติเป็นต้นไม้ใหญ่ รากแกร่งของต้นไม้ก็เปรียบเสมือนความสามัคคีหากของต้นไม้ทำหน้าที่ยึดล้ำต้นเปรียบเหมือนประชาชนที่ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และคุณงามความดีต่างๆ ประกอบกันก็เปรียบเหมือนเป

* ครูสอนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดชาติผักภูด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอ尼คมพัฒนา จังหวัดระยอง Email : raktong2556@hotmail.com

นรากรฝอยของตนไม่ทิ้งหน้าที่ ค่อยซึมซับน้ำ อาหาร และแรธาตุต่างๆ ไปหล่อเลี้ยง ดอกใบ ผล และลำต้น ให้เจริญเติบโตแข็งแรง สามารถทนตอพายุ ฝนหนตอความแห้งแล้ง ทนตออุตุภัยและภัยอื่นๆ ได้หากตนไม่ขาดรากแก้วก็ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้คงจะด้อยๆ เหี่ยวเฉาและจากไปในที่สุด เปรียบดังประเทศชาติที่ไร้ความสามัคคี ขาดคุณธรรมที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจในการครองตน ครองคน ครองงาน ก็อาจจะนำพาให้เสื่อมและถึงหายไป หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลัก ประเพณีปฏิบัติที่ทุกๆ คนในสังคมตั้งแต่สังคมครอบครัวจนถึงสังคมส่วนใหญ่และสังคมประเทศจะต้องรวมจิตรวมใจกระทำ ดังคำว่า ความสามัคคีสร้างคนและคนสร้างชาติให้เจริญ ดังนั้น หลักสามัคคีธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเรารواท ในประเด็นเหลานี้คือความหมาย หลักความสามัคคีในพระพุทธศาสนา อิทธิพลของความสามัคคีในพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย โภษและประโยชน์รวมทั้งวิธีการแก่ปัญหาสังคมและพัฒนาชีวิตเพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของสามัคคีธรรมเพื่อเป็นวิธีการในการวางแผนฐานชีวิตที่ดีในสังคมต่อไป

๒. ความหมายของสามัคคีธรรม

สามัคคีธรรม เป็นคำเรียกในมิติทางศาสนา หรือเป็นศัพทเฉพาะทางศาสนา ซึ่งในมิติทางสังคม ที่คือ ความสามัคคีนั่นเอง ความสามัคคีคือ ความพร้อมเพียงกัน ความปรองดองกันความไม่แตกแยกกัน การรวมกันเป็นหนึ่งเดียวใจประสานใจ หน่วยงานใดที่สมาชิกมีความสามัคคีกัน หน่วยงานนั้นยอมปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบชัยชนะอย่างง่ายดายความสามัคคีเป็นตนเหตุแห่งความสุขความเจริญ เพราะความสามัคคีก่อให้เกิดผล ๒ อย่างคือ “กำลัง” และ “อำนาจ” ดังในรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าความสามัคคีและคำอื่นๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันไว้ว่า “ความสามัคคีหมายถึงความพร้อมเพียงกัน ความปรองดองกัน กิริยาที่พร้อมเพียงกันทำที่รวมมือรวมใจกันทำ เช่น กรณีสามัคคีผ่าป้าสามัคคี นอกจากคำว่า สามัคคีแล้ว ในพจนานุกรมยังมีศัพท์ที่ใช้แบบเดียวกันอีก ที่เรียกว่า “ใจ” คำเรียกแบบเดียวกัน ของคำว่าสามัคคีคือ

สมัครสมาน หมายถึง เชื่อมสามัคคีเข็น จะทำการงานอะไรขอให้สมัครสมานกัน

ปรองดอง หมายถึง ออมซ้อม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แงงแยงกัน ตกลงกันด้วยความใจกลเกลี่ยตกลงกันด้วยไม่ตรีจิต

สมาน หมายถึง เสมอ กัน เทากัน

สมานกิจ หมายถึงการดำเนินอย่างเดียวกัน การมีความเห็นพองันสमานฉันทหมายถึง ความพอใจรวมกัน ความเห็นพองัน กัน เช่น มีความเห็นเป็นสมานฉันทรวม หมายถึงมีส่วนรวมอยู่

^๑พระมหาทองสา นาถวิริโย, สามัคคี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

ด้วยกัน เช่น รวมกัน รวมนอน มีสวนรวมเป็นอันเดียวกัน เช่น รวมใจรวมสามัคคีมีสวนรวม ในที่แหงเดียวกัน เช่น รวมโรงเรียน รวมบ้าน รวมห้องรวมหอ มีสวนรวมในภาวะหรือสถานะเดียวกัน เช่น เพื่อรวมชาติมิศัตรุรวมกัน ทำบุญรวมญาติรวมเป็นรวมตาย รวมทุกชุมชนสุขรวมชาตกรรมรวมใจ หมายถึง มีความนึงคิดอย่างเดียวกัน เช่นเพื่อรวมใจรวมมือ หมายถึง พร้อมใจช่วยกัน^๒

พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายของคำว่า “สามัคคี” ไว้ว่า “สามัคคีหมายถึง ความพรองเพรียงกันมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

สมานฉันทหมายถึง มีความพอใจรวมกัน พร้อมใจกัน”^๓

พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสามัคคีคือการรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อทำงานอย่างโดยย่างหนึ่งให้สำเร็จสมประสงค์กำลังที่รวมกันนั้นเป็นไปได้ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังความรู้โดยใช้กำลังความสามารถเหล่านี้รวมกันปฏิบัติงานด้วยความกลมเกลียวเป็นหนึ่งใจเดียวกันโดยไม่เหลวเทาทหรือແงะแยกกัน”^๔

จากความหมายข้างต้นนี้สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรวมมือรวมใจ รวมแรงทางกาย ทางวาจา และทางใจของผู้คนในสังคมเพื่อก่อให้เกิดความดีงามและผลประโยชน์ที่ทุกคนพึงได้รับอย่างแท้จริงกัน แต่ความสามัคคีมิใช่เป็นเรื่องที่จะทำหรือปฏิบัติได้ง่ายๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ก็ล้วนขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่างๆ ดวยเช่น ทัศนคติจริตประเพณีศรัทธาความเชื่อมั่น การปฏิบัติหน้าที่ของผู้คนที่ได้รับความมอบหมาย ผู้นำและความตั้งใจจริงของผู้คนทุกคนในสังคมไทยเป็นหลัก ความสามัคคีที่จะนำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทยดังนั้น จึงสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

๒. ความหมายตามทัศนะบุคคลทางพระพุทธศาสนา theravat

ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ “สามัคคีธรรม” ของปจเจกบุคคลทางพระพุทธศาสนา theravat พอสรุปใจความสำคัญของความสามัคคีได้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยุหัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทในโอกาสเดียวกับกิจกรรมมหาสมาคม ณ สีบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วันศุกร์ที่ ๕มิถุนายน ๒๕๔๘ มีใจความว่าประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจตอตัวเอง รู้จักสละประโยชน์ส่วนตนอยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรมประการที่สอง คือ การรู้จักขมใจตนเอง ฝกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีประการที่สาม คือ การอดทน อุดกลั้น และอดomit ไม่ประพฤติลงความสัตยสุจริตไม่ว่าจะด

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร :บริษัท นานมีบุํคลาจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๘, ๑๗๙, ๖๕๒, ๑๓๓ และ ๕๒๖。

^๓พระธรรมปฎก (ป.อ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลศัพท์, พิมพครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร. พรินติ้งแมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๔.

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติพุทธศักราช ๒๕๓๐, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพาณิช, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓๒.

วิทยุประกาศการได้ประการที่สี่ คือ การรู้จักถ่วงความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนอย่างคน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม ๔ ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญ่องกางขึ้นโดยทั่ว กันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาใหม่ มั่นคงกว่านี้ต่อไปได้ดังประสงค์เพื่อให้ประเทศชาติของเราร่วมยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้ง ในปัจจุบันและในภายหน้า

จากพระบรมราชโวหารที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประทานแก่ประชาชนชาวไทย ทุกตำแหน่งหน้าที่การงานนั้น สรุปใจความสำคัญที่ว่าความเจริญรุ่งเรืองความสงบสุขของชาติบ้านเมืองและของตนส่วนบุคคลแต่ละคนนั้นจะเกิดมีขึ้นได้ก็ด้วยความรู้รักสามัคคีรวมมือรวมแรงกัน ของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หากต่างคนต่างแสวงหาหรือกระทำเพียงฝ่ายเดียวแล้ว ความเจริญความสงบสุขก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้แม่เกิดเกิดขึ้นได้ก็เป็นความเจริญและความสงบสุขที่ไม่ยั่งยืนได้เลย ฉะนั้น หากประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่ารักพระเจ้าอยู่หัว รักบ้านเมือง รักคนอื่น และรักตนเองแล้ว ทุกๆ คนล้วนมีหน้าที่จะจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายเป็นนักเรียน นักศึกษา ก็ต้องตั้งอกตั้งใจเล่าเรียนศึกษาหาความรู้เป็นข้าราชการก็ต้องใจปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ยุติธรรมเที่ยงตรง เป็นบิดามารดาของบุตรธิดา ก็ต้องตั้งใจรับสอนแต่สิ่งที่ดีงามแก่บุตรธิดา และเป็นพระภิกษุสงฆ์ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทำการสั่งสอนชาวบ้านโดยไม่หวังแก่ ลาภสักการะ ฉะนั้น ความเจริญ ความสุขความทุกข์ของสังคมล้วนมีเหตุปัจจัยมาจากการใน สังคมนั้นๆ เอง หากสิ่งอื่นไม่แม่เปรียปจัดภัยกันจะมีอยู่บางก็ตาม แต่หากประชาชนผู้เป็นสมาชิก ของสังคมซึ่งเป็นปัจจัยภายในมีความสามัคคีรักใคร่รองดองกันแล้ว ก็สามารถต้านทานหรือ ทำลายปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายนอกนั้น

สมเด็จพระญาณสัมพุทธฯ สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระสังฆบดีพิมายกได้ประทานพระ แก่ ประชาชนชาวไทยฯ ทั้งพระภิกษุสงฆ์และชาวบ้านทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ถูกต้อง สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของอนุชนรุนแรง ได้มีความว่าพระสังฆจะต้องอบรมแนะนำสังสอน ประชาชนและกระทำการให้เป็นแบบอย่างที่ดีmorality ให้หลักธรรมอบรมตนเองและประพฤติ ปฏิบัติธรรมรับผิดชอบสังคมบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ให้ความสำคัญสนับสนุนการศึกษาธรรมะ เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นในปีครองของตน ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติธรรมให้แก่ ประชาชนโดยที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมการกระทำการที่ถูกต้องเป็นธรรมและพยายาม กระทำการที่สิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมให้เป็นนิสัยของชีวิตและสังคม และในขณะเดียวกันก็ต้องไม่สนับสนุนส่งเสริมการกระทำการที่ไม่ถูกต้องไม่เป็นธรรมและรังเกียจต่อต้านการกระทำการที่ชั่วชั่น ช่วยกันสร้างนิสัย รังเกียจความชั่วความผิดให้เป็นนิสัยของชีวิตและสังคม เพราะการทำความดีต้องรวมกันทำทุกคน

ผลดีจึงจะปรากฏแก่สวนรวมอย่างแท้จริงมีความสามัคคีรวมมือรวมแรงช่วยกันทำจึงจะได้รับผลดีเป็นความสุขรวมกัน^๒

พระพรหมคุณภรณ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงความสามัคคีของมวลมนุษยชาติคนสามารถปฏิบัติได้เพื่อการอยู่รวมกันในสังคม เพื่อความสงบสุขความเจริญของโลกไว้ว่า มนุษยทุกคนสามารถรวมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งกันเดียวกันในการสร้างสรรคโลกได้ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักพระมหาวิหาร ^๓ ประการ ได้แก่ เมตตากรุณา มุติตา และอุเบกษา เพราะหลักธรรมดังกล่าวเนี่ยพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อใหมนุษยทุกคนเป็นพระมหา คือเป็นผู้สร้างสรรคอกภิบาลโลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีสันติสุขด้วยเรี่ยงความพากเพียรของมนุษยเอง โดยไม่ต้องรอเทพเจ้าหรืออำนาจจิวเตเชดีๆ มาบันดาลให้^๔ จากทัศนะเกี่ยวกับความสามัคคีของพระพรหมคุณภรณ (ป.อ. ปยุตโต) แสดงให้ทราบและเข้าใจว่าในสังคมปจจุบันมนุษยทุกคนสามารถปฏิบัติอยู่รวมกันในสังคมอย่างมีความสงบสุขความเจริญได้โดยทุกคนต้องรวมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งกันเดียวกันในการสร้างความเจริญของโลกโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปฏิบัติตามหลักพระมหาวิหาร ^๕

สรุปได้ว่า หากผู้คนในสังคมไม่มีศีล ^๖ ปัญหานุวนายตามๆ จะต้องเกิดมีอย่างแน่นอน ฉะนั้น การที่จะช่วยให้สังคมหรือโลกทั้งหมดอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขนั้น ผู้คนจำต้องปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงามในทางพระศาสนาเพื่อสร้างความสามัคคี

พระราชนิรันดร์ภรณ์ (จรัญ ฐิตธรรมโม) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสามัคคีก็คือการปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติกรรมฐานไว้ว่าการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติกรรมฐาน เจริญกุศลภวนา เป็นการสร้างชีวิตให้แจ่มใส ทำใจให้สะอาด ทำใจให้หมดจด สามัคคีภายใน สามัคคีจิต ภายในจิตสามัคคีกันโดยกำหนดถ่ายเวทนาจิตธรรม ให้เกิดสามัคคีธรรม การเจริญกรรมฐาน ของการให้จิตสามัคคิกับภายในสามัคคีกับจิตต้องการให้มีสติสามัคคีกับจิต เป็นเรื่องสำคัญด้วยสติปัญญา^๗ ก็จะแสดงออกบอกให้ทราบว่า เราถูหันเหตุการณ์ของอารมณ์เราได้ เช่น อารมณ์ดี อารมณ์ไม่ดี เป็นต้น การเจริญกรรมฐานจึงมีประโยชน์มากแก่ไขปัญหาชีวิต ทำให้แจงແgapญญา รักษาจิตได้ไม่ผิดพลาดออกไปนอกประเด็นนี้จิตจะเข้าสู่ภาวะที่ดีได้โดยไม่กรอง ไม่เกลียดไม่ลงโทษผูกพยาบาทอย่างเรว ไม่มีอิจฉาริษยาตอทานผู้ใด เพราะมีเมตตาถ้าเรามีเมตตาแล้ว จิตมันก็ไม้อาذاตเดียดแคนกับใคร จิตก็ไม่ขาดสัตว์ตัดชีวิต ไม่เบียดเบียนทรัพย์ไม่ลงประเวณีจิตใจไม่หลอกหลวงโลกหวังเอลาภเข้าการมีสติสัมปชัญญะด้วยการกำหนดจิต จะเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลาย มีประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน

^๒ สมเด็จพระภูมิสังฆราช สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, บทประทานสัมภาษณ์, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รังษักษ์พิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๙ - ๓๐.

^๓ พระพรหมคุณภรณ (ป.อ. ปยุตโต), กรณีธรรมกาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒๖.

ของเรา ตัวกำหนดเป็นตัวบวกความสามัคคีของชีวิตตามเราอยู่ในครอบครัวอยุคเดียวจิตกับภัยมันไม่เข้ากันมันแตกกันตลอดไม่สามัคคีกันทันก็จะอยู่ไม่ได้^{๗๗}

สรุปธรรมบรรยายเรื่องความสามัคคีของพระราษฎร์ชิณามงคล (จัรุญ ฐิตอมโน) ได้กล่าวว่าการที่จะมีความสามัคคีอันจะนำไปสู่ความดึงดูดทั้งแก่ตน และสังคมส่วนรวมนั้น ผู้คนต้องปฏิบัติธรรม กล่าวคือ ทำจิตใจให้อยู่ในปกติมีสติสัมปชัญญะ รอบรู้ด้วยปัญญา มีความตั้งใจแน่วแน่ในการปฏิบัติธรรมหรือการปฏิบัติงานด้านทาง ๆ ของตน ภายใต้จิตใจต้องมีความสามัคคีกันจึงจะสามารถนำไปสู่ผลทาง ๆ ที่ต้องการได้ความมีเมตตาความเป็นมิตรและการมีความรักให้กับผู้อื่นนอกจากนี้ความเมตตาเกิดขึ้นจากจิตใจของตนเองที่จะเพื่อแผ่ความรักความเป็นมิตรให้ผู้อื่นโดยไม่มีความเห็นแก่ตัวและโดยความบริสุทธิ์ใจ^{๗๘} การปกครองแบบสามัคคีธรรมนี้มีนักวิชาการเรียกว่า “แต่ต่างกันออกไปเช่น รามะศักราชตริป提 เรียกว่า สามพันธุรัฐ” นี่องจากลักษณะรัฐเกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวงๆ ของรัฐเล็ก ๆ ^{๗๙}

กนกวาลี เองawan ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสามัคคีหมายถึง การแสดงออกให้บรรลุเป้าหมายรวมกัน ไม่คิดเอาดีหรือเดนแต่ตัวเอง มีความจงรักภักดีต่อบุคคล เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คน”^{๘๐}

พระเวศ วาสีได้กล่าวถึงความเข้มแข็งของชุมชนไทยว่า “ความสามัคคีหมายถึง การประกอบด้วยองค์ธรรมะ ประการ จึงจะสามารถสร้างความสามัคคีปrong ดองนำไปสู่ความเจริญของชาติบ้านเมืองได้ พอสรุป ใจความได้ว่า ใน การสร้างสังคมสันติประชาธิรัฐให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขั้นตอน สังคมให้ครบถ้วน คือศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข็ง เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐภูมิประเทศและสังคมเข้มแข็ง ทั้ง ๕ คือเบญจจันทร์ของสังคม ขันธ์ ๕ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและมีผลถึงกันต่องพัฒนาให้ครบถ้วน ๕ ประการอย่างเชื่อมโยงกัน จึงจะเกิดสังคมสันติประชาธิรัฐมีความสามัคคีปrong ดองกัน การพัฒนาอย่างดีอย่างหนึ่งโดยเอกเทศจะเป็นเศรษฐกิจก็ศีลธรรมก็จะไม่ได้ผลในองค์ประกอบทั้ง ๕ สังคมเข้มแข็งเป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม เพราะสังคมเข้มแข็ง หมายถึง สังคมที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปทางๆ เช่น ชุมชน สมาคม มูลนิธิสหกรณ์ชุมชน หรือประชาคม เมื่อมีการ

^{๗๗} พระราษฎร์ชิณามงคล, (จัรุญ ฐิตอมโน) “ความสามัคคี”, รวมธรรมบรรยายจากหลวงพ่อ, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๗๘} Venerable Sujiva Kota Tinggi, Loving-kindness Meditation, (Malaysia : Buddha Dharma Education Association Inc., 2000), p. 4.

^{๗๙} Rama Shankar Tripathi, History of Ancient India, (Delhi: Motilal Banarsi Dass, 1981), p. 83.

^{๘๐} กนกวาลี เองawan, การสร้างแบบทดสอบบุคคลิกภาพความมั่นใจนักกีฬา, ปริญญาในพนธนการศึกษามหาบัณฑิต, (การวัดผลการศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์, ๒๕๒๙), หน้า ๖.

รวมตัวกันเป็นชุมชนหรือประชาคม จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีๆ กอย่างทั้งเศรษฐกิจิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพ^{๑๒}

สรุปผลได้ว่า หากสังคมใดต้องการความเจริญรุ่งเรืองไม่ว่าด้านใดๆ ก็ตามเป้าหมายแรก ที่ต้องปฏิบัติ ก็คือ ทำสังคมให้เข้มแข็ง หมายความว่า ทำผู้คนในสังคมนั้นให้มีศักยภาพทางกระทำ ทางความคิดเกิดความสามัคคีปรองดองกันฉันทพื่อง กล่าวคือ สามารถถูดรู้ชี้ในสิ่งต่างๆ ได้พร้อม ทั้งมีการศึกษาปฏิบัติตามความรู้ที่ดีนั้น โดยแบ่งภาระหน้าที่ของผู้คนในสังคมว่าต้องรับผิดชอบ เช่น ในครอบครัวก็เป็นหน้าที่ของบิดามารดา ในโรงเรียนก็เป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ในสังคมอื่น ๆ ก็เป็นหน้าที่ของนักบริหารสถาบันทางสังคมเหล่านั้นรับผิดชอบ เป็นตน

๓. ลักษณะและประเภทของสามัคคีธรรม

๑. ลักษณะของความสามัคคี

ลักษณะของความสามัคคีตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเชราวาท คือแนวความคิดและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำโดยตรงและเพื่อสงเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของความสามัคคีได้อย่างถูกต้องด้วยเหตุนี้การแสดงออกซึ่งการกระทำจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งของความสามัคคี และเป็นหลักสำคัญที่สามารถสะท้อนใหเห็นถึงแนวความคิดเรื่องความสามัคคีในพระพุทธศาสนาเชราวาทได้อย่างตรงไปตรงมาความหมายของความสามัคคี ก็คือ การกระทำใน ๓ ลักษณะกล่าวคือ กรรม^{๑๓} ทางไตรทราบ ได้แก่กายทราบ ประตุทางกายจีวิทราบ ประตุทางวาจาและมโนทราบ ประตุทางใจ^{๑๔} ดังนี้

๑. การกระทำทางกาย คือความสามัคคีรวมแรงกายของผู้คนในสังคมในการกระทำการต่างๆ ที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม เช่น การรวมแรงกันทำความสะอาดถนน สวนสาธารณะแห่งน้ำ เป็นตน

๒. การกระทำทางวาจา คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการพูดจาติดต่อสื่อสาร กันด้วยคำพูดที่จริงเหมาะสม อ่อนหวาน เช่น การขาราชการพูดไฟเราะตอบประชาชนผู้มาติดต่อราชการต่างๆ ฝ่ายประชาชนก็พูดชัดเจน ไฟเราะอ่อนหวานตอบ เป็นตน

๓. การกระทำทางใจ คือ ความสามัคคีของผู้คนในสังคมในการคิดพิจารณาในการแก้ไขปัญหา และการปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติเช่น รวมใจกันปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ มีการทำสามัชพพระธรรมเทศนา

ลักษณะของการกระทำทั้ง๓ ข้างต้นนี้รวมเรียกว่าสุจริตกรรมแบบออกเป็นตนประการได้แก่

^{๑๒} ประเวศ วงศ์, ยุทธศาสตรชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศิลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, ๒๕๔๑), หน้า ๖๔-๖๕.

^{๑๓} ม.ม. (ไทย) ๑๙/๕๗/๕๕.

^{๑๔} ท.ป. (ไทย) ๑/๓๐๕/๒๖๐.

๑. ภายในสุจริต ได้แก่การประพฤติชอบทางกาย มี๓ อย่าง ได้แก่ เว้นจากการชาสัตว์เวนจากการลักขโมยและเวนจากการประพฤติผิดใน-game

๒. วิจิตร ได้แก่การประพฤติชอบทางวาจา มี๔ อย่าง ได้แก่ไม่พูดเห็จ ไม่พูดสองเสียง ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ

๓. มนิสุจริต ได้แก่การประพฤติชอบทางใจ มี๓ อย่าง ได้แก่อนกิจณา ไม่เพงอยากได้ของผู้อื่น อพยบาท ไม่มีจิตประทุษรายได้และสัมมาทิฐิมีความเห็นชอบ^{๑๔}

๒. ประเภทของสามัคคีธรรม

คนที่มีใจสามัคคีกันนั้นแม้ว่าจะอยู่ทางกันคนละเมืองหรือคนละประเทศแต่มีจิตใจรักใครนับถือกัน ก็จัดว่ามีใจสามัคคีส่วนใจกับกายอย่างไหนที่ทำให้เกิดความสามัคคียากง่ายกวากันนั้น ก็ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป ในบางครั้งเมื่อคนมาร่วมกันประชุมกันแล้วแต่ก็ยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันในหัวข้อประชุมบางคนมีความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องเดียวกันบางคนก็มีความเห็นสอดคล้องกัน หรือเห็นดีเห็นชอบด้วยกัน ดังนั้น เมื่อว่าโดยประเภทแล้วสามัคคีธรรมมีอยู่ ๒ ประเภทได้แก่

๑. ความสามัคคีทางกายคือ การทำงานด้วยกำลังกายคนที่ช่วยกันแบกหาม หรือนักศึกษามาชุมนุมกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างโดยย่างหนึ่ง เรียกว่า มีความสามัคคีทางกายพุติกรรมอย่างนี้ตรงกับที่เราแปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียง” นั้นเองกล่าวคือ หมุสัตว์ผู้อาศัยแผ่นดินอยู่อาศัยอยู่เป็นตาก ฯ กัน เช่น หมูนุชยเพียงประเภทเดียว ยอมเป็นตากฯ กัน โดยสัญชาติโดยภาษา โดยรูปพรรณสัณฐานภายนอก และโดยใจโดยอธิราชศัพท์ โดยคุณสมบัติ โดยธรรมภัยในกรรมยอมจำแนกให้เป็นตากฯ กันออกไปอีกเป็นคนดีเป็นคนเลว เป็นคนชั้นสูงคนชั้นต่ำ เป็นคนมั่งมีเป็นคนจน เป็นคนเจริญเป็นคนเสื่อม มีเครื่องแต่งกายช่วยเพิ่มความงามแห่งรูปสมบัติ หรือช่วยดัดแปลงความไม่สวยงามให้ดีขึ้น มีขนบธรรมเนียมป្លុគារាយงานแห่งกิริยาชวยประกอบ ตามพยาຍາມเพื่อเลี้ยงชีวิตของตน ตามขวนขวยในการงานที่เป็นอุปการะแก่กัน ทางสามัคคีช่วยทำความสะทวកให้แกกัน “ทำสิ่งเกื้อกูลแกความเป็นอยู่ทั้งของกินของใช้ให้บริบูรณยิ่งขึ้น เมื่อสามัคคีกันแล้วก็ย้อมเป็นผู้แต่งโลกให้ Jamie ขึ้นให้บริบูรณขึ้นกว่าที่เป็นมาโดยธรรมด้าแต่หากเป็นอริกันไม่มีความสามัคคีกันแล้ว ก็ยอมเป็นผู้ทำลายโลกให้ยับเยินตลอดจนชีวิตของตนและคนอื่นได”^{๑๕}

๒. ความสามัคคีทางใจ หมายถึงคนที่มีความรักใครนับถือกัน ใจตรงกัน และหวังดีตอกัน หากมีปัญหาภัยสามัคคีทำได้ง่าย หรือใจสามัคคีทำได้ยากแตกต่างไปคำว่า “สามัคคีธรรม ก็ต้องถือว่าจิตใจเป็นสำคัญ คือใจสามัคคีนั้นดีเลิศประเสริฐแน”^{๑๖}

^{๑๔} ท.ป. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๖๐.

^{๑๕} มหาภูภูราชวิทยาลัย, ธรรมวิจารณหลักสูตรนักธรรมเอก, พิมพครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพมหาภูภูราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑), หน้า ๓-๔.

^{๑๖} ชัยวัฒน อัตพัฒนและวิรานสุขวุฒ, หลักการดำเนินชีวิตในสังคม, พิมพครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพมหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า๑๔๙.

สรุปได้ว่า ลักษณะของความสามัคคีตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่า คือ ลักษณะของความสามัคคีได้อย่างถูกต้อง การกระทำใน ๓ ลักษณะ กล่าวคือ กรรม ทางไตรතัวร์ ได้แก่ กายทัวร์ ประตุทางกายวิจิทัวร์ ประตุทางวาจาและมโนทัวร์ ประตุทางใจ

๔. โทษของการแตกความสามัคคี

สังคมครอบครัวไทยสังคมเมืองไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมบรรพชิตหรือสังคมธรรมชาติเมื่อยุร่วมกันด้วยความปรองดองความสงบสุขในชีวิตครอบครัว ที่มีหลักสามัคคีธรรมก็จะสังคมที่มีความสุข ความสงบ แต่เมื่อใดคนไทยที่อยู่ในสังคมไทยนี้ ขาดหลักธรรมที่สร้างความสามัคคีแล้วการทะเลาะวิวาท ขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความแตกแยกเกิดขึ้น ความสงบสุขในชีวิตครอบครัวและสังคมไทยที่พึง期盼นาภก็จะถูกทำลายไป โทษของการขาดความสามัคคีคือการที่คนในสังคมไทยไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในในพระพุทธศาสนาดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว เช่น หลักกุศลกรรมบด หลักสารานุรักษ์ธรรม หลักอปวิหานนิยธรรม เป็นตนแตกลับไปประพฤติปฏิบัติในฝ่ายอกุศลกรรมแทน ซึ่งได้กำหนดการกระทำที่ได้กระทำตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ดังนี้ ๑) มีอายุสั้น เพราะชาสัตว์ตัดชีวิต ๒) มีโรคภัยไข้เจ็บมากเพราะเบียดเบียนสัตว์ ๓) มีผิวนรรณธรรม เพราะมักกรดร ๔) มีศักดิ์ศรัทธาต่ำเพรษร้าย ๕) มีโภคทรัพย์สมบัติน้อยเพราะไม่ให้ทาน ๖) เกิดในครอบครุตั่มเพรษกระด่างถือตัวไม่อนอนนอน) มีปัญญาธรรม เพราะไม่เข้าไปหาสมณะพราหมณ์^{๑๗}

ในมหาปรินิพنانสูตรราวดวย พระเจ้าอาทิตย์ตัตตุแห่งแคว้นมคธ ทรงให้อำนาตยกวัสดุ การพราหมณ์ทำอุบายน้ำลายความสามัคคีของกษัตริย์แคว้นวัชชีที่มีความเป็นปกแผน และปกครองประเทศด้วยความสามัคคีโดยเขาเป็นครุสอนศิลปวิทยาแกราชกุมารทั้งหลายได้โอกาส ก็ทำอุบายน้ำศีษย์แต่กรัวราชนกันจนเกิดการวิวาท และเป็นเหตุให้ความสามัคคีในหมู่กษัตริย์ลิจฉวีถูกทำลายลง เมื่อนั้น พระเจ้าอาทิตย์ตัตตุจึงได้กรีฑาทัพสูเมืองเวลาลีสารถปราบแคว้นวัชชีลงได้

มองเห็นได้ว่าโทษของการแตกความสามัคคีของแคว้นวัชชีทำให้เกิดการแตกร้าวงานจนเสียเมือง ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองไทยในอดีตได้มีความขัดแย้งได้เสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าถึงสองครั้ง ในป. พ.ศ.๒๔๔๘ – ๒๔๕๓ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับความเสียหายจากการแตกความสามัคคีของกลุ่มนชนในชาติไทย มีความคิดขัดแย้งกัน เกิดการแบ่งพวกในสังคมแบบเป็นสีเลือตางๆ จนคนไทยสวนใหญ่สับสน มองเห็นผลประโยชน์ของกลุ่มไม่สอดคล้องกันตามความต้องการ การคาดหวังในกลุ่มนักการเมืองของตน เกิดการโตต่อหงส์กันและกัน เกิดการสู้รบเสียหัว กำลังทรัพย์ของตนเองและชาวบ้านคนไทยที่ไม่รู้เรื่องราวเกิดความเสียหาย บ้านไม่มีอยู่ เพราะขาดอาหารไม่มีจะกิน เพราะออกมาน้ำซื้อไม่ได้ การจราจรถูกปิดถนนทำการสัญจรไปมาไม่สะดวก ต้องหลบอยู่ในที่กำบังมีให้เกิดอันตรายจากกลุ่มคนที่บอกรักประเทศไทย รักคนไทยด้วยกันสร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินที่อยู่อาศัย จิตใจของคนไทยคนในชาติเสียใจซึ่งเศร้าสูญสิ่งของที่หวังไว้ในฝ่ายตรงข้าม อับอายชาวต่างชาติว่าคนไทยทะเลาะวิวาทแตกความสามัคคีขาดความเคารพ

เชื่อฟังผู้นำเศรษฐกิจสีyahay ต่างประเทศด้การทองเที่ยวในไทยเกิดความเสียหายทางการทอง เที่ยวการค้าขายกับทางประเทศไทยอีกด้วย

สรุปการแต่ความสามัคคีนี้เกิดจากกิเลสภายในของคนได้แก่ความไม่พอใจความมี นานะที่ภูมิถือตน ความโลภหลงในโลภิยสุข ที่แสดงออกมาทางความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน การขัดผล ประโยชน์กัน และการมีเป้าหมายที่ไม่ตรงกันแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อม ในทางลบ ได้แก่ความคิดเห็น คำพูด ว่าจากของผู้ที่อยู่รอบข้างที่นำเสนองค์ความแต่กร่าวให้เกิดรองรอย มากยิ่งขึ้นทำความเสียหายเกิดขึ้น

๕. หลักธรรมที่เกี่ยวกับสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนา

ในสังคมมุคแรกของพระพุทธศาสนานี้ได้มีรูปแบบการอยู่ร่วมกันในลักษณะสังคมของ บรรพชิตที่เรียกว่า สังฆะหมายถึง หมู่หรือกลุ่มบุคคลมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ซึ่งจะพบว่า ระบบสังฆะนี้เองที่เป็นบทบาทของพระวินัยคือกฎหมายที่สังคมพึงยอมรับและปฏิบัติร่วมกันทั้งในส่วนที่เป็นข้อห้ามและข้ออนุญาต โดยคำว่า สังฆะนั้นยังมีความหมายอีกนัยหนึ่งก็คือหมายถึง พระ สังฆจำนวน ๔ รูป^{๑๙} ขึ้นไปซึ่งเป็นจำนวนของพระสงฆ์ที่สามารถทำสังฆกรรมและประกอบพิธีกรรม บางอย่างของสังคมได้แลวยังหมายถึงจำนวนพระภิกษุสงฆ์สามเณรที่รวมกันอยู่เป็นสังคม ที่มีการทำ กิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่างๆ รวมกัน ซึ่งนับเป็นเรื่องธรรมชาติของสังคมโดยทั่วๆ ไปที่จะต้องมีป ญหาอันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเราจะพิจารณาในการตั้งสังฆะมุคแรกฯ ของพระพุทธองค์ นั้น สมาชิกส่วนมากล้วนเป็นพระอรหันต์ซึ่งไม่มีปัญหาในเรื่องของการกระทบกระทั่งหรือการก่อป ญหา ทั้งนี้ เพราะสมาชิกล้วนแต่เป็นผู้มีแต่ปัญญาเป็นเครื่องขึ้นนำและไม่มีกิเลส

ดังนั้น การกำหนดรูปแบบของเงื่อนไขการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่าศีล หรือวินัยอันเป็นข อบังคับทางสังคมจึงไม่ปรากฏ ตومาเมื่อสังคมสงฆ์ได้ขยายตัวมากขึ้นอันเนื่องมาจากการเปิดรับ สมาชิกเข้ามามากขึ้นทำให้จำนวนสมาชิกในสังคมสงฆะนั้นมีมากขึ้นตามไปด้วยหรือที่เรียกว่าสงฆ์ได้ถึง ความเป็นสังคมที่มีลักษณะสังฆพุลตาก็คือ ความเป็นสังคมที่มีความหลากหลาย อันจะทำให้ยากต อกการดูแลของผู้มีหน้าที่ปกครองพระภูที่เขามากขึ้นในระยะต่อมาทางเป็นเศษบุคคลคือผู้ยังคง ศึกษาและมีกิเลสเป็นพื้นฐาน ดังนั้น การจะหลีกเลี่ยงจากปัญหาภัยในจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้นพระพุทธเจ้า จึงกำหนดหลักธรรมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการให้พุทธบริษัทปฏิเพื่อให้เกิด ความสามัคคีดังนี้

การยึดหลักสามัคคีธรรมในพุทธศาสนาถือว่าเพื่อความเจริญรุ่งเรืองเพื่อความดีงาม ในชีวิตของผู้คนและความสงบสุขของสังคมนั้นที่จริงแล้วก็คือ หลักการปฏิบัติตนให้เกิด ความสามารถแก้ไขความแต่กร่าวความขาดสามัคคีความเห็นแก่ตัวของผู้คนในสังคมไทย ทั้งนี้ก็ เพราะมนุษย์มีศักยภาพเพียงพอที่จะรวมมือรวมแรงกายใจของแต่ละคนเพื่อแก้ไขปัญหาความ

^{๑๙} พระธรรมปูฎ (ป.อ. ปุยตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลศัพท, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕๕.

เดือดร้อนทาง ๆ ในชีวิตของตน สามารถช่วยคนอื่นได้ด้วยและยังช่วยทำให้สังคมมุ่งมั่นอยู่ยิ่งขึ้น เป็นสังคมแห่งสันติสุขที่แท้จริงด้วยหลักสามัคคีธรรม

๑. หลักสารานิยธรรม

หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาถือว่า ในแท้ที่จะทำให้ประชาชนภัยในชาติและสังคมอยู่กันด้วยความสามัคคีทำให้เป็นเอกภาพ เรียกว่าสารานิยธรรม^{๒๐} หากจัดการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคมโดยแยกเป็นเพศบรรพชิตและชาวลาวแล้วก็ได้สารานิยธรรม ๖ ประการใน ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. สารานิยธรรม ๖ ประการสำหรับบรรพชิต สารานิยธรรมสูตรที่ ๑ ได้แก่ ๑) เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓) เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔) แบบปนกลางทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม แม้โดยที่สุดบินบาทยอมบริโภคร่วมกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล ๕) เป็นผู้มีศีลไม่ขาดไม่หักไม่ด่างไม่พรอยเป็นไทยอันวิญญาณ สรรเสริญ เป็นไปพร้อมเพื่อสามัช្រิเสมอ กันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๖) มีทิฐิอันเป็นอริยะ เป็นเครื่องนำออก นำออกไปเพื่อความสันติสุขโดยชอบแก่ผู้กระทำการ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๒๑}

๒. สารานิยธรรม ๖ ประการสำหรับชาวลาวในสารานิยธรรมที่๒นี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงองคประกอบของธรรมะอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันหรือการรู้รักสามัคคีดังคำโบราณว่า “อยู่ให้เข้าสหายใจไปให้เข้าคิดถึง” ได้แก่ ๑) การมีพุทธิกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่ การกระทำการด้วยเมตตาคือแสดงไม่ตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน รวมกิจกรรมรวมชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจธุรัตาง ๆ โดยเต็มใจแสดงอาการกริยาสุภาพ เคราะพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) การมีพุทธิกรรมทางวจีที่ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่การพูดด้วยเมตตา คือกล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีและแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓) การมีพุทธิกรรมทางใจที่ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่การคิดถึงตอกันด้วยเมตตาคือ ตั้งจิตปราณادีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน ๔) การแบ่งปันเฉียบลาภที่ได้มาโดยชอบ ได้แก่การได้วัตถุสิ่งของมาแล้วแบ่งกันกินแบ่งกันใช้คือ แบ่งปันผลผลิตที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนรวมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ๕) การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีลที่บริสุทธิ์เสมอ กับเพื่อนพรหมจรรย์ ได้แก่การประพฤติให้ดีเหมือนเขาคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาประเพิบวินัยของส่วนรวมไม่ทำตนให้เป็นที่นารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมูคณ ๖) การพัฒนาตนให้มีทิฐิที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์เสมอ กับเพื่อนพรหมจรรย์ ได้แก่การพยายามปรับความคิดเห็นเช-

^{๒๐} ท.ป. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๕๗.

^{๒๑} อง.ฉกุก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๗๖-๔๗๗.

กันได้คือเคารพ รับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบรวมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญดังนี้^{๒๒}
อุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๒๓}

สารานุกรม ๖ ประการ สะท้อนให้เห็นถึงความรักใครครัวเรือนกึ่งกันด้วยความรักที่เป็นสารานุษัติประกอบไปด้วยความประณاةต่อ กันทั้งทางกาย วาจา และใจขณะเดียวกัน ก็มีความรู้ความเข้าใจในหลักการแก่ปัญหา หรือแก่ทุกอย่างถูกต้องเสมอ กัน มีแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการแก่ปัญหาโดยเสมอ กัน และก็มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้แต่ละอย่างๆ ซึ่งสารานุกรม ๖ ประการ เป็นที่ตั้งแห่งความให้ ระลึกถึงกัน ซึ่งนำไปยังธรรม ธรรมเครื่องทำความรักกัน ซึ่งภาครุกรุณธรรม ธรรมเครื่องทำให้ เคราะห์กันเป็นไปเพื่อส่งเคราะห์ช่วยเหลือ กันเพื่อไม่ทะเลวิวาทโต้เดียงกันเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันเดียวกัน

๒. หลักสับปุริสมรรน ๗ ประการ

ตามทัศนะพราพุทธศาสนา เกรวะที่อว่าราVASPUTRA ปุกของบ้านเมืองทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามหลักสับปุริสมรรน ซึ่งเป็นหลักปฏิสำหรับผู้ปุกของบ้านเมืองเพื่อสร้างภาวะของผู้นำให้รู้ถึงการสร้างความสามัคคี

๑. รั้มมัญญา รูหหลักและรูจักรเหตุรูหหลักการและกฎหมายของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ใน การปฏิบัติภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ รู และเข้าใจในสิ่งที่ตนต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุตามผลด้วยความขัดแย้งเพื่อสร้างความสามัคคี

๒. อัตตัญญาตรายความมุ่งหมายและรูจักรผลเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู วาหลักการนั้นๆ มีความมุ่งหมายและเพื่อประโยชน์อย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลเป็นอย่างไร

๓. อัตตัญญาตรายจักตน คือรูตามเป็นจริงว่าตนมีฐานะ ภาวะ เพศกำลังความรู้ความรู้ ความสามารถอย่างไร และประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม

๔. มัตตัญญาตรายจักประมาณ คือความพอดี เช่นรูจักรประมาณในการบริโภครูจัก ประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์รูความเหมาะสมสมในการควบหาบุคคล ตลอดถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีดำเนินชีวิตของตน

๕. กាលัญญาตรายกาลเวลาที่เหมาะสมที่พึงใช้ในการประกอบกิจการก้าวคืบใช้เวลาเป็นสุกต้องและเหมาะสม

๖. ปริสัญญาตรายจักชุมชน ได้แก่รูจักรถิ่น สถานที่ชุมชน รูกาลที่ควรประพฤติปฏิบัติ ชาชุมชน สังคมนั้นนั้นจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อเข้าไปสู่ชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

๗. ปุคคลัญญาตรายจักบุคคลได้แก่รูจักรและเข้าใจในความแตกต่างของบุคคลฯ โดย อธิบายถึงความรู้ความสามารถ หรือคุณธรรมของคนนั้น ๆ และรูจักว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรกับผู้คนนั้น ๆ ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย^{๒๔}

^{๒๒} อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๒/๔๒๗-๔๒๘.

^{๒๓} ท.ป.า. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรรศน์ วิทยาลัยสังฆารามสุวรรณฯ ๑๒๓

หลักธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ ขอร่วมจะตองปฏิบัติโดยหลักคือรู้สาเหตุ รู้ผล รู้ตน รู้
ประมาณ รู้กาล รู้บริษัท รู้บุคคลให้ได้อย่างถ่องแท่นอกจากนี้หลักปฏิบัติสำหรับทำให้ตนเป็นที่พึง
ของตนเองได้ พร้อมที่จะรับผิดชอบตนเองได้ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระของสังคมยังสร้าง
ความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับบุคคลอีกดวย

๓. หลักนากรณธรรม ๑๐ ประการ

พระพุทธศาสนาเรารว่าที่ว่าสังคมมนุษย์ที่สามารถช่วยให้ผู้คนเกิดความสามัคคี
ปรองดองรักใครกันในนั้น ผู้คนในสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติตามหลักนากรณธรรม ๑๐ ประการอันเป
นการเริ่มตนในการปฏิบัติตนเพื่อก้าวสู่ความมั่นคงนี้ให้ได้มากที่สุด ความเจริญรุ่งเรือง
ของสังคม ๑๐ ประการ

๑. ศีล ประพฤติมีวินัยได้แก่การดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบโดยสุจริตทั้งทางกาย ทาง
วาจา มีระเบียบวินัยและประกอบสัมมาชีพ

๒. พาหุสจจะ ได้ศึกษาสัมภានได้แก่การศึกษาเล่าเรียนสัมภានฟังมากในสายวิชาที่
ตนศึกษา เกิดความรู้ความเข้าใจ มีความเชื่อใจว่างานลีกซึ้ง

๓. กัลยานมิตรตา รู้จักบุคคลดีได้แก่การมีกัลยานมิตร รู้จักเลือกบุคคล เข้าหาปรึกษา
หรือรับคำแนะนำจากกัลยานชน

๔. سوจัสสตา เป็นคนวางแผน ได้แก่ ไม่ดื้อรั้นกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผลและขอเท็จจริง
พร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตน

๕. กิงกรณียสุทักษ์ตามข่าวหายในกิจของหมุคณะได้แก่การเอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและ
กิจการของชุมชนหมุคณะญาติพี่น้องรู้จักใช้ปัญญาไตรตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสมให้สำเร็จในกิจ
นั้น ๆ

๖. ธรรมกามตา เป็นผู้ครอในธรรม คือรักธรรม ชอบศึกษาคนค่าว่า สอดคล้องหากความรู้
ความจริง รู้จักพูดรู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกสนิทสนมสบายนิ่งให้ผู้อื่นอยากเข้ามาหาปรึกษา
และรวมสนทนาก

๗. วิริยารัมภ มีความขยันหมั่นเพียร พยายามหลีกเว้นความช้ำ หมั่นประกอบกุศลหาก
บั้นเมืองในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

๘. สันตุภูมิสันโดษรู้ความพอดีได้แก่การยินดีพอใจในลาภผลและความสำเร็จทางๆ ที่
ตนสร้างหรือแสวงหาได้ด้วยเรียวนางความเพียรพยายามของตนโดยชอบธรรม

๙. สติมีสติมั่นคงได้แก่รู้จักจดจำ ระลึกไว้ในสิ่งที่ทำจะทำอะไรรักรอบคอบบัญชั้งใจไม่
ประมาทเป็นเหตุให้ทำกิจการงานผิดพลาดจนเกิดความเสียหาย

๑๐. ปัญญา ได้แก่ มีปัญญาเรื่องรู้ผลรู้ดีรู้ชั่วรู้ประโยชน์และไม่ใช่ประโยชน์มองสิ่ง
ทั้งหลายด้วยปัญญาใหญ่เห็นตามสภาพความเป็นจริง ทำกิจการงานต่าง ๆ ด้วยปัญญา^{๑๔}

หากบุคคลที่มีธรรม ๑๐ อย่างนี้แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งถ้าปฏิบัติให้บริบูรณ์จริง ๆ ก็ ชื่อว่ามีธรรมทำที่พึงอยู่ภายใจตนครบถ้วนอย่าง ตนเองยอมเป็นที่พึงของผู้อื่นด้วยและตนเองพึงพา อาศัยผู้อื่นได้ด้วยยอมมีความสุขทั้งสองฝ่ายดังพระพุทธเจนava ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่เรอ ทั้งหลายเกิดความหมายมั่นกocomความหละวิวัฒกันขึ้น ทิมแห่งกันและกันด้วยหอก คือ ปากอูนี้ เป็นกรรมไม่สมควรแก่เรอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตรอกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา ดูกรภิกษุ ทั้งหลายธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ยอมเป็นไป เพื่อความสงบเคราะหกันและกัน ไม่วิวัฒกันสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๑๐ ประการเป็นในน ดูกรภิกษุทั้งหลายภิกษุในธรรมนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วย อาจารและโศร มีปกติเห็นภัยในโภชีประมาณ้อย สามารถศึกษาอยู่ในสิกขابทั้งหลายดูกร ภิกษุทั้งหลาย ขอที่ภิกษุเป็นผู้มีศีล ฯลฯ แม่นี้เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่ เคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงบเคราะหกันและกัน ไม่วิวัฒกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ^{๒๕}

๕. สรุป

การใช้หลักธรรมคือ สารณีธรรม ๖ สัปปุริธรรม ๗ ประการและนาถธรรม ๑๐ เป็นเครื่องยืดเห็นยิ่วจิตใจไว้ไม่ให้เกิดความแตกแยกในสังคมครอบครัวหากบุคคลในครอบครัวใน สังคมได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ กำเนิดและใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตเป็นที่ยืดเห็นยิ่วทางกาย ทางวาจา ทาง ใจอย่างต่อเนื่อง ยอมสร้างความสามัคคีมีความสงบสุข บุคคลที่ใช้หลักธรรมดำเนินชีวิตก็จะได้รับ ประโยชน์จากหลักธรรมที่ปฏิบัตินั้น ทั้งตนเองและครอบครัวสังคมประเทศชาติบุคคลได้ไม่ได้รับการ สอนอบรมหลักธรรมในการดำเนินชีวิตแล้ว ก็ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมได้การแสดงออกทาง ภาษาวาจา ใจ มักจะรบกวน ก่อความรำคาญให้แก่คนรอบข้างจะเกิดความแตกแยกขัดแย้ง สร้าง ความไม่สงบดองในครอบครัวและสังคมประเทศชาตินั้นๆ ได

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ครสวารค์ ๑๒๕

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงวัฒนธรรม. สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม “ฉลอง ๖๐ ปีครองสิริราชสมบัติ”.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๔๙.

ขัยวัฒน อัตพัฒนและวิรานสุชีวุคต. หลักการดำเนินชีวิตในสังคม. พิมพครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพมหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ประเวศ วงศ์. ยุทธศาสตรชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพหมอดชาวบาน, ๒๕๔๑.

พระธรรมปฏิภาณ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลศัพท. พิมพครั้งที่ ๑๐,

กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร. พรินติงแมส โปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณภรณ (ป.อ. ปยุตโต). กรณีธรรมกาย. พิมพครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ
สำเพ็ท, ๒๕๔๘.

พระมหาท่องสา นาถวิริโย. สามัคคี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๒.

พระราชนิรันดร์. ความสามัคคี”, รวมธรรมบรรยายจากหลวงพ่อ.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวัฒนธรรม, (จรัญ ฐิตอมโน).

กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวัฒนธรรม, ๒๕๔๗.

มหามหากรุณาธิคุณมหามุนี. ธรรมวิจารณหลักสูตรนักธรรมเอก. พิมพครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพมหากรุณาธิคุณมหามุนี, ๒๕๐๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
นานมีบุคส์จำกัด, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระญาณสัมพุทธฯ สมเด็จพระสังฆราช สองรัตนตรัตน์. บทประทานสัมภาษณ. พิมพครั้ง
ที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพธุรกิจการพิมพ, ๒๕๓๖.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กนกวนี เองฉวน. การสร้างแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพความมีน้ำใจนักกีฬา. ปริญญาดุษฎีบัตร
การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์, ๒๕๒๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Rama Shankar Tripathi. *History of Ancient India*. Delhi: Motilal Banarsi Dass, 1981.

Venerable Sujiva Kota Tinggi. *Loving-kindness Meditation*. Malaysia : Buddha
Dharma Education Association Inc., 2000.

១៩៦ បីទី ៤ ឧប្បបទី ៣ កំណយាយន - មីនវាគម ២៤៥៨

ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ

The Five Precepts as the Base of Peace

พระครูชลารคุณagar (ถาวโร)*

บทคัดย่อ

การนำศีล ๕ มาเป็นรากฐานของสันติภาพนั้น สามารถทำได้ด้วยการนำไปเป็นรากฐานของสันติภาพควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมโครงสร้างสังคมระดับจุลภาคจนถึงระดับทัพภาค ซึ่งเป็นการเชื่อมโครงสร้างและสถาบันสังคมให้ยั่งยืนอยู่กับศีล ๕ อันเป็นพื้นฐานของแนวทางสันติวิธี ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่า ซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภราดรภาพ สัมพันธภาพ ดุลยภาพและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นแบบสวัสดิการที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต และการไม่ใช้ความรุนแรงทุกกรณี ทำให้ชีวิตปราศจากภัยคุกคาม รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลดภัยในชีวิตและทรัพย์สินซึ่งจะทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคง ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาคอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : วิเคราะห์, ศีล ๕, สันติภาพ

ABSTRACT

To use the five precepts as the base of peace, can be the root of peace along with social structured change of politics, economy, society, justice process and education for helping to support the social structure in the micro level to macro level that it is connected to the structure and social institution by five precepts as the base of peace method and one more model for the base of peace in quality is the mental concept that realize to human rights and international human right such as equality, justice, eternality, human relations, balance and dignity of human beings that will make the society to be the welfare model for every human to have the equal rights and realize the quality of life and no violence and to live without fear including to help the victims and suffering people, to have the good welfare and standard of living, safety life and assets that will

* พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและเจ้าอาวาสวัดกำแพง ตำบลมะขามหย่อง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

make peace as the base of security in both micro and macro levels sustainably forever.

Keywords: Analysis, Five precepts, Peace

๑. บทนำ

ทุกศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสันติภาพแก่มวลมนุษยชาติ ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเห็นว่าสันติภาพเป็นภาวะและลักษณะของความสงบ ที่ปราศจากการเบียดเบี้ยนหรือความรุนแรง และมองว่าสันติภาพเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกัน ทั้งในมิติของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นหลักประกันของความมั่นคงในชีวิต “เพราหากปราศจากความมั่นคงเสียแล้ว สันติภาพที่ถาวรก็ไม่อาจหาได้ในโลกนี้”^๑ พระพุทธศาสนาได้ชี้อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาไม่เคยมีครั้งใดเลยที่สนับสนุนหรือก่อให้เกิดสงคราม เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบี้ยนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นต่อแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล ๕ ที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก”^๒ ซึ่งก่อให้เกิดความสงบและสันติสุขอย่างแท้จริง

๒. ความหมายของสันติภาพ

ภาวะที่คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเป็นภาวะที่มนุษย์มีความต้องการ เป็นภาวะที่ไม่ทำร้ายหรือใช้ความรุนแรงต่อกัน ภาวะนั้นอาจมีชื่อเรียกงานที่แตกต่างกันไป บางครั้งเรียกว่า สันติ บางครั้งเรียกว่าความสงบ บางครั้งเรียกว่าสันติสุข แต่ภาวะดังกล่าวอนิยมเรียกรวมกันว่า สันติภาพ ซึ่งนักประชัญญาได้นิยามสันติภาพไว้หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

๒.๑ สันติภาพในความหมายของความสงบ

ในหนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของสันติภาพไว้ว่า หมายถึง “ความสงบ เช่น โลกต้องการสันติภาพ จงร่วมมือกันรักษาสันติภาพของโลก”^๓ ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่โลกต้องการ ซึ่งไม่เฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่ต้องการ แต่ยังรวมถึงสรรพสัตว์และธรรมชาติด้วย ในขณะที่สันติภาพในความหมายของความสงบที่แสดงให้เห็นถึงความไม่รุนแรง หรือเราร้อนของสังคม คือ คำว่า “สันติ แปลว่า ความสงบ ยิ่งมีมากยิ่งยุ่งน้อย เราควรจะรู้ว่าเรามี

^๑Henry Steel Commager, *An Economic Bill of Rights*, (New York : Appleton Century Crofts, 1968), pp. 484-485.

^๒เขมานันท์ เขมานันโนท, สันติภาพ ทางเลือกเดียวและศีล ๕ (ปัญจศีล) พุทธวิธีสูโลกสันติ, หน้า ๔๐.

^๓ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๖, หน้า ๑๑๖๖.

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรรศน์ วิทยาลัยสังฆารามสุวรรณรค ๑๒๕

ส่วนช่วยกันสร้างโลกที่มีสันติสุขหรือสันติภาพ”^๔ ซึ่งเป็นภาวะที่สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดระดับของสันติภาพ สังคมมีความวุ่นวายน้อยเพียงใดยิ่งทำให้ระดับของสันติภาพมีมากขึ้นเท่านั้น

๒.๒ สันติภาพในความหมายที่สัมพันธ์กับความขัดแย้ง

สันติภาพกับความขัดแย้งมิใช่สิ่งที่อยู่ตรงข้ามกัน เพราะความขัดแย้งที่ถูกเก็บกดมิให้แสดงออกอย่างสันติต่างหากจึงเป็นชนวนไปสู่ความรุนแรง อันเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับสันติภาพ^๕ เป็นการมองสันติภาพและความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งเดียวกัน เหตุที่ทำให้มองความขัดแย้งกับสันติภาพต่างกันก็เพราะมองเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นการจัดการกับความขัดแย้งไม่ได้จนทำให้ยกระดับไปสู่การใช้ความรุนแรงเป็นผลที่ทำให้สันติภาพถูกทำลายลง แต่หากสามารถจัดการกับความขัดแย้งให้อยู่ในวงจำกัดได้ แม้ยังมีความขัดแย้งอยู่ก็ถือว่าสันติภาพยังไม่ถูกทำลาย ดังนั้น การให้ความหมายสันติภาพลักษณะนี้จึงเป็นเชิงสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับสันติภาพ หากจะงับความขัดแย้งไม่ให้แสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรงก็ถือว่าความขัดแย้งยังอยู่ในฝั่งเดียวกันกับสันติภาพ แต่เมื่อใช้ความรุนแรงครั้งใดก็แสดงว่าความขัดแย้งกับสันติภาพถูกความรุนแรงกีดกันออกจากกัน จึงทำให้มองเห็นความเป็นอื่นหรือสิ่งที่อยู่ตรงกันข้าม

๒.๓ สันติภาพในความหมายของภาวะของการไม่ใช้ความรุนแรง

สันติภาพ หมายถึง “ความสงบ หรือสภาพที่มีระเบียบข้อบังคับที่เป็นระบบหนึ่งของการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้กำลัง”^๖ เป็นความสงบที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียbow อย่างเคร่งครัด เมื่อเกิดปัญหาแล้วก็ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา สันติภาพลักษณะนี้เป็นการให้ความหมายเชิงวิธีการและเป้าหมาย “สันติภาพ หมายถึง สภาพที่ปราศจากความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรง เชิงโครงสร้าง หรือความรุนแรงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วทำให้สังคมปราศจากสันติสุข”^๗

๒.๔ สันติภาพในความหมายของการปราศจากสังคม

เนื่องจากมีการนิยามความหมายของสันติภาพที่หลากหลายความหมาย แต่เท่าที่ประวัติศาสตร์โลกได้บันทึกไว้ ล้วนไม่มีช่วงใดเลยที่ละเว้นการให้ความหมายของสันติภาพในมิติของภาวะที่ปราศจากสังคม “สันติภาพตามความหมายเก่าจึงหมายถึงช่วงเวลาที่ปราศจากพลังทางการทหาร”^๘ หรือภาวะที่ปราศจากการทำสังคม ซึ่งเป็นสภาพที่บ่งบอกถึงการขาดสันติภาพอย่าง

^๔ “เพโตรจน์ อุยมุณเตียร์, ว่าทະธรรมว่าด้วยสันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บ้านลานธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

^๕ “พระมหาหาราชา อมมมาโน, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, หน้า ๑๐๙.

^๖ ประชุมสุข อาชวารุ่ง, ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ, หน้า ๑๓๓.

^๗ “พระมหาหาราชา อมมมาโน (นิติบุญยากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี กรณีลุ่มน้ำแม่ต้าช้าง จ.เชียงใหม่”, หน้า ๑๒.

^๘ “ปเตอร์ ดรคเกอร์, โลกใหม่เริ่มแคน, แปลโดย สุรเชฐ บัวชาติ, (กรุงเทพมหานคร : แจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๘.

รุนแรง ซึ่งการทำการบ้านเป็นการสูญเสียสันติภาพ “มองว่าสันติภาพคือสิ่งที่ต้องกันข้ามกับ
การใช้กำลัง การเผชิญหน้าโดยใช้อาวุธ หรือการเผชิญหน้าอื่นๆ”^๙

๒.๕ สันติภาพในความหมายของความไม่เห็นแก่ตัว

ความหลอกหลอนทางชาติพันธ์มาเป็นเบ้าหลอมให้เกิดความร่วมมือเพื่อแสวงหาหนทาง
ให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข โดยลดความต้องการฟุ่มเฟือยของตนเองลง
และเพื่อแผ่ให้ผู้ขาดแคลน สันติภาพในความหมายนี้จึงเชื่อว่าหากลดความเห็นแก่ตัวลงก็จะรักคนอื่น
เหมือนกับรักตนเอง ไม่ทำลายหรือเบียดเบี้ยงเพียงเพราะเขามีความเห็นไม่ตรงกับเรา ผู้ที่ลด
ความเห็นแก่ตัวจึงจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได “ความเชื่อเรื่องสันติภาพ เป็นการร่วมมือกัน
ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนด้อยกว่า”^{๑๐}

๒.๖ สันติภาพในความหมายเชิงอุดมคติ

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของ “อุดมคติ” ไว้ว่า หมายถึง
“จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงามและความจริง ทางเดินทางนี้ที่มนุษย์ถือว่า
เป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน”^{๑๑} แสดงว่าสันติภาพเป็นแรงบรรดาลใจให้มาทุกคุณสมัย
เมื่อมองถึงสภาพความเป็นจริงทางสังคมก็จะเห็นว่าการไม่ใช้ความรุนแรงในสังคมคืออุดมคติ
“สันติภาพคือสภาพสังคมอันเป็นอุดมคติซึ่งมนุษย์ไม่กระทำการใดๆ ทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์
ต่อสิ่งมีชีวิตและต่อธรรมชาติแวดล้อม”^{๑๒} สันติภาพจึงเป็นมาตรฐานของความดีงาม และเป็นความ
จริงทางประวัติศาสตร์ที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้หากใช้ความรุนแรงต่อกัน
สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสันติภาพว่าเป็นสิ่งดีงามอันเป็นอุดมคติสูงสุดที่จะต้องดำเนิน
ไปให้ถึง

๒.๗ สันติภาพในความหมายเชิงวิธีการที่สัมพันธ์กับเป้าหมายของสังคม

สันติภาพยังมีความหมายมุ่งเน้นในเชิงสังคมเป็นหลัก ทั้งในเชิงการดำเนินชีวิตและเชิง
ปรากฏการณ์ “สันติภาพ หมายถึง ความสงบสุขอย่างแท้จริงที่เกิดจากองค์ประกอบบุตตานะ ของสังคม
เริ่มตั้งแต่องค์ประกอบระดับพื้นฐานที่สุดคือมนุษย์แต่ละบุคคลซึ่งมีมนุษยธรรม มิตรภาพ ศีลธรรม
และธรรมะ แล้วขยายไปจนถึงระดับโลกซึ่งเป็นสังคมขนาดใหญ่ที่สุด”^{๑๓} นอกจากนี้สันติภาพยังมี
ความหมายซึ่งถือเป็นเจตจำนงทางสังคม ในขณะที่ผู้นิยมความรุนแรงก็จะขาดความชอบธรรมใน
การกระทำการรุนแรง และถูกปฏิเสธจากสังคม เพราะจะเกิดความวุ่นวายและไร้ระเบียบขึ้น

^๙ ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากร, มนุษย์กับสันติภาพ, หน้า ๘๓.

^{๑๐} สันติชัย ชาลิตาร์วงศ์, รัฐศาสตร์ภาคภูมิ, (กรุงเทพมหานคร : สวีชากูปการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า
๖.

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, หน้า ๓๘๑.

^{๑๒} ประชุมสุข อาชวานิช, ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ, หน้า ๒๙๖.

^{๑๓} คัทลียา รัตนวงศ์, “แนวคิดเรื่องสันติภาพของชัยยิด กุญจน์”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

นอกจากสันติภาพจะมีความหมายโดยตรงถึงความสงบแล้ว ยังมีความหมายกว้างไปถึง “ภาวะที่มีความสมานฉันท์ ภราดรภาพ และความสามัคคีกลมเกลียวในสังคมมนุษย์ ระหว่างประเทศ ระหว่างเชื้อชาติ มีความอยู่ดีกินดีและมีเสรีภาพ”^{๑๔}

๒.๙ สันติภาพในความหมายเชิงคุณค่า

บางลักษณะให้ความหมายของสันติภาพว่าเป็นสิ่งที่ต้องกันข้ามกับสังคม “ความคิดเกี่ยวกับสันติภาพของตะวันตก โดยเฉพาะลักษณะสันติภาพสมบูรณ์ ถือว่าสันติภาพเป็นความดีอย่างเด็ดขาด และสังคมเป็นความชั่วอย่างเด็ดขาด”^{๑๕} แนวคิดลักษณะนี้ให้ความหมายของสันติภาพ เชิงปฏิเสธความรุนแรง มองการใช้ความรุนแรงว่าเป็นความชั่วร้ายที่อยู่ต่างกันข้ามกับความดีงาม ส่วนสันติภาพเป็นฝากฝักของความดีงามที่อยู่ต่างกันข้ามกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นการให้ความหมายแบบแยกส่วนระหว่างสันติภาพและความรุนแรงว่าเป็นสิ่งที่ตัดขาดจากกัน แสดงให้เห็น แจ่มของการตีค่า เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างคุณค่ากับการทำลายสันติภาพในความหมายนี้จึงสุมเรียงต่อการเลือกข้างของการยอมรับจากผู้ใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจทำให้เป็นชนวน ที่ทำให้เกิดความรุนแรงในรูปแบบใหม่ที่ไม่ปรากฏ ซึ่งจะทำให้ความรุนแรงซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สันติภาพในความหมายเชิงคุณค่าจึงเป็นคุณประโยชน์ส่วนความรุนแรงถือเป็นสิ่งชั่วร้าย

๒.๙ สันติภาพในความหมายของสภาวะที่ปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรง

ในสภาพความเป็นจริงทางสังคมย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้คนในสังคมไม่มีความขัดแย้ง กัน เพราะความขัดแย้งทำให้เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง หากเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ เรียกว่าเป็นการพัฒนา แต่หากเปลี่ยนแปลงในทางร้ายก็จะทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งแทบเป็นไปไม่ได้เลยที่จะทำให้คนในสังคมไม่มีความขัดแย้งกัน แม้แต่การอยู่ต่ำลำพังก็ยังมีความขัดแย้งกับตัวเอง แต่มีสภาวะหนึ่งที่เป็นสภาวะของความไม่ขัดแย้งและไม่มีความรุนแรง ที่กล่าวมักคิดทางศาสนาเรียกว่าสันติภาพ โดยเฉพาะนักคิดทางพุทธศาสนา ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ว่า “สภาวะแห่งสันติภาพกับสภาวะแห่งนิพพานว่าเป็นสิ่งเดียวกัน ท่านได้นิยามสันติภาพไว้ว่า สันติ แปลว่า ความสงบ เป็นชื่อหนึ่งของพระนิพพาน คือ คำที่ใช้แทนกันได้ สรุปว่า สันติ คือ นิพพานนั่นเอง”^{๑๖} สันติภาพที่ปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรงจึงมีความหมายกินความไปถึงความสงบภายใน ก็คือความไม่ขัดแย้งและความไม่รุนแรง รวมไปถึงสันติภาพภายใต้คือการที่จิตสงบระงับจากกิเลส

^{๑๔} ชลธิรา สัตยาวัฒนา, กิ่งศตวรรษขบวนการสันติภาพ : การรับรู้ ความจริงทางประวัติศาสตร์ ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : แจก.บี.เจ.เพลท โพรเซเชอร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒-๓.

^{๑๕} โคชิโร โโคคุระ, ขบวนการปลดปล่อยประชาชน เอเชีย อ非ริกา ลาตินอเมริกา, แปลโดย วิภาวดีและรักษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕๑.

^{๑๖} พระธรรมปีฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

ตั้มห้า ซึ่งเป็นสภาระเดียวกับนิพพาน “นิพพานเป็นสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ภาวะที่เป็นสุข สูงสุด เพราะไรกิเลสไรทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์”^{๑๗}

๒.๑๐ สันติภาพในความหมายของสิ่งสากล

สันติภาพยังได้รับการจำกัดความจำกัด ว่าเป็นภาวะที่ปราศจากสงคราม ทั้งที่อาจมีแนวทางในการนิยามให้กว้างและลึกกว่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง “การแสวงหาสันติภาพจึงมักถูกมองว่า เป็นเรื่องเพ้อฝัน ห่างไกลจากความเป็นจริงและไม่อาจทำให้เป็นความจริงขึ้นมาได้”^{๑๘} จึงเป็นปัญหา ให้ต้องขบคิดว่าสันติภาพแบบใดที่สามารถทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้ด้วยศักยภาพของมนุษย์เอง และ สามารถสัมผัสด้วยชีวิต “สันติภาพสากล (International Peace) จึงหมายถึง สันติภาพซึ่งจะนำความสงบปลอดภัย และความสุขมาสู่ประชากรของทุกประเทศ จึงมีความหมาย และขอบเขตกว้างขวางกว่าภาวะปลอดสงคราม สันติภาพสากลจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อได้จัดความ หารุณให้ครายทุกรูปแบบให้หมดไป”^{๑๙}

๒.๑๑ สันติภาพในความหมายของสภาระที่ปราศจากความรุนแรงแต่ขัดแย้งกันได้

กลุ่มนี้เห็นว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสด้วยชีวิตได้ในทางปรากฏการณ์จริง “สันติภาพเป็น ความรับรู้ต่อสิ่งที่มีอยู่จริง เป็นรูปธรรมที่มนุษย์และสังคมพึงปรารถนา”^{๒๐} นิยามความหมายของ สันติภาพโดยสรุป มีความหมายในเชิงรุก คือ การไม่ใช้ความรุนแรงต่อตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติทุก รูปแบบ นอกจากนี้ยังมีความหมายเชิงรับคือการดำเนินชีวิตด้วยความสงบสุขและปลอดภัย

ดังนั้น การศึกษาสันติภาพจึงต้องศึกษาทั้งความขัดแย้งและความรุนแรง สันติวิธีและสันติภาพ เพราะเป็นโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกันใน ๒ ลักษณะ คือ โครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อสันติภาพและ โครงสร้างที่ส่งเสริมสันติภาพ โดยโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคของสันติภาพประกอบไปด้วยความ ขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งเป็นต้นเหตุของการขาดสันติภาพ ส่วนโครงสร้างที่ส่งเสริมสันติภาพ ได้แก่ สันติวิธี ซึ่งเป็นวิธีการที่มีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย สันติวิธีจึงเป็นมรรคわりไปสู่สันติภาพ

๓. ความสำคัญของสันติภาพ

สันติภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตไม่ใช่มีความสำคัญเฉพาะกับมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญกว้างไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่นด้วยประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเห็นความสำคัญ ของสันติภาพ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามนุษย์ส่วนใหญ่จะเห็นความสำคัญของสันติภาพก็ต่อเมื่ออยู่ในภาวะที่

^{๑๗} พระพรหมคุณภารณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖๖.

^{๑๘} ศรีเพ็ญ ศุภพิทยาภูต, มนุษย์กับสันติภาพ, หน้า ๔๐.

^{๑๙} พระมหาธรรมรงค์ กวิวีโส (ศรีสุเมธิตานนท์), “การศึกษาเบรี่ยบเที่ยบแนวความคิดเรื่องสิทธิ ของジョンหัน ลือค กับพุทธปรัชญาเตรา瓦ท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๒๐} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๐.

รู้สึกเดือดร้อนในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การขาดแคลนอาหารทำให้คนเดือดร้อน การก่อความรุนแรงทำให้เกิดภาวะคุกคามการเอารัดเอาเปรียบหรือขาดความยุติธรรมทำให้คนอีกลุ่มหนึ่งรู้สึกเดือดร้อน เป็นต้น ดังนั้น สันติภาพจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนสำคัญต่อชีวิต และเป็นความต้องการสากล เพราะจะทำให้เกิดความสงบสุขจากการศึกษาพบว่าสันติภาพมีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ความสำคัญในฐานะที่เป็นเป้าหมายของชีวิต

เป้าหมายของทุกชีวิตล้วนมีความมุ่งหมายที่จะดำเนินอยู่บนเส้นทางของความสงบสุข แม้แต่สัตว์ก็ต้องการจะมีชีวิตที่มีความสุข เพียงแต่จะแตกต่างกันทางเจตจำนงเท่านั้นเอง สัตว์บางจำพวกอาจมีความสุขกับการมีอาหารกินมีที่อยู่ไม่อยู่ในภาวะของการถูกคุกคาม เป็นต้น ทุกชีวิตจึงมีเป้าหมายเดียวกันคือการอยู่อย่างไม่เดือดร้อน ทั้งในเรื่องส่วนตนและสังคมส่วนรวม ความต้องการเหล่านี้ล้วนเป็นเป้าหมายของชีวิต “สันติภาพ เป็นสังคมแห่งเป้าหมายที่มนุษยชาตินั่งหัวที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิตและสังคม”^{๒๑} เป็นเป้าหมายสาธารณะที่ชีวิตต้องการอย่างจัดต้อง และพยายามแสวงหาเมื่อรู้สึกว่าตนเองบกพร่องจากสภาพหรือสภาพของความสงบสุข

๓.๒ ความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิต

สันติภาพมีความเกี่ยวข้องกับชีวิต และเป็นปัจจัยที่มีความจำเป็นพื้นฐานที่ผูกติดอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินชีวิต การมีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัยและมียาภัยโรคเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต แต่ความจำเป็นเหล่านี้ยังไม่สามารถสนองความสุขที่แท้จริงได้หากยังมีภัยคุกคามอยู่ หลวงพ่อพุทธทาสเจืองกล่าวว่า “สันติภาพมีความสำคัญอยู่ในตัวของมันเอง มีความจำเป็นสำหรับชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าชีวิตระดับไหนล้วนแต่ต้องการสันติภาพหรืออยู่ได้ด้วยความมีสันติภาพ”^{๒๒} ชีวิตไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสันติภาพ มนุษย์พยายามแสวงหาปัจจัยต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ความต้องการของมนุษย์ไม่ได้อยู่นอกเหนือไปจากความสุขในชีวิต “สันติภาพเป็นยอดปรารถนาของประชาชนทั่งปวง โดยไม่จำกัดเพศ วัย อาชีพ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา พระรอด การเมือง และลัทธิ”^{๒๓}

๓.๓ ความสำคัญในฐานะเป็นอุดมการณ์ทางศาสนา

ศาสนาเป็นความเชื่อถือของมนุษย์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ศาสนาเป็นความเชื่อที่ว่าด้วยความดีงาม มีอุดมการณ์เพื่อทำให้ศาสนิกเป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข “ทุกศาสนาจึงมีความรับผิดชอบที่จะปลักดันสันติภาพขึ้น

^{๒๑} พระมหาหาราชา สมมหาย์, พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, หน้า ๙๑.

^{๒๒} พุทธทาสภิกขุ, สันติภาพของโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๒๓} ชลธิรา สัตยาวัฒนา, กีฬาระยะบวนการสันติภาพ : การรับรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน, หน้า ๔๐.

ในโลก แต่น่าเศร้าที่พบร่วมกับศาสตราจารย์มาเป็นสาเหตุของความขัดแย้งเสียเอง”^{๒๔} อุดมการณ์ของ การก่อตั้งศาสนาเป็นไปเพื่อให้โลกสงบร่มเย็นซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่ดีแต่มนุษย์มักจะเอาหลักการดีเหล่านี้ไปรับใช้การเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการเอารัดเอาเปรียบหรือทำลายฝ่ายตรงข้ามอุดมการณ์ของศาสนาไม่ใช่เพื่อทำลายร้าง แต่เป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสัตว์ หรือระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่รอบตัวศาสนาที่ยึดแนวทางสันติภาพจึงเป็นศาสนาแห่งโลกหรือศาสนาสากล

๓.๔ ความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการสร้างสมดุลเชิงอำนาจ

การที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่าง ก็ เพราะว่ามนุษย์รู้จักการปรับสมดุลเชิงอำนาจ แม้จะมีผู้ใช้อำนาจแต่ก็ไม่ให้อิสระในการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ผู้ใช้อำนาจจะมีอำนาจได้ก็เพราะใช้อำนาจด้วยความชอบธรรม ส่วนผู้ที่อยู่ใต้อำนาจก็จะยอมรับเฉพาะการใช้อำนาจที่ชอบธรรมเท่านั้น หากใช้อำนาจโดยขาดความชอบธรรมอำนาจนั้นก็จะถูกสั่นคลอน เพราะจะถูกต่อต้านจากผู้อยู่ใต้อำนาจ เพื่อความรอมรวมกับผู้อยู่ใต้อำนาจ ผู้มีอำนาจจึงใช้อำนาจด้วยความระมัดระวัง และไม่ลุกแก้อำนาจ เช่นเดียวกับโครงสร้างระดับบน “องค์กรสหประชาชาติทำหน้าที่รับด้าน ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ การพัฒนา การทหาร วัฒนธรรม และอื่นๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ แจ้งแจงอำนาจและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ อันเป็นการลดความขัดแย้งลง”^{๒๕}

๓.๕ ความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่ทำให้โลกอยู่รอดจากภัยคุกคาม

ภัยคุกคามทำให้เกิดความหวาดหวั่น และสุ่มเสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อโลกมีภัยคุกคาม มนุษย์ที่อาศัยอยู่บนโลกย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย โดยภัยคุกคามโลกแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ ภัยคุกคามแบบเก่า เกิดจากการใช้กองกำลังทหารเข้าทำการรบ และยังรวมไปถึงการบุนทำลาย ก่อวินาศกรรม จากรัฐ หรือที่มีการกระทำในลักษณะรัฐต่อรัฐ เช่น ในยุคสงครามเย็นที่สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตต่างมีสถานะที่เป็นภัยคุกคามต่อกัน ทำให้ต่างฝ่ายต่างสะสมอาวุธนิวเคลียร์จนถึงขั้นสามารถทำลายล้างโลกได้ ภัยคุกคามแบบดั้งเดิมที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ บุรุษภาพแห่งดินแดน และอธิปไตยเหนือดินแดน เช่น ภัยคุกคามจากลัทธิล่าอานานิคม หรือการสูญเสียสิทธิสภาพนอกราษฎร์

๓.๖ ความสำคัญในฐานะที่เป็นเป้าหมายของสันติวิธี

วัตถุประสงค์ที่สำคัญอันดับแรกของการก่อตั้งไว้ว่า “เพื่อรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันและกำจัดการคุกคามต่อสันติภาพ และเพื่อระงับยับยั้งการกระทำการรุกราน หรือการทำลายสันติภาพโดยวิธีการอื่นๆ และจะดำเนินการโดยสันติวิธี โดยสอดคล้องกับหลักการแห่งความยุติธรรม และกฎหมายระหว่างประเทศในการแก้ไขหรือรับข้อ

^{๒๔} สาธุคุณชันเมียง มุน, ในฐานะพลเมืองผู้รักสันติภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชิชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๘), หน้า ๕.

^{๒๕} อภิญญา รัตนมงคลมาศ, ความขัดแย้งระหว่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๕.

พิพากหรือสถานการณ์ระหว่างประเทศอันจะนำไปสู่การทำลายสันติภาพ”^{๓๗} ก្នុបតរសហរដ្ឋชาติ មุ่งเน้นให้เกิดสันติภาพ และยุติข้อพิพาทอันจะนำไปสู่ความรุนแรงในโครงสร้างระดับบน และยังสามารถเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในประเทศที่มีการใช้ความรุนแรงอย่างชัดเจน เพื่อยุติความรุนแรงและสร้างสันติภาพขึ้น โดยยึดแนวทางสันติวิธี สันติวิธีจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดสันติภาพ

๓.๙ ความสำคัญในฐานะที่เป็นความมั่นคงของสังคมโลก

นอกจากสันติภาพจะมีความสำคัญต่อโลกเชิงมหภาคแล้ว “สันติภาพยังเป็นยอดของความสงบในทางธรรมและทางโลก เป็นจื่อนไขของการอยู่อย่างเสถียรภาพทางสังคม การเมือง การต่อสู้เพื่อการปลดปล่อยมวลมนุษยชาติออกจากแอกของการกดซี่ ชูดีดี การถูกลิดرونสิทธิเสรีภาพ และเพื่อคุณค่าอื่นๆ ในทางสังคม”^{๓๘} แม้แต่ก្នុបតរសហរដ្ឋชาติ “มาตรา ๑ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจะผลดุลสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ”^{๓๙} ช่วงเวลาที่โลกมีสันติภาพย่อมเป็นช่วงที่โลกอยู่ในสถานะของความมั่นคง ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคง แน่นหนา และตั้งอยู่ได้อย่างคงทนถาวรสันติภาพมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ สิ่งเหล่านี้จะทำให้มนุษย์กับธรรมชาติ และโลกสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคงต่อไป

เห็นได้ว่าสันติภาพมีความสำคัญต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและโลก เนื่องจากสันติภาพมีลักษณะเป็นความสงบ เมื่อใดที่มีความสงบย่อมไม่มีการเบียดเบียนหรือทำร้ายกัน ก่อให้เกิดการร่วมมือสร้างสรรค์ พัฒนา และแบ่งปันกันอย่างยุติธรรม ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แม้จะยังมีความขัดแย้งแต่ก็ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ไม่ทำให้มนุษย์เป็นภัยคุกคามต่อมนุษย์ด้วยกันเอง ไม่เป็นภัยคุกคามต่อธรรมชาติ และไม่เป็นภัยคุกคามต่อลดด้วย สันติภาพจึงเป็นเป้าหมายของชีวิตและเป็นสิ่งจำเป็นที่สังคมโลกขาดไม่ได้ เพราะถ้าขาดสันติภาพเมื่อใดก็จะเกิดความวุ่นวาย และเดือดร้อนทันที นอกจากนี้สันติภาพยังเป็นบ่อเกิดหรือความเชื่อทางอุดมการณ์ทางศาสนาด้วย เพราะทุกศาสนาล้วนมีแนวทางมุ่งไปสู่สันติ และสันติภาพยังป้องกันไม่ให้ใช้อำนาจในเชิงคุกคาม เมื่อมีความขัดแย้งรุนแรงสันติภาพก็จะเป็นอุดมคติหรือเป้าหมายของการแก้ปัญหาความขัดแย้งรุนแรง ดังนั้น สันติภาพเป็นสิ่งสำคัญที่มีความสำคัญกับมนุษย์ทุกชาติพันธุ์ และมีความสำคัญต่อความมั่นคงของโลกด้วย

๔. วิเคราะห์รากฐานของสันติภาพตามแนวทางศีล ๕

๔.๑ รากฐานของสันติภาพตามแนวทางของศีล ๕

รากฐานเป็นหลักสำคัญอันเป็นพื้นฐานรองรับ ส่วนที่เป็นพื้นรองรับสำหรับการพัฒนาต่อไป^{๔๐} จากการศึกษาหัวข้อที่ผ่านมาทำให้เห็นรากเหง้าของศีล ๕ ว่าเป็นส่วนสำคัญของสันติภาพ

^{๓๗} ชลธิรา สัตยาวัฒนา, กี่ศศวรรษขบวนการสันติภาพ : การรับรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน, หน้า ๒.

^{๓๘} กรันต์ ธนาเทพ, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองภาคสงคราม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.พ.), หน้า ๑๒๙.

^{๓๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๕๔๗.

เป็นทั้งสันติภาพโดยสภาพ เพราะมีลักษณะเป็นปกติพื้นฐานมาจากจิตที่เป็นสันติภาพภายในก่อน และโครงสร้างของศีลก็ยึดโยงผู้ปฏิบัติให้ประพฤติอยู่ในกรอบของการไม่ใช้ความรุนแรง ศีล ๕ จึงเป็นรากฐานของสันติภาพทุกระดับ โดยแบ่งระดับของศีล ๕ ออกเป็นระดับบุคคลและมหัพภาค ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ รากฐานของสันติภาพตามแนวทางของศีล ๕ ระดับจุลภาค

ศีล ๕ เชิงจุลภาคยึดโยงอยู่ในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งถือว่าเป็นส่วนย่อยระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในวงแคบ เป็นศีล ๕ ในระดับที่เหมาะสมแก่บุคคลและสังคมกลุ่มเล็กๆ โดยบุคคลจะเกี่ยวเนื่องกับการควบคุมพฤติกรรมส่วนตัวไม่ให้ก่อความเดือดร้อนกับตัวเองและผู้อื่น การไม่เบียดเบียนชีวิต ทรัพย์ ครอบครัว การไม่ส่อสารด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จ และการไม่ดื่มเครื่องมีน เมา มีลักษณะยึดโยงอยู่กับสันติภาพภายใน และเป็นสันติภาพเชิงลบที่มุ่งละเว้นพฤติกรรมอันจะกระทบตันเองและผู้อื่นในทางร้าย ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นในวงแคบ และมีระดับความรุนแรงน้อย กินเวลาสั้น เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติภาพในระดับปัจเจกชน แบ่งรากฐานของศีล ๕ ระดับจุลภาค ออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับสังคม ดังต่อไปนี้

๑. รากฐานของสันติภาพระดับบุคคล

การปฏิบัติตามหลักศีล ๕ มีองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอก ศีลทุกข้อมีความผูกพันอยู่กับพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ รากฐานของสันติภาพระดับบุคคลจึงเป็นพฤติกรรมทางใจ ซึ่งเป็นคุณธรรมผลักดันให้ปฏิบัติตามศีล ๕ แม้จะไม่รู้จักศีล ๕ ก็จะรู้สึกว่าการทำร้ายผู้อื่น การคดโกง การละเมิดบุคคลในรูปของความโคร่งหรือดูถูกเหยียดหยาม การบิดเบือนข้อเท็จจริง และการเสพสิ่งเสพติดเป็นสิ่งไม่สมควร และมักจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ซึ่งอาจขยายผลไปเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ ถูกยกระดับไปสู่การใช้ความรุนแรง มโนธรรมสำนึกดังกล่าวเป็นพื้นฐานของสันติภาพภายใน ผู้ปฏิบัติตามก็จะเป็นผู้มีสันติภาพ แต่การปฏิบัติก็เป็นวงจรที่เป็นเหตุและผลที่บุคคลรอบข้างสามารถสัมผัสได้ ศีลข้อที่ ๑ ผู้ที่ไม่เข้าหรือเบียดเบียนสภาพชีวิตของผู้อื่น จะมีลักษณะมีเมตตาจิต ไม่มีพฤติกรรมอาฆาตพยาบาทหรือก้าวร้าวรุนแรง รู้จักให้อภัย ขอบช่วยเหลือผู้ที่กำลังเผชิญอยู่กับความทุกข์ยาก บุคคลที่อยู่รอบข้างจะรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ การแสดงออกของบุคคลรอบข้างก็จะย้อนกลับมาให้ผลในลักษณะเดียวกัน ในขณะที่ศีลข้อที่ ๒ จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความโปร่งใสและเป็นสุจริตชน ศีลข้อที่ ๓ จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีครอบครัวที่อบอุ่น และเข้มแข็ง ศีลข้อที่ ๔ จะส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีความน่าเชื่อถือ เพราะเป็นคนมีสัจจะ และศีลข้อสุดท้ายจะส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีสติปัญญา ป้องกันความประมาทในชีวิต หากมองในแง่ของปัจเจกวิถี ก็จะเห็นว่าศีลข้อที่ ๑-๔ มีความเกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติและบุคคลอื่น ส่วนศีลข้อที่ ๕ เป็นการปฏิเสธที่จะนำปัจจัยอันเป็นพิษเข้ามาสู่ร่างกายตนเอง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตนเองโดยตรง ส่วนอาการและพฤติกรรมของผู้เสพจึงกระทบต่อบุคคลอื่น

๒. รากฐานของสันติภาพระดับสังคม

ส่วนสันติภาพในระดับสังคมจะมุ่งเน้นพุทธิกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม มีความยึดโยงอยู่กับศีลระดับโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต

ศีลข้อที่ ๑ เป็นสันติภาพในรูปของการไม่ใช้ความรุนแรงโดยตรงและโครงสร้างที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรงหรือวัฒนธรรมที่ไม่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ควบคุมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ก่อความรุนแรง ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการใช้อำนาจมาเป็นวัฒนธรรมแห่งเมตตา ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เห็นว่าการใช้ความรุนแรงหรือเหี้ยของความรุนแรงเป็นเรื่องของคนอื่น ไม่มีผลกระทบกับตนเอง จึงไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว มาเป็นสำนักความรับผิดชอบต่อชีวิตอื่น เหมือนกับชีวิตตนเอง หากมีการกระทำความรุนแรงต่อเหี้ยอยู่ในสังคมต้องห้าม

ศีลข้อที่ ๒ เป็นสันติภาพที่เกี่ยวกับทรัพย์ อาชีพและความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากการไม่มีพฤติกรรมลักโยโดยตรง เช่น “การถืออา การตัดถอน การทำลายสิทธิในคุณค่าของทรัพย์สินที่มีเจ้าของสิทธิครอบครองห่วงเห้น ด้วยการปล้น การขโมย การยักยอก การสับเปลี่ยน การซ่อนไว้ การเลี่ยงภาษี การปลอมแปลงสินค้า การโงดด้วยเครื่องดังเครื่องดัง การละเมิดศีลข้อนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการกระทำของตนเอง ด้วยการส่งให้คนอื่นทำ ด้วยการยกย่องพวกขโมย ด้วยการพอใจยินดีในของที่ได้มาด้วยการทุจริต”^{๒๙}

ศีลข้อที่ ๓ เป็นสันติภาพที่เกี่ยวกับความรักใคร่หรือเกี่ยวกับการระหว่างบุคคล เมื่อแสดงความรักใคร่ต่อบุคคลที่ตนเองเป็นผู้ครอบครองไม่ถือว่าผิดศีล ตราบใดที่ยังไม่ใช้ความรุนแรง หรือยังไม่ได้ทำลายเกียรติยศและพันธสัญญาต่อกัน คนที่ว่าไปมักเข้าใจว่าการละเมิดศีลข้อนี้คือการมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ตนเองไม่ได้ครอบครองเท่านั้น ผู้เขียนกล่าวว่า “มีแต่เชิงสโนสมรสเท่านั้นที่จะหลีกเลี่ยงการทำการทำความเป็นมุขย์เสื่อมถอยได้ เพราะเป็นเวลาที่คนสองคนมีความตัวตนให้แก่กันและกัน ไม่เฉพาะสมรรถภาพทางเพศเท่านั้น เชิงส์จะเป็นได้มากกว่าการแปลงคนเป็นสิ่งของ มีเพียงห่วงเวลาที่คุณอนับงบัตตัวตน ร่างกาย และจิตวิญญาณ ร่วมทุกชั้นในทุกแห่งมนุษย์”^{๓๐} ศีลข้อนี้เป็นฐานของสันติภาพ เพราะส่งเสริมสัมพันธภาพภายในครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยย่อยหน่วยแรก และเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของสังคม เพื่อป้องกันความรุนแรงที่มีสาเหตุมาจากการคุณ

ศีลข้อที่ ๔ มีโครงสร้างเกี่ยวกับการสื่อสารอย่างสันติ โดยยึดโยงอยู่กับความจริงและการไม่ยั่วยให้ใช้ความรุนแรง ไม่สื่อสารด้วยข้อมูลเท็จ ไม่สื่อสารด้วยข้อมูลและการสื่อเสียง ไม่สื่อสารด้วยคำหยาดหยาดและไม่สื่อสารด้วยข้อมูลหรืออาการเพ้อเจ้อ ศีลข้อนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายความ การทำความเข้าใจกัน การเจรจา การไก่ล่เกลี่ย การทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างความสามัคคีป้องดองในสังคมทุกระดับ ซึ่งถือเป็นความโปร่งใส ทางด้านข้อมูล

ศีลข้อที่ ๕ มีความเกี่ยวข้องกับสติปัญญาและการควบคุมตัวเองไม่ให้เกิดความประมาท การไม่นำวัตถุมีมา สิ่งเดพติดและสารพิษทุกชนิดเข้าสู่ร่างกาย ไม่เอาปัจจัยการนำเข้าที่มี

^{๒๙} พระราชนรรมนิเทศ (ระบบ ธิทัญญ์), นิเทศธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ลิเบอร์ตี้เพรส, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

^{๓๐} Immanuel Kant, *Lectures on Ethics*, (Cambridge : Hackett Publishing, 1981), p.

ผลกระทบต่อสติและปัญญา การไม่บริโภคสิ่งที่เป็นพิษต่อร่างกาย โดยศีลข้อนี้น่าจะไม่เสพองแล้ว ยังส่งเสริมการควบคุมธุรกิจที่ก่อให้เกิดความมึนเมาหรือเอมเมา ป้องกันอุบัติเหตุอันเกิดจากความมึนเมาและความประมาท ทำให้รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ก่ออาชญากรรมตามอำนาจของกรมกิเลส (ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในทาง บิดเบือนข้อมูล) โดยศีลข้อนี้มีความยึดโยงกับสังคมระดับจุลภาคอยู่ ๔ สถานะ คือ ๑) สถานะของการส่งเสริมร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง "ไม่เป็นโรคภัยอันมีสาเหตุมาจากการสื่อมีนมา ๒) สถานะที่ส่งเสริมการมีบุคลิกภาพนาเชื่อถือ ๓) สถานะของการมีสติซึ่งเป็นตัวควบคุมกายและวิจารณ์ไม่ให้ก่อกรรมกิเลส ๔) สถานะของปัญญาที่ไม่ถูกกดทับ ส่งเสริมสติปัญญา มีเหตุมีผล ไม่ถูกหักลูงหรือเอมเมาด้วยความเชื่อ อุดมการณ์และค่านิยมที่ผิดพลาด เช่น อุดมการณ์อำนาจนิยม บริโภคนิยม และการนิยมความรุนแรง เป็นต้น

๔.๑.๒ รากฐานของสันติภาพตามแนวทางของศีล ๕ ระดับมหัพภาค

รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาค เป็นภาพใหญ่ของสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่ยึดโยงอยู่กับสิ่งมีชีวิตทุกชนิดและสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อมองในเชิงขอบเขต ก็ถือเอระดับชาติและระดับโลก ซึ่งเป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั่วโลก ในทวีปนี้มุ่งชี้ให้เห็นประเด็นของสันติภาพที่มีรากฐานมาจากศีล ๕ ในระดับมหัพภาค ที่มีความยึดโยงกับสังคมระดับชาติ ระหว่างชาติและระดับโลก มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต ทรัพยากรทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

๑. รากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาคในรูปของศีลข้อที่ ๑

การปฏิบัติตามศีลข้อที่ ๑ จะทำให้เกิดสันติภาพโดยตรง เมื่อปฏิบัติตามศีลข้อนี้จะทำให้เกิดสันติภาพทางตรงได้ทันที เพราะจะงดเงินจากการฆ่า ทำร้ายหรือเบียดเบียนกันทางกายภาพ แต่ศีลข้อนี้มีเจตนาการณ์เชิงมหัพภาค มีความเป็นสากลและซับซ้อนมากกว่าระดับจุลภาค เพราะนอกจากการไม่ฆ่าแล้วยังรวมไปถึงการปฏิบัติที่ไม่ส่งเสริมให้มีการเบียดเบียนชีวิตกันในทุกกรณี ดังต่อไปนี้

รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่กดขี่ ได้แก่ การไม่กดขี่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การให้ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมกันด้านสิทธิเสรีภาพ สิ่งที่เห็นเป็นปรากฏการณ์ของ การกดขี่ทุกยุคสมัย คือ การกดขี่แรงงาน การใช้แรงงานทาส การกดค่าแรง การทำร้ายผู้ใช้แรงงาน รากฐานของสันติภาพในรูปของการบริโภค ได้แก่ การบริโภคและการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เพราะทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่จำนวนประชากรโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา การบริโภคร่วมอยู่ในการกินและการใช้ (สินค้า) การบริโภคนิยมและวัฒนธรรมการบริโภคที่รุนแรง ก่อให้เกิดการทำลายร้างสูง ทั้งด้านมลภาวะและอัตราการเสียสมดุลของห่วงโซ่ออาหาร เช่น แต่ละปีมีผลผลิตสั่งหารร้าว ๗๐ ล้านตัว หันครึบเพื่อนำไปทำหมูฉลาม ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการบริโภคที่ให้ร้ายของ

มนุษย์ จนลืมตระหนักรถึงคุณค่าของสิ่งมีชีวิต “หากเราตระหนักรู้ถึงวิถีชีวิตของเราวิถีการบริโภค วิธีการมองสิ่งมีชีวิตต่างๆ เราจะรู้วิธีการสร้างสันติภาพ”^{๓๑}

arkanathanong santiaphapinruupong singwad loom “ได้แก่ การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต นอกจากจะมีนัยที่มุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหา โดยปราศจากความรุนแรงแล้ว ยังมีนัยที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินอยู่โดยไม่เบียดเบี้ยนสิ่งแวดล้อมและสัตว์ต่างๆ ด้วย”^{๓๒}

๒. arkanathanong santiaphapinruupong kiel khao II

ศีลข้อนี้มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในการครอบครองทรัพย์ ซึ่งรวมไปถึงการแสวงหาทรัพย์อาชีพและเศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงด้วย ในระดับมหภาคจะมีความเกี่ยวข้องกับสันติภาพดังต่อไปนี้

arkanathanong santiaphapinruupong kiel khao II ได้แก่ การครอบครองระดับชาติจะมีขอบเขตของความเป็นรัฐชาติ ซึ่งอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนการครอบครอง โดยชาติอื่นไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงในพื้นที่ได้ นอกจากจะได้รับความยินยอมจากรัฐผู้ครอบครอง ปัญหาการแย่งชิงพื้นที่อื่นของเป็นชนวนที่กระตุนให้เกิดสังคมอยู่เสมอ โดยเฉพาะชาติที่มีพื้นที่ติดกัน ก็มักจะมีปัญหาเรื่องเขตแดนอยู่เสมอ arkanathanong santiaphapinruupong การลงทุนในบรรทัดระหว่างชาติ ธุรกิจในระดับมหภาคส่วนใหญ่จะมีความยึดโยงอยู่กับรัฐ การลงทุนในบรรทัดระหว่างชาติ ธุรกิจใหญ่ๆ จะมีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศ เพาะชาตินั้นๆ จะอาศัยการเติบโตของ GDP จากธุรกิจเหล่านี้มาเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้วย แม้ว่าบางครั้งธุรกิจนั้นจะมีความเสี่ยงสูงมากน้อยแค่ไหนก็ตาม บางธุรกิจมีกิจการใหญ่โต ทำให้เกิดการจ้างงานมาก เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ สถานะทางการเงินมีปัญหาแบบจะปิดกิจการ แต่รัฐก็ให้ทุนสนับสนุนจำนวนมากมหาศาลเพื่อพยุงสถานะทางการเงินให้อยู่รอด ในขณะที่การอุดหนุนภาคการเกษตรน้อยลง ทำให้เกิดภาวะผันผวน เพราะบางธุรกิจได้รับการโอบอุ้มจากรัฐ แต่ภาคอื่นถูกกดดันค่าลง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางอาชีพ arkanathanong santiaphapinruupong เศรษฐกิจมีความยึดโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ของโลก ชาติที่มีเศรษฐกิจดีก็จะทำให้พลเมืองมีชีวิตความเป็นอยู่ดีด้วย แต่หากมีการกดดันบีบคั้นทางเศรษฐกิจขึ้นก็จะทำให้ระบบต่อสันติภาพ เพราะจะทำให้คนตกงาน เป็นหนี้ไร้ที่อยู่อาศัย การโยกย้ายถิ่นฐาน การแย่งชิงอาชีพ การอดอยากและความทิวท้าย เป็นต้น

๓. arkanathanong santiaphapinruupong kiel khao III

ศีลข้อนี้ในระดับจุลภาคจะยึดโยงอยู่กับการสำรวจในภูมิภาคที่เจาะจงในเรื่องของการล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งในลักษณะการบังคับหรือสมยอม แต่เจตนา润ณ์ของศีลข้อนี้จะมีลักษณะเป็นการสร้างและส่งเสริมสัมพันธภาพของมนุษย์ทุกระดับ การสร้างสัมพันธภาพจึงอาศัยความไว้วางใจ

^{๓๑} ติช นพ. อันท์, สันติภาพทุกย่างก้าว, แปลโดย ประชา หุตานุวัตรและสุภาพร พงศ์พฤกษ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๓.

^{๓๒} พระมหาหาราชา อนุมหาโส (นิธิบุญญากร), “รูปแบบแผนปฏิบัติการสันติวิธีเชิงพุทธ : ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งของชาวกาแฟและชาวโกลลิยะ”.

การให้เกียรติ การยกย่อง การยอมรับในอัตลักษณ์ของกันและกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามบุคคลหรือสิ่งที่ภาคภูมิใจ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น

๔. ரากฐานของสันติภาพระดับมหภาคในรูปของศีลข้อที่ ๔

ศีลข้อที่ ๔ มีความโดดเด่นทางด้านการสื่อสารเพื่อสันติ เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจ แก้ปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในรูปของการเจรจา การไกล่เกลี่ย การทำข้อตกลง เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของสันติภาพ ดังต่อไปนี้

(๑) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่ก้าวถ่ายแทรกแซงทางข้อมูล ได้แก่ ปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญในการสื่อสาร มีการผลิตเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็ว ฉับไว และแม่นยำมากขึ้น ประเทศที่มีแหล่งข่าวที่ดีอยู่ได้เปรียบในการกำหนดดยุทธศาสตร์ประเทศ จึงทำให้มีการแข่งขันด้านข้อมูลข่าวสารกันสูงขึ้น

(๒) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่กระตุนความรุนแรง ได้แก่ การไม่นำเสนอข้อมูลสาธารณะที่มีแนวโน้มกระตุนความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการปลุกกระแสชาตินิยม ให้เกิดความรู้สึกโกรธเกลียดเคี้ยดแคนเชื้อชาติอื่น การปลูกฝังทัศนคติเกลียดชังทางเชื้อชาติ ไม่เป็นบังคับ หรือข่มขู่คุกคามให้เปิดเผยข้อมูลลับของชาติ ไม่วิพากษ์วิจารณ์ในทางร้าย ไม่รุกรานทางข้อมูล ไม่นำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือกระตุนเพื่อให้ได้รับความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรง

(๓) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่ปล่อยข่าวลวง ได้แก่ การไม่ปล่อยข่าวเพื่อให้ตื่นตระหนก ไม่เต่าหัวโดยไม่มีมูล ไร้หลักฐาน ทำให้โอกาสการแข่งขันไม่เป็นธรรม

(๔) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่โฆษณาชวนเชื่อเกินความเป็นจริง ได้แก่ ปัจจุบันแต่ละประเทศมักนำการโฆษณาประชาสัมพันธ์มาใช้เพื่อเผยแพร่ผลงาน และเพื่อจูงใจให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนภายในประเทศ และส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำไปประชาสัมพันธ์มักจะมีลักษณะโฆษณาเกินจริง

(๕) รากฐานของสันติภาพในรูปของการทำพันธสัญญา ได้แก่ การที่มีนุชย์จะสามารถอยู่ร่วมกันได้นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งว่าจะต้องทำกฎเกณฑ์ทางสังคมร่วมกัน เพื่อเป็นกรอบการดำเนินชีวิตไม่ให้ก่อปัญหาแก่สังคม ทั้งในรูปของวัฒนธรรม ประเพณี จริยธรรมและกฎหมาย ในส่วนของระดับมหภาคก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าพลเมืองโลกจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีก็ตาม ก็ยังมีการปฏิบัติตามหลักสากลร่วมกันในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญา อนุสัญญาและปฏิญญา ซึ่งอาจมีความผูกพันในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี เป็นเครื่องมือที่มีนุชย์ร่วมกันทำขึ้นเป็นพันธสัญญา

(๖) รากฐานของสันติภาพในรูปของการป้องกันสมความข่าวสาร ได้แก่ สมความข่าวสาร หมายถึง การนำข้อมูลข่าวสารมาเป็นเครื่องมือก่อความรุนแรง การรุกคืบเข้ายึดครองพื้นที่สีอ ซึ่งเป็นสมความคลื่นลูกใหม่ที่น่าหวาดกลัว การยึดกุมข้อมูลข่าวสารได้มากกว่าอยู่มีโอกาสกำชัยชนะได้มากกว่า ทั้งสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ข่าวสารถูกนำมาเป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่มีพลานุภาพมาก ในการทำสมความทุกรั้งจะมีการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้กำหนดดยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี

๗) ரากฐานของสันติภาพในรูปของความสมมาตร ได้แก่ ความขัดแย้งและความรุนแรง หรือความวุ่นวายในโลก ล้วนเป็นตัวชี้วัดสภาพว่าไร้สมมาตรของสังคมโลก

๘) รากฐานของสันติภาพในรูปของการไม่ละเมิดสิทธิในการรับรู้ ได้แก่ สังคมสมัยใหม่มีความเป็นสังคมแห่งการรับรู้ ทุกคนมีเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนและการปรับตัว ในขณะที่ข่าวสารบางอย่างกลับเป็นประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ศีลข้อนี้ส่งเสริมให้มีความเคารพสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอันมีผลต่อการดำเนินชีวิต

๙) สันติภาพในรูปของการไม่สร้างความรุนแรง ได้แก่ ส่วนสำคัญของการใช้ความรุนแรงเกิดมาจากการได้รับความชอบธรรมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการยกย่องวีรบุรุษทางสังคมรวมถึงความสามารถ จนลึมตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคมในรูปของการปลูกฝังค่านิยมความรุนแรง เมื่อถูกปลูกฝังนานเข้าก็กลายมาเป็นอุดมการณ์ของพวกหัวรุนแรง ซึ่งกลุ่มนี้จะมีความชื่นชมและสร้างรูปแบบความรุนแรง ซึ่งจะแสดงออกมากในรูปของการยกย่องการกิจกรรมการก่อการร้าย การพลีชีพเพื่อให้บรรลุภารกิจ

๑๐) สันติภาพในรูปของการยุติภัยคุกคาม ได้แก่ ภัยคุกคามต่อโลกมีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากธรรมชาติและภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ส่วนภัยจากมนุษย์นั้นสามารถยุติได้ด้วยการทำความเข้าใจกันเพื่อลดความหวาดระแวงกัน เมื่อได้ปฏิบัติตามศีลข้อที่ ๔ โดยไม่รู้ตัว แต่การรักษาสัจจะที่มีต่อกันเป็นเจตนารมณ์สำคัญของศีลข้อนี้ การถือสัจจะจะเป็นรากฐานสำคัญของสันติภาพ

๑๑) รากฐานของสันติภาพในรูปของการสื่อสารเพื่อสันติ ได้แก่ การจะทำให้มีความเข้าใจกันได้นั้นสิ่งสำคัญขึ้นอยู่ที่การสื่อสารให้เข้าใจกัน เป็นการเปิดพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์กัน เมื่อมีการทำสังคมทั้งในรูปของสังคมแบบเป็นระบบหรือไม่เป็นระบบก็ตาม ทุกฝ่ายมักจะหาช่องทางสื่อสารกันเพื่อเป็นทางออกอยู่เสมอ ทั้งการสื่อสารทางตรงหรือทางลับ

๕. รากฐานของสันติภาพพระดับมหาภากในรูปของศีลข้อที่ ๕

ศีลข้อนี้มีความยึดโยงอยู่กับการป้องกัน การแก้ปัญหาอย่างมุขและปัญหาอาชญากรรม นอกจากนี้ยังมีมิติของการส่งเสริมสติปัญญา การคิดค้น การพัฒนา การสร้างสรรค์ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น และวัฒนธรรม ป้องกันการมอมแมดด้วยลักษณะการณ์แบบมิจฉาทีภูมิ ซึ่งมีความยึดโยงอยู่กับความสงบสุขของสังคมโลก โดยศีลข้อนี้ในระดับมหาภากจะเป็นรากฐานของสันติภาพต่อไปนี้

รากฐานของสันติภาพในรูปของการป้องกันอย่างมุข ได้แก่ อย่างมุขมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งกับความสงบสุขของสังคม ช่วงเวลาใดที่สามารถควบคุมปริมาณของอย่างมุขได้สังคมก็จะมีความสงบสุข เพราะอย่างมุขเป็นวงจรของความเสื่อมทรามทางสังคม สังคมที่มีอย่างมุขแพร่หลายมักจะเป็นสังคมที่มีปัญหา ทั้งปัญหาในรูปของเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษา อย่างมุขเป็นเส้นทางของความเสื่อมที่กระทบต่อสังคมทุกด้าน บ่อนทำลายทรัพยากรมณฑ์ และบ่อนทำลายศักยภาพในตัวมนุษย์ เป็นต้น

๕. สรุป

ความรุนแรงเป็นภาพสะท้อนสัญชาตญาณความโหดร้ายของมนุษย์ ก่อนที่จะมีการใช้ความรุนแรง มนุษย์ได้จำลองภาพของความโหดร้ายเอาไว้ในจิตใจ แล้วจึงแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นความรุนแรงที่เป็นผลพวงพัฒนาการของมนุษย์ก็เป็นไปพร้อมกับการยกระดับความรุนแรง มีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือก่อความรุนแรงให้มีสมรรถนะการทำลายล้างสูงขึ้น รุนแรงขึ้น กินพื้นที่กว้างขึ้นและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น จนบางครั้งเงื่อนไขของการทำสงครามที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ความขัดแย้ง แต่เป็นความต้องการที่จะทดลองยุทธภัณฑ์ใหม่ว่าใช้ได้จริงหรือไม่ และจะเป็นเวทีอวดยุทธภัณฑ์ต่อชาวโลก ซึ่งจะทำให้ได้ผลประโยชน์ ๓ สถานะ คือ เพื่อแสดงแสนຍານุภาพของความเป็นมหาอำนาจให้เป็นที่ยำเกรงของชาติอื่น, เพื่อดำรงและเพิ่มสถานะของอำนาจการต่อรอง, และเพื่อย้ายตลาดการค้าอาวุธหรือยกระดับทางเศรษฐกิจ ส่วนมูลค่าของยุทธภัณฑ์กำหนดตามอำนาจภาพของการทำลายล้าง โดยการนำเอาชีวิตมนุษย์มาเป็นเครื่องต่อรองสินค้าแต่จะมีความโล่งใจที่มีชีวิตอุดกลับมาได้ ในขณะที่เครื่องมือที่นำมาใช้ก่อความรุนแรงที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดในปัจจุบัน และอนาคตกลับเป็นเศรษฐกิจ โดยที่มนุษย์มีศักยภาพที่จะใช้ทุกอย่างก่อความรุนแรงได้เสมอ ชีวิตจึงเต็มไปด้วยความสุ่มเสี่ยงต่อภัยคุกคามที่รุนแรงทั้งในฐานะผู้ก่อและเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากกำรใช้ความรุนแรง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

โคชิโร โอคากุระ. ขบวนการปลดปล่อยประชาชน เอเชีย ออฟริกา ลาตินอเมริกา. แปลโดย วิภาษและรักษา, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๑๓.

ชลอจิรา สัตยาવัฒนา. กีฬาตรวจสอบการสันติภาพ : การรับรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการทัศน์ของฝ่ายประชาชน. กรุงเทพมหานคร : หจก.บี.เจ.เพลท โปรดิวเซอร์, ๒๕๔๕.

ติช นัก อินท. สันติภาพทุกย่างก้าว. แปลโดย ประชาทุตานุวัตรและสุภาร พงศ์พุกษ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : ศิริ, ๒๕๕๓.

ปีเตอร์ ดรัคเกอร์. โลกใหม่ไร้промแคน. แปลโดย สุรเชฐ บัวชาติ, กรุงเทพมหานคร : หจก.ภานุพิมพ์, ๒๕๓๗.

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรคณ์ วิทยาลัยสังฆนครสรวราค ๑๕๓

พระธรรมปีฎู (ป.อ. ปยุตโต). การศึกษาเพื่อสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๐.

พระราชนรรนนิเทศ (ระบบ จิตญาณ). นิเทศธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : ลีเบอร์ตี้เพรส, ๒๕๓๙.

พุทธาสภิกขุ. สันติภาพของโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๒, สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๑.

ไฟโรมน์ อยูุ่่มมหาเทียร. ว่าที่ธรรมว่าด้วยสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร : บ้านลานธรรม, ๒๕๔๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วานิ สายประดิษฐ์และสันติสุข โสกณสิริ. สันติภาพ : ขัยชนะร่วมกันของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๘.

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยาภุ. มนุษย์กับสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

สันสิทธิ์ ชาลิตธารง. รัฐศาสตร์ภาพกว้าง. กรุงเทพมหานคร : ศิวิไลจ์การพิมพ์, ๒๕๔๖.

สารคุณชั้นเมือง มุน. ในฐานะพลเมืองผู้รักสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.

อภิญญา รัตนมงคลมาศ. ความขัดแย้งระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์:

คัทลียา รัตนวงศ์, “แนวคิดเรื่องสันติภาพของชัยยิด กุญจน”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

พระมหาธรรมรถ พ.ศ. ๒๕๖๓ (ศรีสุเมธิตานนท์), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องสิทธิของジョン哼น ลือค กับพุทธปรัชญากร่าวท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Henry Steel Commager, *An Economic Bill of Rights*, (New York: Appleton Century Crofts, 1968).

Immanuel Kant, *Lectures on Ethics*, (Cambridge: Hackett Publishing, 1981).

၁၄၄ ပါဒီ ၄ ခုပြား၏ ၃ ကံနယာယ်-သိမ်သန ၂၅၅၈

การแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา

The solution greed in society in Buddhism

พระครูสุทธิพงศ์มนี*

บทคัดย่อ

ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโลภของคนในปัจจุบันกับในอดีตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาถือว่าทั้งมีพฤติกรรมเหมือนกันคือการละเมิดศีล ๕ ซึ่งส่งผลกระทบให้บุคคลผู้กระทำและสังคมต้องเดือดร้อนเมื่อมองในแง่ของจรปฏิจสมุปบาทคือกิเลสกรรมวิบากจะพบว่ากิเลสคือ ความโลภเป็นเหตุให้อยากได้ในทางที่ผิดศีลธรรมกรรมเป็นส่วนของการกระทำทุจริตและวิบากเป็นส่วนที่ต้องรับผลของการกระทำ เช่น ถูกจับดำเนินคดีตามกฎหมาย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่าองค์ธรรมที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้เป็นวิธีการแก้ปัญหาความโลภในสังคมคือท่านการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ แก่ผู้อื่นเพื่อตัดความโลภความตระหนักรู้จากใจศีล เป็นข้อห้ามทางกายวาจาเพื่อการไม่ละเมิดในทรัพย์สินและบุคคลที่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น การบรรเทาความโลภและส่งเสริมการลดลงความโลภเพื่อสันติสุขแก่สังคม

คำสำคัญ : การแก้ปัญหา, ความโลภ, หลักพุทธศาสนา

ABSTRACT

The social problems caused by the greed of the present with the past appears in scripture Theravada Buddhism is the same behavior is a violation of five precepts of which affect the individual offender and society have suffered. When viewed in terms of the cycle of Dependent Origination are the defilements, action, effect, will find that the defilement is the greed as the cause of bad action and bad action is bad behavior or corruption and effect is an acceptance of action such as to be caught by the law. The principle of Dhamma in Theravada Buddhism finds that principles of Dhamma can be applied to solve the greed problem in the society are charity is to give the materials to reduce the greed from the mind. The precept is the forbidding of body and speech for no violation the other assets and persons and relieve the greed and promote to reduce the greed for the peace of society.

Keyword: The problem solution, greed, Principle of Dhamma

* ครุสอนปริยัติธรรมและเจ้าอาวาสวัดศรีฟุ่มโพธิ์ ตำบลบ่อวิน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๑. บทนำ

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาถือว่า “ความโลภจัดเป็นอกุศลมูล”^๑ เป็นสภาวะธรรมฝ่ายซึ่งเป็นกิเลสที่จะต้องกำจัดให้ออกไปจากจิตใจของตน เพราะทำให้จิตใจเศร้าหมองและจะต้องหาวิธีบรรเทาให้ลดน้อยลงจนหมดไปจากจิตใจในที่สุด “พระความโลภเป็นสาเหตุทำจิตใจให้เศร้าหมองความโลภที่เกิดทางใจนั้นเป็นอาการของจิตที่อยากได้อยากมีอย่างเป็นในสิ่งที่ตนยังไม่ได้ยังไม่มียังไม่เป็นจนทำให้ต้องดื่นรนไข่คัวแล้วห้ามาระโนนาเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาครอบครองอันเป็นอาการของกิเลสที่เป็นความซึ้งทางใจ”^๒ ได้แก่การพยายามแสวงหาช่องทางคิดกลอุบายนลอกลงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตน เพราะความโลภที่รุมเร้าจิตใจจึงเป็นเหตุให้ทำความซึ้งทางใจได้แก่การพูดเลียบเคียงเพ่งเลึงทรัพย์สินของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นของตน เพราะถูกความโลภครอบงำจึงเป็นเหตุให้บุคคลทำความซึ้งทางกายซึ่งผิดหลักศีลธรรมคือยอมทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไปย่อมถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ย่อมประพฤติผิดในชาหยหลงที่ไม่ใช่คู่รองของตนย่อมกล่าวคำเท็จชักชวนผู้อื่นในทางที่เสื่อมเสีย^๓

๒. ความหมายของความโลภ

การนิยามความหมายของความโลภได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะต่างๆ ไว้ดังนี้

คำว่า “โลภ” มาจากลูก (คิทธิย) ในความอยากได้ ณ ปัจจัยมีรูปวิเคราะห์ว่าลุพกโนโลโก, หมายถึงความอยากได้ซึ่งว่าความโลภ, หรือตัณหา,

พระธรรมกิตติวงศ์ได้ให้ความหมายของคำว่าโลภคืออาการเป็นเหตุให้อยากได้หรืออาการที่อยากได้เสียเงิน (ลุพกติเตนาติสยลุพกติโลโก)^๔

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยราชสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าโลภคือ “ความอยากได้ไม่รู้จักพอ”^๕

^๑ อง. ติก. (บาลี) ๒๐/๗๐/๑๙, อง.ติก.(ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๕.

^๒ พระเทพดิลก (ระบบ จิตญาณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโลภวิหาร,(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖.

^๓ อง.ติก. (บาลี) ๒๐/๑๖/๑๙๔, อง.ติก.(ไทย) ๒๐/๑๖/๒๕๗.

^๔ พันตรีประยุทธ์หลงสมบุญ, พจนานุกรมมมคร - ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อาثارการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๒๑.

^๕ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเดช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนาศัพท์วิเคราะห์,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๕๗๔.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พิ้นท์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๑。

พระคันธาราภิวัชร์ได้ให้ความหมายว่า “ความโลภเป็นสาเหตุของความประพฤติในปัจจุบันที่เป็นอกุศลทางกายวิจารณ์”^๙

พระภารกุรูวิฑูณโนกล่าวไว้ในหนังสือปฏิจสมุปบาทสำหรับคนรุ่นใหม่ว่า “สภาวะของจิตในขณะที่ปรุงแต่งเป็นบาปเป็นโลภมูลจิตคือจิตโลภในเวลาที่มีการมรณ์ที่น่าประราณเป็นอารมณ์เครื่องยืดเหนี่ยว”^{๑๐}

จากทัศนะของนักวิชาการที่ได้ให้คำนิยามความหมายของความโลภตั้งกล่าวพอสรุปความได้ว่าความโลภเป็นอาการของจิตที่อยากได้ไม่รู้จักพอเป็นความเคร้าหมองของจิตซึ่งทำให้บุคคลแสวงหาสิ่งที่ต้องการในทางทุจริตเป็นรากเหง้าของอกุศลมูลเป็นกิเลสที่โน้มน้าวเข้าหาอารมณ์คือความคุณ ๕ เป็นสภาวะของจิตในขณะที่ปรุงแต่งเป็นบาปเป็นสาเหตุของความประพฤติที่เป็นอกุศลทางกายวิจารณ์โดยการละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งเกิดจากโลภมูลจิต

๓. สาเหตุของความโลภ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล เพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแสดงความเป็นเหตุและผลของสิ่งทั้งปวงตามแนวคิดที่ว่าสิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้นดำรงอยู่และดับไปล้วนอย่างอาศัยกันและกันในลักษณะสัมพันธ์ต่อกันเป็นกระแสหรือกระบวนการหมานิสัยได้สิ่งหนึ่งเป็นต้นเหตุหรือเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งทั้งปวงไม่ในพระอภิธรรมปีกุพะพุทธองค์ตรัสว่า “กิเลสประเทศาความโลภแม้จะเชื่อว่าเป็นเหตุแห่งความทุกข์”^{๑๑} ก็ตามแต่บางขณะจิตความโลภยังอิงอาศัยกิเลสชนิดอื่นเกิดขึ้น เพราะเป็นสภาวะธรรมที่เป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุกล่าวคือ “โลภะ เป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุ เพราะโมหะโมหะเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุ เพราะโลภะโถะเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุ เพราะโมหะโมหะเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุ เพราะโถะ”^{๑๒}

พระพุทธโภสาจารย์ อธิบายสาเหตุของความโลภที่เกิดขึ้นตามวิถีแห่งโลภมูลจิต ดังว่า เมื่อได้บุคคลทำความเห็นผิด (มิจฉาทิกวัจ) ว่าโภษในการทั้งหลายไม่มีเป็นต้นให้ออกหน้าเป็นผู้ร่าเริง ยินดีบริโภคกามทั้งหลายเชื่อถือทิกขิมมงคล (สิ่งที่ตนได้เห็นเป็นมงคล) โดยว่าเป็นสาระด้วยจิตที่กล้า เองมิได้ถูกใครซักจุ่งเมื่อนั้นอกุศลจิตดวงที่หนึ่ง (คือ โสมนัสสหคตทิกขิคตสัมปยุตสังหารร่วมกับโสมนัสประกอบด้วยความเห็นผิดไม่มีใครซักจุ่ง) ย่อมเกิดขึ้นในการได้บุคคลมีจิตเฉื่อยชาคนอื่นซักจุ่ง (จึงทำอย่างนั้น) ในการนั้นอกุศลจิตดวงที่ ๒ (คือที่เป็นโสมนัสสหคตทิกขิคตสัมปยุตสังหารร่วมกับโสมนัสประกอบด้วยความเห็นผิดมีใครๆ ซักจุ่ง) ย่อมเกิดขึ้น

ในการได้บุคคลมีได้กระทำการเห็นผิดให้ออกหน้าเพียงแต่ร่าเริงยินดีอย่างเดียวอย่อมเสพ เมตตาบ้างเพ่งเลิงอย่างให้สมบัติของผู้อื่นบ้างย่อมลักษทรัพย์ของผู้อื่นบ้างมีจิตกล้าแข็งเองไม่มีใครซัก

^๙ พระคันธาราภิวัชร์, โพธิปักขิยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๔.

^{๑๐} พระภารกุรูวิฑูณโน (ภาวีไล), ปฏิจสมุปบาทสำหรับคนรุ่นใหม่, (เชียงใหม่ : บริษัท นันทพัณร์ พริ้นติ้งจำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

^{๑๑} อภิ.ส. (บาลี) ๓๔/๑๐๘๓/๑๔๘, อภิ.ส. (ไทย) ๓๔/๑๐๘๓/๒๗๖.

^{๑๒} อภิ.ส. (บาลี) ๓๔/๑๐๘๕/๑๔๘, อภิ.ส. (ไทย) ๓๔/๑๐๘๕/๒๗๖-๒๗๗.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการนั่งอภิสูตรจิตดวงที่ ๓ (คือที่เป็นโสมนัสสหคตทิภูมิคติวิป্যุต สังขารไม่ประกอบด้วยความเห็นผิดไม่มีเคราะห์กุจ) ย่อมาเกิดขึ้นในการไดบุคคลมีจิตเมื่อยามมีคนอื่นชักจูง (จึงทำอย่างนั้น) ในการนั่งอภิสูตรจิตดวงที่ ๔ (คือที่เป็นโสมนัสสหคตทิภูมิคติสัมปัญญา สังขารร่วมกับโสมนัสประกอบด้วยความเห็นผิดมีเคราะห์กุจ) ย่อมาเกิดขึ้น

ในการไดบุคคลปราศจากวิกฤตทั้งไฟพระอาทิตย์ความไม่พร้อมแห่งการทั้งหลายบ้าง เพราะความไม่มีเหตุแห่งโสมนัสสื่อฯ บ้าง จิตที่ประกอบด้วยอุเบกษาดวงที่เหลือจึงเกิด^{๑๑}

สาเหตุของความโลภในด้านปัจจัยภายในย่อมาจากสภาพจิตใจที่เศร้าหมองชั่น มัวนั่นคือ โนมายความลุ่มหลงมัวเม่าซึ่งเป็นอภิสูตรมูลข้อที่๓ “โนมายเป็นสาเหตุให้เกิดความโลภที่เนื่องมาจาก การตรึกนึกคิดของตนเองด้วยความอยากได้ เพราะไม่มียินโสมนสิการ”^{๑๒} ความโลภมีอยู่ประจำใจ ของปุถุชนทุกคนไม่มากก็น้อยโดยไม่เคยเลือกหน้าเลยว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กเหตุการณ์เข่นว่ามานี้ ให้เราทดลองสังเกตดูในชีวิตประจำวันก็ได้ เพราะเหตุว่าความโลภมีหลายระดับคือลงทะเบียนดกลาง หมายบังทั่วไปแล้วคนส่วนมากจะรู้ว่าเป็นความโลภก็ต่อเมื่อประกฎอาการที่รุนแรง เพราะว่า โลภะที่แรงกล้าเป็นราคะหรือตัณหาขณะที่รูปเสียงกลืนรสและเผลอภูพประกฎขณะนั้นโลภะย่อม เกิดจิตเกิดดับเร็วมากสำหรับปุถุชนไม่อาจรู้ความโลภเกิดในขณะที่สภาวะธรรมประกฎในทวารได ทวารหนึ่งในชีวิตประจำวัน

สาเหตุของความโลภในด้านของปัจจัยภายนอกคือการคุณที่เป็นรูปมากจะตั้นในเวลาที่มี เหตุปัจจัยพร้อมก็ทำให้บุคคลกระทำทุจริตทางกายวิจารณ์ได้ทันทีเมื่อบุคคลต้องการอำนาจความเป็น ใหญ่ที่เกินขอบเขตดังกรณีของพระราชาที่ประกฎในบรรดาภัณฑ์สูตรว่าพระราชาผู้ตกอยู่ใน อำนาจของความโลภ เพราะมีตัณหาเป็นกำลังสนับสนุนเป็นแรงจูงใจสาเหตุ เพราะอย่างจะได้ราช สมบัติสองสามประเทศาครอบครองไว้ในอำนาจของตนโดยถูกท้าวสักกะปلومตัวเป็นชายหนุ่ม เพื่อให้พระองค์เกิดสำนึกตนด้วยเครื่องจูงใจว่าจะตีเมืองทั้งتاเมืองมาaway เมื่อชายนั้นหายตัวไปไม่ มาตามสัญญาพระราชาผู้มีความโลภจัดในราชสมบัตินั้นเมื่อรำลึกถึงจึงเกิดความเสียดายพระวรกาย เร่าร้อนทำให้พระอุทธรัปเป็นโรคโลหิตปักขันจิภาพาร (คือโรคอาเจียนเป็นโลหิต) ไม่หยุดเกิน กำลังของแพทย์ที่จะเยียวยาให้หายได้ต้องประสบกับความทุกข์ปางตาย^{๑๓}

ในประเด็นนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลต้องรวมทุกข์ปางตาย เพราะอำนาจตัณหาที่เป็น กำลังสนับสนุนความโลภจนจิตใจต้องคล้อยตามอารมณ์ของความอยากสรุปได้ว่าในกรณีนี้มนุษย์ ของโรคเกิดจากความอยากได้ที่เกินขอบเขตนั่นเอง

^{๑๑} วิสุทธิ. (บาลี) ๓/๒๔-๒๕, วิสุทธิ. (ไทย) ๓/๑/๔๙.

^{๑๒} อภิ.ว. (บาลี) ๓๕/๘๓/๔๕๕, อภิ.ว. (ไทย) ๓๕/๘๓/๔๕๖.

^{๑๓} มนุคล. (บาลี) ๒/๕๔/๔๕๘, มนุคล. (ไทย) ๕/๕๔/๑๗๐.

๔. ปัญหาที่เกิดจากความโลภในสังคมปัจจุบัน

ในสังคมไทยปัจจุบันกำลังประสบกับปัญหาสังคมต่างๆ เช่น อาชญากรรมปล้นช่า การลักทรัพย์ผู้อื่นหลอกลวงฉ้อโกงคอร์รัปชั่นปัญหายาเสพติดปัญหาเศรษฐกิจล่าว่าได้ว่า สาเหตุของปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมานี้ มีสมญานามเริ่มจากปัจเจกบุคคลบ้างโดยยายของรัฐบ้างแต่โดยสภาพทั่วไปแล้วปัญหาเหล่านี้จะเริ่มที่ตัวบุคคลเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการบริหารของรัฐเข้าไม่ถึงหรือได้รับการบริการด้านสวัสดิการจากรัฐไม่เป็นธรรมคนเหล่านี้จึงกล้ายเป็นภัยปักษาต่อรัฐ

จากการสำรวจดังกล่าวพบว่ามีผลโดยตรงต่อตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพราะเหตุนี้เองจึงเป็นที่มาของปัญหาความโลภอย่างได้และการแสวงหาในทางที่ผิดศีลธรรมในที่สุดมนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการด้านปัจจัยสี่คืออาหารที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มและยา raksha โรคด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ความต้องการของมนุษย์บางคนในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดๆ ก็ตามคือ ต้องการกินอาหารเยียรติเช่นกันเมื่อต้องการแล้วไม่ได้ดังที่ต้องการย่อมทำให้จิตใจกระสับกระส่ายด้วยอำนาจของความโลภซึ่งเป็นมโนทุจริตหมายความว่าทุจริตทางใจตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น๓ ประการคือ ๑. คิดโลภอย่างได้ของคนอื่นหรือของที่ไม่ควรได้ ๒. คิดอาฆาตปองร้ายผู้อื่น ๓. คิดเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม^{๑๔}

เรื่องมนโนทุจริตนี้เรามากเห็นกันมากในสังคมไทยเช่นเดียวกันทุกวันนี้จะเห็นว่าคนเรามีความโลภไม่มีที่สิ้นสุดร้ายมากแล้วก็ยังไม่พอยังหาซองทางทุจริตประพฤติมิชอบกอบโกยผลประโยชน์เข้าตัวมากขึ้นไปอีกด้วยไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งความโลภนี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นการประพฤติทุจริตตามมา เช่นการประกอบอาชญากรรมด้วยการปล้นช่าลักทรัพย์ผู้อื่น การเล่นการพนันเพื่อหวังรวยทางลัด การเล่นห่วยเกินเป็นต้น^{๑๕} เหล่านี้ล้วนสร้างปัญหาในเชิงลบให้แก่สังคมทั้งสิ้น

ดังนั้น จะแยกประเด็นปัญหาที่เกิดจากความโลภในสังคมปัจจุบันออกเป็น๓ส่วนส่วนที่หนึ่งเป็นการศึกษาปัญหาสังคมที่เกิดจากความโลภเริ่มจากการพิจารณาความโลภเชิงวัตถุนิยมและความโลภทางสังคม

๔.๑ ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโลภ

การศึกษาปัญหาความโลภและผลที่กระทบต่อสังคมไทยปัจจุบันตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๕๐ เท่านั้นนั่นเอง ความโลภเมื่อแสดงตัวออกมาเป็นความพ่ายแพ้ทุกวิถีทางเพื่อโอนมาน้ำสิ่งที่ตนหมายปองเข้ามาเป็นสมบัติของตนหรือพยายามเหนี่ยวรั้งเข้ามาอย่างไรก็ตามบทบาทของความโลภได้กล้ายเป็นปัญหาเบื้องต้นเบียดเบี้ยนจิตใจของปุถุชนบางคนอยู่ทุกวันทางพระพุทธศาสนาเตราไว

^{๑๔} อภิ.ว. (บาลี) ๓๕/๙๓๓/๔๔๔, อภิ.ว.(ไทย) ๓๕/๙๓๓/๕๗๑. ดูเที่ยบในพระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตญาโณ), ธรรมปวิตรรศน์๒, (อธิบายธรรมวิภาคปริเขตที่๒), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหากรุณาธิคุณวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๘๖.

^{๑๕} สุพัตราสุภาพ, ปัญหาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า๘๒-๘๓.

ตระหนักถึงปัญหาข้อนี้จึงจัดความโลภเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคมประการหนึ่งเมื่อพิจารณาลักษณะของความโลภตามที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันพอสรุปออกเป็น๒ลักษณะคือ^{๑๒}

๔.๑.๑ ความโลภเชิงวัตถุนิยม

ความโลภเชิงวัตถุนิยมหมายถึงความอยากรถึงเงินทองอย่างได้วัตถุสิงของต่างๆเริ่มตั้งแต่ต้องการมีเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องรับวิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เครื่องสื่อสารสมัยใหม่ เครื่องเล่นเพื่อความสนุกสนานนานาชนิดตลอดจนเครื่องแต่งกายที่หันสมัย^{๑๓} สิ่งเหล่านี้อำนวยความสะดวกสบายทำให้บริโภคจนแพลิดแพลินบางครั้งก็เกินความพอดี

การพิจารณาความโลภเป็นเรื่องของวัตถุนิยมนี้คือการที่บุคคลนั่งจะเสริมสร้างสถานของตนเองให้มั่งคั่งร่ำรวยในทรัพย์สินพระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้รู้ประมาณและบรรเทาแต่ต้องไม่โลภอย่างได้ของบุคคลอื่นแต่บุคคลสามารถใช้ความเพียรพยายามกำลังสติกำลังทรัพย์กำลังความคิดของตนเพื่อสร้างสถานทางความร่ำรวยได้ทราบได้ที่ยังไม่ละเอียดในทางทรัพย์สินผลประโยชน์ของบุคคลอื่นทราบนั้นก็ยังซึ่งว่าอยู่ในขอบข่ายของศีลธรรม^{๑๔}

อนึ่งในระดับที่สูงขึ้นไปหรือมองให้ละเอียดลงไปอีก “การสะสมทรัพย์สินไว้มากเกินความจำเป็นถือว่าเป็นความโลภเหมือนกันเท่าไรเรียกว่าเกินความจำเป็นจุดนี้ทุกคนรู้พอดีด้วยตนเองท่านมหาตมะคานธิก ล่าวว่า การสะสมทรัพย์ไว้เกินความจำเป็นเป็นการขโมย”^{๑๕} อธิบายได้ว่า ทรัพย์สมบัติในโลกเป็นของกลางเป็นของโลภมิไว้เพื่อคนในโลกหรือที่สะสมถือกรรมสิทธิ์ไว้เป็นส่วนตัวมากเกินไปย่อมทำให้ผู้อื่นขาดแคลนยากในการแสวงหาและบริโภคใช้สอย

ในประเด็นความโลภเชิงวัตถุนิยมนี้มองในแง่ของจิตนิยมคือความหมกมุ่นพัวพันในทรัพย์สินของตนเฝ้าพิทักษ์รักษาเอาใจจดจ่อจนกล้ายเป็นเครื่องกังวลหรือไปไหนไม่ได้มีความตระหนี่เหนี่ยวแน่นอย่างยิ่งอาการอย่างนี้ก็จัดว่าเป็นความโลภอย่างละเอียดเหมือนกันต้องแก้ด้วยการพิจารณาเนื่องๆ ถึงโทษของการห่วงเหนว่าเป็นสนิมของใจทำงานให้ตกเป็นทาสของสิ่งที่มีก็จะลดอาการความโลภชนิดนี้ลงได้บ้าง

บุคคลที่มีความโลภไม่รู้ประมาณในการแสวงหาและอยากรได้จนเกินความจำเป็นก็จัดว่าเป็นความโลภอย่างกลางเข่นกัน “ตามทฤษฎีวิเคราะห์ความโลภในระดับนี้จะปรากฏขึ้นในจิตสำนึก

^{๑๒} พศ. อุทิศเชาวลิติ, “เพื่อความแตกต่าง”, วารสารพ.ส.ล. ปีที่๓ฉบับที่๒๓๒ (พฤศจิกายน-ธันวาคม๒๕๖๗) : ๓๑-๓๒.

^{๑๓} แสงจันทร์งาม, พุทธศาสนาวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : บรรณाचาร, ๒๕๑๒), หน้า ๑๕๕.

^{๑๔} พระราชธรรมนิเทศ (ระบบ จิตญาณ), ธรรมปริทรรศน์๒, (อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่๒), หน้า ๖๓.

^{๑๕} วงศินธนะ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๗.

หรือก่อนจิตสำนึก”^{๒๐} “ความโลภอยากได้ของผู้อื่นในทางที่ไม่ชอบธรรมจนต้องโงหิหรือแย่งชิงเขา เป็นต้นก็จัดอยู่ในประเภทของความโลภอย่างหยาบ”^{๒๑}

อนึ่งเมื่อมองในแง่ปริโภค尼ยมทำให้วิเคราะห์ได้ในมิติของการ ๒ อย่างคือ “กิเลสกาม หมายถึงกิเลสเป็นเหตุให้ซึ่งเป็นเจตสิกที่เคร้าห์มองซักใจให้อยากได้ได้แก่รากโภภะอิจฉาความอยากได้”^{๒๒}

กิเลสกามคือกิเลสสายโลภะที่มีอยู่ภายในจิตใจบุคคลที่ทำให้บุคคลมีความพ่อใจินดีรักใคร่ปรารถนาไข่คว้าต้องการจะได้สิ่งต่างๆ ที่เป็นวัตถุกามหรือพัสดุอันน่าครีร์เนื่องจากโลกของเรา เป็นโลกแห่งสัมผัสสิ่งที่ใจของบุคคลมีความใคร่ความพ่อใจินดีซึ่งได้แก่สิ่งที่เป็นรูปเสียงกลิ่นรสเย็นร้อนอ่อนแข็งที่ใจไปกำหนดว่ารูปสวยเสียงไฟเรืองลั่นห้องสอร์อยสิ่งนั้นน่าจับต้องความพ่อใจความยินดีความต้องการความกำหนดความโลภในสิ่งนั้นก็จะบังเกิดขึ้น

กิเลสกามกับวัตถุกามจึงมีความเกี่ยวเนื่องกันถ้ามีเพียงอย่างหนึ่งอีกอย่างหนึ่งไม่มีความเปลี่ยนแปลงภายใต้จิตใจคนก็เกิดขึ้นไม่ได้เช่นมีวัตถุสิ่งของอยู่แต่บุคคลไม่ได้กำหนดหรือสร้างเงื่อนไขว่าสิ่งนั้นเป็นของมีความพ่อใจินดีในสิ่งนั้นก็ไม่เกิดขึ้น^{๒๓}

ดังนั้นวัตถุกามคือรูป (สิ่งที่ถูกสร้างขึ้น เช่น โทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องสื่อสาร สมัยใหม่ เครื่องเล่นเพื่อความสนุกสนานนานาชนิด) เสียงกลิ่นรสสัมผัสโภภะหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความคุณแปลว่ากลุ่มสิ่งของที่บุคคลไปกำหนดว่าผ่านได้ร่าน่าปรารถนา น่าพ่อใจเป็นของมีอยู่โดยธรรมชาติตามธรรมชาติสิ่งเหล่านี้จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ใจบุคคลหรือไม่ก็มีอยู่ที่บุคคลเหล่านั้นมีกิเลสอยู่ภายในจิตใจหรือไม่สำหรับปุถุชนแล้วมีความยินดีมีความพ่อใจมีความกำหนดรักใคร่ในอารมณ์ต่างๆ เมื่อเทืนรูปหรือเสียงกลิ่นรสโภภะมาระบทถ้ากำหนดว่าดีกิเลสสายโลภะคือความโลภอยากได้ก็เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงไม่ควรโลภจัดและไม่ควรสะสมทรัพย์ไว้เกินความจำเป็น เพราะว่าถ้าเราเป็นคนที่มีความสามารถก็จะมีโอกาสสะสมทรัพย์สินไว้เป็นส่วนตัวได้มากจนเกินความจำเป็น คนที่มีความสามารถน้อยด้อยปัญญาจะขาดแคลนลำบากในการแสวงหาทรัพย์มาเลี้ยงชีพ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ก็จะตกอยู่เฉพาะในมือของผู้มีอำนาจทางการเงินทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้จะเพียงพอเลี้ยงชาวโลกได้ถ้าเกิดคนถ้าชาวโลกช่วยกันละความละโมบโลกากลงเสียบ้างดังที่ท่านมหาตมานะรีกกล่าวว่า “ทรัพยากรธรรมชาติมีเพียงพอสำหรับทุกคนในโลกแต่ไม่พอเพียงสำหรับ

^{๒๐} จำลองดิษยวนิช, จิตวิทยาของความดับทุกข์, (เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๘-๕๙.

^{๒๑} วศินอินทรส, พุทธจิริยศาสตร์, หน้า ๑๐๖.

^{๒๒} พระธรรมปีฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลสพท., พิมพ์ครั้งที่ ๔,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^{๒๓} พระราชาธรรมนิเทศ (ระบบ อิตญาโน), ธรรมปวิตรรศน์ ๒, (อธิบายธรรมวิภาคปริเขตที่๒), หน้า๑๓.

คนโลกเพียงคนเดียว”^{๒๔} เมื่อเป็นอย่างนี้สภาพปัญหาสังคมก็จะอุกอาจในลักษณะที่ว่าคนที่มั่งมีก็มีมากเกินไปคนที่ยากจนก็ขาดแคลนเกินไปทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้ช้า

๔.๑.๒ ความโลกทางสังคม

ความโลกทางสังคมหมายถึงสภาพที่บุคคลเกี่ยวข้องทางสังคมและมีความต้องการให้สังคมยอมรับมากขึ้น เช่น การอยากรู้สึกดีจากการเป็นคนเด่นคนดัง การซื้อตัวแห่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น ความต้องการเป็นผู้บังคับบัญชา และการอยากรู้สึกเป็นต้นความโลกทางสังคมนี้หากอยู่ในจุดที่ควบคุมไม่ได้ ย่อมดึงดูดคนมาในลักษณะของความทะเยอทะยานแล้วมักจะดำเนินไปในทางที่ผิดศีลธรรม

อนึ่ง ความอยากรู้สึกนี้มีหลายรูปแบบ “คนที่อยากรู้สึกนี้ดังในสังคมจนเสสร้างเป็นคนดีศรีสังคมก็มีคนที่อยากรู้สึกดีแห่งจิตใจอย่างรุนแรงอย่างนี้เรียกว่าคนโลกจริต”^{๒๕}

ความอยากรู้สึกนี้โดยสรุปก็จำแนกออกเป็น๒ลักษณะ ได้แก่ ความอยากรู้สึกด้านเศรษฐกิจหรือความอยากรู้สึกด้านวัตถุ เช่น อยากรู้สึกเงินทองมาก รายได้สูง เครื่องรับวิทยุ โทรศัพท์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องสื่อสารสมัยใหม่ เป็นต้น และความอยากรู้สึกด้านสังคม เช่น อยากรู้สึกดีจากการเป็นคนดี ชอบสังสรรค์ ชอบเป็นนักการเมือง เป็นต้น ความอยากรู้สึกด้วยอำนาจกิเลสนั้นนำไปสู่การดึงดูดคนดี ดึงดูดคนมีความสามารถ ดึงดูดคนที่มีอิทธิพล ดึงดูดคนที่มีเงินทอง ดึงดูดคนที่มีอำนาจ ดึงดูดคนที่มีความสำเร็จ ดึงดูดคนที่มีความมั่งมี^{๒๖}

๕. การแก้ปัญหาความโลกในสังคมปัจจุบันตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

วิธีการแก้ปัญหาความโลกด้วยการให้ทาน

วิธีการแก้ปัญหาความโลกโดยการให้ทานคือการปรับเปลี่ยนทัศนะและป้องกันพฤติกรรมของบุคคลที่มีความโลกโดยนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับลักษณะของปัญหาแต่ละกรณี

อนึ่ง เนื่องจากเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหามีจำนวนมากจึงเป็นการยากที่จะนำเอาเหตุปัจจัยเหล่านั้นทั้งหมดพร้อมกับวิธีการแก้ปัญหามาแสดงอย่างครบบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้จึงนำเสนอเฉพาะหลักธรรมที่สำคัญและวิธีการแก้ปัญหาบางส่วนกล่าวคือ :

การให้ทานคือการเสียสละสิ่งของต่างๆ ของตนหรือให้ความรู้สึกทางธรรมะและทางโลกเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็จะสามารถนำมาเป็นอุบัติวิธีการแก้ปัญหาความโลกในสังคมปัจจุบันได้ตามความเหมาะสมสมฐานตามความหมายคือ

^{๒๔} วศินอินทร์, พุทธจิรยาสตร์, หน้า ๑๐๗.

^{๒๕} พระมหาอธิรพลสุขแสง, “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพระพุทธศาสนา theravat”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๖), หน้า ๖๘.

^{๒๖} พศ. อุทิศเชาวลิต, “เพื่อความต่าง”, วารสารพ.ส.ล. ปีที่๓๔ (พฤษจิกายน-ธันวาคม) : ๓๑-๓๒.

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรคณ์ วิทยาลัยสังฆารามครสวัสดิ์ ๑๕๓

ท่านหมายถึงการตัดหมายความว่าตัดความตระหนีชาระความตระหนีออกจากขันธ สันดานของตนตัดความโลภชาระความโลภออกจากสันดานของตน^{๒๗} “ท่านกำจัดความตระหนีเหนี่ยวนั่นที่นอนจมอยู่อันเป็นอาสาจะชนิดหนึ่ง”^{๒๘} “ท่านกำจัดความโลภได้”^{๒๙}

คำสอนในพระพุทธศาสนาล่าว่าว่าการให้ทานหมายถึงการให้สิ่งของที่ให้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า alms : money, clothes and food that are given to poor people. หรือ Dāna ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving^{๓๐} ซึ่งเชื่อมโยงกับความสำเร็จได้แก่เรื่องของความสามารถสิ่งที่ได้รับเรื่องของโชค^{๓๑}

ลักษณะของทานการให้ที่ประพฤติปฏิบัติกันมี ๔ อย่างคือ

๑. การให้เพื่อชำระกิเลสคือความตระหนีในใจของผู้ให้เรียกว่าบริจากทานการให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความชุ่นมัวแห่งจิตโดยไม่คำนึงถึงผู้รับว่าจะเป็นใครก็ตาม

๒. การให้เพื่อตอบแทนคุณความดีเรียกว่าปฏิกรทานหมายถึงการให้เพื่อตอบแทนหรือบุชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า เช่นการให้สิ่งของแก่บิราดาครูอาจารย์และบุคคลต่างๆ เป็นต้น

๓. การให้เพื่อสงเคราะห์เรียกว่าสังคทานหมายถึงการให้เพื่อผูกมิตรยึดเหนี่ยวแน่นี้กันในกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับตนโดยญี่ปุ่นที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ

๔. การให้เพื่อนุเคราะห์เรียกว่าอนุคทานหมายถึงการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนด้วยจิตเมตตาสารasmāmāvāca^{๓๒}

ทานในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น๓ประเภทคือ

๑. อามิสทานหมายถึงการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอกหั้งสิ่งที่เป็นที่รักมาก เช่นอวัยวะเลือดดวงตาเป็นต้นเป็นทาน

๒. ธรรมทานหมายถึงการให้ในส่วนของจิตใจ^{๓๓} เช่น การให้ธรรมะการให้ความถูกต้องดีงามแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (สพพทานร่มมหาชนาติ)

^{๒๗} มงคล. (บาลี) ๒/๓/๒, มงคล. (ไทย) ๓/๓/๓.

^{๒๘} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “เทศบาลมีในพระพุทธศาสนาเกรวاث”, พระราชวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า๑๖๑.

^{๒๙} พระบุදดาภารโร, ชีวิตการงานหลักธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาพ), ๒๕๓๗, หน้า ๑๐๕.

^{๓๐} A.S.Hornby ,Dictionary of Current English,(Great Britain : Antony Rowe Ltd,Chippenham, Wiltshire), p. 30.

^{๓๑} Brophy, Jere. ON MOTIVATING STUDENTS.Occassional Paper No. 101. East Lansing, Michigan: Institute for Research on Teaching, Michigan State University Octoter 1986. 73 pages.ED 276 724.

^{๓๒} พระมหาสุวิทย์วิชเชสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พ่องทองอิเน็นเตอร์ไซร์จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า๑๑-๑๒.

^{๓๓} อง.ทุก. (บาลี) ๒๐/๑๔๒/๘๗, อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

๓. อภัยทานหมายถึงการยกเว้นการประทุร้ายเบียดเบี้ยนซึ่งกันและกันมีชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยไม่มีเรื่องไม่มีภัยต่อ กัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษกรรมตอบ^{๓๔}

อามิสทานแบ่งตามทายกคือผู้ให้มีประเภทดังนี้

๑. ทานท่าสมายถึงการที่บุคคลให้ของที่ตนไม่บริโภคใช้สอยเอง เช่น เมื่อได้สิ่งของที่ประณีตใช้เอง เมื่อจะให้ก็ให้สิ่งของที่ไม่ประณีต

๒. ทานสหายหมายถึงบุคคลให้ของที่เสมอ กัน กับ ที่ ตน บริโภค ใช้ สอย ตน ใช้ บริโภค ใช้ สอย ของ อาย ่ง รี ถึง คราว จะ ให้ ผู้ อื่ น ก ให้ ของ อาย ่ง น น

๓. ทานสามีหมายถึงบุคคลให้ของที่ดีประณีตกว่าของที่ตนบริโภคใช้สอยโดยเลือกเอา สิ่งของที่ดีที่สุดให้ไป^{๓๕}

จากความหมายของทานตามที่กล่าวมาแล้วนั้นบ่งชี้อยู่ในตัวเองว่าทานทำหน้าที่ในเวลาเดียวกันได้แก่ (๑) สงเคราะห์เอื้อเพื่อเพื่อแผ่แพร่จ่ายสิ่งของให้แก่ผู้อื่นบ้าง (อามิสทาน) (๒) ประพฤติปฏิบัติตต่อผู้อื่นด้วยเจตนาอันดงามเป็นแบบอย่างที่ดีบ้าง (ธรรมทาน) (๓) การให้ความปลดปล่อยให้ความไม่มีภัยแก่ตนและผู้อื่นไม่ถือโทษกรรมเดื่องในการล่วงละเมิดของผู้อื่น(อภัยทาน) การให้อภัยเป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลยเป็นการให้ที่ง่ายแต่คนเราทำได้ยาก เพราะมักจะเลสอยู่ในใจต้องอาศัยการฟังธรรมจึงจะเห็นคุณประโยชน์ของการให้อภัยแล้วจะให้อภัยได้ง่ายดังมีข้อความปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกายจริยาปีฎกาว่า “ทานเป็นปฏิปักษ์ต่อโลกภ”^{๓๖} “ทานมีการบริจาคเป็นลักษณะมีการกำจัดโลภความอยากได้เป็นรส”^{๓๗}

เมื่อมองย้อนไปที่กรณีพนักงานชายของรัฐวิสาหกิจในประเด็นนี้วิธีการแก้ปัญหาความโลภในจิตใจนายค. ควรเคารพในสิทธิทางคู่คู่รองผู้อื่นโดยสร้างสำนึกร่วมกันว่าคู่คู่รองของใครใครก็รักใครก็ห่วงการละเมิดในคู่คู่รองผู้อื่นเป็นการสร้างภัยให้เกิดแก่ตนเองในกรณีนี้ถ้าฝ่ายนายค. ยอมเสียสละคุ้รักของตนให้เป็นทาน (สงเคราะห์ในอามิสทาน) แก่ฝ่ายหนึ่งเป็นการตัดความตระหนัคความห่วงเห็นอกจากใจในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะให้อภัยทานโดยไม่ทรงต้องเหตุการณ์รักสามเส้าและคงดีปัญหาอาชญากรก็จะไม่เกิดหากมองเห็นๆจะดูเหมือนว่าการให้อภัยเป็นการให้ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นทำให้ผู้อื่นมีความสุขสบายใจแต่ที่จริงแล้วผู้ที่ได้รับประโยชน์สุขมากที่สุดก็คือตนเอง เพราะทุกครั้งที่ให้อภัยได้จะรู้สึกปลดปล่อยเบรกภาพสบายนี้มีความสุขในขณะที่กำลังให้สิ่งที่เป็นประโยชน์เหล่านั้นอยู่ก็เป็นกระบวนการกำจัดความโลภออกจากใจด้วย

จำนำ ทองประเสริฐ อธิบายความสำคัญของการให้ทานหรือการเอื้อเพื่อเพื่อสิ่งของให้แก่ผู้อื่นโดยใช้หลักการของลัทธิโซลิดาริสม์ (Solidarism) ซึ่งท่านเรียกว่าฯ ว่าลัทธิสังคಹ尼ยม พวกโซลิดาริสม์ ถือว่ามนุษยชาติต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสิ้นลมปราณ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบสังคมด้วยกัน เพราะการกระทำของผู้หนึ่งผู้ใดย่อมกระทบกระท่อน

^{๓๔} ช.จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๕๒-๓๕๔, ช.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๖๑๘.

^{๓๕} พระมหาสุวิทย์วิชเชสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า๒๔.

^{๓๖} ช.จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๕๑, ช.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๖๑๖.

^{๓๗} ช.จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๒๘, ช.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๕๗๘.

ถึงผู้อื่นเสมอมาหรือน้อยแล้วแต่จะอยู่ใกล้หรือไกลเหมือนกับเราทึ่งก้อนหินลงไปในน้ำเราจะเห็นคลื่นแตกกระจายออกไปเป็นวงกลมโดยรอบตรงใกล้ก้อนหินก็เป็นคลื่นสูงใหญ่ห่างๆ ไปก็จะเล็กลงทุกทีจนเกือบมองไม่เห็นแต่ความเป็นจริงน้ำที่อยู่ใกล้ออกไปก็ถูกกระทบกระเทือนเหมือนกันแต่อาจจะน้อยลงไปตามลำดับการกระทำทุกอย่างของเราย่อมก่อให้เกิดผลดีและผลร้ายกระทบกระเทือนถึงผู้อื่นด้วยขณะนั้นหากมีคนบางคนยกจันทุกข์ยกเรา ก็ต้องช่วยเหลือด้วยเหตุ ๒ ประการคือ

๑) เพราะการกระทำของเราราอาจมีส่วนสร้างความลำบากให้แก่เขาดังนั้นเรางึงมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือเขา

๒) เรารู้ว่าตัวของเรารือลูกหลวงของเราจะต้องได้รับทุกข์อันเป็นผลจากการกระทำของคนอื่นเช่นเกิดโรคระบาดอาจติดผ่านถึงเราฉะนั้นการที่เราได้เกือกูลผู้อื่นก็เท่ากับเราเกือกูลเพื่อประโยชน์ของเรารด้วย^{๓๔}

ความเห็นของลัทธินี้ตรงกับมติทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการช่วยเหลือกันหรือการสงเคราะห์กันซึ่งเรียกว่าสังคಹัตถุหมายถึงข้อปฏิบัติสำหรับเกือกูลกันโดยเริ่มจากการให้ทาน เช่นเดียวกับด้วยกระบวนการ “อาใจเขมาใส่ใจเรา” พิจารณาเห็นคุณค่าแห่งชีวิตของปัจเจกชนและของสังคมก็จะทำให้เราปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยท่าที่ท่อ่อนโน้นและมีเมตตาคิดจะให้ทานเพื่อเกือกูลต่อผู้อื่นและบรรเทาความโกรธในใจของ雷达้วย

การปรับฐานความคิดให้เป็นสัมมาทิฏฐิอย่างนี้ย่อมก่อให้เกิดความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์แล้วจะทำให้เราตัดความตระหนั่นใจคิดกอบโกยเอาแต่ฝ่ายเดียวแต่กลับจะส่งเคราะห์ผู้อื่นอยู่เรื่อยไปดังนั้นทานจึงเป็นความเต็มใจที่จะให้เต็มใจที่จะเปิดเผยไม่ปกป้องตัวเองด้วยความตระหนั่นให้เกิดความกลัดกล้มใจไม่หวังผลว่าจะได้ตอบแทนหรือไม่^{๓๕}

การศึกษาในมิตินี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีพุทธิกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ด้วยการแบ่งปันการช่วยเหลือเกือกูลกันและเว้นพุทธิกรรมที่ไม่พึงประสงค์คือการเอารัดเอาเบรียบด้วยการกอบโกยเฉพาะประโยชน์ส่วนตัวด้วยความโลภตลอดจนเกือบหันให้เกิดการประพฤติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบันหรือที่เรียกว่าเรียนเพื่อให้รู้จักอยู่ร่วมกัน

การนำองค์ธรรมคือทานมาปรับประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาความโกรธในสังคมปัจจุบันกล่าวคือบุคคลในสังคมควรปลูกจิตสำนึกรักในการแบ่งปันวัตถุสิ่งของๆ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นบ้างไม่สะสมไม่妄กจนเกินความเป็นซึ่งเป็นอุบัติความโมโรกความตระหนั่นออกจากใจ

ทานคือการแจกจ่ายแบ่งปันที่เป็นหลักธรรมกลุ่มเดียวกันกับศีลคือเจตนาที่ไม่ละเมิดและเบียดเบี้ยนผู้อื่นที่เป็นวินัยพื้นฐานของสังคมเมื่อบุคคลในสังคมปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือว่าทักษิมีการให้ทานและมีศีลเป็นเครื่องพัฒนาภายในจากงานเองและสังคมก็ไม่

^{๓๔} จำแนกค์ทองประเสริฐ, ศาสนารัชญาประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมแพคท์พรินท์จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า๓๔-๓๕。

^{๓๕} เชอเกียมตรุษะ, รินโปเช, ลิงหลอกเจ้าลอกคราบวัตถุนิยมทางศาสนา, แปลโดยวีระสมบูรณ์ และพจนานัจทรัตน์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโภมลคีมทอง, ๒๕๒๙), หน้า๒๒๙.

เดือดร้อนก็จะสามารถปรับประยุกต์นำเอาหลักธรรมกลุ่มนี้มาเป็นวิธีการแก้ปัญหาความโลภในสังคม ปัจจุบันได้

วิธีการแก้ปัญหาความโลภด้วยศีล

คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสหทัณฑ์ เจตนาرمณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติในข้อศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวิจารณ์ เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ด้วยกันการดำเนินกิจกรรมต่างๆของหมู่ชนการจัดการสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย และเกือกุลการดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้นศีลขั้นพื้นฐานหรือระดับเบื้องต้นที่สุดก็คือ “การไม่เบียดเบี้ยนผู้อื่นด้วยกายหรือวาจาและการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุ้มศีลของตนศีลขั้นต้นนี้เรียกว่าศีล๔หรือสิกขابท๔”^{๔๐} ดังมีข้อความว่า “คนมีศีลเมื่อเอารสิ่งของๆผู้อื่นแม้แต่เส้นหญ้าเป็นผ้ามีโลภ”^{๔๑}

จะสรุปหลักทั่วไปของศีลขั้นพื้นฐานที่เป็นวิธีการแก้ปัญหาความโลภสำหรับประชาชน ทั่วไปในสังคมปัจจุบันมานำเสนอเป็นแนวทางประกอบความเข้าใจในเรื่องศีลให้เห็นความหมาย และขอบเขตพร้อมทั้งเนื้อหาของศีลให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นศีลขั้นพื้นฐานคือศีลที่เป็นหลักกลางซึ่งเป็นความหมายของสัมมาวาจาสัมมาภัณฑ์และสัมมาอาชีวะที่เป็นองค์ของมรรคได้แก่การพูดการกระทำการประกอบอาชีพอย่างโดยย่างหนักตามที่ประกอบด้วยเจตนาซึ่งปราศจากความทุจริตหรือความคิดเบียดเบี้ยน

๑. สัมมาวาจาเจรจาชอบได้แก่

- (๑) ละมุสavaทเวนจากการพูดเท็จรวมถึงสัจจาพูดคำจริง
- (๒) ละปิสุณavaทเวนจากการพูดส่อเสียดรวมถึงพูดคำสมานสามัคคี
- (๓) ละผุสavaทเวนจากการพูดคำหยาบรวมถึงพูดคำอ่อนหวานสุภาพ
- (๔) ละสัมพัปลาปะเวนจากการพูดเพ้อเจ้อรวมถึงพูดคำมีประโยชน์^{๔๒}

๒. สัมมาภัณฑ์และกระทำชอบได้แก่

- (๑) ละปาณاتิباتเวนจากการทำลายชีวิตรวมถึงการกระทำช่วยเหลือเกือกุล
- (๒) ละอทินนาทานเวนจากการถือเอารสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้
- (๓) ละกาเมสูมิฉาราเวนจากการประพฤติผิดในการรวมถึงสثارสารสันโดษ

๓. สัมมาอาชีวะเลี้ยงชีพชอบได้แก่ ละมิฉาชีพเลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีพรรวมถึงความชัยนหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริตเว้นจากการค้าที่เป็นโทษ ๕ อย่าง^{๔๓} แต่สำหรับบุคคลที่ครองเรือนไม่สามารถปฏิบัติตามที่กล่าวมาแล้วก็มีการผ่อนลงเอกสารของศีลพื้นฐานนี้มาแสดงเป็น

^{๔๐} ท.ป. (บาลี) ๑/๓๗๕/๒๐๘, ท.ป. (ไทย) ๑/๓๗๕/๓๐๒-๓๐๕.

^{๔๑} ช.จ.ว. (บาลี) ๑/๓๗๕, ช.จ.ว. (ไทย) ๙/๓/๔๕๙.

^{๔๒} อง.จตุก. (บาลี) ๒/๑/๑๔๔-๑๔๕/๑๔๕, อง.จตุก. (ไทย) ๒/๑/๑๔๔-๑๔๕/ ๒๑๒.

^{๔๓} อง.ปณจก. (บาลี) ๒๒/๓๗๒/๑๙๒, อง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๓๗๒/๒๘๗.

ข้อกำหนดขั้นต้นที่สุดในทางความประพฤติของมนุษย์ท่าที่จำเป็นพอที่จะให้สังคมมนุษย์อยู่กันโดยปกติสุขและแต่ละคนก็มีชีวิตที่ไม่เป็นโโพหภัยแก่กันเรียกข้อกำหนดนี้ว่าสิกขากบท^{๕๙} หรือต่อมาเรียกว่าศีล^{๕๘}ได้แก่

๑. เว้นจากปาฏิบາตคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

๒. เว้นจากอทินนาทานคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

๓. เว้นจากการเมสมุจฉาระคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคุ่ครองบุคคลที่รักหวงแห่งไม่ผิดประเพณีทางเพศไม่นอกใจคุ่ครองของตน

๔. เว้นจากมุสา华ทคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตัดรองประโยชน์หรือแก้กลังทำลาย

๕. เว้นจากของมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทคือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

อนึ่งการจะกำหนดว่าจะละเมิดศีลหรือไม่ประเด็นนี้พิจารณาได้ที่องค์ประกอบของการกระทำแต่ละกรณีหรือที่เรียกว่าองค์สำหรับตัดสินต่อเมื่อกระทำการครอบทั้งหมดขององค์ประกอบคือ

ศีลข้อ๑อทินนาทานมีองค์ ๕ คือ (๑) สัตว์มีชีวิต (๒) รู้อยู่ว่าสัตว์มีชีวิต (๓) จิตคิดจะฆ่า (๔) มีความพยายามฆ่า (๕) สัตว์ตายด้วยความเพียรนั่น

ศีลข้อ๒อทินนาทานมีองค์ ๕ คือ (๑) ของผู้อื่นทางแห่ง (๒) รู้อยู่ว่าเข้าทางแห่ง(๓) จิตคิดจะลัก (๔) มีความพยายาม (๕) ลักของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อ๓การเมสมุจฉาระมีองค์ ๕ คือ (๑) ocomนี่ยรัตตุได้แก่สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด (๒) จิตคิดจะเสพ (๓) มีความพยายามในการเสพ (๔) ยังมีรรคคืออวัยวะสีบพันธุ์ให้ถึงกัน

ศีลข้อ๔มุสา华ทมีองค์ ๕ คือ (๑) เรื่องไม่จริง (๒) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (๓) มีความพยายามเกิดจากจิตที่คิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น (๔) ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น

ศีลข้อ๕สุราเมรยมัชปนาทภูฐานามีองค์ ๕ คือ (๑) สิ่งนั้นเป็นของมา (๒) จิตเคร่งดื่ม (๓) มีความพยายามเกิดจากจิตที่เคร่งดื่มนั้น (๔) กลืนให้ล่วงลำคอลงไป

จากการพิจารณาปัญหาความโลภที่เกิดในสังคมปัจจุบันโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลจะทำไป เพราะต้องการเงินมากที่สุดให้ความสำคัญแก่เงินในการดำรงชีวิตประจำวันจนลืมกรอบของศีลธรรมที่ดีงามทางพระพุทธศาสนาไปในประเด็นนี้พระพุทธศาสนาదเรวทมีท่าทีต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเงิน(โภคทรัพย์)ในหลายแต่ดังนี้คือ

ก. ในแบบบุคคลควรดำเนินตามพุทธปฏิปทาที่นิยมยกย่องคนมีทรัพย์เฉพาะผู้ที่ร่ำรวยขึ้นมาโดยความขยันหมื่นเพียรโดยทางสุจริตชอบธรรมและใช้ทรัพย์นั้นทำสิ่งที่ดีงามบำเพ็ญ

^{๕๙} อว.ว. (บาลี) ๓๕/๗๐๓/๗๔๙, อว.ว.(ไทย) ๓๕/๗๐๓/๔๔๗; ท.ป.(บาลี) ๑๐/๗๐๕/๒๐๘, ท.ป.(ไทย) ๑๐/๗๐๕/๓๐๒-๓๐๕.

ประโยชน์คือยกย่องคนดีมีประโยชน์หนึ่งคนมีทรัพย์โดยเฉพาะจะต้องฝึกสอนคนรุ่นใหม่ให้มีค่านิยมที่เห็นเป็นความดีงามต่อเมื่อได้สร้างสมโภคทรัพย์ด้วยความเพียรสุจริต

ข. ในแห่งสังคมตามหลักพระพุทธศาสนาทรัพย์เป็นอุปกรณ์หรือเป็นปัจจัยอุดหนุนชีวิตไม่ใช่จุดหมายของชีวิตทรัพย์จึงควรเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์มีความสะดวกมากขึ้นและพร้อมมากขึ้นในการที่จะดำเนินชีวิตที่ดีงามและทำกิจที่ดีงามเพื่อเข้าถึงสิ่งที่ดีงามยิ่งขึ้นไป

ค. ในแห่งรัฐพระพุทธศาสนามองเห็นความสำคัญของทรัพย์ในสังคมของชาวโลกว่าความจนเป็นทุกข์ในโลก”^{๔๔} “ความยากไร้ขาดแคลนเป็นสาเหตุสำคัญของอาชญากรรมและความชั่วร้ายต่างๆในสังคม”^{๔๕} เช่นเดียวกับความโลภและสัมพันธ์กันกับความโลภด้วยและถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเอาใจใส่ดูแลจัดสรรปันทรัพย์ให้แก่ผู้ยากไร้ต้องอาศัยวิธิการต่างๆประกอบกันและที่เหมาะสมกับสถานการณ์โดยเฉพาะการจัดให้ราชภูมิทุกคนมีทางทำมาหากลายเสี้ยงชีพโดยสุจริตการส่งเสริมอาชีพการจัดสรรเกี่ยวกับทุนและอุปกรณ์การควบคุมการกระทำที่ไม่ชอบธรรมการเอารัดเอาเบรียบเป็นต้นเมื่อภาครัฐดำเนินตามนโยบายได้ปัญหาความยากจนก็จะลดน้อยลงและการแก้ปัญหาความโลภที่เกิดจากการเพ่งเลิงในทรัพย์สินผู้อื่นซึ่งเป็นที่มาปัญหาของอาชญากรรมในสังคม

ฉะนั้นการนำหลักศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในสังคมกล่าวคือทุกคนควรมีจิตสำนึกในศีล ๕ ที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ควรเบียดเบียนหรือทำลายชีวิตกันไม่ละเมิดสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ละเมิดสิทธิ์ทางเพศและพฤติกรรมเสียงเกียวกับสิ่งเสพติดอันขัดต่อกฎหมายค่านิยมที่ผิดต่อสังคมและเป็นทางแห่งความเสื่อม เพราะความโลภเกินขอบเขตเมื่อบุคคลได้นำไปปฏิบัติกับชีวิตประจำวันแล้วตนเองและสังคมยอมประสบภัยความสุขไม่เต็อด้วยร้อน

๖. สรุป

การแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนาเริ่วทันในประเทศไทยเด็นนี้ผู้เขียนจะยกหลักธรรมในระดับathan ขึ้นกล่าวก่อนซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติที่บรรเทาหรือข่มความโลภในระดับต้นๆหรือขั้นหายาบได้แก่หลักธรรมในระดับathan ที่ปราကูณในพระไตรปิฎกและในอรรถกถาอนุจาก การให้เพื่อตัดความตระหนั่นใจว่าแน่นอนจะอยู่ภายใต้กําตามถึงกรณั้นก็ยังหมายรวมถึงข้อปฏิบัติที่เป็นส่วนหลักอีกส่วนหนึ่งซึ่งสามารถขยายไปสู่หลักธรรมอีกหลายหมวด และแต่ละหมวดก็แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างกัน เช่น ศีลเป็นหลักธรรมที่พัฒนาภายใต้ให้อยู่ในระดับปกติไม่ละเมิดกฎบัญญัติของสังคมเมื่อมีศีลเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติแล้วย่อมไม่คิดเบียดเบียนชีวิตหรือละเมิดในทรัพย์สินและคุ้ครองผู้อื่นยินดีพอใจด้วยสิ่งของๆตน

^{๔๔} น.ม. (บาลี) ๓๓/๔๔/๔๒๘, น.ม. (ไทย) ๓๓/๔๔/๔๔๒.

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ, หน้า ๗๙๕.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำนำค์ทองประเสริฐ. ศาสนารัชญาประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมแพคท์ พรีน์ฟ์จำกัด, ๒๕๓๙.

จำลองดิษยาภิช. จิตวิทยาของความดับทุกข์. เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๔๔.

เชอเกียมตรุษปะ. รินโปเช, ลิงหลอกเจ้าลอกคราบวัดถุนิยมทางศาสนา. แปลโดยวีระสมบูรณ์และ พจนานุธานี, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโภมลีมีทอง, ๒๕๒๘.

พระคันธาราวิวงศ์. โพธิปักขิยธรรม. กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระเทพดิลก (ระบบ จิตญาโน), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวนิยาย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโข). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนาคัพท์วิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๐.

พระธรรมปีกุก (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่๙, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระบุดดาถาวโร. ชีวิตการงานหลักธรรม. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระภากสรภูริวัฒโน (ภาวีไล). ปฏิจจสมุปบาทสำหรับคนรุ่นใหม่. เชียงใหม่ : บริษัท นันทพันธ์ พรีงติ้งจำกัด, ๒๕๔๘.

พระมหาสุวิทย์วิชเชสโก. ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรซ์จำกัด, ๒๕๔๑.

พระราชาธรรมนิเทศ (ระบบ จิตญาโน). ธรรมปริตรศน์๒. อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหากรุณาธิคุณ, ๒๕๓๙.

พันตรีประยุทธ์หลงสมบูรณ์. พจนานุกรมมหิดล – ไทย. กรุงเทพมหานคร : อาทการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พ รีนท์, ๒๕๔๖.

วศินอินทสาระ. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดາ, ๒๕๔๙.

สุพัตราสุภาพ. ปัญหาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.

แสงจันทร์งาม. พุทธศาสนาวิทยา. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๑๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระมหาอีรพลสุขแส, “การศึกษาคำสอนเรื่องกิเลสในพระพุทธศาสนาదเรวา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพระพุทธศาสนาธรรม”。พระราชนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบันทิต, บันทิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

- A.S.Hornby. **Dictionary of Current English**. Great Britain : Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire, 1997.
- Brophy, Jere. **ON MOTIVATING STUDENTS**. Occassional Paper No. 101. EastLansing, Michigan: Institute for Research on Teaching, Michigan State University Octoter1986. 73 pages. ED 276 724.

หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัว The Principle of Dhamma to Promote the Truth and Honesty of family

พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์ (จนุทโขโต)*

บทคัดย่อ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาส่งเสริมความซื่อสัตย์มีสามแนวทางดังนี้ ๑) ศีล ๕ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาความประพฤตินอกใจคู่ الزوجเป็นข้อปฏิบัติสำหรับคุณพ่อติกรรมทางกาย ทางวาจาของคู่สามีภรรยาให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ๒) ဓารavaสธรรม ๔ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นหลักธรรมสำหรับการใช้ชีวิตคู่ผู้ที่ الزوجเรื่องให้เกิดความสงบสุขราบรื่นเพื่อเป็นข้อป้องกันไม่ให้ครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้างกัน ๓) ทิศ ๖ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศเป็นหลักธรรมสำหรับสร้างมนุษย์สัมพันธ์ต่อบทบาทหน้าที่แก่บุคคลในครอบครัวและสังคมให้เกิดความสงบสุข

คำสำคัญ : ความซื่อสัตย์, หลักธรรม, ครอบครัว

ABSTRACT

The principle of Buddhism promotes the truth and honesty, has three methods as following: 1) the five precepts are the solution for partner infidelity scandal to be the practice to control the bodily action and verbal action of couples to have the morality. 2) The four virtues of good householders are the guideline to solve the conflict problem as the principle of Dhamma for the happy couples and for broken family or divorce protection. 3) The six directions are the guidelines to solve the sex harassment as the principle of Dhamma for human relation creation to the role and duty of individual in the family and society to have the happiness.

Keywords : Truth and Honesty, principle of Dhamma, family

---

* ครุสุนปริย์ติธรรมและเจ้าอาวาสวัดโบสถ์ ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนา มีความสำคัญในการที่จะนำความชื่อสัตย์มาแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน เป็นอย่างยิ่ง ครรสร่างค่านิยมหรือพุทธิกรรมหลักให้ยึดถือโดยการปลูกฝังให้เป็นคนชื่อสัตย์เห็น ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รักชาติศาสนกษัตริย์^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมนี้ล้วนเป็นข้อปฏิบัติที่เนื่องด้วยมีการกำหนดกรอบในการปฏิบัติเอาไว้คร่าวๆ ไม่เบี่ยดเบี้ยนประทุษร้ายต่อคน และสัตว์มีเมตตากรุณาไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเพื่อเพื่อแผ่และเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวไม่พูดปดไม่ยุงให้แทกร้าวไม่พูดคำหยาบไม่พูดเหลวให้มีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศ เว้นสิ่งเสพติดมีสติสัมปชัญญะ มีความละอายและความเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว มีความอดทนอดกลั้น มีความกตัญญูต่ำที่มีความชื่อสัตย์สุจริตไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ละชั่วประพฤติทำจิตใจให้ผ่องใส เชื่อถือแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^๒ ผู้หญิงในโลกนี้กว่าครึ่งเศษมีประสบการณ์การถูกทำร้ายโดยบุคคลในครอบครัว ตลาดอย่างต่อเนื่อง^๓ สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว ก็ไม่ต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนานักในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ มีผู้หญิงถึงร้อยละ ๒๒ และ ๓๐ ถูกคุกของตนทำร้ายตามลำดับ^๔

๒. ความหมายของครอบครัว

คำว่าครอบครัว ความหมายตามพจนานุกรมหมายถึง “ผู้ร่วมครัวเรือนได้แก่สามีภรรยาและบุตร” คำว่าครอบครัวหมายถึงสมาชิกอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางเพศและทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีลักษณะของการร่วมมือกันเสมอในครอบครัว จะต้องมีผู้ใหญ่ ๒ เพศ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันและเป็นที่ยอมรับกันในสังคม มีบุตรหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งคน ไม่ว่าจะเป็นบุตรแท้หรือบุตรบุญธรรม^๕ การที่คุณตั้งแต่สองคนขึ้นไป มากอยู่ร่วมกันโดยมีความสัมพันธ์กันด้วยการแต่งงานหรือมีความผูกพันกันทางสายโลหิต หรือด้วยการรับเป็นบุตรบุญธรรม และอาศัยอยู่ภายใต้ครัวเรือน

^๑ รองศาสตราจารย์ ปรีดา วิทยาศาสตร์สังคม : ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทีโอ.เอส. พринติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๙๓.

^๒ แวนน์อยคุณ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จริยธรรมในมโนทัศชาดก”, วิทยานิพนธ์ศาสตรศึกษา มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหากรุณาธิราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^๓ ธนาชัยพุฒิ, “มิติทางกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว”, สารสารข่าวกฎหมายใหม่ (Law Digest), ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๘๐ (ธันวาคม ๒๕๕๐), หน้า ๓๔-๓๕.

^๔ Heise, Ellsberg and Gottenmoeller, (1999-2000) - Kevin Browne & Martin Herbert, Preventing Family Violence, (England : John Wiley & Sons Ltd., 1997), pp. 1-2.

^๕ นิยพรรณรงค์ศิริ, มนัญญา วิทยาสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๙.

เดียวกันและครอบครัวจะเป็นครอบครัวโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อ มีลูกเท่านั้น ” นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาต่างก็ให้ความหมายของครอบครัวในลักษณะที่แตกต่างกันไว้ดังนี้

ความหมายทางสังคมวิทยาครอบครัวคือรูปแบบของการที่บุคคล ๒ คน หรือกลุ่มบุคคล สร้างแบบหรือโครงสร้างของการอยู่ร่วมกันความหมายของนักจิตวิทยาครอบครัวคือสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคม ภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อค่านิยมและทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่มีชีวิตอยู่บัดซึ้นในครอบครัว”

เมื่อพิจารณาในนิยามความหมายของครอบครัวทางวิชาการหนังสือพัฒนาการของครอบครัวและเด็กฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๑๑ จัดพิมพ์จำหน่ายโดยสมาคมเครษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้อธิบายคำว่าครอบครัวดังต่อไปนี้

Burgess กับ Locke ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้คือครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันโดยการสมรสหรือความผูกพันทางสายโลหิตหรือการมีบุตรบุญธรรมการสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภริยาส่วนความผูกพันทางสายโลหิตคือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกรวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่ร่วมกันภายใต้ครอบครัวเรือนเดียวกันหรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหากสมัยโบราณครอบครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก ๓-๔ ชั่วอายุคนปัจจุบันครอบครัวเรือนโดยเฉพาะประเทศพัฒนาจะมีขนาดเล็กประกอบด้วยสามีภริยาและลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลย ครอบครัวเป็นหน่วยของการกระทำการทำระหว่างกัน เช่นสามีภริยาฟื้อแม่ลูกพี่น้องโดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่งซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกินต่างคนต่างอยู่แต่ต่างคนต่างมีปฏิกริยาเชิงสัมพันธ์ตอกัน เช่นรักกันเออใจใส่กันสั่งสอนกันจิตใจผูกพันกันเป็นต้น

สรุปได้ว่าครอบครัวหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันด้วยวิธีการสมรสมีบุตรธิดาด้วยกัน ไว้สืบสายโลหิตโดยมีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเป็นสามีภริยาพ่อแม่ลูกชายลูกสาวพี่น้องดังนั้นครอบครัวคือชายหัญติกลงแต่งงานใช้ชีวิตคู่กันกินอยู่ด้วยกันโดยมีผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายยินยอมถูกต้องตามกฎหมายสามารถเลี้ยงดูบุตรธิดาได้เพื่อให้สืบทอดวงศ์ตระกูลต่อกันไปและอีกอย่างหนึ่งลูกจ้างที่มาทำงานที่รับใช้ในบ้านมาอาศัยอยู่กินกับเราบุคคลเหล่านี้ก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวที่นายจ้างต้องดูแลรับผิดชอบด้วย

---

๗ จำนำง อุดิวัฒนสิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า๗๙.

๘ พรรนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, จิตวิทยาครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเท็กซ์แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า๔.

๙ ศุภัตรา ศุภาร, สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิชจำกัด, ๒๕๔๑), หน้า๓๕-๓๖.

๓. สภาพปัจ្យาการขาดความซื่อสัตย์ในครอบครัวไทย

บุคคลที่ขาดความประพฤติที่ดีในการขาดความจริงใจหรือพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรม และคุณธรรมจากปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัวไม่มีความจริงใจขาดความซื่อสัตย์ไม่มีความซื่อตรงต่อบทบาทหน้าที่ของตนซึ่งเป็นสาเหตุให้คู่สามีภรรยาทะเลกันและหย่าร้างกันในที่สุดครอบครัวแตกแยกกันจึงกลายเป็นปัญหาของครอบครัวและสังคมไทยดังต่อไปนี้

๓.๑ สภาพปัจ្យาทั่วไปของครอบครัว

สภาพครอบครัวไทยในปัจจุบันกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมปัจ្យาครอบครัวเป็นปัจ្យาหนึ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลทางสังคมตามมาเป็นอันมากไม่ว่าจะเป็นปัจ្យายาเสพติด อาชญากรรมและปัญหาต่างๆ อีกมากมายเนื่องมาจากปัญหาครอบครัวในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีความอบอุ่นขัดแย้งกันความไม่เข้าใจกันระหว่างคนในครอบครัวการเสียระบบหรือการพิการของครอบครัวสมัยใหม่ (Disorganizations of Modern Family) ค่อยๆ กลายเป็นครอบครัวที่เสียระบบเพิ่มมากขึ้นทุกที่นิมิตหมายของการประกฎการณ์ที่บ่งบอกว่าครอบครัวสมัยใหม่เสียระบบมากขึ้นนั้นจะเห็นความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวได้ด้วยนิมิตหมายได้แก่

ขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัวหมายถึงครอบครัวที่อยู่ร่วมกันบ้านเดียวกันอยู่กันไปเพียงรับประทานอาหารและพักผ่อนนอนหลับเท่านั้นสามีภรรยาเหมือนนายจ้างกับลูกจ้างขาดเอกภาพต่างคนต่างไปต่างความคิดความเห็นความเยื่อใยในครอบครัวเหลือน้อยเต็มที่ในที่สุดก็จะทำให้ครอบครัวเสียระบบห่วย่อนการควบคุมในครอบครัวหมายถึงการควบคุมครอบครัวสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลงไปอย่างน่าใจหายไม่มีใครฟังใครจะสอนก็ไม่เชื่อไม่ฟังในยุคใหม่นี้คำสอนของบิดามารดาหรือบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายต่างคนก็ไม่อยากให้ความสอนบังคับควบคุมพยายามปลีกตัวออกจากไปทันทีครอบครัวสมัยใหม่เสียระบบที่ดีในครอบครัวไปเสียการปกครองขาดความเยื่อใยความกตัญญูต่ำที่ก็ลดน้อยลงครอบครัวกำลังจะถดถอยไปสู่สังคมบรรพกาลเมื่เรื่องทะเลกันเลียงกันในครอบครัวหมายถึงเรื่องทะเลกันเลียงกันในครอบครัวในปัจจุบันนี้มีมากขึ้นเนื่องจากครอบครัวขาดการควบคุมและความรู้สึกในความเป็นเอกภาพในระหว่างสมาชิกของครอบครัวจึงทำให้ครอบครัวที่เคยมีความสามัคคีปรองดองกันกลายเป็นครอบครัวที่เสียระบบไปในทันทีมีการใช้พลกำลังการฟ้องร้องกันเป็นต้นไม่ทำหน้าที่ของกันและกันในครอบครัวหมายถึงในครอบครัวนั้นการสมรสจะเป็นเครื่องผูกพันขั้นพื้นฐานความผูกพันทางการสมรสที่อ่อนแอจะเป็นผลให้ความผูกพันทางครอบครัวอ่อนไปด้วยทุกวันนี้การสมรสของชนบางเผ่าพันจะไม่ใช้พิธีทางศาสนาอีกต่อไปแล้วแต่จะเป็นการสมรสที่เป็นสัญญาประชาคมที่จะถูกยกเลิกเพิกถอนหรือถูกบอกล้างได้โดยง่ายฉะนั้นการหย่าร้างจึงมีมากขึ้นเช่นสิทธิของหญิงได้รับการยอมรับมากขึ้นหญิงต้องการที่เรียกร้องสิทธิอ่อนไหวให้เท่าเทียมกับชายแต่ชายไม่ยอมให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมของตนผลก็คือต้องผิดใจกันต้องทะเลกันต้องทุ่มเสียเงินกันสิ่งนี้ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวเสียระบบ เช่นกัน

ข้อด้วยกันระหว่างบิดามารดา กับบุตรหมายถึงปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวขัดแย้งกันระหว่างบิดามารดา กับบุตรระบบที่คุณสูงอายุควบคุมคนหนุ่มสาวจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนคนหนุ่มสาวในสมัยนี้จะไม่เชื่อฟังบิดามารดาของตนที่จะมาควบคุมพฤติกรรมการแต่งงานหรือสังคมเป็นต้นความ

ไม่เข้าใจกันระหว่างบิดามารดา กับบุตรธิดา เช่นนี้ทำให้ครอบครัวเสียระบบไปขาดการปกป้อง อารักขาหมายถึงการขัดแย้งระหว่างบิดามารดา กับบุตรธิดา สามีภรรยาความมั่นคงปลอดภัยทาง จิตใจน้อยลงความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกันเสื่อมลงครอบครัวแตกสลายไม่มีชีนดี เพราะขาดการ รักษา^๗ ไฮส์ (Heise), เอลลสเบิร์ก (Ellsberg) และกอตเตนมูเลอร์ (Gottenmoeller) ชี้ชัดว่า สถานการณ์ความรุนแรงโดยเฉพาะในชีวิตคู่เป็นเรื่องสาคลที่สามารถเกิดขึ้นได้กับผู้หญิงในทุก ภูมิภาคทุกสังคมทั้งตะวันตกตะวันออกและในสังคมสมัยใหม่หรือสังคมแบบดั้งเดิม^{๘๙}

จากสาเหตุที่กล่าวมานี้ได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าทำให้ครอบครัวในปัจจุบันเสีย ระบบครอบครัวซึ่งเคยเป็นครอบครัวใหญ่มากก่อนได้เปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเล็กลงหญิงม่ายได้ เพิ่มจำนวนมากขึ้นความใกล้ชิดสนิทสนมกันและกันที่เคยเห็นแทบจะหมดไปเหลียวแลไปทางใดก็ พบรแต่ความเห็นแก่ตัวและพบข้อบกพร่องอันสำคัญของระบบครอบครัวร่วมกันของทุกฝ่ายทำให้เกิด ความเสียหายแก่ครอบครัว

๓.๒ ปัญหาการขาดความชื่อสัตย์ของครอบครัวไทย

ชายและหญิงเมื่อถึงวัยอันสมควรก็จะมีครอบครัวด้วยการแต่งงานและอยู่อย่างฉันสามี และภรรยาซึ่งทั้งสองฝ่ายควรจะมีความรักความชื่อสัตย์สุจริตความเชื่อใจความเข้าใจการรักษาใจ กันการผ่อนหนักเป็นเบ้าการให้อภัยต่อ กันการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข และرابรื่นตลอดไปและหากมีบุตรบุตรก็จะได้อยู่ในครอบครัวที่มีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีที่ จะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์อย่างไรก็ตามเราต้องยอมรับทุก ครอบครัวว่าไม่อาจจะเป็นสุขได้เสมอไปเมื่อครอบครัวไม่น้อยที่ประสบความแตกร้าวและมีปัญหาที่ทำ ให้ความสงบสุขในครอบครัวลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไปเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจจะมีสาเหตุต่างๆ เช่น ทั้งสามีและภรรยาไม่พยายามปรับตัวเข้าหากันไม่เชื่อสัตย์ต่อ กันหรือนอกใจกันโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไป ควบคู่กับการพยาบาลเมื่อจำเป็นก็จะมีความไม่สงบสุขในครอบครัวต่อไป ความไม่เชื่อต่อ กันในเรื่องการเงินไม่ยอมให้ต่างฝ่ายใช้จ่ายตามสมควรความเชื่อยาในเรื่องเพศบุตรก็ขาดความ ภักดีต่อพ่อแม่จึงเป็นปัญหาของสังคมครอบครัวการแต่งงานต้องสมบูรณ์เสมอไปบกพร่องไม่ได้ การแต่งงานที่อยู่กินอย่างถาวرنันเป็นพระ “ทนข้อบกพร่อง” ความเหลวและเลวของกันและกัน ได้ไม่เรียกร้องให้มากจนเกินไป^{๙๐}

^{๗๙} ประยงค์สุวรรณบุบพา, สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : โ. เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^{๘๐} Kevin Browne & Martin Herbert, Preventing Family Violence, (England : John Wiley & SonsLtd., 1997), pp. 1-2.

^{๙๐} สุพัตราสุภา, สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิชจำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๖๑.

๔. สาเหตุการขาดความซื่อสัตย์ของครอบครัวไทย

สภาพปัญหาสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งได้รับอิทธิพลค่านิยมจากวัฒนธรรมของประเทศที่พัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์นี้ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ดีนักคือมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบขาดความเคารพยากรงไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณไม่เชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ทำชั่วได้ชั่วและไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะสถาบันครอบครัวจะต้องรับเรื่องอกไปทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัวเวลาอยู่กับลูกหลานอย่างทำให้ขาดความรักความอบอุ่นทำให้ห่างเหินกันส่วนคู่สามีภรรยาก็ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันด้วยพฤติกรรมประพฤตินอกใจคู่ครองตนแอบไปเมืองนอกให้ครอบครัวแตกแยกหรือห่างร้าวกันก็ถือเป็นปัญหาของสังคมและครอบครัวในที่สุดสาเหตุที่ทำให้ขาดความซื่อสัตย์ของคู่สามีภรรยาไม่ดังต่อไปนี้

๔.๑ สาเหตุทางด้านส่วนบุคคล

สาเหตุการแตกแยกของครอบครัวที่เกิดจากคุณสมบัติส่วนตัวหรือเหตุการณ์ต่างๆที่สืบเนื่องมาจากคู่สมรสเป็นประการสำคัญได้แก่ลักษณะบุคลิกภาพหมายถึงลักษณะส่วนตัวเกี่ยวกับอุปนิสัยหรือทัศคติอย่างโดยย่างหนึ่งของสามีภรรยาเป็นสาเหตุให้ครอบครัวแตกแยกในที่นี้ได้แก่การไม่ปรับลุนติภาวะทางด้านบุคลิกภาพและความผิดปกติในลักษณะส่วนตัว

พฤติกรรมของคู่สมรสหมายถึงความประพฤติหรือการกระทำการอย่างของสามีภรรยาเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยกได้แก่การทอดทิ้งและขาดความรับผิดชอบในครอบครัวการดื่มเหล้าและการติดการพนันการไม่ซื่อสัตย์หรือการนอกใจกันและการหยาบคายหารุณไม่ให้เกียรติกันความสัมพันธ์ระหว่างคู่ครองหมายถึงสภาพความผูกพันเกี่ยวกับของคู่สามีภรรยาเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกร้าวในครอบครัวได้แก่การขัดแย้งในบุคลิกภาพการขัดแย้งหรือไม่สมดุลกันในเรื่องเพศการขัดแย้งกันของบทบาทในครอบครัวและการขาดความรักความเข้าใจกัน^{๑๒}

๔.๒ สาเหตุทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

สาเหตุการแตกแยกของครอบครัวมีผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของคู่สมรสในขณะนี้มีส่วนเสริมให้ครอบครัวเกิดการแตกแยกได้ง่ายขึ้นได้แก่

บทบาทของสตรีที่เปลี่ยนแปลงไปหมายถึงการที่สตรีในปัจจุบันมีบทบาทและหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นเพียง “แม่บ้าน” ดังแต่ก่อนมา มีบทบาทในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้เท่าเทียมบุรุษนั้นเป็นสาเหตุให้สตรีมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีโอกาสสัมพันธ์กับบุรุษอื่นนอกจากสามีมากขึ้นนั้นย่อมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวแตกหักได้ง่ายขึ้น

^{๑๒} สินดาวงษ์ พน., อ้างใน, สุพรรษาประสงค์สุข, “การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวไทยของอรสมสุทธิสาร : แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๑.

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการหย่าร้างหมายถึงการที่คนในสังคมมีแนวโน้มยอมรับการหย่าร้างมากขึ้นกว่าเดิม เพราะมีแนวคิดว่าการหย่าหรือแยกทางกันดีกว่าการอยู่ร่วมกันอย่างปราศจากความสุขนั้นมีส่วนทำให้ครอบครัวแตกแยกได้มากขึ้น

ความเสื่อมทางด้านศีลธรรมของบุคคลในสังคมหมายถึงการที่คนในสังคมไม่เอาใจใส่หรือเเคร่งครัดในศีลธรรมและเกรงกลัวบานปลายลงนั้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สามีภรรยาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องประพฤติดขาดความเอาใจใส่และรับผิดชอบต่อหน้าที่ในครอบครัวและอาจนำไปสู่การแตกร้าวของครอบครัวได้^{๓๓}

จะเห็นได้ว่าสาเหตุการขาดความชื่อสัตย์ของครอบครัวที่ได้กล่าวมาแล้วหลักสำคัญของปัญหามีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในครอบครัวคือสามีภรรยาขาดความชื่อสัตย์ไม่ซื่อตรงต่อบทบาทหน้าที่ของตนส่วนสาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของครอบครัวคือเกิดจากระบบทเศรษฐกิจทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอยู่ใกล้แหล่งอบายมุขทุกชนิด

๔. หลักธรรมส่งเสริมความชื่อสัตย์ของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสังคมเล็กที่สุดเมื่อพิจารณาโดยเฉพาะในปัจจุบันสถาบันครอบครัวกำลังล้มเหลวอย่างรวดเร็วเนื่องจากเกิดปัญหาทางครอบครัวมีการหย่าร้างทะเลวิวาหกันคู่สามีภรรยาประพฤตินอกใจกันปัญหาการดีมสุราเป็นต้นปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้ เพราะว่าบุคคลของครอบครัวได้ขาดศีลธรรมและความชื่อสัตย์ต่อกันทางด้านความคิดการพูดการกระทำและหน้าที่การทำงานของตนและผู้อื่นดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความชื่อสัตย์เพื่อนำมาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวดังไปนี้

๑. เบญจศีล/เบญจธรรม

ในพระพุทธศาสนา มีหลักปฏิพิธพิพิธฐานของมนุษย์เรียกว่า “มนุษยธรรม” ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักพิพิธฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นธรรมจริยาและเป็นอิรยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้เจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกายทางวาจาและทางใจและท่านสอนว่าผู้นั้นควรควบคุมตนให้ได้ในทางกายและทางวาจา ก่อนเป็นอย่างน้อย^{๓๔} โดยเฉพาะบุคคลของครอบครัวควรตั้งตนอยู่ในข้อปฏิบัติพิพิธฐานของมนุษย์ด้วยการฝึกขัดเกลาตนทางกายและทางวาจาให้สมบูรณ์แบบเพื่อเกิดความสงบและความสามัคคีของบุคคลในครอบครัวและสังคมดังนั้นหลักปฏิบัติพิพิธฐานของมนุษย์ควรนำมาใช้กับบุคคลในครอบครัวของตนอย่างจริงใจหรือถือปฏิบัติอย่างชื่อสัตย์ต่อเบญจศีล-เบญจธรรมดังต่อไปนี้

เบญจศีลคือความประพฤติชอบทางกายและวาจาการรักษาภัยว่าจะให้เรียบร้อยการรักษาปกติตามระเบียบวินัยข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วร้ายควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เปี่ยดเบี่ยน มีอยู่ ๕ ข้อได้แก่

๑. ปณาติปatawaremnajetnangdewenjakarachaeveeit

^{๓๓} อ้างแล้ว, หน้า ๑๑.

^{๓๔} พระพรหมคุณารณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมมนูญชีวิต, หน้า ๑๙.

๒. อพินนาทานาเวรมณี เจตนาดเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้
๓. การแสดงสุนิจชาจาราเวร์มณีเจตนาดเว้นจากการประพฤติผิดในการ
๔. มุสาวาทาเวร์มณีเจตนาดเว้นจากการพูดเท็จ
๕. สุราเมรยมชัขปมาทภูฐานาเวร์มณีเจตนาดเว้นจากการเสพของมีนเมาก็อสร้าและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^(๑)

เมื่อเราได้ปฏิบัติตามหลักของศีล๕แล้วคุณธรรมที่ปรากฏมาคู่กับศีล ๕ เรียกว่าเบญจธรรมหรือคุณธรรมอันดีงาม ๕ ข้อดังนี้เบญจธรรมคือธรรมอันดีงาม ๕ อย่างคุณธรรม ๕ ประการคู่กับเบญจศีลเป็นธรรมที่อุดหนุนกี๊กูญแก่การรักษาเบญจศีลผู้รักษาเบญจศีลคุณธรรมนี้จะปรากฏขึ้นอยู่ในใจเป็นประจำมืออยู่ ๕ ข้อได้แก่ (๑) เมตตาและกรุณาหมายถึงความรักใคร่ปราณາให้มีความสุขความเจริญและความสงบสารคดิช่วยให้พันทุกข์คู่กับศีลข้อที่ (๒) สัมมาอาชีวะหมายถึงการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตคู่กับศีลข้อที่ (๓) การสั่วธรรมายถึงการสั่งรวมใจในความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางการมรณไม่ให้หลงไหลในรูปเสียงกลิ่นรสและสัมผัศคู่กับศีลข้อที่ (๔) สัจจะหมายถึงความซื่อสัตย์ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ (๕) สติสัมปชัญญะหมายถึงระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอคือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิดรู้สึกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำระหว่างมีให้เป็นคนมัวเม้าประมาทคู่กับศีลข้อที่ ๕^(๒)

จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีล ๕ ข้อขึ้นเพื่อให้ชาวพุทธได้ถือปฏิบัติขึ้นเบื้องต้นเป็นแนวเดียวกันซึ่งเป็นข้อด่วนหรือควรจะเว้นและศีลสามารถควบคุมความประพฤติของมนุษย์ทางกายและว่าจາให้เรียบร้อยส่วนเบญจธรรมคือคุณธรรมอันดีงาม ๕ ประการเป็นข้อปฏิบัติที่สนับสนุนคุณธรรมอันดีงามของศีลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปว่าเบญจศีลเป็นข้อด่วนคู่กับเบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติพระพุทธเจ้าจึงได้ทรงบัญญัติศีล ๕ ข้อ เพื่อเป็นข้อปฏิบัติขึ้นเพื่อนฐานสำหรับพุทธศาสนาสันกิชนได้ถือปฏิบัติและศีลสามารถควบคุมความประพฤติให้เรียบร้อยได้ ๒ ทางคือทางกายคือศีลควบคุมความประพฤติทางกายให้เรียบร้อยและไม่เบียดเบี้ยนเคราะพสิทธิผู้อื่นและทางว่าจາคือศีลควบคุมความประพฤติทางว่าจາให้เรียบร้อยและให้ระวังคำพูดจากไม่โกหกหลอกหลวงพูดจาไฟเราะพูดแต่เรื่องที่เป็นความจริงเป็นประโยชน์ดังนั้นผู้ที่ตั้งอยู่ในศีลแล้วคุณธรรมอันดีงามของศีลจะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ตกไปในทางที่เสื่อมเสียและมีความเจริญในชีวิตมีเกียรติซึ่งเสียงขรรดา

๒. ธรรมาราสธรรม๔

ธรรมาราสธรรมคือธรรมสำหรับธรรมาราสธรรมสำหรับการครองเรือนหลักการครองเรือนชีวิตของคุณธรรมมีอยู่ ๔ ประการได้แก่ (๑) สัจจะหมายถึงความจริงซื่อสัตย์ (๒) หมະหมายถึงการข่มใจการฝึกฝน (๓) ขันติหมายถึงความอดทน (๔) ใจหมายถึงการบริจาคความเสียสละ^(๓)

^(๑) ท.ป.า. (ไทย) ๑๐/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓, อก.ว.ว. (ไทย) ๓๕/๓๐๕-๗๑๑/๔๔๗-๔๕๓.

^(๒) อ้างแล้ว, หน้า๓๗。

^(๓) ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๔๕/๓๑๖, ข.ส. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

ขอรับสิริธรรม คือ หลักธรรมสำหรับการครองชีวิตคุ่ของครอบครัวหรือหลักประกันชีวิตครอบครัวให้มีความสุขความปราถนาของผู้อยู่คู่รองเรื่องย่อมปราถนาที่จะให้ชีวิตในครอบครัวมีความราบรื่นไม่ต้องการให้เกิดความแตกแยกหรือทะเลาะเบาะแวงกันถ้าบุคคลอยู่ร่วมกันอย่างมีความซื่อสัตย์ไว้วางใจกันและกันก็จะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นได้การปฏิบัติตามหลักการครองชีวิตของคุณพ่อคุณแม่ขอรับสิริธรรม ๔ จะได้อธิบายความหมายดังต่อไปนี้

สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ความจริงต้องมีความซื่อสัตย์และซื่อตรงต่อคุณของตนมีความรับผิดชอบมีความจริงใจต่อคุณของซื่อสัตย์ต่อตนเองจริงใจพูดจริงทำจริงจะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ไม่ฝืนทำความช้ำหัวใจป่วยและมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นโดยเฉพาะคุณชีวิตของเรามีประพฤตินอกใจคุณของไม่โกหกหลอกลวงมีความจริงใจบริสุทธิ์ใจมีความรับผิดชอบประพฤติในสิ่งที่ดีงามตามสัจจะแห่งธรรมอยู่กันอย่างเปิดเผยให้ทั้งสองฝ่ายมองเห็นกันชัดเจนไม่มีอะไรเป็นความลับอันตนจะต้องเพ่งปิดบังแก่กันครอบครัวของสามีภรรยาไม่จริงใจซื่อสัตย์ต่อกันจะหาความสุขไม่ได้เลยทำให้สามีภรรยาในครอบครัวคือบุตรธิดาพลอยได้รับผลกระทบไปด้วยก่อให้เกิดปัญหาทางครอบครัวหลายประการตามมา เช่นปัญหาการหย่าร้างทะเลาะวิวาทกันเป็นต้น

ทมະ คือ ความซ่อมใจฝึกฝนตนเองซ่อมใจไม่ให้กรุขึ้นใจไม่ให้หลงมัวเมานิสิ่งที่ไม่ดีสิ่งที่จะเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นไม่ไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขซึ่งเป็นสาเหตุที่นำความหาย茫茫สู่ตนและครอบครัวได้สิ่งใดที่เห็นว่าไม่ดีต้องข่มใจที่จะไม่ทำบังคับควบคุมตนเองให้ได้รู้จักปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นโดยเฉพาะคุณสามีภรรยาที่แต่งงานกันใหม่จะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับญาติของอีกฝ่ายให้ได้ เช่น ภรรยาไปอยู่บ้านของสามีต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับพ่อแม่ของสามีให้ได้เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยในที่สุดก็เป็นญาติกันได้อย่างสนิทใจเป็นต้น

ขันติ คือ ความอดทนต้องมีความอดทนต่อความยากลำบากต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในครอบครัวอดทนต่อความลำบากในการประกอบอาชีพอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาอดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่สร้างความลำบากขึ้นเดื่องให้เกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจอดทนต่อความยากลำบากในการเลี้ยงดูบุตรและญาติพี่น้องที่อยู่ในครอบครัวกล้าที่จะอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่จะเข้ามาในชีวิตคู่ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งสามารถอกล้าเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ด้วยจิตใจที่มั่นคงไม่หวั่นไหวตั้งใจมุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรอย่างไม่หักโ�ยแล้วความสุขจะเกิดขึ้นในครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์

จาจะ คือ ความเสียสละเสียสละทรัพย์สินเงินทองของตนไม่หวงเหงาของกินของใช้ต่างๆ หรือแม้แต่คุณของตนเสียสละความสุขส่วนตัวให้กับผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ที่มีพระคุณต่อเราผู้ที่อยู่ในความดูแลและอยู่ให้การปกครองผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเราผู้ที่มีฐานะยากจนลำบากยากแค้น ฉะนั้น การเสียสละผู้นำต้องเป็นคนใจกว้างวางเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลที่ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันมีความโอบอ้อมอารีต่อคุณของต่อเพื่อนบ้านและญาติมิตรของตนหรือสามาชิกทุกคนในครอบครัว

สรุปว่าความประณานิชิตของครอบครัวให้มีชีวิตร้าบรื่นหรือหลักประกันชีวิตสำหรับผู้ครองเรือนมีข้อปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์เรียกว่ามาราธรมเป็นหลักประกันชีวิตของครอบครัวได้แก่ สักจะ คือ คุณชีวิตมีความรักจริงใจซื่อสัตย์ต่อครอบครัว ทมະ คือการฝึกฝนอบรมข่มใจปรับตัวให้สู้กับปัญหาอุปสรรคที่เข้ามาในครอบครัวขันติคืออดทนอดกลั้นไม่หวานหันต่อการฝึกฝนข่มใจต่อปัญหาและรู้จักปรับตัวให้เรียนรู้อยู่กับปัญหาที่เข้ามาในครอบครัวอย่างเข้มแข็งทั้งร่างกายทั้งจิตใจ และไม่ย่อท้อจากคือครอบครัวรู้จักเสียสละทรัพย์สินเงินทองเพื่อขอจดความระหนึ่อกจากจิตใจ และสามีภรรยาต้องรู้จักความเสียสละช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายและสงเคราะห์สังคมอื่น

๓.ทิศ ๖

ในการดำรงชีวิตครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กันด้วยวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปตามสถานะทางสังคมที่กำหนดไว้คือวิธีการปฏิบัติที่บุคคลต้องยึดมั่นด้วยความซื่อสัตย์ต่อความสัมพันธ์อันดีของบุคคลในครอบครัวและสังคมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกด้วยคำเบรียบเทียบทิศ ๖ ว่า “อริยสาวกเป็นผู้ปิดป้องทิศเป็นอย่างไรคงเด็ดบุตรเรอพึงทราบทิศ ๖ นี้ คือพึงทราบว่ามารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้าพึงทราบว่าอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวาพึงทราบว่าบุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลังพึงทราบว่ามิตรสายยเป็นทิศเบื้องซ้ายพึงทราบว่าท่าสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่างพึงทราบว่าสัมพนพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน”^{๑๗}

บุคคลทั้ง ๖ ประเภทนี้ต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคมดุจดังทิศที่อยู่รอบตัวสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้บุคคลปฏิบัติต่อกันหรืออนุเคราะห์ช่วยเหลือกันและกันให้ครบถ้วนซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ดังนั้นหน้าที่บุคคลต้องปฏิบัติต่อทิศ ๖ ด้วยความจริงใจได้แก่การปฏิบัติระหว่างบิดามารดาภกบุตรธิดาหรือบุตรธิดากับบิดามารดาครูอาจารย์กับศิษย์หรือศิษย์กับครูอาจารย์สามีกับภรรยาหรือภรรยากับสามีมิตรกับมิตรนายจ้างกับคนรับใช้และคนงานและสัมณะพราหมณ์นักบวชกับคฤหาสน์ประจำน้ำที่สัตต์ประชาชนหรือคฤหาสน์กับสัมณะพราหมณ์ดังต่อไปนี้

๑. บุรัตติมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหน้าคือทิศตะวันออกได้แก่การดาบิดา เพราะท่านทั้งสองเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตและให้จุดเริ่มต้นชีวิตใหม่แก่บุตรธิดาบิดามารดาเป็นผู้มีกระแสทำอุปการะแก่บุตรธิดามาก่อนผู้ที่เป็นบุตรธิดาต้องตอบแทนบุญคุณของท่านทั้งสองที่ได้ชูบเลี้ยงเรามาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติตัวโดยความจริงใจต่อ กันระหว่างบุตรธิดากับบิดามารดาหรือบิดามารดาภกบุตรธิดาควรปฏิบัติตัวนี้

ก) หน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดา : บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าด้วยหน้าที่ประการได้แก่ (๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ (๒) จักทำกิจของท่าน (๓) จักดำเนรงวงศ์สกุล (๔) จักประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นไทยาท (๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

^{๑๗} ท.ป.า. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

ข) หน้าที่บิดามารดาต่อบุตรธิดา : บิดามารดา ผู้เป็นพิศเบื้องหน้าย่อmomอนุเคราะห์บุตรธิดาด้วยหน้าที่ประการได้แก่ (๑) ห้ามไม่ให้ทำความช้ำ (๒) ให้ด้วยอยู่ในความดี (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา (๔) หาภรรยาที่สมควรให้ (๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร^{๑๙}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดาในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบุตรธิดามีอยู่๓ประเกทคือ (๑) อกิจชาตบุตรคือบุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดาหรือดีเลิศกว่าพ่อแม่ (๒) อนุชาตบุตรคือบุตรที่ตามเยี่ยงบิดามารดาหรือเสมอด้วยพ่อแม่ (๓) อาชาตบุตรคือบุตรที่ต่ำลงกว่าบิดามารดาหรือเสื่อมธรรมทำลายวงศ์ตระกูล^{๒๐} บุตรธิดาที่บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดาผู้เป็นพิศเบื้องหน้าด้วยหน้าที่๕ประการได้ซึ่ว่าเป็นลูกที่ดีของบิดามารดาหรือเป็นลูกที่มีคุณธรรมของคนดีเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กตัญญูกตเวที” คือผู้รู้อุปการะที่ท่านกระทำแล้วและตอบแทนรู้จักบุญคุณของผู้อื่นนั่นเอง

ส่วนหน้าที่ของบิดามารดาที่เลี้ยงดูอนุเคราะห์บุตรธิดาด้วยหน้าที่๕ประการนี้ได้ซึ่ว่า “เป็นผู้เอาใจใส่บุตรธิดา” เพราะว่าบิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูโดยปกป้องบุตรธิดาไม่ให้ตกไปในทาง obsiyum และได้รับการศึกษาเพิ่มพูนปัญญาดำรงวงศ์ตระกูลสืบต่อไปดังนั้นบิดามารดาจึงได้เป็นพระอรหันต์และพระพรหมในบ้านของบุตรธิดาดังนั้นบุตรธิดาที่ดีคือผู้ที่รู้จักอุปการคุณที่เขากำทำก่อนแล้วและตอบแทนหรือรู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณเรียกว่า “กตัญญูกตเวที” ส่วนบิดามารดาที่ดีคือผู้ทำอุปการะก่อนหรือเป็นผู้ให้ชีวิตอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาป้องกันไม่ให้ตกไปในทางที่ชัวทำแต่ความดีเพิ่มพูนปัญญาหากคุ้ครองให้สืบวงศ์ตระกูลเรียกว่า “บุพารี”

๒. ทักษิณทิศหมายถึงทิศเบื้องขวาคือทิศใต้ได้แก่ครูอาจารย์เพราะเป็นผู้สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศหมายถึงสอนฝึกศิษย์ให้เข้าใจแล้วเลี้ยงชีพได้จริงและรู้จักดำรงตนด้วยดีที่จะเป็นประกันให้ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ์มีความสุขความเจริญ^{๒๑} เพราะฉะนั้นครูอาจารย์จึงเป็นผู้ที่ควรแก่การคุณทักษิณย์บุคคลและเป็นผู้ที่มีอุปการคุณแก่ศิษย์อย่างยิ่งดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติต่วยความจริงใจต่อกันระหว่างศิษย์กับครูอาจารย์หรือครูอาจารย์กับศิษย์ควรปฏิบัติตั้งนี้

ก) หน้าที่ศิษย์ต่อครูอาจารย์ : ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ผู้เป็นพิศเบื้องขวาด้วยหน้าที่๕ประการได้แก่ (๑) ลูกต้อนรับ (๒) เข้าไปค่อยรับใช้ (๓) เชือฟัง (๔) ดูแล pronนิบติ (๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคราะห์

ข) หน้าที่ครูอาจารย์ต่อศิษย์ : ครูอาจารย์ผู้เป็นพิศเบื้องขวาด้วยหน้าที่๕ประการได้แก่ (๑) แนะนำให้เป็นคนดี (๒) ให้เรียนดี (๓) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี (๔) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย (๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย^{๒๒}

จะเห็นได้ว่าลูกศิษย์บุคคลได้ตั้งใจศึกษามีองค์ประกอบของพหุสูตได้แก่พังมากจำได้คัลลิ่งปากขึ้นใจเข้าใจทุกภูมิเรียกว่า “ผู้ได้เรียนมากหรือผู้คงแก่เรียน” และครูอาจารย์ตั้งใจสอนแก่ศิษย์

^{๑๙} ท.ป. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๓๓.

^{๒๐} พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมนูญชีวิต, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๕๕.

^{๒๑} อ้างแล้ว, หน้า ๖๕.

^{๒๒} ท.ป. (ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๓๓.

จนได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเรื่องการสอนได้แก่การสอนให้เข้าใจได้จริงเห็นความจริงทำให้ได้จริงนำไปปฏิบัติได้ผลจริงเรียกว่า “ผู้ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้”

๓. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดบุตรภรรยาเพราหมีขึ้นภายในห้องคือทิศตะวันตกได้แก่บุตรภรรยาเพราหมีขึ้นภายในห้องและอยู่เป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลังบุคคลผู้มาที่ห้องก็คือบุตรธิดาสามีภรรยาเมื่อสามีภรรยาและบุตรธิดาอยู่ด้วยกันแล้วให้กำลังใจซึ่งกันและกันเข่นภรรยาอยู่เป็นกำลังใจอยู่ที่บ้านให้สามีที่ไปทำงานสิงสำคัญที่สามีภรรยาต้องการก็คือ “กำลังใจให้กันและกัน” ดังนั้น หน้าที่ต้องปฏิบัติตามด้วยความจริงใจต่อกันระหว่างสามีภรรยาควรปฏิบัติตามนี้

ก) หน้าที่ของสามีต่อภรรยา : สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ประการได้แก่ (๑) ให้เกียรติยกย่อง (๒) ไม่ดูหมิ่น (๓) ไม่ประพฤตินอกใจ (๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ (๕) ให้เครื่องแต่งตัว

ข) หน้าที่ของภรรยาต่อสามี : ภรรยาอย่อมอนุเคราะห์สามีผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้แก่ (๑) จัดงานดี (๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี (๓) ไม่ประพฤตินอกใจ (๔) รักษาทรัพย์ที่หากมาได้ (๕) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง^{๑๓}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของสามีที่บำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชี้อ่วว่า “เป็นข้างเท้าหน้า” คือสามีค้อยปากป้องภัยอันตรายต่างๆ มอบความรักให้เกียรติกันอย่างจริงใจรักเดียวไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองตนมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ดูแลรักษาเป็นเสาหลักให้เมื่อภรรยาไม่ปัญหาทุกข์ร้อนใจช่วยปลอบใจและช่วยเหลือภรรยาดูแลบุตรธิดาจึงเรียกว่า “รักครอบครัว” ส่วนหน้าที่ของภรรยาท่อนุเคราะห์ต่อสามีผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ ๕ ประการได้ชี้อ่วว่า “เป็นข้างเท้าหลัง” คือภรรยาอยู่เป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลังของสามีมอบความรักให้เกียรติไม่คิดนอกใจจริงใจต่อกู่ครองและรักษาทรัพย์สมบัติที่สามีนำมาได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ญาติทั้งสองฝ่ายและพร้อมที่จะเป็นคู่ชีวิตคู่สุขคู่ทุกข์ร่วมกันไม่หวานหวนต่อปัญหาอุปสรรคต่างๆ เมื่อสามีมีความทุกข์ใจค้อยปากป้องให้กำลังใจกันและกันดังนั้นสามีเป็นข้างเท้าหน้า เพราะว่าเป็นผู้นำของครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีค้อยปากป้องภัยให้สามาชิกในครอบครัวส่วนภรรยาเป็นข้างเท้าหลัง เพราะว่าเป็นผู้ค้อยดูแลกิจต่างๆ ภายในครอบครัวหน้าที่สามีภรรยาข้อที่เหมือนกันคือ “ไม่ประพฤตินอกใจ” เพราะจะทำให้คู่ครองมีความเชื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

๔. อุตตรทิศหมายถึงทิศเบื้องซ้ายคือทิศเหนือได้แก่มิตรสหายคือคนที่อยู่ใกล้ชิดหรือผู้ร่วมงาน เพราะว่ามิตรสหายช่วยเหลือให้ข้ามพ้นปัญหาและอุปสรรคอันตรายเมื่อเรามีความทุกข์เดือดร้อนในอนาคตจากพ่อแม่สามีภรรยาอย่างมีมิตรสหายที่ช่วยย้ำเตือนสติไม่ให้ประมาทหลงกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมเป็นกำลังสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายประสบผลสำเร็จได้อย่างไรก็ตามมิตรสหายก็เป็นเพื่อนที่สำคัญสำหรับเราเหมือนกับคำสุภาษิตโบราณว่า “มีสุขร่วมเสพมีทุกข์ร่วมต้าน” ดังนั้น หน้าที่ต้องปฏิบัติตามด้วยความจริงใจระหว่างบุคคลกับมิตรสหายหรือมิตรสหายกับบุคคลควรปฏิบัติตามนี้

ก) หน้าที่ของบุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย : บุคคลพึงบำรุงมิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายด้วยหน้าที่ประการได้แก่ (๑) การให้ (๒) กล่าววาจาเป็นที่รัก (๓) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ (๔) วางแผนสมำเสมอ (๕) ไม่พูดจาหลอกลวงกัน

ข) หน้าที่ของมิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ : มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบด้วยหน้าที่ประการได้แก่ (๑) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว (๒) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว(๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พึ่งพาได้ (๔) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย (๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร^{๒๔}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของบุคคลบำรุงมิตรสหายผู้ที่เป็นทิศเบื้องซ้ายด้วยหน้าที่ประการได้ชื่อว่า “มิตรแท้” คือผู้ที่ช่วยเหลือเพื่อนยามเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจจะอยู่เคียงข้างเมื่อเพื่อนมีความทุกข์ก็ทุกข์ด้วยมีสุขก็สุขด้วยหรือเอาใจเขามาใส่ใจเรามิตรด้วยใจจริงเรียกว่า “มิตรแท้”^{๒๕} ส่วนเพื่อนที่มีภัยมากไม่ช่วยเตือนภัยให้ยังส่งเสริมกันไปในทิศทางที่เสื่อมเสียอีกด้วยและเป็นศัตรูมาในร่างของมิตรเรียกว่า “มิตรเทียม”^{๒๖} ดังนั้น การคบมิตรในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ ประการคือการคบมิตรเที่ยมคือมิตรไม่มีความจริงใจต่อกันเป็นบุคคลที่นำความเดือดร้อนความหายนะมาให้แก่ชีวิตพระพุทธเจ้าให้หลีกเลี่ยงการคบมิตรเที่ยมเสียส่วนการคบมิตรแท้คือมิตรที่มีความจริงใจต่อกันและเป็นบุคคลที่นำความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชีวิตพระองค์ทรงสนับสนุนให้คบมิตรแท้ประภานี้

๔. เหตุฉนิธิ หมายถึง ทิศเบื้องล่างได้แก่คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้กับการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายดังนั้นหน้าที่ต้องปฏิบัติอย่างจริงใจระหว่างนายกับคนรับใช้และคนงานหรือคนรับใช้และคนงานกับนายมีหลักปฏิบัติต่องต่อไปนี้

ก) หน้าที่ของนายต่อกันรับใช้และคนงาน : นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงานผู้เป็นทิศเบื้องล่างด้วยหน้าที่ ๔ ประการได้แก่ (๑) จัดการงานให้ทำงานสมควรแก่กำลัง (๒) ให้อาหารและค่าจ้าง (๓) ดูแลรักษาภยามเจ็บป่วย (๔) ให้อาหารมีรสແแปลก (๕) ให้หยุดงานตามโอกาส

ข) หน้าที่ของคนรับใช้และคนงานต่อนาย : คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์หน้าที่ด้วยหน้าที่ ๔ ประการได้แก่ (๑) ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย (๒) เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย (๓) ถือเวลาแต่ของที่นายให้ (๔) ทำงานให้ดีขึ้น (๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญ^{๒๗}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของนายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงานผู้เป็นทิศเบื้องล่างด้วยหน้าที่ ๔ ประการได้ชื่อว่า “หัวหน้าและนายจ้าง” ผู้ที่เป็นนายจ้างหรือหัวหน้าต้องฉลาดในการใช้บุคคลทำงานตามความสามารถไม่เทื่อนลูกจ้างเป็นเหมือนทาสรับใช้เมื่อลูกจ้างทำงานเสร็จแล้วนายจ้างต้องมีผลตอบแทนลูกจ้างเพื่อให้ลูกจ้างไว้วางใจและทำงานตอบแทนอย่างบริสุทธิ์ใจตัวอย่างเช่นลูกจ้างเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาก็ให้การรักษาพยาบาลผู้ที่เป็นนายจ้างยังให้ค่าตอบแทนหรือโบนัสเป็นต้นส่วนหน้าที่ของคนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์หน้าที่ ๔ ประการได้ชื่อว่า “ลูกจ้างที่ซื่อสัตย์” ลูกจ้างอนุเคราะห์หน้าที่ด้วยการทำงานอย่างซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ขยันทำงานให้คุ้มค่ากับ

^{๒๔} ท.ป. (ไทย) ๑๙/๒๗๐/๒๑๔-๒๑๕.

^{๒๕} ท.ป. (ไทย) ๑๙/๒๖๐-๒๖๔/๒๐๙-๒๑๑.

^{๒๖} ดูรายละเอียดในท.ป. (ไทย) ๑๙/๒๕๔-๒๕๘/๒๐๗-๒๐๙.

^{๒๗} ท.ป. (ไทย) ๑๙/๒๗๑/๒๑๕.

ค่าตอบแทนและการพนับถือสรรเสริญให้เกียรตินายจ้างเป็นต้นดั้งนั้นนายจ้างที่ดีคือเป็นผู้ที่ให้ค่าตอบแทนแก่ลูกจ้างที่ขยันทำงานอย่างซื่อสัตย์และให้ความช่วยเหลือเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อนส่วนลูกจ้างที่ดีคือเป็นบุคคลที่ขยันทำงานให้แก่นายจ้างให้เหมาะสมกับค่าจ้างและควรพนับถือให้เกียรติแก่เจ้านาด้วยความซื่อสัตย์จริงใจ

๖. อุป rim ทิศ หมายถึง ทิศเบื้องบนได้แก่ สมณพราหมณ์คือพระสงฆ์หรือนักบวชในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติพระธรรมแล้วเผยแพร่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติปฏิบัติมากมายและเป็นเนื้อนานาบุญของชาวพุทธอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจดังนั้นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามความจริงใจต่อ กันระหว่างคุณหัสดีกับสมณพราหมณ์หรือสมณพราหมณ์กับคุณหัสดีควรปฏิบัติตั้งต่อไปนี้

ก) หน้าที่ของคุณหัสดีบำรุงต่อสมณพราหมณ์ : คุณหัสดียอมบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบนด้วยหน้าที่๕ ประการได้แก่ (๑) จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา (๒) จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา (๓) จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา (๔) เปิดประทุมต้อนรับ (๕) ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

ข) หน้าที่ของสมณพราหมณ์ยอมอนุเคราะห์ต่อคุณหัสดี : สมณพราหมณ์ยอมอนุเคราะห์คุณหัสดีด้วยหน้าที่๖ ประการได้แก่ (๑) ห้ามไม่ให้ทำความช้ำ (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม (๔) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง (๕) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง (๖) บอกทางสรวนคร^{๒๔}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของคุณหัสดีบำรุงต่อสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบนด้วยหน้าที่๕ ประการได้ชื่อว่า “อุปภูฐานะพระศาสนา” คืออุบาสกอุบาสิกาเป็นผู้ที่นำบำรุงให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อให้สืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นกำลังสนับสนุนพระสงฆ์ได้ศึกษาพระคัมภีร์เผยแพร่พุทธศาสนาสืบต่อไปจึงได้ชื่อว่า “ผู้อุปภูฐานะพระพุทธศาสนา” อุบาสกอุบาสิกาที่มีคุณสมบัติที่เรียกว่าอุบาสกธรรม๕ประการ^{๒๕} คือ (๑) มีศรัทธาเชื่อและมีเหตุผลนั้นในคุณพระรัตนตรัย (๒) มีศีลอย่างน้อยด้วยตนเองได้ในศีล ๕ (๓) ไม่ถือมงคลตั้นข่าวเชื่อกรรมไม่เชื่อมงคลมุ่งหวังผลจากการกระทำมิใช่จากโขคลางหรือสิ่งที่ตื่นกันไปว่าขังศักดิ์สิทธิ์ (๔) ไม่แสวงหาทักษิณยนอกหลักคำสอนนี้ (๕) เอาใจใส่ทำบุญบำรุงและช่วยกิจกรรมพระพุทธศาสนาหลักธรรมทั้ง ๕ ประการนี้เป็นคุณสมบัติสำหรับอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาที่แท้จริงส่วนหน้าที่ของสมณพราหมณ์ที่อนุเคราะห์ต่อคุณหัสดีด้วยหน้าที่๕ ประการได้ชื่อว่า “เนื้อนานาบุญของชาวพุทธ” คือพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาเผยแพร่คำสอนผู้สืบต่อพระพุทธศาสนาเป็นการเกื้อกูลประโยชน์แก่ผู้อื่น จึงได้ชื่อว่า “เนื้อนานาบุญของชาวพุทธ”

^{๒๔} ท.ป. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^{๒๕} พระพรหมคุณAGR (ป.อ. ปัญโต), ธรรมนูญชีวิต, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐),

๖. สรุป

หลักธรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ของครอบครัวได้แก่หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนเรียกว่า ธรรมศาสตร์ และ หลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขคือศีล ๕ และเบญจธรรมโดยเฉพาะข้อที่三 ด้วยการห้ามประพฤติผิดในการหรือประพฤตินอกใจกัน สำหรับผู้ชายยินดีในภาระของตนเรียกว่า สثار สันโดษ ส่วนผู้หญิงยินดีในสามีของตนเรียกว่าปติ วัตรและการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ของบุคคลในครอบครัวและสังคมเรียกว่าทิศ ๖ ประโยชน์ของความซื่อสัตย์มีความสำคัญต่อตนเองคือเป็นบุคคลที่มีความประพฤติจริงด้วยความดี งามครอบครัวคือเป็นคู่สามีภรรยาที่มีความซื่อสัตย์ต่อกันที่ไม่ประพฤตินอกใจกันมิตรเป็นมิตรที่ จริงใจต่อกันเรียกว่ามิตรแท้ดังนั้นความซื่อสัตย์จึงมีความสำคัญต่อครอบครัวส่งเสริมให้บุคคลใน ครอบครัวมีความเข้มแข็งเป็นคนที่จริงใจต่อกันตรงต่อหน้าที่การทำงานเป็นคนแท้ที่สมบูรณ์ด้วย คุณธรรมเมื่อบุคคลในครอบครัวมีความซื่อสัตย์ต่อกันส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข เพราะบุคคลนั้น ตั้งมั่นรักษาความซื่อสัตย์นั่นเอง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จำงค์อดิวัฒนสิทธิ์และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่๘, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ณรงค์เสี้้งประชา. วิทยาศาสตร์สังคม : ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทีโอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘.

นิยพรวณવรรณศิริ. มนุษย์วิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ประยงค์สุวรรณบุปผา. สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรี นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๗.

บรรณทิพย์ศิริวรรณบุศย์. จิตวิทยาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเท็กซ์
แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณภารณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมนูญชีวิต.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.
สุพัตราสุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทยค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๒.

(๒) สารสาร :

ธนาชัยผดุงอธิ, “มิติทางกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว”, สารสารข่าว
กฎหมายใหม่ (Law Digest), ปีที่๔ฉบับที่๙๐ธันวาคม๒๕๕๐.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

สินดาวงษ์ทัน, อ้างใน, สุปรรษาประสิทธิ์สุข, “การศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีเกี่ยวกับปัญหา
ครอบครัวไทยของอรสมสุทธิสาร : แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอ”. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
หวานน้อยคุณ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์จริยธรรมในมโนทัศนชาดก”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาภูราชนิเวศวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(i) Book :

Heise, Ellsberg and Gottemoeller, (1999–2000) - Kevin Browne & Martin Herbert,
Preventing Family Violence. England : John Wiley & Sons Ltd., 1997.

Kevin Browne & Martin Herbert, **Preventing Family Violence**. England : John Wiley
& Sons Ltd., 1997.

การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอธิษฐานธรรม术
Harmony Promotion in Thai Society Accordance
With Athitthandhamma Four

พระสุรุติ สิริวัฒโน (อุกฤษโขค)*

บทคัดย่อ

การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลักอธิษฐานธรรม术 ได้แก่ ปัญญา, สจจะ, จาคะ, อุปสมะ มาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยจากการศึกษาพบว่าสังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียว ของผู้คนในสังคมด้วยการรวมพลังกันปฏิบัติและในสิ่งที่ถูกต้องดึงมาตามหลักการข้อบังคับติกาและศีลธรรมสิ่งที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่ความสามัคคีคือทุกคนใช้ปัญญาในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์สำเร็จมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญานี้การஸະสິ່ງທີ່ໜ້າມໄລຍ້ວັນພິດພາດ จากความจริงเสียได้และใช้วิถีทางสันติธรรมรับโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวายทำใจໃຫ້ສັບໄດ້ຄື່ອ ความสามัคคีเป็นใหญ่ย่อมส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ต้นและสังคมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ความสามัคคี, สังคมไทย, อธิษฐานธรรม术

ABSTRACT

To promote the harmony in Thai society accordance with Athitthandhamma four such as wisdom, truth and honesty, generosity, contact, to be applied in Thai society and found that Thai society wants to have the harmony of people in the society and behave the right principle, regulations, rule and morality. The thing will move Thai society to have the harmony , is every person to use the wisdom to work own duty perfectly and live with wisdom , forget and forgive the mistakes and use the peace way to stop the conflict and make the mind calm by having the harmony that will effect on happiness to own selves and society truly.

Keywords: Harmony, ThaiSociety, Athitthandhamma

* ครุพะสونศีลธรรมในโรงเรียนและเจ้าอาวาสวัดหนองบัวทิ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

๑. บทนำ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประพฤติปฏิบัติตนในสังคมความเมตตากรุณาการแบ่งปันการทำบุญการสรงเคราะห์อนุเคราะห์เมื่อเกิดมีภัยพิบัติต่างๆ คุณธรรมที่แสดงออกด้วยการประพฤติตามหลักธรรมย่อมก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่ชนปัจจุบัน สังคมไทยแข็งขันกันพัฒนาด้านวัฒนิยมพัฒนาและเจริญมากแค่ไหนเมื่อนั่งเหล่านั้นจะทำให้คนไทยเห็นทั่วจากศาสนาศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคมไทยปัจจุบันของสังคมไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นเพราห่างไกลจากศีลธรรมแม้ในปัจจุบันจะรณรงค์ให้เห็นความสำคัญแต่เมื่อนามาได้ปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมทุกวันนี้สังคมบางส่วนมักจะยอมรับความเลิศหรูหราอยู่ในภาระและสุนนิยมและวัตถุนิยมขาดความภูมิใจในความเป็นไทยขาดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นในสังคมเริ่มย่อห้อต่อการหยิบยื่นไม่ตรีและความเอื้อเฟื้อให้แก่ผู้อื่นในสังคมศาสนาศิลปะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้คนแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นหากบุคคลและสังคมเจริญเพียงด้านวัตถุแต่ขาดศีลธรรมสังคมขาดความสงบสุขสังคมไทยจะน่าอยู่อาศัยหากช่วยกันแก้ไขบางสิ่งบางอย่างรักษาสิ่งที่ดีไว้และพัฒนาสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้องสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมากในสังคมไม่ว่าจะเป็นคนในสังคมใดก็ตามอาจจะมีความขัดแย้งหรือมีการกระทบกระแทกเกิดขึ้นบ้างทั้งในด้านความคิดการพูดการกระทำ เพราะแต่ละคนมีพื้นฐานการศึกษาและได้รับการอบรมทางจิตใจที่แตกต่างกันแม้ว่าในสังคมนั้นๆ จะมีกฎติกาหรือระเบียบวินัยไว้ค้อยความคุ้มกันตาม^๑

๒. สังคมไทย

คนไทยในอดีตทำไร่ทำนาเป็นหลักชุมชนไทยดั้งเดิมมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยการเกษตรเป็นอาชีพหลักที่สำคัญที่สุดโดยมีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นการทำเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักการทำนาอาชีวแรงคนและวัสดุน้ำฝนประกอบการเป็นหลักชาวบ้านในอดีตท่องผ้าใช้เองใช้กีรรมดาปลูกผักและเลี้ยงหม่อนสำหรับใช้ในการทอผ้าคนไทยจึงมีความเพียงพอในการดำเนินชีพโดยไม่ได้ร้อนอาชีพอีกอย่างหนึ่งของคนไทยในชนบทคือการหาของป่าพืชผักและสมุนไพรตึ่งผึ้งล่าสัตว์พื้นฐานทางด้านปัจจัยในการผลิตของเศรษฐกิจแบบพอยังชีพของไทยคือแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติการผลิตอยู่ในระดับแค่พอกินพอใช้ในครัวเรือนและชุมชนแรงงานคนจึงเป็นปัจจัยสำคัญความช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจให้แก่กันเด่นมากความสัมพันธ์ในการทำงานของชุมชนคือความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำไร่ทำการเก็บเกี่ยวและนวดข้าวเรียกว่าการ “ลงแขก” หรือการอาบอบางแห่งมีการช่วยกันยกคันนาด้วยชอบเรียกว่า “ยกนา” เพื่อกันน้ำหรือช่วยกันฟัดข้าวทำข้าวและสีข้าวด้วยมือบางครั้งก็มีการอาเครื่องมือในการผลิตมาช่วยกันอีกด้วยอาชญาภาพและการเดาเลือย

^๑ แสงอุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า๔๕.

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆารามครัวรุค ๑๗๕

และหวานมาช่วยกันโดยใช้หลักว่าใครทำเสร็จแล้วไปช่วยผู้ที่ยังทำไม่เสร็จในการหาเลี้ยงชีพอื่นก็มีการช่วยเหลือแรงงานซึ่งกันและกันด้วย^๒

คิงส์เลียดเดวิส (Kingsley Davis) ได้อธิบายถึงหน้าที่ทางสังคมของสถาบันครอบครัวในทุกสังคมไว้ดังนี้

๑. สร้างสมาชิกใหม่ ๒. เลี้ยงผู้เยาว์ ๓. กำหนดสถานภาพ ๔. อบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม^๓

porruttan และอันที่ได้อธิบายหน้าที่ของครอบครัวไว้ดังนี้^๔ ๑. บำบัดความต้องการทางเพศ ๒. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ ๓. การอบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม ๔. ให้ความรักและความอบอุ่น ๕. กำหนดสถานภาพ ๖. ปกป้องคุ้มครอง ๗. ผลิตผลทางเศรษฐกิจ

สังคมไทยไม่อ่าดองสภาพอยู่ได้แต่จะมีการเปลี่ยนแปลง (Dynamics) อยู่ตลอดเวลา ยิ่งในยุคปัจจุบันวิทยาการต่างๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะความซับซ้อนเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในสังคมและก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะขัดปัญหาต่างๆ ในสังคมนั้นโดยที่มนุษย์เองจะเป็นผู้ดันพบวิธีการตลาดจนเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา^๕

สภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นผลมาจากการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และค่านิยมที่คนไทยสั่งสมกันมาเป็นเวลาช้านานการที่จะแก้ปัญหาสังคมไทยจำเป็นต้องมีความเข้าใจในปัจจัยที่หล่อหลอมสังคมไทยรวมทั้งบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของคนไทยคนไทยสุขสบายสนุกสนานไม่เคร่งเครียดคนไทยมีความปล่อยวางคนไทยมีลักษณะกลมกลืนคนไทยชอบมีหน้ามีตาอวดแข็ง健壮 คนไทยชอบเด่นคนเดียวไม่ยอมลงกันคนไทยชอบบริโภคมากกว่าผลิตคนไทยชอบเลียนแบบรากฐานปัญหาของสังคมไทยคนไทยมีพื้นเพ็ญภูมิหลังและปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อความอ่อนแอกลายประการ จนกระทั้งเป็นปัญหาขึ้นพื้นฐานของสังคมไทยภูมิหลังและปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวมี

๑. เมืองไทยมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอุปฐาภูมิสำหรับให้คนไทยขาดความกระตือรือร้นไม่สู้ปัญหาและอ่อนแอก

๒. คนไทยเจอกับเทคโนโลยีสำเร็จรูปแบบบริโภคจากตะวันตกโดยไม่ต้องผ่านความยากลำบากในการคิดค้นประดิษฐ์เองกล้ายเป็นปัจจัยใหม่หนุนปัจจัยเก่าที่เคยสะท้วงสถาบันทำให้คนไทยเป็นฝ่ายตามและลอกเลียนแบบ

^๒ ฉัตรทิพย์นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, พิมพ์ครั้งที่๓ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัดร่วมกับสำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๓), หน้า๒-๑๐.

^๓ Kingsley Davis, **Human Society**, (new York : The macmillan Company, 1969), pp.394-395.

^๔ Paul B Horton Chester,L. Hunt, **Sociology**, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1972), pp.205-208.

^๕ วิลาราโภชน์, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอ.พ.ริเวอร์ไซด์, ๒๕๓๑), หน้า๑.

๓. คนไทยนิรัตนธรรมนี้ใจซึ่งเป็นสิ่งที่ดีแต่ส่วนใหญ่ใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องกล่าวคือการช่วยเหลือกันในหมู่ญาติสนิทมิตรสหายจนกระทั่งละเมิดติกาของสังคมหรือแม้แต่ละเมิดกฎหมายก็มีการหวังพึงผู้ใหญ่หรือหวังให้คนอื่นช่วยเหลือทำให้กล้ายเป็นคนอ่อนแอกลัวอ่อนแอก่อนแต่ละคนนั้นรวมเป็นสังคมก็คือไม่สามารถทำให้สังคมพัฒนาก้าวหน้าได้

๔. คนไทยอ่อนแอกไม่สู้ปัญหาห่วงพึงอำนาจจากภายนอกในทางสังคมที่หวังพึงผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในทางจิตใจที่หวังพึงอำนาจจากลัทธิของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกทำให้คนหันเหออกจากหลักการพึงตนเองตามคำสอนในพระพุทธศาสนาไปพึงเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์ภายนอกนับเป็นความอ่อนแอกในระดับลึกของสังคมไทย^๗

สรุปจะเห็นได้จากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนไทยแสดงถึงความมั่นใจเอื้อเพื่อแม้มีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่กันฉันญาติพี่น้องการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในสังคมไทยการลงแขกเป็นวัฒนธรรมประเพณีแห่งความเอื้อเพื่อและเกื้อกูลกันของสังคมไทยในอดีตที่นับวันจะสูญหายไปเนื่องจากระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็นตัวกำหนดชาวบ้านสมัยก่อนส่วนใหญ่จะทำงานเป็นหลัก เพราะเมื่อมีข้าวแล้วก็สบายใจอย่างอื่นพอหาได้จากธรรมชาติเสร็จหน้านาก็จะทำงานหัตถกรรมการทำผ้าทำเสื่อเลี้ยงไหมทำเครื่องมือสำหรับจับสัตว์เครื่องมือการเกษตรและอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็นหรือเตรียมพื้นที่เพื่อการทำนาครั้งต่อไปชาวบ้านอยู่อย่างพึงพาอาศัยกันยามเจ็บไข้ได้ป่วยยามเกิดอุบัติเหตุภัยหรือเมื่อยามที่ Jerome โนยวัควย และสิ่งของก็ช่วยกันไล่ตามจับโดยการช่วยเหลือเอื้ออาทรกันจึงเกี่ยวข้องกับวิถีของชุมชนชาวบ้านช่วยกันเก็บเกี่ยวสร้างบ้านหรืองานอื่นที่ต้องการคนมากๆ เพื่อจะได้เสร็จโดยเร็วไม่มีการจ้างในปัจจุบันคงมีอยู่แต่ในความทรงจำที่ผ่านมา เพราะคนพึงพาวัตถุหรือเครื่องจักรกลแทนคนในการประกอบอาชีพซึ่งในอดีตจากสังคมที่เคยพึงพาอาศัยกันและกันจึงเป็นสาเหตุทำให้คนที่เคยช่วยเหลือการงานและพึงพาอาศัยกันห่างเหินกันไปโดยปริยาย

๓. ความสามัคคี

สังคมไทยจะประสบสามัคคีกันได้ก็เพราะทุกคนมีจิตใจเอื้อเพื่อเกื้อกูลให้ความช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กๆน้อยๆ เช่นหยิบสิ่งของส่งให้กันตักน้ำให้ดื่มช่วยเหลือการทำงานของเพื่อนหรืองานสังคมส่วนรวมความสามัคคีนั้นเป็นคุณธรรมที่ค่อยเข้มประสานสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกันพระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างของการใช้แนวคิดสามัคคีครั้งใดที่เกิดวิกฤติการณ์ต่างๆ อันก่อให้เกิดความแตกแยกพระพุทธองค์ทรงใช้หลักสามัคคีธรรมนี้เข้าไปเป็น “ตัวเชื่อม” ในหมู่คุณจะได้หรือสังคมได้ทำได้อย่างนี้ซึ่งมีความสามัคคีกันความสามัคคีมี ๒ อย่างคือสามัคคีทางกายกับสามัคคีทางใจ

^๗ พิสูจน์รุณสุข, คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), บทนำ

๓.๑ ความหมายของความสามัคคี

สามัคคีแปลว่าความพร้อมเพรียงกันอันหมายถึงเป็นผู้กลมเกลี่ยวกันมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความปรองดองกันโดยเนื้อหาสาระของสามัคคีนั้นก็คือการที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีกิจกรรมร่วมกันมีความคิดร่วมกันมีความรักใคร่และนับถือซึ่งกันและกันหมายความว่าจะรู้ว่าใครมีความสามัคคีกันหรือไม่ท่านให้สังเกตง่ายๆ ที่การแสดงออกทางกายและการแสดงออกทางจิตใจ

สามัคคีทางกายได้แก่การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันช่วยกันแบกร่วมกันหามหรือมาชุมนุมอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งพฤติการณ์อย่างนี้ตรงกับที่แปลความสามัคคีว่าความพร้อมเพรียงกันนั้นของยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ เช่น กีฬาที่เล่นกันเป็นทีมนักกีฬาทุกคนภายในทีมจะต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกันมิฉะนั้นกีฬาในทีมนั้นก็ยากที่จะประสบความสำเร็จได้

สามัคคีทางใจได้แก่การที่บุคคลมีความรักใคร่รับถือซึ่งกันและกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกันมีความรักผูกพันกันมีใจประสานใจมีความห่วงดีต่อกันและกันเมื่อกล่าวถึงเนื้อหารสาระของความสามัคคีต้องดูกันที่ใจใจที่มีความรักใคร่รับถือและห่วงดีต่อกันเป็นสำคัญ เพราะความพร้อมเพรียงกันทางร่างกายเช่นเมื่อผู้คนเป็นจำนวนมากมาทำงานด้วยกันบางที่เป็นเพราะถูกบังคับให้มาทำงานร่วมกันโดยที่ใจไม่มีความสามัคคีกันเลยอย่างนี้จะเรียกว่าพวกเขามีความสามัคคีกันไม่ถูกต้อง เพราะพวกเขามาได้มีจิตใจรักใคร่กันแต่สำหรับคนที่มีจิตใจรักใคร่กันแม้จะอยู่คนละหัวเมืองหรือคนละประเทศก็ถือว่าเป็นผู้มีความสามัคคีกัน

เมื่อกล่าวถึงหลักสามัคคีธรรมคำว่า “สามัคคี” หมายถึง “ความพร้อมเพรียงทั้งในเชิงภาษาภาพที่แสดงผ่านกิจกรรมต่างๆ และจิตภาพที่แฟรงตัวอยู่ภายในใจของคนหรือกลุ่มคนต่างๆ ” ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่งนี้เมื่อเกิดขึ้นในโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกี้ยวกันแก่คุณหมู่มากเพื่อความสุขแก่คุณหมู่มากเกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” “ธรรมอย่างหนึ่ง” ดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” ฉะนั้นการแสดงออกถึงความสามัคคีนั้นพระพุทธเจ้าจึงมุ่งเน้นทั้งทางภาษาใจและจิตใจของคนหรือกลุ่มคนในสังคมซึ่งต้องประสบกลมเกลี่ยกันทั้งสามมิติดังเช่นพระพุทธองค์ได้อุปมาว่าประดุจแม่นองนัยน์ตาบุตรหรือบุตรของนัยน์ตาแม่จากนัยข้างตันพบว่าพระพุทธเจ้าได้ “ยืนยันคุณสมบัติ” ของ “ความสามัคคี” ว่าถ้าหากสังคมได้ก็ตามเมื่อตั้งมั่นอยู่ใน “ป้อมสามัคคี” ดังกล่าวก็จะเป็นเรื่องยากที่ใครจะโจรตีหรือทำลายได้ นอกจากนั้นแล้วยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ใน “ป้อม” ได้รับคุณประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ “ชุมชน” หรือ “หมู่คณะ” ดังที่พระพุทธองค์ได้สรุปว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งสังคมนำสุขมาให้” “กระบวนการสันติวิธีจะไร้ความหมายและไร้ผลในเชิงปฏิบัติการอย่างสิ้นเชิงหากคู่กรณีหรือสังคมเป็นสังคมที่ไร้พลังแห่งความสามัคคี” พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของการใช้แนวคิดสามัคคีประสานพระภิกษุที่มีความแตกต่างในแต่ของ “วรรณะ” “ลัทธิ” และ “ความคิด” ให้เกิดเป็น “สังคมสงฆ์” ขึ้นมาและครั้งใดที่เกิด

วิกฤติการณ์ต่างๆ อันก่อให้เกิดความแตกแยกแย่พระพุทธองค์ก็ทรงใช้หลักการนี้เข้าไปเป็น “ตัวเชื่อม” อยู่เสมอ^๗

สรุปสามัคคีอันหมายถึงเป็นผู้กลมเกลียวกันมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความปรองดองกันสามัคคีทางกายได้แก่การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันช่วยกันแบกช่วยกันหามหรือมาชุมนุมอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งสามัคคีทางใจได้แก่การที่บุคคลมีความรักใคร่รับถือซึ่งกันและกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหมายกันมีความรักผูกพันกันมีใจประสานใจมีความหวังดีต่อกันและกัน เป็นความสามัคคีที่มีความรักใคร่รับถือและหวังดีต่อกันเป็นสำคัญเป็นความสามัคคีที่มีคุณค่าแท้ไม่ใช่ความสามัคคีที่อิงอาศัยอภิสิปเปนเหยื่อล่อสามัคคีธรรมเป็นผลมาจากการจิตเมตตาเอื้อเพื่อต่อกันประสานสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวพร้อมทั้งกายવาจาใจที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวด้วยอริยฐานธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสันติภาพสันติธรรมสันติสุขเมื่อไม่เปียดเบียนกันนั่นคือเหตุแห่งสันติภาพสันติสุข และภราดรภาพ

๓.๒ ความสามัคคีสร้างสังคมให้รุ่งเรือง

ความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาการเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาแต่ความปรารถนาจะเป็นจริงหรือไม่นั้นขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน เช่น ต้องการให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญคุณธรรมศีลธรรมต้องเจริญด้วยจิตใจด้วยมาก่อนเจริญด้วยธรรมะก่อนมีความรักและความสามัคคีให้แก่กันและกัน เพราะความสามัคคีเป็นพลังช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เจริญรุ่งเรืองด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพราะความสามัคคีเป็นทางแห่งความสุขอย่างน้อยที่สุดก็คือได้ความสุขใจเพราะใจที่มีความรักใคร่รับถือกันย่อมแรมชั่วนิรันดร์ ผู้มีความสามัคคีกันจะได้รับนอกจานั้นผลของความสามัคคีก็คือความสำเร็จในการดำรงชีวิตมีการงานอยู่เป็นอันมากที่คนเพียงคนเดียวทำไม่ได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้อื่นจึงจะสามารถทำให้สำเร็จได้ เช่น การป้องกันภัยทั้งส่วนตัวและส่วนรวมการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติการบริหารงานทั่วไปสิ่งเหล่านี้ล้วนจำเป็นต้องอาศัยความสามัคคีทั้งนั้นความสามัคคีมีอยู่ในหมู่เดียวกันโดยม่ำให้หมู่นั้นคงนั้นอยู่กันอย่างสงบสุขโดยเฉพาะถ้าคนไทยทุกคนมีความสามัคคีกันแล้วก็จะทำให้ทุกคนมีความสนิทสนม กลมเกลียวกันเป็นเสนีย้อนผู้เกิดร่วมบิดามารดาเดียวกัน

แต่น่าเสียใจที่ประเทศไทยได้นามว่าดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัตรเป็นสยามเมืองยิ่มและมีการเรียกขานว่าเป็นเมืองพุทธสัญลักษณ์ของความเป็นพุทธคือรู้ตื่นเบิกบานแต่คนไทยกลับมีปัญหาเรื่องความรู้ขาดการตื่นตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจิตสำนึกที่ดีเมื่อเหตุผลตามหลักของพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักปฏิบัติสูตรรวมได้แก่ไตรสิกขาคือศีลสมาริปัญญาที่จะช่วยพัฒนาการทางจิตในระดับศีล ๕ เพียงข้อแรกก็สอบไม่ผ่าน เพราะศีลข้อที่ ๑ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของจิตที่มีความสะอาดสงบ ประณีตขึ้นไปตามลำดับดังต่อไปนี้

^๗ พศ.ดร. พระมหาธรรมโมมหาโพ, การบูรณากาพพุทธปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า๘๘-๘๙.

“อริยสាឍกในพระศาสนานี้เป็นผู้ด้วยจากปณาติบัตไม่พกพาศาสตราจารุณมีความสำรวมระวางในสัตว์ทั้งหลายประกอบด้วยหิริโโตตปปะเมจิตเมตตาอันดูต่อสัตว์ทั้งหลายมีจิตคิดอนุเคราะห์ต่อสัตว์ทั้งหลาย” ในกรณีของสามัคคีธรรมที่เป็นเหตุมาก่อนและทำหน้าที่ให้เกิดผลเป็นความสุขในการต่อมาความพร้อมเพียงของหมู่ให้เกิดสุขหมายความว่าความสุขนั้นเกิดมาจากสามัคคีแต่สามัคคีก็เป็นผลของจิตที่มีความรักความเคารพนับถือกันไม่ทะเละกันสร้างสรรค์ให้เกิดเอกภาพขึ้นในกลุ่มคนเหล่านั้นอันเป็นอาการของสามัคคีเอกภาพกับสามัคคีจึงแยกจากกันไม่ได้ที่ได้สามารถสร้างเอกภาพทางความคิดทางกิจกรรมและผลประโยชน์ร่วมกันได้ในที่นั้นจะมีความสามัคคีและความสุขก็ตามมาจากการของกุศลธรรมที่สร้างสรรค์ความร่มเย็นและเจริญรุ่งเรืองอันเป็นความสงบสุขของสังคมไทย”

๔. การประยุกต์อธิษฐานธรรม ๔ ในการส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทย

การประยุกต์อธิษฐานธรรม ๔ เพื่อส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยเป็นแนวทางในการส่งเสริมช่วยให้มีความสามัคคีในสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพหากทุกสถานทุกองค์กรในสังคมไทยนำไปปฏิบัติซึ่งอธิษฐานธรรมนั้นประกอบด้วย **ปัญญา** ความรู้ชัดความรู้จริงความรอบรู้สัจจะ ความจริงความเชื่อสัตย์ ใจจะ การஸະและ อุปสมະ ความสงบก็จะช่วยให้เกิดความสามัคคีในสถาบันต่างๆ ในสังคมไทยให้มั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้นอธิษฐานธรรมเริ่มด้วยปัญญาเมื่อทุกคนในสถาบันหรือหน่วยงานต่างๆ เพิ่มพลังปัญญาในการทำงานให้อย่างๆ ขึ้นไปอีกคือไม่ประมาทในการตรวจสอบปัญญาใส่ตนอยู่เสมอพร้อมกับความจริงในสิ่งที่ทำคำที่พูดและความจริงใจจะสละสิ่งที่เสียหายออกจากตนมีความสงบเสี่ยมทั้งภายนอกและภายในในสังคมไทยก็จะเพิ่มความสุขด้วยพลังแห่งความสามัคคีมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๔.๑ ศึกษาปัญญาเพื่อส่งเสริมความสามัคคี

การศึกษาเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ทุกสถานการณ์แต่ในสังคมทุกสังคมจะจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ความคิดให้แก่สมาชิกในสังคมเพื่อให้เกิดความรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมให้กับเยาวชนของสังคมผลิตแรงงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้สังคมสร้างบุคลิกภาพทางสังคมให้แก่สมาชิกส่งเสริมให้รู้จักพัฒนาตนเองและสังคมนั้นๆ การศึกษาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดช่วยให้มุนุษย์พบกับสิ่งที่ประเสริฐได้ด้วยการเรียนรู้การศึกษาช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจสุขภาพกายและจิตใจจะสมบูรณ์ได้ก็ต้องมีความรู้คุณจะมีความรู้หรือปัญญา ก็ต้องมีการศึกษาคนต้องการจะมีปัญญาให้เกิดในตนก็ต้องรู้จักวิธีและสังคมนั้นๆ ใจวิธีและสังคมปัญญาในทางพระพุทธศาสนา มีหลายประการเป็นต้นที่ทุกคนเข้าใจโดยทั่วไปว่ามีป่าเบื้องต้นเกิดของปัญญาคือเกิดจากการคิดเกิดการฟังหรือการศึกษาและการลงมือปฏิบัติให้รู้ชัดด้วยตนเองซึ่งมีดังต่อไปนี้

๗ พระมหาอุดมสารเมธี, ความสามัคคีนั้นสำคัญนัก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : ราชบูรณะ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙๖.

๑. สุ่มยปัญญาปัญญาเกิดแต่การสัมภาระเล่าเรียน
๒. จินตามยปัญญาปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล
๓. ภารานามยปัญญาปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ^{๑๐}

ปัญญาคู่กับการศึกษาเมื่อทุกคนต้องการความดีความงามความสามัคคีความสงบสุขของประชาชนในชาติดังนั้นทุกสถาบันในสังคมไทยโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาพร้อมทั้งการอุทิศตนเสียสละแรงกายแรงใจในการให้ความรู้แก่เด็กหรือนักเรียนนักศึกษาอย่างเต็มความสามารถของผู้เป็นครูอาจารย์ที่จะมอบให้แก่ศิษย์ได้อย่างเต็มที่แม้พระภิกษุผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์เองก็ต้องเสียสละอย่างเต็มความรู้ของแต่ละท่านในการเทคโนโลยีสั่งสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคมไทยการเสียสละจึงเป็นสิ่งดีที่ให้ผลเป็นความสุข

ในการให้การศึกษาเพื่อให้เกิดความสามัคคีนั้นควรใช้ปัญญาเพื่อนทางลักษณะในพระพุทธศาสนามาส่งเสริมให้เกิดการศึกษาการปฏิบัติตาม เช่น หลักสังคಹัตถ ๔ คือการให้ทาน การมีว่าจ่าที่เพื่อเรางาจการประพฤติดนให้เป็นประโยชน์อัตถจริยาและความมีตนเสมอต้นเสมอปลายสมานตตตา ในที่นี้ หมายถึง การลงเคราะห์กันที่เป็นผลที่ทำให้เกิดการเพื่อแผ่กันการพูดดีต่อ กันการปฏิบัติต่อ กันที่เป็นประโยชน์อย่างเสมอต้นเสมอปลายซึ่งเป็นความชัดเจนในการเกื้อกูลกัน การทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันอย่างแท้จริงเพื่อการให้ความเชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยกันทำให้เกิดผลในวงกว้างและยั่งยืนกล่าวคือเป็นการกระทำการต่อ กันด้วยความดีงามอย่าง สม่ำเสมอสร้างความสัมพันธ์ต่อ กันให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่กันและกันได้ ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมไม่ลบหลู่หรือเพิกเฉยในกิจจันดิจามที่ตนเคยได้กระทำการต่อผู้อื่น เช่น การทำความเคารพอ่อนน้อมมีกิริยาจากไปเรื่อยอ่อนหวานหรือการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างจริงใจดังนี้^{๑๐} เป็นต้น

การศึกษาของประเทศไทยมุ่งไปสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรมและจัด การศึกษาให้มีคุณภาพสูงสุดเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาลักษณะของคนไทยที่พึงปรารถนาคือดีเก่งและ มีความสุขจึงต้องมีการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจ

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและการสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดแก่เยาวชนเริ่มจาก การปลูกฝังคุณธรรมอย่างมีระบบตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัยการสอนคุณธรรมจริยธรรม มีวิธีสอน ๒ ประการ

๑. การสอนระดับห้องเรียนมุ่งการอภิปรายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเน้นการหาเหตุผล ที่ดีในการประพฤติดนให้เป็นคนดีตามหลักจริยธรรมมีการยกกรณีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสื่อ เป็นข้อมูลให้นักเรียนเป็นผู้คิดวิเคราะห์เพื่อหาความจริงที่ถูกต้องตามหลักเหตุผล

^{๑๐} ที่.ป. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๑.

^{๑๐} พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์นุ่มสกุล) “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาธรรมราวา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า๔๓.

๒. การสอนในหลักสูตรแฝงผู้เรียนจะเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงเป็นหลักที่ครูผู้สอนในโรงเรียนไม่ได้รับรู้อย่างที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการแต่มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้เรียนอย่างลึกซึ้งและยาวนานมากกว่าหลักสูตรที่เป็นทางการในโรงเรียนหรือในห้องเรียน^{๑๑}

ปัจจุบันมีการกล่าวกันทั่วไปว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์แห่งอนาคตที่เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนั้นย่อมมีผลกระทบต่อสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้มีไว้จะเป็นชุมชนในเมืองหรือชนบท การรวมกลุ่มเพื่อรักษาขนธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของชุมชนจะมีกระบวนการที่แปลงแยกจากเดิมในส่วนของการเรียนรู้นั้นความหมายสูงสุดก็คือการกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันพึงประสงค์ให้รู้จักคิดเป็นการให้รู้จักตัวของตัวเองให้รู้จักสังคมสิ่งแวดล้อมเพื่อปรับตัวเองก์ตามคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นเป็นสัจธรรมที่คงอยู่คู่กับมนุษย์ดังนั้นการนำคำสอนของพระพุทธองค์ที่เหมาะสมสมกับสภาพของความเปลี่ยนแปลงในทุกด้านมาใช้ทดแทนความเชื่อหรือปรัชญาและจิตวิทยาจากต่างประเทศจึงน่าจะเหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง^{๑๒}

สรุปบุคคลจะบริสุทธิ์ได้ก็เพราะได้อบรมปัญญาในทางธรรมความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ก็ เพราะการอาศัยปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องที่เรียกว่าปัญญาเป็นแก้วของอนรชนปัญญาเป็นแสงสว่าง ในโลกคือช่วยให้คนเข้าใจในปัญหาชีวิตช่วยให้ประกอบกิจการงานต่างให้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะมีปัญญาสอดส่องในการกิจที่ตันกระทำ การศึกษาเป็นป่ากิจของปัญญาเพื่อขัดความไม่รู้หรือความหลงความโง่เขลาแต่ว่าการศึกษานั้นต้องเป็นเรื่องที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมครูผู้สอนต้องสอนในสิ่งที่ดีและถูกต้องตามหลักสูตรนำหลักธรรมที่ก่อให้เกิดปัญญา เช่นโยสิโนนิสติการเกสปุตติสูตรเป็นต้นเข้าไปในการจัดการศึกษาพร้อมทั้งฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ไม่ก่อให้เกิดโทษกับสังคมไม่มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมมีแต่ส่งเสริมความสามัคคีในสังคม เช่นนี้ซึ่งเป็นการศึกษาที่ดี มีแต่คุณไม่เจือด้วยโทษเมื่อบุคคลและสถาบันทางสังคมไทยต่างๆมีปัญญาแล้วย่อมทำความสามัคคีให้นั่นคงแน่นหนาในหมู่คณะได้ เพราะมีปัญญาพิจารณาถึงความสวัสดิของหมู่คณะพิจารณารู้ถึงความจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยปัญญาแล้วจึงตัดสินใจเชื่อในสิ่งนั้นด้วยปัญญาจึงได้ซึ่งว่าถือเอาประโยชน์จากปัญญาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตหากสังคมไทยมีการจัดการศึกษาที่ดีสังคมไทยย่อมมีแต่คนที่มีความเห็นถูกตามทำนองคลองธรรม (ทิภูธุกรรมา) ความแตกแยกก์หมวดไปมีแต่ความสามัคคีพร้อมเพรียงกันก่อให้เกิดพลังในการพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองได้ตามที่ปราบนาของประชาชนคนไทยและสังคมไทย

๔.๒ สัจจะคือความจริงนำมาซึ่งความสามัคคี

^{๑๑} ดร.รุ่งเรืองสุขารามณ์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไทยต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๑๒} ประจวบคำบุญรัตน์, หัวใจของการศึกษาศาสนาต้องเป็นรากรฐาน. (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๔), หน้า ๘๗-๘๘.

ความจริงเป็นสิ่งที่ทุกคนชื่นชอบและพอย่างแต่ถ้ามีครามาพูดโกหกเมื่อทราบในภายหลังก็จะกรหหรือเกลียดหันที่ความจริงเป็นสิ่งที่ดีงามความจริงที่เรียกว่าสักจะมีหลายประการจริงโดยว่าจាជีอพูดจริงทุกคนชอบคนที่พูดความจริงความซื่อสัตย์ทุกคนชื่นชอบลูกน้องที่ซื่อสัตย์เจ้านายยิ่งชอบไปทางไหนก็จะเรียกใช้ เพราะเขามีความซื่อสัตย์สัจธรรมเป็นความจริงแท้ในตัวของธรรมะนั้นเองมีอยู่อย่างนั้นเป็นอยู่อย่างนั้นความจริง ความซื่อสัตย์ ความแน่แท้ ความถูกต้องคำว่า "ธรรม" ในที่นี้พระธรรมปีกุภ์ให้นิยามไว้ว่าหมายถึงความจริงความถูกต้องความดีงามประโยชน์สุขที่แท้จริงรวมทั้งหลักการที่จะให้เกิดความดีงามความถูกต้องสังคมไทยทุกวันนี้ต้องเพื่อนหาความจริงความดีความถูกต้องให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเพื่อที่จะยุติความแตกแยกในสังคม เพราะความจริงเท่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่ตายเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและยุติธรรมการแสวงหาความจริงไม่ว่าความจริงของสังคมหรือความจริงของสังคมก็ต้องเริ่มที่ปัญญาเมื่อมีปัญญาจึงจะเข้าถึงสัจจะอย่างถูกต้องและแท้จริงในสังคมไทยของเรารather ที่จะศึกษาถึงความเป็นจริงของสังคมที่เกิดความแตกแยกเมื่อพบสาเหตุจึงจะพบข้อยุติเมื่อทุกอย่างยุติลงความสงบสุขความสามัคคีก็เกิดขึ้นในสังคมไทย

เพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในสังคมไทยมากขึ้นควรมีการประยุกต์อธิษฐานธรรม๕ข้อ สัจจะหรือความจริงความซื่อสัตย์ความแน่แท้ความถูกต้องความดีงามประโยชน์สุขอันแท้จริงให้ปรากฏขึ้นจริงในทุกสถาบันของสังคมไทยตั้งแต่ระดับตนเองระดับครอบครัวสถาบันปกครองสถาบันเศรษฐกิจเนื่องด้วยสถาบันดังกล่าวต้องยืนอยู่บนสักจะจึงจะเกิดความสามัคคีมีความสุข

ในระดับตนเองการรักษาสัจจะความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติตามที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมการรู้จักล่วงความไม่ซื่อความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง^{๑๗} ก็จะส่งผลให้บุคคลนั้นได้รับความเชื่อถือเชื่อมั่นและส่งผลให้เกิดความร่วมมือเกิดความสามัคคีประสานประโยชน์ได้เป็นอย่างดีคนของสังคมชาติบ้านเมืองก็จะเจริญก้าวหน้า

การที่บุคคลในครอบครัวให้ความเคารพในสิทธิหน้าที่ซึ่งกันและกันยอมรับเคารพเชื้อพิงก์ เพราะทุกคนมีสิ่งจะหรือความจริงให้แก่กันและกันเมื่อสักจะมีในบุคคลโดยย่อมทำให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนที่ไว้วางใจได้เป็นคนไม่ทอดทิ้งงานไม่ทิ้งเพื่อนฝูงแม้ในยามทุกข์ยากลำบากเป็นคนที่เชื่อถือได้ย่อมมีคนอยากคบหาสมาคม เพราะเป็นคนมีความจริงใจมีสิ่งจะซื่อตรงไม่คดโกงไม่แยมหากทุกข์ก็มีคนให้ความช่วยเหลือเพื่อเรื่องนั้นในสักจะที่เขามีอยู่ด้วยสักจะจากของมารดาบิดาได้ช่วยให้ลูกรอดจากความตายมาแล้วเช่นในอดีตที่มารดาได้อธิษฐานสักจะเวลา

ฉะนั้นความจริงสิ่งที่เรียกว่าสักจะนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวและสถาบันทางสังคมไทยในทุกสถาบัน เพราะถ้าขาดเสียซึ่งสักจะแล้วไชรักก์จะพบกับปัญหาความวุ่นวาย

^{๑๗} ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูนทรัพย์เกตุวีระพงศ์, การบูรณาการหลักคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพครู, สารนิพนธ์พุธศาสตรบัณฑิตประจำปี ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓๔ - ๓๓๘.

ขาดความสามัคคีดังที่เป็นอยู่ในทศวรรษนี้สังคมไทยกำลังตกอยู่ในสภาพขาดความสามัคคีมีอคติไม่มีสัจจะต่อกันนำมาซึ่งการแตกแยกแบ่งพระครับแบ่งพวกเป็นเหตุทำให้ขาดความสามัคคีในสังคมไทย หากทุกคนมีสัจจะสังคมก็สงบสุข เพราะมีความเชื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

สรุปจากการศึกษาพบว่าการส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยขอให้ทุกฝ่ายมีความจริงใจ ต่อกันจับมือสมานสามัคคีกันร่วมแรงร่วมใจสร้างสรรค์ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าด้วยพลังแห่งความสามัคคีขอให้ทุกคนใช้สติสมปัญญาพิจารณาถึงผลเสียที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทเมื่อทุกคนมีสติหยุดการกระทำหรือคำพูดย้ายเสียดสีซึ่งกันและกันเสียได้ทุกอย่างก็จะบความสงบก็จะมีขึ้นในชาติบ้านเมืองอย่างให้ทุกฝ่ายนึกถึงความจริงว่าคนไทยทุกคนมีสายเลือดเดียวกันเป็นพี่น้องกันอาศัยผืนแผ่นดินผืนเดียวกันได้รับการคุ้มครองเหมือนกันทำไม่จึงต้องมาห้าหันกันเองเหมือนญาติม้มแม้มล็อกลั่วจึงขอให้ทุกฝ่ายใช้ปัญญาเหตุผลและนึกถึงประโยชน์ของชาติและประชาชนให้มากกว่าผลประโยชน์ของตนพึงศึกษาหาความสงบใจให้เกิดมีในตนเพื่อสร้างประโยชน์ให้เกิดกับสังคมไทยจึงหวังใจอย่างยิ่งว่าสังคมไทยคงเกิดความสามัคคีปรองดองเข้าสู่ความสงบสุขได้แน่นอน

๔.๓ ภาคเสียสละเพื่อความสงบสุขของสังคมไทย

การเสียสละในที่นี้คือเสียสละทั้งสิ่งของๆตนและเสียสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อความสงบของใจการเสียสละทั้งสิ่งของที่เป็นวัตถุต่างๆ ที่ควรแก่การให้ทานการเสียสละที่เป็นจ้าคือไม่หวังสิ่งใดตอบแทนแม้แต่คำสรรเสริญหรือสิ่งที่เรียกว่าบุญก็ไม่หวังหรือไปยึดมั่นถือมั่นจึงได้ชื่อว่าจ้าคือการเสียสละจริงๆ アニสงค์ของการเสียสละให้ทานระดับของทานในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มีดังนี้

๑. อามิสทานได้แก่ทานที่มีการให้สิ่งของมีทั้งผู้ให้และผู้รับด้วยเป็นการเพิ่มจากลดความเห็นแก่ต้นกำจัดความโลภและความตระหนื่อยอกจากใจได้

๒. อภัยทานคือการให้อภัยแก่ผู้เบียดเบียนเราย้อมมือアニสงค์มากกว่าอามิสทาน เพราะกำจัดความโกรธออกจากจิตใจเสียได้

๓. ธรรมทานได้แก่การให้ธรรมเป็นทานมือアニสงค์มากกว่าทานทั้งปวงผู้ให้และผู้รับได้ปัญญาสามารถนำทานให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

สังคಹัตตุ ๔ ประการเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

๑. ทาน แปลว่า การให้การเอื้อเพื่อเพื่อแผ่การเสียสละการแบ่งปันนี้คือจุดเริ่มต้นการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เพราะมันช่วยยุ่งกับวัตถุยุ่งกับปัจจัย ๔ ชีวิตวุ่นวายกับเรื่องนี้เป็นเบื้องต้น เมื่อคนมาอยู่ร่วมกันการเกื้อกูลจึงต้องมีการแบ่งปันให้กันเป็นอันดับหนึ่ง

๒. ปิยะชา การพูดจาด้วยน้ำใจรักปรารถนาดีต่อกันหรือมีวิจานน่าวรัก

๓. อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือด้วยเรี่ยวกำลังความสามารถ

๔. สมานฉันตตา ความมีตนเสมอสมานหรือทำตัวเสมอสมานเข้ากันได้โดยมีความเสมอภาคกันเสมอ กันโดยธรรมไม่ดูถูกดูหมิ่นกันไม่ลำเอียงไม่เลือกที่รักผลักที่ซังไม่เอาเปรียบและร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

สถาบันการปกครองมีหลักธรรมาในการบริหารการปกครองข้อหนึ่งคือปริเจ้าศุภาระเป็นผู้ดูแลและดูแลความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวมเป็นคุณธรรมข้อที่๓ในทศพิธารธรรมทั้ง ๑๐ ประการ^{๙๔} ที่ข้าราชการผู้รับใช้ประเทศชาติจะต้องนำมาระบุตติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหากผู้บริหารข้าราชการหรือนักการเมืองในทุกระดับนำเอาคุณธรรมคือทศพิธารธรรม ๑๐ ประการมาประพฤติปฏิบัติเป็นหลักธรรมาประจำตนประเทศนั้นบ้านเมืองนั้นข้าราชการคนนั้นย่อมมีแต่ความผาสุกเจริญรุ่งเรืองและไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันแม้ท่านผู้ประพฤติตนในทศพิธารธรรมหรือใช้ความยุติธรรมในการปกครองมีความเป็นธรรมอยู่กับตนแต่ความเป็นธรรมในความหมายเป็นเรื่องยากที่จะเกิดได้จริง เพราะขึ้นกับมุมมองของแต่ละคนที่ได้รับผลกระทบไม่เท่ากัน มักถูกโต้แย้งเสมอเมื่อจากฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่งแม้กระทั่งในชั้นศาลสกัดยุติธรรมคนส่วนใหญ่มักจะอ้างความชอบธรรมในการทำการไต่ฯ มากกว่าค่างไม่อ่าจ้างความยุติธรรมได้แน่ซึ่งความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ค่อนข้างเป็นอุดมคติซึ่งผู้นำควรยึดถือไว้และพยายามทำให้ได้มั่ยๆ ก็ที่จะบรรลุ

นักการเมืองนักปกครองรัฐบาลและข้าราชการต้องช่วยกันดูแลทุกข์สุขของประชาชนและต้องยอมรับความรู้ความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนในเมื่อเห็นว่าจะนำพาหมู่คณะหรือประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเพราตัวเปรี้ยที่สำคัญคือผู้นำประเทศภาวะผู้นำที่มีเสถียรภาพการกำหนดวิสัยทัศน์ในการปกครองและพัฒนาความร่วมมือของคณะผู้บริหารในสถาบันต่างๆรวมถึงประชาชนในสังคมผู้นำหรือรัฐบาลต้องส่งเสริมปัจเจกชนให้สิทธิเสรีภาพความเสมอภาค gravitational pull ของพลเมืองเพراهการปกครองในระบบประชาธิปไตยมีจุดเด่นที่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ส่วนใหญ่โดยการยึดหลักการพื้นฐานสำคัญในการปกครองไว้ด้วยการถือหลักว่า

๑. มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน
  ๒. มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลสามารถที่จะปักครองตนเองได้
  ๓. มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพและต้องการมีหลักประกันในการใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดย

สรุปจากการศึกษาพบว่าการปกครองต้องรู้จักเสียสละทุกอย่างหรือแม้ชีวิตก็ยอมสละได้ เพราะเมื่อผู้ใหญ่รู้จักเสียสละเป็นตัวอย่างแก่ผู้น้อยเมื่อผู้น้อยมีตัวอย่างในการทำความดีก็ย่อมมีสิ่งที่สัมผัสและให้เห็นจนเกิดการกระตุ้นให้ทำตามในสิ่งที่ดีเข่นการให้วัตถุสิ่งของที่เป็นอาภิสสารให้อภัยซึ่งกันและกันการให้คำแนะนำหรือความรู้แก่ผู้น้อยย่อมก่อให้เกิดความรักและสนิทสนมต่อกันด้วยไม่ตรึงตัวผู้นำที่ดีย่อมเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชนมาก่อนประโยชน์สุขส่วนตนผู้นำต้องนำไปในทางที่ดีเป็นผู้นำไปสู่ความสุขความเจริญดังธรรมภาณิที่ว่าเมื่อหัวหน้าโโคขามนำนำฝูงโคไปทรงฝูงโคก็ตามไปทรงเมื่อหัวหน้าโคงำไปคดฝูงโคก็ตามไปคด ดังนี้ การปกครองสมัยปัจจุบันก็ยกที่จะเป็นไปอย่างที่คิด เพราะใช้เสียงส่วนมากในการตัดสินว่าจะพัฒนาแบบไหนอย่างไรความซื่อตรง

၆၇ ပ.ၢ (၁၇၂) ၂၄/၈၃၁/၈၃၁

๑๕) ณวัลย์มาศจรัส, ประชาธิป์ไถย, กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา
ลาดพร้าว, ๒๕๔๒) หน้า๑๔-๑๕.

ความเสียสละการใช้ปัญญาและขันติธรรมเป็นสิ่งที่ต้องนำมาใช้อยู่เสมอในการปกครองโลกและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแผนพัฒนาประเทศที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่เสมอจึงต้องมีการศึกษาเพิ่มพูนสติปัญญาสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความเจริญจากการจิตใจความยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์บางครั้งอาจจะต้องยอมเปลี่ยนไปบางหากเป็นประโยชน์และส่งเสริมความสามัคคีแก่ส่วนรวมและประชาชนเพื่อความเจริญของประเทศไทยและสังคม

๔.๔ อุปสมะ ความสงบสันติในสังคมไทย

ความสงบสุขความสันติในสังคมจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยสถาบันทางศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมขึ้นเด็กๆ ต้องอาศัยสถาบันทางศาสนาเป็นเครื่องศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งศาสนา มีส่วนช่วยให้การพัฒนาด้านคุณธรรมของประชาชนในแต่ละประเทศให้มีวินัย มีความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของชนในชาติ มีความโปร่งใสได้รับความไว้วางใจ มีความละเอียดอ่อนต่อการทำความผิดเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความตั้งมั่นและมุ่งมั่น มุ่งทำความดี มีชีวิตที่เรียบง่าย และการทำงานด้วยความพร้อมเพรียง มีความยั่งยืน และความสามัคคีในการทำงาน สิ่งดังกล่าวเนี้ย ก็เกิดจากความเชื่อในทางศาสนา เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้มุ่งมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ตนได้รับการศึกษาอบรมมาด้วยความศรัทธา เพราะศรัทธาเป็นกำลังผลักดันให้เกิดสติสัมารถความเพียร และปัญญาส่งเสริมให้ประชาชน มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุข และเรียบง่ายที่เพียบพร้อมด้วยความรักความสามัคคี ต่อ กัน รู้จักเสียสละ ประโยชน์สุข ส่วนตน เพื่อประโยชน์สุข ส่วนรวม ด้วยการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าใจสังคม ตามความเป็นจริง

พระพุทธศาสนา นั้น ประกอบด้วย ลักษณะเด่น มีคำสอนทำให้สังคมโดยทั่วไป สงบเรียบร้อย และ ลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา นั้น แตกต่างจากศาสนาอื่นๆ คือ

๑. เป็นศาสนาแห่งความรู้ และความรู้จริง พุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งความรู้ เพราะ เป็นศาสนาแห่งการตรัสสูข์ ของพระพุทธองค์ เอง ก็เกิดจากปัญญาของพระองค์เอง และธรรมที่พระองค์ตรัสสูข์ คือ จริยสัจจ์ ๔ ก็เป็นความจริงอย่างแท้จริง ทรงตรัสสูข์โดยไม่มีใครสั่งสอนนัก ประชัญญา ทั้งหลาย ทั้งในอดีต และปัจจุบัน จึงกล่าวยกย่องว่า เป็นศาสนาที่ ประกาศความเป็นอิสระของมนุษย์ ให้ pragmatic แก่โลก ยิ่งกว่าศาสนาใดๆ ที่มีมา

๒. เป็นศาสนาแห่งความอิสรภาพ พุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ไม่ผูกติดกับผู้ดลบันดาล หรือพระผู้เป็นเจ้า ไม่ได้ผูกมัดตัวเองไว้กับพระ เป็นเจ้า เชื่อในความสามารถของมนุษย์ ว่า มีศักยภาพ เพียงพอโดยไม่ต้องพึ่งอำนาจใดๆ ภายนอก เชื่อว่า มนุษย์ ของสามารถเปลี่ยนความทุกข์ ได้โดยไม่ต้อง รอการดลบันดาล พุทธศาสนา ไม่มีการบังคับให้คนศรัทธา หรือ เชื่อแต่ให้สามารถพิสูจน์ได้โดยตนเอง

๓. เป็นศาสนาอ่อนนิยม ออกจากศาสนาเชน และ พุทธศาสนา เป็นศาสนาเดียวที่ไม่เชื่อ พระเจ้า เป็นผู้ดลบันดาล ทุกสิ่ง ผู้สร้างทุกสิ่ง แม้กระทั่งโลก เพราะเหตุว่า พุทธศาสนา ไม่เชื่อในอำนาจ การดลบันดาล ของพระเจ้า จึงเรียกว่า ศาสนาอ่อนนิยม คือ ศาสนาที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้า

๔. เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ในกระบวนการนักคิดของโลก ศาสนาพุทธศาสนา ได้รับการยกย่อง จาก ทั่วโลก ว่า เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ อย่างแท้จริง เพราะไม่ pragmatic ว่า มีสิ่ง ความเกิดขึ้น ใน

นามของศานาหรือเผยแพร่ศานาโดยบังคับผู้คนให้มานับถือให้เสริมภาพในการพิจารณาให้มีปัญญา
กำกับการศรัทธา^{๑๖}

การประยุกต์อธิษฐานธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นพึงทราบว่า
ในหลักอธิษฐานธรรม ๔ นั้น ประกอบด้วย ๑. ปัญญาความรอบรู้และความรู้ขอบ ๒. สัจจาคม
จริงความซื่อสัตย์ ๓. จากการเสียสละทั้งที่เป็นสิ่งของและสละอารมณ์ที่ไม่ดีอารมณ์ที่ก่ออุทกษา^๗ เช่น
ให้กับตนเองและส่วนรวม ๔. อุปสมະความสงบใจสบอารมณ์เสียได้ย่อ้มได้รับความสุขทั้งตนเอง
และบุคคลใกล้เคียงรวมถึงความสงบสุขของสังคมด้วย

บุคคลควรทำการศึกษาให้เข้าใจหลักของอธิษฐานธรรมทั้งสี่อย่างแจ่มแจ้งเสียก่อนและ
พึงปฏิบัติตามหลักอธิษฐานธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้มีในสถาบันทางศาสนาซึ่งควรนำมาศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและ
สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความสมานสามัคคีต่อกันและกันสถาบันศาสนาในที่นี้ได้แก่
พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยและสังคมไทยมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรัฐบาลควรให้
การสนับสนุนและพัฒนาศาสนาบุคคลได้แก่พระสงฆ์เจ้าอาวาส (พระสังฆาริการ) อุบาสกอุบาสิกาแม่
ชีนักวิชาการศาสนาและอาจารย์ที่เป็นหลักในโรงเรียนเพื่อขยายผลต่ครูอาจารย์อื่นๆ ในโรงเรียน
เพื่อเพิ่มศักยภาพคุณภาพและประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนและ
เยาวชนของชาติซึ่งเป็นการสอดคล้องหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนศึกษาหาความรู้ทางด้านปัญญาใน
พระพุทธศาสนา^{๑๗}

ในการประยุกต์อธิษฐานธรรม^๔เพื่อส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยที่ในทศวรรษนี้คน
ไทยเกิดความขัดแย้งกันมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหลายด้านจนแบ่งเป็นฝ่ายอย่างเดียวได้ชัดทุกฝ่าย
ต่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ที่เรียกว่ามีอัตตาธิปไตยเต็มตัวโดย
ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้ามและบุคคลอื่นๆ ที่เสนอแนวทางในการแก้ไขทำให้
เหตุการณ์ของบ้านเมืองไทยในทศวรรษนี้มีแต่ความขัดแย้งแตกความสามัคคีแม้แต่ในครอบครัวและ
หมู่ประชาชนซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ประเทศชาติและสังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายและขาดความ
เชื่อมั่นจากต่างประเทศที่จะเข้ามาท่องเที่ยวและลงทุนติดต่อทำการค้าขายสิ่งที่จะช่วยให้
สถานการณ์ความขัดแย้งคลี่คลายและสงบลงได้นั้นทุกคนต้องเสียสละความคิดเห็นของตนและ
คำพูดซึ่งนำมาจากบุคคลภายนอกให้หมดไปจากจิตใจพยายามใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผลให้เห็น
ความจริงในสิ่งที่ทำในคำที่พูดหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างความสามัคคีให้บังเกิดขึ้นในสังคม

ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนกิจการต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ
ขอให้ทุกฝ่ายตระหนักรถึงคุณค่าของความสามัคคีนำหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนามาช่วยแก้ไข

^{๑๖} พระมหาดาวสยามวชิรปัญญา, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๓
(กรุงเทพมหานคร: เม็ดรายพริ้นติ้งจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๙๙-๑๐.

^{๑๗} ดร. เจ้อจันทร์ จริยธรรม รุ่งเรืองสุขารมณ์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะ
และกระบวนการปรับผูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไทยต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันด้วยสติปัญญาและความเพียรหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาค้นหาเหตุผลที่ตนสนใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยหยุดรีบด้วยสติปัญญากับสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันให้เข้าใจอย่างชัดเจนควรคำนึงถึงส่วนรวมคือประเทศาติและประชาชนให้จงหนักโดยเฉพาะผู้บริหารประเทศและผู้ที่ชอบซึ่นพยาบาลคิดถึงผลกระทบที่จะเกิดกับประเทศและประชาชนเป็นอันดับแรกมีความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมประจำใจตอนอยู่ตลอดเวลาซึ่งสัตย์ในการพูดพูดจริงทำจริงในสิ่งที่พูดซึ่งสัตย์ในหน้าที่ด้วยการทำงานให้ดีให้ถูกต้องให้แล้วเสร็จเห็นผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้เสียสละสิ่งชั่วในการมโนอันเคยชินหรือข้อที่เคยยึดถือไว้และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงให้ลดน้อยลงบางเบาเรื่องรีบด้วยสติปัญญาให้รู้ชัดถึงความจริงด้วยความสงบใจ เพราะได้เห็นโทษภัยในการมโนที่ไปหลงยึดติดสักจะหั่งสองอย่างทั้งที่เป็นสมมุติสัจจะและปรมติสัจจะที่ได้ศึกษาตามหลักไตรลักษณ์ (อนิจจังทุกข์อนัตตา) คือสภาวะความเป็นจริงที่เป็นกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปมีสุขเมื่อก็ไม่มีอะไรคงที่แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการศึกษา

การปฏิบัติตามหลักอธิษฐานธรรม ๔ ได้แก่ปัญญาอิษฐานสัจจาอิษฐานจากอาิษฐานอุปสมາิษฐาน บุคคลทุกคนทุกสถาบันในสังคมไทยมีปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องในการดำเนินชีวิตสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดใช้ปัญญาเป็นเครื่องตัดสินสัจจะคือความจริงที่รู้ชัดในปัญหาทุกอย่างตามที่เป็นจริงที่ได้พิจารณาแล้วด้วยปัญญาจากคือเสียสละสิ่งไม่ดีไม่เป็นคุณประโยชน์รวมทั้งความประพฤติเสียหายที่เคยปฏิบัติมาแล้วจัดออกจากตนเสียได้ด้วยปัญญาที่พิจารณาด้วยความจริงใจที่จะขัดเกลาตนเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรมที่จะรับใช้สังคมอุปสมະคือความสงบใจความสงบภายในและความสงบวัวใจวิรรकษาใจที่จะไม่ให้ฟุ้งซ่านก็คืออยู่กับอารมณ์ที่ดีงามอยู่กับสิ่งที่ใจยึดถืออิจิตไม่ปรุ่งแต่งจิตก็ไม่ติดขัดมีแต่ความปลดปล่อยผ่องใส่ก็ไม่มีความทุกข์ไม่ปลดปล่อยใจล่องลอยไปกับความนึกคิดทั้งหลายจิตใจนี้ก็จะเป็นจิตใจที่ดีงามเมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่านและไม่มีการปรุ่งแต่งจิตก็อยู่เป็นหลักเมื่อจิตอยู่เป็นหลักมีความมั่นคงสงบแน่วแน่ก็ไม่เคร้าหมองจะมีแต่ความผ่องใส่มีความสุขสงบ^{๗๖} เพื่อให้เกิดความสงบแก่ตนและสังคมส่วนรวมเมื่อต้องการให้สังคมไทยมีความสามัคคีจึงต้องใช้ปัญญาในการรักษาตนคือรักษาจิตใจให้สงบก็จะพบแสงสว่างทางปัญญาเมื่อมีปัญญา ก็จะพบกับสันติสุขคือความสงบใจเมื่อทุกคนได้อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตโดยมีพระรัตนตรัยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจมีพระสงฆ์ให้การอบรมสั่งสอนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้พุทธศาสนาชนได้เห็นเป็นแบบอย่างในด้านการศึกษาและในด้านปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคมเมื่อนั้นสังคมไทยก็สงบสุขมีความสามัคคีกลมเกลียว跟อย่างแท้จริง

๕. สรุป

^{๗๖} พระพรหมคุณารณ์ (ป.อ. ปยุตโต), รักษาใจ Yam Pway Ie, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สaway, ๒๕๓๑), หน้า๑๒-๑๖.

หลักอธิษฐานธรรม ๔ คือ ๑. ปัญญา ๒. สัจจะ ๓. จัจจะ ๔. อุปสมะ จะช่วยส่งเสริมความสามัคคีและนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ตัวบุคคลและสถาบันสังคมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตไปในทางที่พัฒนาขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่เพราการปฏิบัติตามคุณธรรมที่กล่าวมานี้จะสร้างคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันและกันเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้อีกทางหนึ่งฉะนั้นผู้ที่หวังความเจริญทั้งหลายจึงต้องมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันอันบุคคลจะมีความสามัคคีกันและสังคมจะมีความสงบสุขได้นั้นด้วยการพร้อมเพรียงกันปฏิบัติในอธิษฐานธรรม ๔ ตามที่ได้อธิบายมาแล้วโดยยึดถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้สมบูรณ์เมื่อเกิดปัญหาขึ้นควรปรึกษาได้ถ้ามีความด้วยความพร้อมเพรียงเมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้สังคมและประเทศไทยย่อมสงบสุขเพราะความสามัคคีของหมู่ชนในสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

นัตตรทิพย์นาถสุغا. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. พิมพ์ครั้งที่๓กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัดร่วมกับสำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๓.

ดร.เจือจันทร์จงสถิตอยู่และดร.รุ่งเรืองสุขารมณ์. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่๒ กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐.

ดร.รุ่งเรืองสุขารมณ์. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่๑, กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐.

กวัลย์มาศจรัส. ประชาธิปไตย. กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

กวิลหาราโภชน์. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอ.ส.พรีนติ้งเข้า, ๒๕๓๒).

ประจำวบัญชีต้น, หัวใจของการศึกษาศาสตร์ด้วยเป็นรากฐาน. กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.

ผศ.ดร. พระมหาธรรมมุ่งมาธos. การบูรณาการพุทธปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันพิมพ์, ๒๕๓๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปัญโต). รักษาใจามป่วยไข้. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สาย, ๒๕๓๗.

พระมหาดาวสยามวชิรปัญโญ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่๓ กรุงเทพมหานคร: เม็ดตราหยพรินติ้งจำกัด, ๒๕๓๓.

พระมหาอุดมสารเมธี. ความสามัคคีนั้นสำคัญนัก. พิมพ์ครั้งที่๑, (นครปฐม : ราชพัสดุทอง, ๒๕๕๐).

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรคณ์ วิทยาลัยสังฆนครสรวราค ๑๕๓

พิสูจน์เจริญสุ. คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กรรมการศาสนा, ๒๕๔๒.

แสงอุดมศรี. การปกคลองคุณะสงช์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๓.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูนทรัพย์เกตุวีระพงศ์, การบูรณาการหลักคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพครู,
สาระนิพนธ์พุทธศาสนาบรรณที่ตประจำปี ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์นุ่มสกุล). “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์
พระพุทธศาสนาเอกสาร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนาบรรณที่ต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book :

Kingsley Davis. **Human Society**. New York : The macmillan Company, 1969.

Paul B Horton Chester.L. Hunt, **Sociology**. New York : McGraw-Hill Book Company,
1972.

១៩៥ បីទី ៤ ឧប្បបទី ៣ កំណយាយន - មីនាំគារម ២០១៨

จริยธรรมากิบາลสร้างสังคมคุณธรรมของวัยรุ่นยุคสังคมก้ามหน้า
Moral Good Governance Build Social Morality
of Society Teenagers Face

ศรีพนา ศรีเชื้อ *

บทคัดย่อ

ปัญหาของสังคมก้ามหน้าเพื่อสื่อสารของคนในโลกโซเชียล ได้กลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก ขาดความสนใจครอบข้างและขาดความมั่นใจว่างตัวเองเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เพราะการขาดการนำหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ “รู้จักผิดชอบ ชั่วดี” “รู้จักระมាមตน” เกิดการเอารัดเอาเปรียบสร้างความต้องการอยามมี อยากรวย ด้วยการนำหลักการต่างๆ ที่ขาดคุณธรรมเอาเปรียบคนด้วยกันหรือคนที่ขาดโอกาสในสังคม เนื่องจากขาดหลักธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมองว่าสังคมจำเป็นที่จะต้องพึงจริยธรรมากิบາลเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร ประชาชนและสังคม โดยสิ่งที่จะทำให้เกิดระบบของสังคมที่มีความยั่งยืน คือการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ พระมหาวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ และ สารานุยธรรม เพราะถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่พัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ ธรรมอันเป็นสิ่งให้ระลึกถึงกัน ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตให้อยู่ร่วมกันได้แท้แนอกเห็นใจกัน เข้าใจกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สงบอย่างแท้จริง คำสำคัญ ; จริยธรรม, ธรรมากิบາล

ABSTRACTS

To face problems of social communication of the social. Have become a society that cares primarily about themselves. Lack of interest and lack of a peripheral careful so as to avoid problems. Because of the lack of principles as an anchor for the soul, "Is wrong," "merits as", the exploitation of a desired want to be rich. With the introduction of principles The lack of moral downtrodden people or people with a lack of opportunities in society. Due to the lack of binding principles come to mind. The author is a society that needs to rely on moral good governance, to strengthen the organization, people and society. In what would cause a social system that is sustainable. Is to apply the principles of the four important respects; Iddhipada, Brahmavihara, Sangahavatthu, and Saraniyadhamma.

* กรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก่ออาหม

It is a principle for the development of self-sacrifice. The fair thing to remember as well. It can be an anchor to the soul in the life to live together outside the well understood and sympathized coexist happily and a truly peaceful.

Keyword : Ethics, Good Governance

๑. บทนำ

ปัญหาส่วนใหญ่ในสังคมขณะนี้ เป็นยุค “สังคมก้มหน้า” ทั้งก้มหน้าสื่อสารกับสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรืออุปกรณ์อื่นๆ โดยไม่สนใจคนรอบตัว ดูเผินๆ ก็ไม่น่าจะก่อให้เกิดผลเสียอะไร แต่แท้ที่จริงแล้ว ผลเสียมีมากกว่านั้น การเอาแต่ก้มหน้าเพื่อสื่อสารกับคนในโลกโซเชียล สะท้อนให้เห็นว่า สังคมเรากลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก ขาดความสนใจคนรอบข้าง และขาดความรับรู้ของตัวเอง มีข่าวมากมายให้เราเห็นว่า คนที่เอาแต่ก้มหน้าก้มตา เช่น มักถูกปล้น ถูกทำร้าย ร่างกาย และคนที่ถูกทำร้ายก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือ เพราะคนอื่นรอบตัวก้มหน้าจนมองสิ่งอื่นไม่เห็น นอกจากเครื่องมือสื่อสารและปลายเท้าตัวเอง^๑ จึงต้องแก้ด้วยจริยธรรมภิบาล

“จริยธรรมภิบาล” อาจเป็นคำที่หลายคนไม่คุ้นเคย แต่จริงแล้วคำนี้เป็นคำที่เกิดจาก การรวมกันของคำว่า “จริยธรรม” และ “ธรรมาภิบาล” ถ้ากล่าวถึงสองคำนี้ผู้อ่านคงคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เพราะสองคำนี้เป็นคำที่นำมาใช้ในทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป แต่สิ่งที่ขาดหายของสังคมคือการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน ใน การทำหน้าที่ของวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า จนก่อให้เกิดผลเสียขึ้นในสังคมมากมาย และถือได้ว่าเป็น ปัญหาระดับชาติ โดยเฉพาะเรื่องการปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า นับวันจะยิ่งทวี ความรุนแรง การสร้างจริยธรรมภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมของวัยรุ่นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เพราะ สังคมกำลังต้องการ “วัยรุ่นที่มีความรู้ คุณธรรม สภาพปัญหาที่วัยรุ่นเผชิญอยู่ยุคสังคมก้มหน้านั้น ได้สะท้อนเห็นเรื่องราวของวัยรุ่นในวันนี้ให้สังคมได้รับรู้ถึงภาวะเสี่ยงต่อการสูญเสียทรัพยากร บุคคล^๒ การปลูกฝังจิตสำนึกในการบริหารครอบครัว บริหารองค์การ บริหารสังคม ที่มีคุณค่าต้องนำ แนวทางจริยธรรมภิบาล ที่มีความรอบคอบ รอบด้าน ในการบริหารงาน บริหารชีวิต ที่เน้นหนักใน การปลูกฝังความรู้ที่แท้จริง ก่อเกิดเป็นความศรัทธา จนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมอันดีงามที่สังคม ยอมรับในการบริหารงานที่มีความเป็นธรรม ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันสร้างสังคมจริยธรรมและ คุณธรรมให้เป็นรากฐานที่ดีของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

^๑ เสรีชัย, ดูแลวัยรุ่น ยุคสังคมก้มหน้า By Apirat Meng [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.sereechai.com/index.php/> [๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

^๒ บรรณาธิการ. (ส. ก.ย ๒๕๕๖). “วิกฤติคอร์รัปชั่น.” คอมชัดลึก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/detail.html> [๒๙ กันยายน ๒๕๕๖].

๒. แนวความคิดจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม (Ethics) คือ การกระทำทั้งกาย วาจา และใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมซึ่งจริยธรรมนี้มีส่วนที่เป็นพุทธิกรรมที่แสดงออกและสภำพของจิตใจ^๑ “ธรรมที่เป็นข้อประพุทธิปฏิปักษ์ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม”^๒ “ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือ ปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ยึดหลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์หรือความสันตุสุขปัญหา อุย່อย่างเป็นอิสระเร็วทุกข์”^๓ และกล่าวว่า “จริยธรรม แปลว่า ธรรม คือ จริยะ หรือหลักแห่งจริยะ ได้แก่ข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ จริยธรรมของชนกลุ่มนั่นอาจไม่เหมือนกันกับจริยธรรมของชน อีกกลุ่มหนึ่ง จริยธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมของมนุษย์เพื่อให้สังคมของมนุษย์เป็นสังคมที่ดีเป็นไปเพื่อประโยชน์เกือกถ และความสุขแก่มนุษย์นั่นเอง”^๔

สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำ หรือพุทธิกรรมที่แสดงออก ทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งภายนอก และภายใน ตามกฎเกณฑ์ของสังคม อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุข ต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคม

องค์ประกอบของจริยธรรม (Ethics) องค์ประกอบของจริยธรรม นั้นเกิดจากการผสมผสาน องค์ความรู้ที่ประกอบกันเป็น แนวทางในการดำรงชีวิต ของคนในสังคมที่มีการถ่ายทอด ความคิด ความเชื่อของคนในสังคมจนกลายเป็นพุทธิกรรมที่แสดงออกมาเป็นที่ยอมรับของในสังคม โดยมีการสรุปองค์ประกอบของจริยธรรมที่สำคัญๆ ได้แก่ การสรุปจริยธรรม เป็นกระบวนการอิสระ ออกเป็น ๓ กระบวนการ คือ ๑) ความคิดทางจริยธรรม (moral thought) เป็นกระบวนการความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมและเป็นส่วนที่ใช้ในการตัดสินความถูกต้อง และความเหมาะสมของพฤติกรรมทางจริยธรรม ๒) ความรู้สึกทางจริยธรรม (moral feeling) เป็นกระบวนการทัศนคติเชิงจริยธรรมที่แสดงถึงความชอบหรือไม่ชอบต่อพุทธิกรรมทางจริยธรรมที่ได้ประสบหรือประพฤติ ๓) พฤติกรรมทางจริยธรรม (moral behavior) เป็นกระบวนการแห่งการกระทำอันมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการกรุปรธรรมที่ปรากฏให้ตัดสินได้ว่าถูกต้องหรือ

^๑ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๘.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นาม มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙๑.

^๓ พระพรหมคุณารณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕๙๒.

^๔ พระราชวรมนูนี (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๕๘๐ – ๕๘๑.

เหมาะสมเพียงได้^๗ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของจริยธรรมครอบคลุมถึงองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้อง องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใสในการนำแนวคิดเชิงจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมเป็นกระบวนการแห่งการกระทำอันมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การสร้างและพัฒนาจริยธรรมเพื่อการสร้างคุณค่าของสังคม การส่งเสริมพัฒนา จริยธรรมว่าสามารถทำได้หลายวิธี คือ ๑) การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น เป็นวิธีการฝึกฝนเด็กซึ่งให้หลัก เหตุผลเชิง จริยธรรมขั้นต่ำให้สามารถใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป ๒) การอบรมทางศาสนา ประเพณี ของผู้นับถือศาสนาพุทธได้เปิดโอกาสให้ ชาวบ้านเข้าร่วมฟังพระธรรมเทศนาและฝึกปฏิบัติ ๓) การ ให้แสดงบทบาทสมมติ โดยให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวสำคัญใน เรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของ ตัวเองในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของ ตนเอง ๔) การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็น การยกระดับ จิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทาง จริยธรรมในระดับ เดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อน ๕) การให้เลียนแบบ จากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูก ทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ และในการพัฒนาจริยธรรมนั้นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากการ ๓ ปัจจัย คือ ๑) ปัจจัยทางด้าน กระบวนการทางจิต (Cognitive Psychology) ๒) ปัจจัยการควบคุมตนเอง (Self – Control) ๓) ปัจจัยทางด้านการบำบัดทางปัญญา (Cognitive Therapy) กล่าวได้ว่า การสร้างและพัฒนา จริยธรรม เป็นการเรียนรู้ขององค์กรและสังคมในระยะยาว ซึ่งทำได้หลายวิธี แต่วิธีการให้เลียนแบบ จากตัวแบบ เป็นวิธีการใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบโดยเฉพาะ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาทางปัญญา มี ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการปรับตัว ดังนั้นการสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคลกร ในองค์กร ต้องเกิดจากการยอมรับของร่วมกันของคนในองค์กรและสังคมซึ่งถือเป็นคุณค่าของ จริยธรรมเป็นหัวใจหลักในการกล่อมเกลาคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตามไม่ว่าจะมีการบัญญัติเป็น กฎหมายหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีจะเปรียบเสมือนเงาะป่องกันตนในสังคมได้เป็น อาย่างดี

^๗Hoffman, M. L., Development of moral thought, feeling and behavior, (American Psychologist, 1979), pp 958-966.

๗ ดวงเดือน พันธุ์มนภิน, ครุภัณฑ์จริยธรรมแก่นักเรียน, สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ จุลสารฉบับที่ ๔, ๒๕๓๘, หน้า ๖๓-๖๗.

๓. แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล (good governance) เป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารแล้วจะเกิดความเชื่อมั่นว่า จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดี คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดำเนินการเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล ก็คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส มีจิตสำนึกรับผิดชอบและให้ความสำคัญในเรื่องของการตัดสินใจทุกด้าน ซึ่งแต่เดิมนั้นอาจจะถูกอิทธิพลครอบจำกัดมาจนนำไปสู่ การคอร์รัปชัน การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) หรือผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) หากกระบวนการตัดสินใจขาดหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญ ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ทุกหลักการมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันแล้วแต่ผู้ที่จะนำไปใช้จะให้ความสำคัญกับหลักการใดมากกว่ากัน และการนำไปใช้นั้นต้องมีการเชื่อมโยงกลไก ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่าธรรมาภิบาล คือ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดจากแรงผลักดันของ กองทุนเงินกู้ระหว่างประเทศ (IMF) ให้นำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารประเทศเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันต่อปัญหาการทุจริตทั้งปวง ด้วยระบบการบริหารที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารโดยจะใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งระบบเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเศรษฐกิจ เกิดความเข้มแข็งทางสังคม และมีความสมดุลทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ตามแนวคิดของสำนักและนักวิชาการต่างๆ ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มี ๖ ประการ คือ ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม ๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบและ ๖) หลักความคุ้มค่า

แนวคิดที่มีการพسانกันระหว่าง จริยธรรม กับ ธรรมาภิบาล ที่มีความหมายองค์ประกอบ และคุณค่าของจริยธรรมภิบาล ยังหมายถึงแนวทางของการประพฤติปฏิบัติ ที่มีการนำความรู้ ความคิด ความเชื่อ ในการนำหลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของจริยธรรมภิบาล นั้นเป็นสิ่งมีการผสมผสานในการนำกระบวนการเรียนรู้ของสังคมที่ดีงามมาผนวกกับการบริหารงาน องค์การ สังคมที่มีความเป็นธรรม มีองค์ประกอบสำคัญ คือ มีความรู้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความรู้สึกในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แสดงพฤติกรรมในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติ ของ บุคลากรและประชาชนชน ในการนำหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสังคม

ผลของจริยธรรมภิบาล สิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุดของคนในสังคม คือ การอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ในองค์กร ในสังคม ที่ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายเบียบ กฎหมายมายามากมายเพื่อแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ได้แก้ที่สำนึกในใจของคนในสังคมอย่างแท้จริง โดยการ

บริหารงาน บริหารสังคม โดยการนำหลักจริยธรรมมาภูมิปัญญา ความรู้ ความเชื่อ ความดี งาม ในจิตสำนึกของคน จนเกิดการถ่ายทอดจากครอบครัว สู่องค์กร จากองค์กร สู่ สังคม จน กลายเป็นแบบแผนในการบริหารของคนในสังคมที่มีความเป็นธรรม ไม่เบียดเบียน แก่งแย่งผลประโยชน์ ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น จึงต้องร่วมกันสร้างแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่มีความดีงามของจริยธรรม เป็น เกราะป้องกันจิตใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม และนำหลักการบริหารที่เป็นธรรมเป็นหลักในการ บริหารชีวิต บริหารงาน และบริหารสังคม ขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน เพื่อสร้างระบบงานคุณภาพ และสังคมคุณธรรม ลดสังคมน้ำเสียงที่จำเป็นอย่างมากในการสร้างแรงดึงดูดให้กับจิตใจของคนในสังคม ให้ประพฤติประภูมิบุติขอบจณาลายเป็นวัฒนธรรมของคนสังคม นั่นก็คือการน้อมนำหลักธรรม ให้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการประพฤติประภูมิบุติ

๑) การประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท ๔

เป็นบทฐานแห่งความสำเร็จ เน้นสิ่งที่มีคุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ ตนประสงค์ ผู้ห่วงความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ จำแนกไว้เป็น ๔ ประการ คือ ฉันทะ มีความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรง ที่ทำ ให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ วิริยะ มีความพากเพียร หมายถึงการกระทำการที่ติดต่อไม่ขาด ตอนเป็นระยะยาวย จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง จิตตะ มีความไม่ทอดทึ้งสิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สามาริ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ วิมังสา มีความสอดส่องใน เหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมาย ของคำว่าปัญญาไว้ด้วย

บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ ไม่ เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่อง อื่น นอกนั้นไป ถือว่าเป็น เรื่องพิเศษ และ ไม่มี ขอบขีดจำกัด แม้ในสิ่งที่บางคน ถือว่าเป็นของ เหลือวิสัยก็ตาม^๙

๒) การประยุกต์ใช้หลักพระมหาวิหาร ๔

หลักธรรมเป็นที่อยู่ของพระมหาหรือผู้ประเสริฐ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว่างخวางประดุจพระ พระมหา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติกองกัน ตลอดจนถึงการปฏิบัติตอสัตว์และธรรมชาติสิ่ง แวดล้อมด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้ใหญ่ เป็น การปกคล้องด้วยหลักพระคุณ ผสมกับพระเดชอย่างเหมาะสม แบบ ออกเป็น ๔ หลักการสำคัญ ได้แก่ ความเมตตา เป็นความรัก ใคร่ราษฎร์ ให้มีความสุขด้วยจิตอันแฝ้นตรีและคิดทำประโยชน์แก่ ผู้อื่นและสิ่งอื่น ซึ่งเป็น ความ รักใคร่ที่ปราศจากราคะความกำหนดความรักความหวังดีความปรารถนาดีนั้น เป็นการแสดงออกซึ่ง

^๙ พุทธศาสนา, หลักธรรม/ธรรมบรรยาย, [ออนไลน์] . แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com/๒๖.มิถุนายน ๕๖>].

มิตรภาพไม่ตรีของมนุษย์ที่มีตอกันตลอดถึงสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วยต่อการ มุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใดนอกจากให้เข้าเป็นสุข ความกรุณา เป็นความสงสาร คือ เมื่อเห็นเขากอยู่ในความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนก็คิดไฟใจในอันที่จะช่วยปลดปลี้ลงให้เขานจากความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนนั้น อย่าง ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อน ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลาย โดยปริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ความมุทิตา เป็นความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเห็นผู้อื่นหรือสิ่งอื่นอยู่ดีมีความสุข ตัวเองก็มีใจเช่นนี้ในเบิกบาน พลอยยินดีปราบปราม บันเทิงใจด้วย เมื่อเห็นเขายาานั้นประสบความสำเร็จ มีความเจริญก้าวหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป และ ความอุเบกษา เป็นความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริงโดยวางจิตเรียบง่าย เสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจตราซึ่งเมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบดีหรือกรรมช้ำ สมควรแก่เหตุที่ตนได้กระทำไว้พร้อมที่จะวินิจฉัยวางแผนและปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมไม่เออนเอียงด้วยอคติ^{๑๐}

๓) การประยุกต์ใช้สังคಹัตถ ๔

สังคหัตถ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมุนไว้ในความสามัคคี การกระทำการสังเคราะห์ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม เช่น ผู้ปกครองหรือผู้บริหารกับผู้ใต้บังบัญชา (บริหาร) ศิษยกับครูอาจารย์เป็นต้น เพราะเป็นรากฐานแห่งการแบบปนผลประโยชน์ทางวัตถุที่ลงตัวและความเจริญ กារหน้าทั้งสวนตัวและสวนรวมมี ๔ ประการ ได้แก่ ทาน กการให้ปันสิ่งของด้วยความเอื้อเฟื้อเพื่อแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือสังเคราะห์ด้วยทุน หรือทรัพย์สิน และวัตถุสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ และศิลปวิทยานัยสำคัญของ “ทาน” ในสังคหัตถ นี้ มีวัตถุประสงคเพื่อสังเคราะห์ผู้รับ เน้นผู้รับ เป็นสำคัญ ปิยะจา การพูดถ้อยคำไฟเราอ่อนหวาน (วจีไฟเรา) นักบริหารที่ดีผูกใจคนด้วยคำพูด อ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจไม่ได้ ตามปกติคนเราจะมัดสิ่งของไว้ของอ่อน เช่น เชือก หรือลวดมัด ในทำนองเดียวกันเราจะมัดใจคนได้ด้วยคำอ่อนหวาน อัตถจริยา การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น(สังเคราะห์ประชาชน) สามารถตัวสมำเสมอ การวางแผนพอดีเชื่อม สามانความมีอัตตา ตัวตน ของคน หมู่มากให้เป็นหนึ่งเดียวกัน สามัคคิกันจึงจะสามารถสร้างพลังให้การทำงานเป็นทีมได้

เมื่อวัยรุ่นยุคสังคมก้มหน้า มีสังคหัตถทั้ง ๔ ประการ คือ โอบอ้อม อารี วจีไฟเรา สังเคราะห์ประชาชนและวางแผนพอดี เขาเมื่อนุษย์สัมพันธ์ที่ดีสามารถผูกใจคนໄได้ เป็นเรื่องของพฤติกรรมการแสดงออกภายนอกที่ดีและพึงกระทำต่อ กันของบุคคลในสังคมที่ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน^{๑๑}

๔) การประยุกต์ใช้หลักสารณียธรรม

^{๑๐} พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลธรรม, พิมพครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๑๑} สมเด็จพระมหาวีรบุรุษ (พิมพรมมธโร), มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๙), หน้า ๒๗๕-๒๘๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายว่า สารณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตากรุณา กตัญญูตัวเอง และสามัคคี (ธรรมเป็นเหตุให้รัลลิกถึงกัน) ๖ ประการคือ เมตตาภัยกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคราะห์นับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาภารกิจกรรม พุตต์อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าวว่าจากสุภาพ แสดงความเคราะห์นับถือ กันทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่มุมหน้าตาบิ้มแม้มแจ่มใส่ต่อกัน สารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันผลผลิตที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภค ทั่วโลก สีลามัญญา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาะเบียบวินัย ของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และ ทิภูจิสามัญญา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรักฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๑๒}

หลักธรรมสำหรับนับบริหาร จึงเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ นั้น นำมาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ จะทำให้การทำงานในองค์กรเป็นไปด้วยความปกติสุขของส่วนรวม มีหลักธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ อิทธิบาท คือ หลักธรรมที่เป็นฐานแห่งความสำเร็จ ตามที่ตนประสงค์ โดยต้องทำตนให้สมบูรณ์ พระมหาวิหาร คือ หลักธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพระมหาหรือผู้ประเสริฐ ผู้มีจิตใจ เป็นการปกคล่องด้วยหลักพระคุณ สังคหวัตถุ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมุนไว้ในความสมานสามัคคี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนทุกคนและทุกสังคม และ สารณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ ธรรมอันเป็นสิ่งให้รัลลิกถึงกัน

คุณค่าของจริยธรรมมหิบาลต่อวัยรุ่นยุคสังคมก้ามหน้านี้นักจากการสร้างความรู้ ความศรัทธา ความเข้าใจ ผ่านเครื่องมือที่เรียกว่าจริยธรรม โดยใช้ความเป็นปัจจัยของสังคม ในการนำหลักธรรมมหิบาลที่เป็นหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นสื่อและตัวเชื่อมโยงจิตใจ และเป็นที่ยอมรับทั้งในภาคครรภ์ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อนำมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับวัยรุ่น ในสังคม พร้อมทั้งสร้างความยั่งยืนโดยการนำหลักธรรม มาประยุกต์ให้เกิดของคุณภาพและ เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมในวัยรุ่นทุกยุคทุกสมัย

๔. บทสรุป

การสร้าง darm ไว้ซึ่งชีวิตที่มีคุณภาพ และสังคมที่มีคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมต้องการเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาในส่วนต่างๆ ทั้งในองค์กร สังคม ที่เป็นสังคมอ่อนแอด มีการ

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมาณการ, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๓ – ๒๓๔.

คอร์รัปชัน มียาเสพติด และสิ่งม้าเม้าต่างๆ ทำให้สังคมเกิดซ่องว่างความเลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น “รายกระจุก จนกระจาย” คนที่มีรายได้น้อยก็ต้องกู้ยืมเงินมาบริหารชีวิต บริหารครอบครัว ส่งผลสู่ สังคมแห่งการเป็นหนี้สิน เพราะการขาดการนำหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ “รู้จักผิด ชอบ ช้าดี” “รู้จักประมาณตน” เกิดการเอาเร้าเบรี่ยบสร้างความต้องการอยามมี อยากรวย ก็ราย ขึ้นด้วยการนำหลักการต่างๆที่ขาดคุณธรรมเอาเบรี่ยบคนซึ่งกันและกัน คนที่ขาดโอกาสในสังคม เพราะขาดหลักธรรมมายึดเหนี่ยวจิตใจ เช่นกัน แต่การจะสร้างบุคลากรของสังคมให้มีคุณภาพ และสังคมคุณธรรมนั้น คงไม่สามารถสร้างขึ้นภายในวันสองวัน แต่ต้องอาศัยเวลาในการสร้าง จริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ทางสังคมในการสร้างความรู้ ความเชื่อ ความศรัทธา จน ก่อให้เกิดแนวทางการประพฤติ ปฏิบัติ ที่ดีในการนำหลักการปฏิบัติที่มีความเป็นธรรม ถ้านำ หลักการทางพุทธธรรมมาใช้ในครอบครัว องค์การ และสังคม จะก่อให้เกิดความรอบคอบ รอบด้าน ในการที่จะควบคุมจิต ทำให้เกิดชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับ องค์กร ประชาชน และสังคม และสิ่งที่จะทำให้เกิดระบบของสังคมที่มีความยั่งยืนสิ่งที่ขาดไม่ได้คือการ ประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ พระมหาหาร ๔ สังคหัตถุ ๔ และ สา ราณีธรรม หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ ธรรมอันเป็นสิ่งให้ระลึกถึงกัน มาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต เมื่อเกิดการบูรณะการให้เกิดการเรียนรู้ของวัยรุ่นในสังคม ยุคก่อนหน้าให้มีจริยธรรมภิบาลเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับวัยรุ่นให้สังคมประกอบกับการสร้าง ความยั่งยืนด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้การเรียนรู้ที่วัยรุ่นในสังคม ได้รับนั้น เกิดการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นด้วยความเต็มใจและยอมรับนับถือใน ครอบครัว สังคม องค์กร ด้วยจริยธรรมภิบาล ในที่สุดสังคมโดยรวมจะเป็นสังคมที่มีคุณภาพและสังคมคุณธรรมอย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๓.

เกษตร วัฒนชัย. ธรรมากิbalance กับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา, ๒๕๔๖.

ชัยอนันต์ สมุทรวนิช. ธรรมากิbalance การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้าน สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : เดือนการพิมพ์, ๒๕๔๓.

ดวงเดือน พันธุ์มนนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนีก. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา : พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิช, ๒๕๒๔.

นฤมล ทับจุมพล. แนวคิดและว่าทกรรมว่าด้วย “ธรรมรัฐแห่งชาติ” ในการจัดการปกครอง (Governance) . บรรณาธิการ ม.ร.ว.พุทธิสาณ ชุมพล. กรุงเทพมหานคร : คณ รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนະ และบุญมี ถี. รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันปกเกล้า, ๒๕๔๔.

บวรศักดิ์ อุวรรณโนน. การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญาณ จำกัด, ๒๕๔๗.

ประเวศ วงศ์. แนวคิดและวิธกรรมว่าด้วยธรรรมาภิบาลแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นไทย.

กรุงเทพมหานคร : หนอชาบ้าน, ๒๕๔๑.

พระธรรมปีฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระราชวรมนูนี (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นาม มีบุคส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาวีรบุรุษ (พิมพ์มนตรี). มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสกาว, ๒๕๒๘.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร : กองกลางสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔.

สุจิต นิมิตกุล. กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี (Good Governance). กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๗.

อมรา พงศាបิชญ. ธรรมนูญกับประชาสังคมและองค์กรประชาสังคม. ในเอกสารประกอบการ สัมมนาเรื่องสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญแปลงแนวคิดสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: กรม ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓.

(๒) บทความ

ดาวเดือน พันธุ์วนิวิน. ครุภัณฑ์การปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน, สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ จุลสารฉบับที่ ๔, (๒๕๓๙) : ๖๓-๖๗.

พิพาวตี เมฆสวารรค. “สรรพกรสาส์น”. ธรรมาภิบาลกับราชการไทย. ปีที่ ๔๗ ฉบับที่ ๙ . (กันยายน ๒๕๔๓) : ๖๓.

(๓) สื่อการสอน

บรรณาธิการ. (๙ ก.ย ๒๕๔๖). “วิกฤติคอร์ปชั่น.” คอมชัดลึก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/detail.html> [๒๙ กันยายน ๒๕๔๖].

พุทธทาส. หลักธรรม/ธรรมบรรยาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com> [๒๖. มิถุนายน ๔๖].

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรคณ์ วิทยาลัยสังฆนครสรรษฯ ๒๐๕

๒.ภาษาอังกฤษ

- Brown, R., **Social Psychology**. New York : The Free Press, 1978.
- Hoffman, M. L. **Development of moral thought, feeling and behavior**. American Psychologist, 1979.
- Meyers, A. W. ; and Craighead, W. E. (eds.) **Cognitive Behavior Therapy With Children**. New York : Plenum Press , 1984.

២០៦ បីទី ៤ ឧប្បត្តិ ៣ កំណើយាយន - មីនា គារម ២៤៥៨

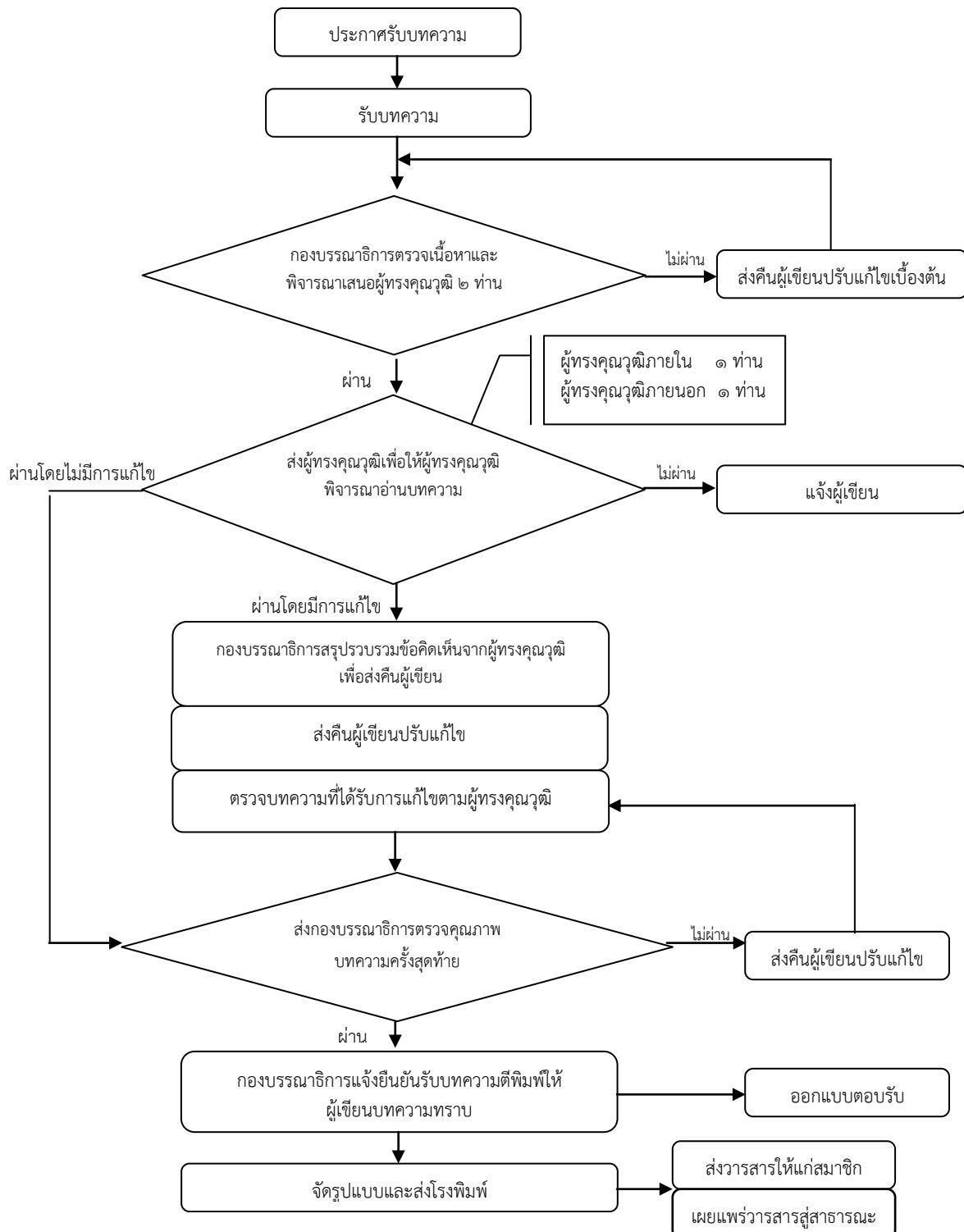

วารสารบัณฑิตศึกษาปวิตรคณ์ วิทยาลัยสังฆนครสรรษ์ ๒๐๗

ภาคผนวก

**ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังข์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์**

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสรรราช
๘๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสรรษ์อโກ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสรรษ์ ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรราช ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มา ก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียงเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปิกิลกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสาร ต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือ ข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรราช จะต้องส่ง จดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด mayangkong@rmutt.ac.th กรณีที่บุคคลได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตรวจสอบความถูกต้องในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่ วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกันหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบี๙ (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเหตุน้ำกำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สัน โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระบุเบี่ยงบีบวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
  - **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
  - **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัม啪ค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของ การศึกษาให้ชัดเจน

๓.๔ วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้เคราะห์ข้อมูล

๓.๕ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๖ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๗ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๘ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่องค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขอ้างอิงของทุนวิจัย

๓.๙ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่มาของอ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อาชีวะคัมภีร์. เลม/ช่อ/หนา. และให้วางเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑๗.ชา. (บาลี) ๒๓/๘๕๕/๑๗๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีพิมพ), หนา. ตัวอย่างเช่น พระเทพโสภณ (ประยูร รุ่มจิตโต), ปรัชญากริก : บอเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หนา ๓๙.

Venerable Dr. W. Rahula, *What the Buddha Taught*, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ป): หนา. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปุณณ, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๕-๒๘.

K.N., Jayatilleke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภูมิได้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาธุรกิจปรัชญาและศาสนาสาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ป. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พราหมณ์สกุล, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙
กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ร่มมิจิตโต). ธรรมประภาคโนบาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๘].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personnality, (New York : Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำรงค์ อดิวัฒนสิทธิ. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ป): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปุณโญ, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง
และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, นจร สังคมศาสตรบัณฑิต, ปที่ ๓ ฉบับที่ ๑
(มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๔-๒๘.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. ปริญญา
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๐.

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงข์นครสวรรค์ ๒๑๓

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (นามี), วัน เดือน ป. ตัวอย่าง
สัมภาษณ์ พระเทพโภสกน, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร รุ่มจิตโต). ธรรมประภาคโนบาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>
[๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. Motivation and Personnality. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงข์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อ บรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงข์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงข์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงข์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ อ อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๖-๒๑๘๙๙๙๙ โทรสาร ๐๕๖-๒๑๘๙๙๙๙

๗. อัตราค่าวารสาร

กำหนดอัตราการสั่งซื้อ ๓ ฉบับ จำนวนราคารอบละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๘. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

๒๐๔ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๗

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงทะเบียนพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสหัสนครสรวรค์
เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. .....

ข้าพเจ้าชื่อ..... นาย..... นามสกุล.....
ที่อยู่.....

โทรศัพท์ ..... E-mail: .....

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ ( ) บทความวิจัย ( ) บทความวิชาการ เรื่อง:
(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสหัสนครสรวรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสรวรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับ
ปริญญา..... สาขาวิชา.....
จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการ
สนับสนุนทุนวิจัยจาก .....

เมื่อคณะกรรมการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไป
แก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (จัดเตรียมงำนอย่างดี ✓)

- ( ) เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- ( ) เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้รวมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- ( ) บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- ( ) บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือตัดเปลี่ยนมาจากการของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัย
สหัสนครสรวรค์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- ( ) บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท
- ( ) บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท
- ( ) บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้มีข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติด
ใจความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรศ ๒๑๕

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

กราบบมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรศ
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....
.....
.....

E – Mail..... เบอร์โทรศัพท์.....
โทรศัพท์..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็น
สมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรศ

- ( ) สมาชิกประจำรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)
( ) เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

- ( ) เงินสด
( ) ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)
( ) ตัวแลกเงินไปรษณีย์
( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสังฆนครสรรศ

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน
เลขที่..... ถนน..... หมู่ที่..... ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรศัพท์..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)
ค่าบำรุงปี พ.ศ..... ลงชื่อ.....
เลขที่ใบเสร็จ..... ( )
ลงวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ลงบัญชีแล้ว.....

២១៦ បីទី ៤ ឧប្បបទី ៣ កំណយាយន - មីនវាគម ២៤៥៨

